

S. FEENSTRA

KOUDUM YN MYN BERNEJIERREN

A. J. OSINGA N.V. - BOALSERT

Ferantwurding

Koudum yn myn bernejierren fan Sipke Feenstra (Koudum, 1872- Snits, 1963), is postúm útjûn yn 1969 troch Osinga Boalsert en de Fryske Folksbiblioteek (nû. 133), yn gearwurking mei de feriening Koudumers om Utens. It wurk is in bondeling fan de ferhalen dy't Feenstra, yn syn eigen Frysk, tusken 1949 en 1956 publisearre hat yn *Sneeker Nieuwsblad* en *Balkster Courant*. Dizze teksten binne foar it boek oersetten yn de doedeiske stavering.

Net alle tekst yn it boek is fan Feenstra. It foarwurd en it neiskrift binne stikken fan de feriening Koudumers om utens. De ferhalen mei nûmer 13, "Ut it plakboek" (I), nûmer 33, "Ut it plakboek" (II), en nûmer 35, "Sipke Feenstra werd negentig jaar", binne troch treden skreaune min as mear biografyske stikken oer Sipke Feenstra.

By de tarieding fan de Histoarysk Koudum-eksposysje 2026, "Een eeuw Koudumer middenstand", die opnij de grutte wearde bliken fan Feenstra syn herinneringen. Mei syn ferhalen bringt Feenstra it doarp út syn jeugd ta libben, sels foar lettere generaasjes.

Histoarysk Koudum-lid Jelle Romkes de Jong hat de tekst digitalisearre en anotearre. De annotaasjes binne meast achternammen en hjoeddeiske strjitnammen. Dizze notysjes stean tusken heaken yn in lytsere letter en cursyf. Ek hat De Jong de taal oanpast nei de hjoeddeiske stavering.

Foar publikaasje op de webise "Album van Koudum" binne tuskenkopkes makke en binne de ferhalen sûnder titel fan in titel foarsjoen, keazen op grûn fan de earste wurden as op de ynhâld. Guon besteande titels binne in bytsje oanpast. De sidenûmers yn it digitale dokumint binne itselde as yn it boek.

Febrewaris 2026

Histoarysk Koudum

Ynhâld

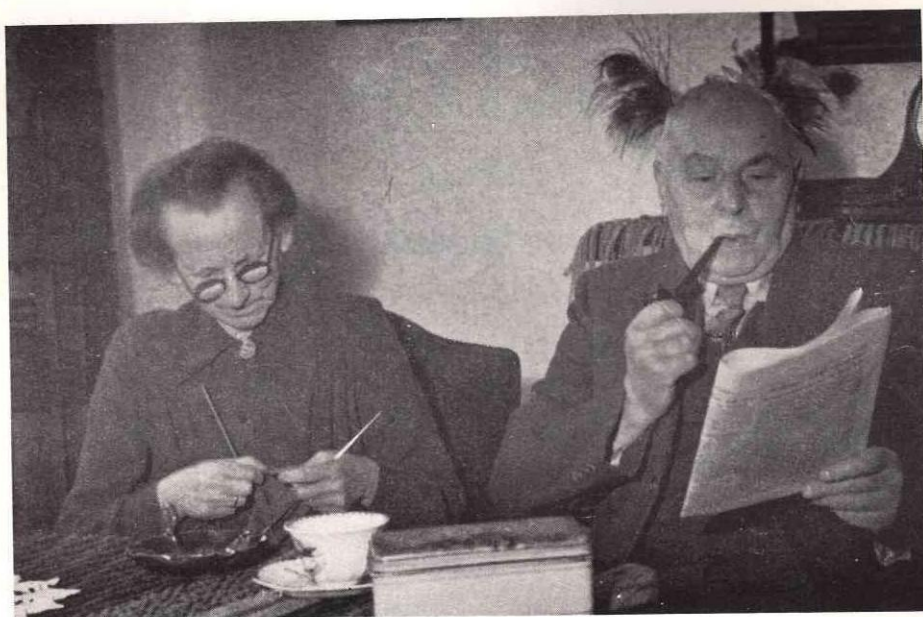
Ferantwurdig	i
Ynhâld	ii
Foarwurd	3
KOUDUM, YN MYN BERNEJIERREN	5
Trije Skearbazen	6
Trije tsjerken	9
Twa skoallen	12
1. Willem III	16
2. Jitris it ûngelok mei de Willem III	21
3. Sake en syn hûnen	23
4. "Daentsje"	25
5. Ja, och heden, wat wie alles doe in hiel ein oars as no	28
6. Fammen en feinten	31
7. Jan de Jong	34
8. De oare deis wie it freed	37
9. Doaije en Grietsje	44
10. Sipke Durks	47
11. Eat oer de Koudumer tsjerke	50
12. Pake	50
13. Ut it plakboek (I)	58
11 maart wurdt S. Feenstra 80 jier	58
14. Hoatze fan Popke Akke	59
15. Oan myn ferstoarne freon	63
16. Nochris: De flesse yn 'e skoallemuorre	65
17. Mei in skip nei Warkum	66
18. Ferfier	69
19. Gerrit fan Tsjamke	71
20. It slot 'Grovestins'	74
21. Moandeitemoarns	78
22. Sutelders	82
23. Skimerjûn	84
24. 'It bline Ezel'	85
25. Koekeslingerjen en it koekekneppejen	89
26. "Sjaentsje"	91
27. Nolke	94
28. Iisklup 'Knobbe' yn froeger tiden (ynstjoerd)	96
29. Iisklup 'de Jeugd' te Koudum op woansdei 19 jannewaris 60 jier	97
30. Douwe Molenaar	99
31. Poepetsjerke	102
32. Alde Grytsje	106
33. Ut it plakboek (II)	108
Sipke Feenstra te Snits waard fan 'e wike 85 jier	108
34. Ik wit noch goed.	111
35. Sipke Feenstra werd negentig jaar (Sneeker Nieuwsblad 12-6-1962)	112
"Hulp in nood"	113
36. N E I S K R I F T	114
OAN KOUDUM	114

Koudum,

yn myn bernejierren

fan

S. Feenstra

Foarwurd

Op freed 13 septimber 1968 wie it foar de Ald-Koudumers in heechtiidsdei. Wy litte no even de Balkster Krante fan 21 septimber oan it wurd:

“REUNIE OUD-KOUDUMERS

De Reünie van oud-Koudumers gehouden in het gebouw der Herv. Gemeente, is voor de volle 100 procent geslaagd: Men had er gerekend op plm. 90 á 100 personen, het waren er dubbel zoveel. Dit initiatief was van Dorpsbelangen uitgegaan, het bestuur zocht steun bij twee prominente personen, de heren Gerard Koopmans en Theunis Muizelaar en beiden zeiden: Ja. Met een deel van het bestuur van bovengenoemde vereniging o.a. voorzitter E. Pries zaten op het podium dus beide heren en ook de heer Harkema van de Middenstandsvereniging. Na een kort inleidend woord van voorzitter Pries, door wie een uiteenzetting gegeven werd van dit initiatief en wat er eigenlijk mee bedoeld werd, volgde door de heer Muizelaar een beschouwing over de indeling dezer middag, waarbij de hoofdmoot mocht worden genoemd de serie dia 's van de heer Koopmans over Oud - Koudum. Koopman had een groot aantal oude ansichtkaarten over Koudum en omgeving in vroeger tijd verzameld en daarvan prachtige dia's gemaakt. Een goed verzorgde koffietafel was een te waarden onderdeel van deze mooie middag, vier dames in oud-Fries kostuum gestoken hadden een zeer drukke middag maar ook koster Van der Werf. Toen de vraag gesteld werd of men een vereniging van oud-Koudumers mogelijk en wenselijk achtte, bleek er grote eenstemmigheid en laaiende geestdrift. Maar niet zonder de eerste tijd de medewerking van de beide personen Koopmans en Muizelaar. Als voorlopige bestuursleden werden benoemd de heer Wabe W. de Jong en Durk Jac. van der Veer uit Sneek, Klaas Deinum, Lemmer en Fedde de Boer, Lemmer. Dus niet te ver uit de buurt.”

Oant safier it ferslach fan ús nea te ferjitten Balkster, foarhinne Koudumer, Krante. Op dy dei waard ek folle praat oer Sipke Feenstra silger, dy't in grut tal stikken skreaun hat oer “Koudum yn myn bernejierren”. Dizze nijsgjirrige ferhalen binne bij de bern fan Sipke Feenstra bewarre bleaun. Wy hawwe it plakboek en tastimming fan harren krigen, om dit boekje opnij út te jaan. Wy twivelje der net oan dat in grut tal âld-Koudumers en ek Koudumer fan hjoed de dei, mei grut niget dit boekje yn harren besit hawwe wolle.

Yn de bestjoersgearkomste fan 11 febrewaris 1969 yn Koudum, binne de funksjes yn it bestjoer ferdield en binne no sa:

Theunis Muizelaar,	foarsitter	Fedde de Boer,	lid
Durk Jac. van der Veer,	skriuwer	Klaas Deinum,	lid
Gerard Koopmans,	skathâlder		

Mei it útjaan fan dit boekje hat it bestjoer syn earste stap set op it paad fan aktiviteiten, om wier te meitsjen dat de feriening fan âld-Koudumers bestiet. De priis fan it boekje is f 3, 50 + fracht. Yn 'e rin fan it printsjen fan dit boekje hat Wabe W. de Jong út Drylts spitigernôch troch sykte as bestjoerslid betankje moatten.

Durk Jak. v. d. Veer,
skriuwer.

Snits, simmer 1969,
Ljouwerterkade 43.

KOUDUM, YN MYN BERNEJIERREN

In enkele artikelen hopen wy onze lezers iets te vertellen over Koudum in vroeger dagen. Deze artikels zijn geschreven door de heer S. Feenstra, een oud-Koudumer ingezetene, die thans te Sneek woont. Alhoewel deze artikelen in het Fries geschreven zijn, vertrouwen wij, daar ze zeer interessant zijn, dat ze met belangstelling gelezen zullen worden.

Faak is my wol frege as wy oer ús bernetiid praten, ‘wolle jo der is wat op papier sette?’ Ik wol dat dan no prebearje.

Earst dan wat oer de nammen fan inkelde minsken.

Fan de boeren wit ik noch: Albert Roukes (*Hornstra*), Teake Pibes (*Hoekema*), Anders Pibes (*Hoekema*), Sikke Hiemstra (dy is op in sneontemiddei ûnder in blok hea dat omfoel dea rekke), Jabik Wabes (*de Jong*), Knilles Sjoukes (*Bouma*), Jabik Skut (*Schut*), Jotsje Hoekstra, Sjouke Woudstra, Wabe Piters, Jeljer Bottes (*Bouma*), Tsjomme Elsinga, Hylke Skrale, Knilles Tiisses (*de Boer*), Willem Tiisses (*de Boer*), Piter Tiisses (*de Boer*), Gelf Jaarsma, Durk Jeltsjes, âlde Jeltsje, Elt Quaré, Wigle Kramer, Tomes Abma, Olle Dijkstra, Ids Ykema, Frans Jentsjes (*Smits*), Evert Franses (*Smits*), Otte Bajema, Anne Hjerres (*Stegenga*), Sufrides Kramer, Elts Janke, Jelle Atsma, Knilles v.d. Slûs, Ulke v.d. Zee, Lytse Sjirk, Jan Broers, Abe Piters (*Visser*), Jabiks Yfke (*Schaper*), Jetse Dykstra, Mijes Gras, Piet Fekkes, Jan Hantsjes en noch wol mear. Ik neam harren lyk hja altyd neamd waarden.

Turfskippers wienen: Popke Bearnts (*Steegenga*), Sipke Jarichs Zeldenthus (myn pake) Sipke Skilstra, Willem Dokkum (syn pakesizzer en naemgenoat is skoalmaster yn Drylts), Jabik Jurjens (*Reinstra*), Jelle (*Gerrits*) Visser (*Jelle Akke*), Sake Eekma, Oepke (*Talsma*), Harmen de Bok, Frans Arjens (*de Roos*), Jabik de Bok en mear oaren.

As Fearskippers wiene der: Jabik Harmens (*Steigenga*) op Snits, letter Jabik Wyttes (*de Jong*) en Klaas Douwes (*Visser*), Douwe Haitses (*Visser*) en Wabe Jabiks (*van der Veer*) dy’t beide twa kear wyks nei Warkum foeren en Jouke Sjouwes (*van der Veer*) dy’t moandeis nei Harns foer en tongersdeis werom kaem.

Dan wie der noch in âld sânskipper, dy hjitte Haitse Jotsjes (*Zeldenrust*). Dat wie in man dy’t it o sa smout en moai sizze koe.

Bûten de Galamadammen wêr’t doe Fimme Salmstra wenne, wienen der fiif herbergen. De nammen fan de kasteleins doedestiids binne: Jan Skuak (wêr’t no Spoarsicht is), Jouke de Boer yn ‘e Pauw (*Hoofdstraat 31*), Hindrik Jaarsma, (*Hoofdstraat 18*) derneist Wabe Snider, Tjitte Piersma yn ‘It Wapen fan Fryslân’, en dan noch Ruurd Sjouwes, Myn frou’s heit, yn it ‘Bruine Paard’ dat is de plaats wêr’t no R. v.d. Veer wennet (*Bovenweg 7*)

Bakkers wienen doe: Strings (sa waard hy troch elts neamd, mar hy hjitte Trinkes), hy wenne op Kninebuorren, dan Timen de Boer, Marringa, Lolke Bakker en dan noch Sjoerd Heins. Dan pielde Jehannes de Lange op Weste mei it bakken fan roggebrea en woansdei- en sneontemiddei kaam Sybren bakker fan Molkwar mei hynder en wein noch it hiele doarp ôfsuteljen.

As timmerbazen ha ik der kennen: Pekebaas (*Peke van der Wal*), dy hie in hiel grut spul en frijwat folk oan ‘t wurk, ek in smid (*Age van Asperen*), dan Jan de Jong, Jelle de Boer, dy wie ek weinmakker en wenne wêr’t no noch de weinmakker wennet (*Bruinsma, Stationsweg 8*), dan Hessel Pot, dy die yn’t lyts. Op Kninebuorren Tsjerk Faber en op easte Sybren de Jong, letter ek noch Ids de Jong.

Fervers wienen der trije: Douwe Molenaar, Otte (*van Noggeren*) en Ipe (*de Jong*) ferwer. As smid ha ik oars net kennen as Beimin Smid, Benjamin Faber hjitte hy en dan wie er noch in smid fan Pekebaas (*Age van Asperen*). Letter is hy foar eigen rekken begûn. Trije kûpers wienen der en hienen ek wurk en brea. It wienen: Sjoerd Kûper, Willem Kûper (*Feenstra*) en Pibe Kûper (*Piebe Lykles van der Wal*). De lêste die ek oan hinnebuorkjen en dat koe bepaald gjin ien foardieliger dwaan dan hy. As jonge ha ik der ris bijstien dat er oan syn buorman fertelde dat er alve aaien ûnder in hin lein hie en dat der toalf piken útkamen en der wienen tretsjin hintsjes by. Ik ha dat in hiel skoft foar wier oannomd. Ienkear wyks kaam Bootsma (*gemeentepolysje*) mei it brânizer byj dy trije kûpers lâns. De fjirders- en kynsens bûterfetten waarden dan woegen en as hja net te swier wienen, krigen hja in keurmerk en koenen dan oan de boeren ôfleverre wurde.

Trije Skearbazen

Skearbazen (kappers wienen der noch net) wienen der ek trije. Alde baas. Oars waard hy nooit neamd, hy hjitte Tsjibbe en syn âld wyfke hjitte Harmke. It wie in hiel lyts minske, frij wat doof en altyd glimkje. Ik sjoch har noch gean, altyd in holdoek om. Hja wennen wêr't no Romke de Jong syn winkel hat (*Hoofdstraat 32*). Alde baas rûn altyd út in draef mei bekken en skeardoek yn 'e hân en altyd floitsje. Hy wie al njoggentich jier en draafde der mar op los. Dan wienen der Frans Snider en Jantsjen Geerts (*Jantjen Geerts Valk*). Dy hienen dan elk mis in skearwinkel, de earste yn 'e wurkpleats wêr't hja ek sieten te sniderjen en de lêste (dy wenne wêr't nou smid Pries wennet) yn de iennichste keamer dy't hja hienen. It wiif en de bern sieten der altyd bij. Yn dy keamer moasten hja ite en drinke en ek sliepe. Der wienen gjin skearstuollen wêr't it kessen fan omkeard waard, ei jonge nee, der wie ien stoel en der siet sa'n hiele sneontemiddei immen yn en op it bekling lei de hiele jûn in holle en dat fûn men neat bysûnders. Dan joech baas jo de bekken yn 'e hân. Dy moast men sels beethâlde en begûn it spul. Wie it ôfrûn dan sei baas: 'klear hear, wa is no oan bar?' Dy't dien wie, naam dan it plak yn fan him dy't oan bar wie, en sa siet de hiel jûn de bank fol. Ja, yn 'e skearwinkel skynde it sneontejûn gesellich te wêzen.

It is as hear ik it heit noch sizzen: 'Tryntsje, ik gean nei de skearwinkel hear!' 'Ja, goed, mar net lang wei bliuwe.' It skearen koste trije sinten, it hierknippen in stoer. Wy moasten altyd nei Jantsjen Geerts, want dy knipte ús dan foar trije sinten en dat paste ús mem. Jantsjen wie bûten skearbaas noch yn hiel wat funksjes wurksum. Hy wie ek omroppe. Hy hie in baes stimme. As hy op Easte stie te roppen en de wyn wie geunstich, dan koe men him yn 'e buorren ferstean. Hy hjitte Jantsjen; der wie doe yn Koudum noch ien fan dy namme, dat wie "lange Jantsje", dy wie de man fan de reiniging en baas yn't earmhûs. In hiel lange man mei ek in hiel lang burd. Ik haw letter wol faak oan him tocht as ik Domela Nieuwenhuis seach. Sa'n postuer wie it sawat.

Dan hienen jo as skearbaas noch Frans Snider (*Frans Jans Visser*). Dat wie in hiel eptich man. Hy sei net mear as nedich wie. Wy as jonges wienen hast in bytsje bang fan him. Hy hie de skearwinkel neist de skoalle. Neist him wenne master Reijenga. Tusken harren yn wie in smelle steech, der moasten jo troch en dan oan de lofterkant in opstapke en men wie yn 'e skear – en sniderswinkel (*Hoofdstraat 19*).

Dêr sieten doedestiids as ik it goed ha: baas sels, syn soannen Jan en Jehannes en dan Japik

fan Abe Douwes (*Visser*) de lêste as learjonge, letter Wabe fan Durk Piters (*Visser*). Hja sieten op ‘e sniderstafel en ik wit net oft hja doe in mesine hienen. Baas sels berêde ornaris de skearderij en dan foaral as it wat in bysûndere klant wie.

Sa ha ik ris heard fan master J. v.d. Tol, dy’t doedestiids kwekeling by ús yn skoalle wie, dat hy en syn kameraat Walte de Vries (de âldste soan fan de brievegearder bij ús) harren begoenen te ferbyldzjen dat hja burd om it kin krigen. Hja woenen dat as jonge feinten ek wol graach en hja mienden te witten dat hja de groei tige yn ‘e hân wurkje koenen troch it faak en gau skeare te litten. De frage wie no mar: wer hinne? Nei âlde Baas ? Nee. Nei Jantsjen Gearts? Nee, dêr wienen fan dy grutte froulju yn ‘e hûs en dy sieten der dan fansels bij. Nei Frans Snider en dan op skimerjûn.

En it gie oan. Walte foarop en der lytse master efteroan. En sûnder mankemint en sûnder dat de minsken it seagen rekken hja de steech troch en kamen yn ‘e skearwinkel terjochte. Baas seach ris op en brimde ris. Wat moat der barre jonges? Earst efkes stil. No? Baas wer. Walte sei: Skeare baas. Soa, soa skeare seit er. No, gean dan mar sitten soe ‘k sizze net? En Walte rekke yn ‘e stoel, van der Tol gyng op ‘e bank sitten, al net te fier fan ‘e doar ôf. It wie krekt of stie dy it spul al neat te goed. Baas siet wer op ‘e sniderstafel en hie op syn manier alle oandacht bij syn wurk. Hy en syn jonges skrepten har úterste bêst en de hollen mar tige foardel. Master en Walte, de iene op ‘e bank en de oare op ‘e stoel, seagen mekoar al ris oan en de kleuren waarden stadichoan reader. En baas hie alle oandacht bij syn wurk en die krekt oft der gjin skearklanten te wachtsjen sieten. It waard Walte te benaud. Hy kuchte, nochris in kear en doe frege ‘r mei in lyts lûd: Wer wachtsje jo op baas? O, sei baas, ja dat is ek sa myn jonge, no, op ‘t burd sjochst. Sa gau as dat komt sil ik dy helpe hear.

Master wie der earst út en doe’t Walte de doar mei in klap ticht sloech, hearde hy klear sei er letter, dat dy in hiel raar wurd sei.

Sa wie Frans Snider. Doe’t wy fan dy feintsjes wienen, waard hy ek ús skearbaas. Moaie stikjes waarden der soms troch de âldere manlju ophelle. Ik wit noch wol dat baas mear as ien kear sein hat :Skai út fan gnizen jonge, strak snij ik dy noch yn ‘e kop.

De ferhalen wienen soms o sa moai, as jo se mar fetsje koenen. Op in kear, doe ‘t it praat oer it skearen gyng, sei der ien tsjin Haitse Jotsjes, de âld sânskipper: “Hé Haitse, my tinkt jo hienen skeare leare moatten, jo, in man dy’t rûnom komme”. Haitse wie o sa’n bedarde prater. “No sjoch”, sei er, “dat ik it nea kinnen ha, mei ik net sizze. Ik bin sa fier west, ik ha Sufrides Kramer (dat wie in boer wêr’t Haitse doe yn ûngetiid wie en dy’t tweintich minuten bûten it doarp wenne), ris ienkear skeard”. Doe wie it ferhaal út, mar dêr wienen syn tahearders net mei tefreden. Ien frege: “Hoe rûn dat ôf Haitse?” Haitse ferskikte ris op syn plak en doe sei er o sa bedard: “Ja, hoe moat ik dat no sizze. Oars tige bêst, mar doe ‘t ik him heal dien hie , doe ûntkaam er mij”. Dy jûn kaam ik út ‘e skearwinkel wei mei in bêste sneed yn it iene wang en yn it kin.

Trije skuonmakkers wienen der yn myn bernejierren. Bykersma (Bekersma seinen wy altyd , in pakesizzer fan him hat, as ik it goed ha, in hotel op ‘e Jouwer), dan Jan Sibes en ús heit. Romke (*Feenstra*) Skuonmakker. Bekersma wie ek sealmakker en hie noch al in hiele saak. Us heit hie bij him it fak leard. Hy fertelde ús faak doe’t hy syn earste pear skuon klear hie en dy oan baas sjen liet, sei dy: “No goai se mar bûtendoar”. Us heit seach him ris oan, hy sei: “Jawis , ik mien wat ik sis, goai se mar bûtendoar”. No heit syn geduld wie ornaris ek net sa hiel grut, dat hy goaide dy skuon sa fier as hy se krije koe en miskyn wat fierder as baas syn bedoeling wie. Elk gyng wer oan syn wurk , mar it duorre net sa mâle lang, doe kamen der in pear famkes oanrinnen. “Sjoch”, sei de iene tsjin de oare, “dêr lizze in pear skuon”. “no”, sei baas tsjin heit, “helje se no mar wer yn, no wit ik wat dingen it binne”.

Winkels foar moal, beantsjes en sok spul wienen der noch al wat. Frou Okkinga, Douwe Jehanne (*Visser*), Japiks Boukje (*Jacob Jans de Jong*), Willem Simkes (*Muizelaar*), Rinse Jetske (*Rinze Hiddes Koornstra en Jetske Salverda*), Alde Seeger op Pottebuorren, Sanne en Sjoeke op Kninebuorren, Lytse Wouter en Gradus Jeltsje op Mounebuorren, dêr hienen jo dan ek noch Ruurd Smids wenjen, dy wie stekebakker en mostermealler (letter wie dat Rein Bersé). Dan wienen der op Easte trije winkeltsjes en wol: Hindriks Jap, Pibe Aaltsje (*Piebe Sipkes en Aaltje Bakker-Kruis*) en ús beppe Eeuwe Jantsje (*Feenstra*).

Notaris wie Mr. de Carpentier (Kerpentier waard hy altyd neamd) en op “Klein Beukenswijk” wenne syn suster, mefr. de widdo. De Rochefort, har neamden wy gewoan “Rossevos”.

Boargemaster wie C.W.C.T. Visser, letter V.d. Worms. Siktaris wie Tsietse Faber. Brievegaarder wie Anne de Vries, wy seien Anderevries.

Ryksûntfanger wie van Overbeek, letter van Duit, in soan fan him hat dûmny west, û.o. te Hearrenfean. Gemeente-ûntfanger wie Albert Roukes, dy siet moandeis yn it keammerke bij Douwe Haitses (*Visser*). As je der yn ‘e winkel kamen hienen jo rjochts de keamer en lofts it keammerke, dêr rûn elk dan mar op klompen oan ta . Douwe Jehanne krige gjin hier der foar. Hja mocht oan Albert Roukes de winkelwaren leverje. Letter waard Jan Ulkes beneamd as ûntfanger.

Arsjitekt wie Ulke v.d.Meulen, letter Louw Reitsma.

(*Jentje*) Kemker wie koperslagger en ek lantearne-opstekker. Jûns om seis oere (allinne bij tsjustere moanne) waarden de lantearnen opstutsen, om san oere neisjoen oft se ek stoomden of walmen en om tsien oere wêr útpûst. Lolke Dokkum wie de man fan baai, linnen, ketoen ensfh.

Slachters wienen Japik Brouwer en Hidde Slachter (*Koornstra*).

Oft der ek typyske figueren yn Koudum wienen? Ei jawis wol. Der wie “Ottsje Nine”, dat wie al in bejierre minske. Wy as jonges lieten har dan dûnsje foar in sint. Hiel faak betellen wy ek noch net iens.

Dan wie der Lou Aike, dy wie ek yn ‘t earmhûs op easte en as ‘r dan yn ‘e nacht snie fallen wie kaam Aike yn ‘e buorren om oan ‘e bakkers en ‘e slachters te fertellen, dat it har jierdei wie . Neier wist hja it net.

Dan wie der noch Jantsje Veter, in wat sûnderling minske en ek noch healwize Doede, sa’t er neamd waard. Fierder koe it der mei it folkje wol aardich op troch.

Trije tsjerken

It wie yn dy tiden yn Koudum o sa earm, mar der waard dôchs noch frijwat dronken. Der wienen doe ek al lyk as no trije tsjerken. De grutte, de lytse en de fermanje.

Yn 'e grutte tsjerke wie doe dûmny Tinholt. Hy wie net grut fan persoan, mar nei't de grutte minsken seinen hiel geleard. Wy as bern hienen der net it measte oan. Wy koenen him net ferstean, hy wie tige rêd, en noch minder begripe. Organist wie master Hermsen (hy waard Hemsing neamd) en koster wie âlde Reinder (*Pan*). Us heit (*Romke Eeuwes Feenstra*) wie foarlêzer. Sneintemoarns moasten myn broer en ik nei tsjerke. Dat wie in straf. Wy moasten dan sitte yn 'e bank flak foar âlde Reinder. Dy hie foar oanwenst sa gau as dûmny begûn joech hy him del. Mar as de bern dan tefolle leven makken, sadat hy der wekker fan waard, en dat barde noch alris, dan naam hy syn grutte swiere pet en dan sloech hy de bern dy't foar him sieten wêr't hy se mar reitsje koe en om't dat ús plak wie, waarden wy faak troch de oare jonges dêrom útgniist.

Wy seurdren heit en mem der krekt salang mei om 'e earen dat wy mochten op 'e kreake sitte. Net oan 'e kant fan master mar oan 'e oare kant wêr't Douwe siet te wynpompjen. Dat wie gâns better. Wat in útsicht hie men dêr. Omtrint de hiele buorren oer. Dit wie gâns better as foar âlde Reinder en syn pet.

Mar it gong net lang goed. Maten fan ús rûnen soms ûnder tsjerketiid samar stikem nei ûnderen en dan seagen wy harren gean mei de hân omheech, krekt oft se sizze woenen: wy binne frij. Lit ik der mar net om hinne draaie. Wy hienen it al gau foarmekoar. Earst tige brimme en as heit, dy't yn it hek siet, ús taknikt hie, no dan wie 't ús gouden oere. Nei bûten sa gau mûgelik en it mes snijde dan nei twa kanten: frij fan tsjerke en oardel sint yn 'e bûse. Dy wienen bedoeld de hiele foar it earste en de heale sint foar it twadde ponkje. No kamen der knikkerts foar.

Mar it rûn fest. Op in kear dat heit útkaam, sei ús mem: De jonges binne net nei tsjerke west. Jawis al, sei heit, ik ha harren sitten sjoen. Mar mem sei: It is sa net hear. De modder oan 'e knibbels fan 'e broek en oan 'e hannen hie ús ferklappt. It wie út en foargoed ek. As der no ris praten wurdt oer de ûndogenske jeugd fan tsjintwurdich, hâld ik my mar deastil.

Dûmny Tinholt seach men nea bûtendoar sûnder syn hege hoed op. Dy hoed wie doe dôchs al mear yn 'e moade. Op nachtmielessnein hie fierwei it grútste part fan 'e manlju de hoed op. Ek de froulju droegen dan noch har aparte klean. In wike tefoaren waard it âlde breidspakje al wjirre om't oan 'e nachtmielestafel oan hearde. It wie in pakje, dêr't de jonge froulju no om gnize. Hja krije it miskien tusken tomme en finger beet en sille it allinnich oanlûke wolle as hja der op it toaniel of yn in foardracht ris tige gek útsjen moatte. Mar foar de memmen fan doe wie it it bêste wat hja hienen en dat moast dy snein oan.

No nimt men it net sa krekt mear wat men oanlûkt by sa'n gelegenheid en ik bin ek sa wiis wol dat it net yn 'e klean sit, mar ik tink wolris dat men no wol wat hiel maklik mei dy soart dingen omslacht en ôfrekkent.

Dûmny Tinholt is hiel ûnferwacht stoarn. Hy wie yn Amsterdam by syn soan útfanhûs en dêr hawwe hja him dea fûn. De sneins dêrop hâlde dûmny Leenmans fan Warkum yn 'e Koudumer tsjerke de "lykrede". Ik wie noch mar in jonkje, mar dy man haw ik doe mei nocht oanheard. Dy wie kalm en dúdlik. As tekst hie hy doe de wurden: "God nam hem weg".

In goed jier nei it ferstjerren fan dûmny Tinholt is syn frou mei twa dochters en in ûngelokkige soan, Gerard hjitte dy, nei Hollân gien te wenjen. Hja en mefrou de Rochefort hienen stifte en ûnderhalden in kosteleaze naaiskoalle, dy't foar Koudum fan grut nut wie en wer ek gâns wat famkes in soad fan opstutsen hawwe. In pear fan myn susters ek. Doe 't mefrou Tinholt dan fuort soe hie master Hemsing, it haad fan 'e iepenbiere skoalle, wêr't ik letter noch wol oer kom te praten, in ferske makke ta ôfskie fan har. Myn âldste suster moast dat doe foar har opsizze. Sa goed ik it noch wit wie it sa:

Ons kinderhart voelt grote smart, nu gij ons gaat verlaten,
Doch 't is Gods wil, wy zwijgen stil, ons droefzijn kan niet baten
Gij hebt zolang, door echten drang, uw zorg aan ons gegeven.
Door 't heilig Woord, weest gij ons 't oord, naar 't eeuwig, zalig leven.
Daar zij uw loon, de eerekroon, na zware strijd op aarde.
De kroon der deugd, en hemelvreugd, van onbeschrijf bare waarde
Vaarwel dan nu, wy zullen u, in liefde steeds gedenken,
God zij uw kracht, en dag en nacht, moog Hy Zijn gunst u schenken.

Dan wie der de lytse tsjerke. De yngong wie doe oan 'e grintwei (*Bovenweg*). As dûmny wie der de Walle. Syn foargonger dûmny Kropveld ha ik my altyd foarsteld as in swarte man mei in ôfgryslke grutte bril op. Hy hie in famke, dy hjitte "Drievosa" sa goed ik wit. As dy noch libbet is it al in hiel âld minske.

Organist yn 'e lytse tsjerke wie Hindrik Kok, as koster wie der earst Ruurd Stekebakker, letter lytse Wouter. De tsjerke hie doe syn yngong oan 'e grintwei. It lokaal op de Singel wie der doe noch net. As it tsjerketiid wie, kaam dûmny mei de tsjerkerie efter him oan út 'e pastorijs wei it balstiennen paad op 'e Singel lâns, dan dat eintsje grintwei en sa de tsjerke yn. It is as sjoch ik harren noch gean. Dûmny de Walle foarop. Hy wie noch al grut en dêrby in freonlik en gol minske. Efter him Douwe Molenaar, Hylke Sipkes (*Bakker*), Japik Wabes (*de Jong*) en mear oaren.

Elke snein kamen der ek in man of seis, sân út Himmelom om yn Koudum de tsjinst yn 'e lytse tsjerke mei te meitsjen. Hoe oft hja allegearre hjitten wit ik net. Allinne wit ik noch Teade Prûs mei syn frou en syn soan Durk. Steefêst kamen hja drok petearjend de Dammensewei sneintemoarn binnen, de manlju foarop, simmerdei de duffelske jas oer de earm en winterdei de jas oan en 'e hannen yn 'e bûse. De froulju kamen in foech eintsje efteroan.

Drok mei-inoar pratende gyng dat sa op tsjerke ta. Nei tsjerketiid gyngen hja mei-inoar nei Grytsje Strak, dat wie in âld minske, dy wenne yn in lyts hûske op Kninebuorren. Dêr ieten hja dan by in kopke kofje har iten op. As wy as bern dan sa foarmiddeis kuieren dan klonken lûd de psalmen út dy lytse wente. Neimiddeis gyngen hja wer nei tsjerke en dan nei ôfrin de stap der wêr yn op hûs oan.

Ut Molkwar kaam ek elke snein in man dy't nei de lytse tsjerke gyng. Dy gyng foarmiddeis nei tsjerketiid wer nei hûs en wie der om healwei twaen foar de middeisbeurt wer. Syn namme wit ik net, mar dy rûn dus sneins twa kear fan Molkwar nei Koudum hinne en werom.

Fan de fermoanning wit ik út myn bernetiid net folle. Allinne dit: Ik kaam der dan wolris mei myn kammeraat (*Sierd de Vries*) en mocht der o sa graach hinne gean. It wie der sa smûk en gewoan. In oargel wie der doe net. Der kaam in man fan Molkwar (ik mien dat hy Seldenrust hjitte), dy kaam, as dûmny sjongen oankundige hie in eintsje nei foaren rinnen en dy koe sjonge, dêr hoegde men net in oargel foar. Noch hiel goed ha ik yn myn ûnthâld in tige reinige sneinneimidei dêr yn dat lytse tsjerkje, mei dûmny Hermans ten Cate fan Warns mei syn machtich lûd en moaie wurden en dêr dy foarsjonger mei syn swiere stim by. Ik tink der noch faak oan. Yn it hek sieten doe: Bokma (de âld sulversmid), Jehannes Bleeker, Andere Vries en Knilles van der Sluis.

Der wennen ek noch al hiel wat Roomsk Katoliken yn Koudum doedestiids. Dy moasten nei Bakhuzen nei tsjerke. Elke snein weroan. Ik sjoch harren noch gean. Oer it tsjerkhôf sa efter 'e skoalle lâns oer 'e planke dy't oer 'e finken lei, it lân fan Piet Fekkes troch, dan troch it dykster bosk, Slapersdyk lâns, oer 'e Dammen en lâns it flinkebosk nei Bakhuzen ta. En om middei hinne werom.

Ja, ik sjoch se noch: âlde Iede Frankena, Fokke en Fetsje (*Galama-Folmer*), Sjurdsje mei 't lintsje, Sytse en Grytsje (*Sietze Frankena en Grietje Broers de Vreeze*) mei harren grutste bern, Jan en Anskje, Jelle de Boer en frou, Auke en Fonger Sibes en ja noch mear wol, altyd mar wêroan elke snein dat ein hinne en wêrom, Ik tink no noch wolris, as ik oan dizze en oan dy minsken dy't nei Koudum nei de lytse tsjerke kamen út Himmelom en Molkwar wei tink, wat moatte wy ús faak skamje, dy't soms út 'e tsjerke wei bliuwe om't it wat kâld is of tige reint of neam mar op werom.

Der wienen ek noch wol dy rieden nei Bakhuzen ta, as: Jelle Asma, Jetse Dykstra, Jouke de Boer, Ane Salmstra, Epke en Rinske en mear oaren.

Fan Epke Rinske (*Epke Sytzes Leenstra en Rinske Symens Bouwhuis*) moat ik noch al wat fertelle. Dy koe jin geneze as jo de fyt yn 'e finger of werearne hienen. Rinske hie der dan salve foar en út ûnderfining wit ik dat hja mânsk wie dêryn.

No't ik it oer Epke Rinske ha, komt it my yn 't sin dat ik ús dokters hast ferjitte soe en dat moat net, want dat wie doe ek noch oars as no. Der wienen doe ek twa dokters, M. De Jong en W. Visser. De lêste hie in buordzje op 'e doar, wêrop stie: "W. Visser, Geneesheer". By dokter de Jong ha ik nea sawat sjoen. Dy wie dan ek folle âlder. De Jong bemastere syn part yn Koudum en dêr hie hy de Wâlddoarpen en Himmelom en Warns by. En dat berûn hy allegearre, foarmiddeis yn Koudum en neimiddeis koe men him gean sjen, elke dei weroan. De boksen opstrûpt, de paraplu ûnder de earm en wat foaroer rinne en graach immen op 'e side om in praatsje mei oan te knoepjen. De iene middei nei Aldegea en Nijegea, de oare middei nei Himmelom en Warns.

Dokter Visser hie by syn part yn Koudum noch Hynljippen, Molkwar en Staveren. Hy gyng mei hynder en wein. Marten Popkes (*Steigenga*) wie syn stâlfeint, letter Lútsen Stellingwerf. Dan hienen dy dokters ek noch de apteek oan hûs. Hja wisten dus wat hja moasten. Bepaald wienen de minsken doe ek lang sa faak en sa slim net siik as tsjintwurdich. Oars begryp ik it net. Ik wit noch dat dokter Visser troude. Dat wie mei Tryntsje, in dochter fan Age Buma, it keamerlid, dy't yn Hynljippen wenne. Der wienen doe yn Koudum in hiele protte flaggen út. De middeis waard bekend makke, dat elk de jûns foar twa kwartsjes flaggebier opnimme

mocht. De skippers koenen dat dwaan op 'e wâl yn "Spoarsicht". Myn kammeraat fan doe, Wietse (*de Jong*), syn heit hie ek flagge. Wy wienen fan dy jonges fan miskien trettjin jier en stieken de jûns ôf nei Spoarsicht. En ja, it rûn los. Elk foar in kwartsje. It is ús beide o sa min bekomd.

Twa skoallen

Twa skoallen wienen der doe, de grutte en de lytse. De grutte wie de iepenbiere, de lytse de bysûndere. No is dat leau ik, krekt oarsom. Yn 'e grutte wie master Hermsen (Hemsing), yn 'e lytse master Reijenga. Wy gyngen nei de grutte. Mei nocht tink ik noch altiten oan dy jierren werom, It wie de âlde skoalle noch. Twa lokalen en in klompehok derfoar en foar dat klompehok in grut roaster (in healmoanne-model) Om de klompen op ôf te rossen. Us skoalle-oeren wienen fan njoggen ta healwei tolven, fan healwei twaën oante healwei fjouweren en fan fjouwer oere oante healwei seizen.

Moarns die de master in gebed en jûns songen wy mei-inoar "de Avondzang". As lêsböeken hienen wy û.m. Bibelske ferhalen, de skiednis van Joazef en noch oare en moaie en foar de bern begryplike boeken.

Fan de sangen wit en kin ik ek noch wol in pear, û.o.: Trouw u wijd ik mijne zangen, Laat and'ren morrend klagen, Ver in 't Zuiden ligt mijn Spanje, Veld en Wei, Boschvallei, noem ik mijn paleis, 'k Ben mensch en woon bij mensen. . . ensfh.

Mei nocht tink ik oan dy skoaljierren werom en tankber bin ik noch altiten foar alles wat ik dêr yn dy pear jier leard ha. Want ja, it wie sa, wy gyngen wol oant it tolfde jier ta hinne, mar learplicht wie der doe net en ik as âldste fan de seis moast noch al gauris frij bliuwe om't der it ien of oar foar my te dwaan of te fertsjinjen wie.

Master Hemsing wie bepaald ek net min. Ik kin dat wol neigean, net allinne oan wat hy ús bybrocht hat, mar ek wol hjiroan: It barde noch alris dat in jonge fan de lytse skoalle, dy't fierder leare soe, earst noch in jier bij ús yn 'e klas kaam, foar't hy fan Koudum gyng. De Katolike bern wienen ek allegearre by ús op skoalle. Dy moasten dan ienkear wyks in oere earder út, want dan moasten hja nei "de fragen". Rinne nei Bakhuzen hinne en werom. Freedtejûn lies master foar út it fabelboek. Dat wie altyd in hiel feest. As wy ris in goede beurt makke hienen mochten wy ek wolris yn dat boek lêze, mar de ferhalen oer "het blauwe lichtje" en mear oaren waarden moai as master op 'e lessenaar fan de foarste bank siet (in stoel hie hy nea), mei de lange piip yn de iene en it boek yn de oare han, wylst it glês waai neist him stie. De bern fan Piet Fekkes (*Pieter Gerrits Fekkes en Uilkje Jans van Dijk*) namen him nammentlik elke dei in flesse waai mei.

It waard dan faaks seis oere en letter wol foar't wy útkamen en foaral winterdei, want dan kamen sa freedtejûn tsjin fiven soms wol in stik of tsien grutte jonges en famkes, dy't al fan skoalle en op it wurk wienen, stil de doar ynslûpen en joegen harren stikem op 'e efterste bank del. Master seach dit dan wol, mar hy glimke mar wat smout. Ik sjoch harren noch, dy grutte jonges en famkes: Douwe en Klaas en Harmen en Hoatse en Berber en Jets en Wiets. ja, dat wienen jûnen om nea wer te ferjitten.

It barde ris op in tige waarme middei doe moasten wy yn 't skrift skriuwe: De lucht is bewolkt, misschien begint de donder aanstonds te ratelen. No, master blykte in hiel goed waarprofeet te wêzen, foar ús berneferstân ûnbegryplik. Freeslik wat waard it in waar.

En it sloech ek yn. Wat in tumult. De famkes fleagen oer de banken hinne nei master ta en hongen oan him as kladden en it wie mei ús as jonges net in soad better. In gegûl en geskreau fan komsa. Mar lokkich gjin brân en gjin deaden. Mar de âld skoalle hie it ferspille.

Alhiel teskuord. Der waarden wol swiere ankers trochbrocht om it spul noch wat oanelkoar te hâlden, mar it joech net in soad. In jier of wat letter moast der in nije skoalle boud wurde. Ik wie doe al sa'n timmerfeintsje en ha him mei boud. Mocht de fiere neiteam dizze skoalle ris wer ôfbrekke dan fine hja yn 'e einmuorre nei de dammen ta sawat in 'e midden en dan op in jelne ûnder it dak in flesse yn 'e spou bemitsele. Yn dy tichtplakke flesse sit in papier en dêrop steane de nammen fan al de minsken dy't der doe oan arbeiden. Hindrik Koornstra de arsjitekt hat dy flesse klearmakke en ik ha him yn 'e muorre bemitsele.

Oannimmer fan de skoalle wie Piter Gerlsma fan Hynljippen. Och heden, wat binne al in soad fan dy minsken dea. Hindrik Koornstra, Piter Gerlsma, Douwe v.d. Meer, Auke Overzee, Klaas Zylstra, Douwe Klapper, Murk Bakker, Durk de Boer, Ernst Bakker, Lútsen de Vlucht. ja einliks is it sa, fan de trije soannen fan Gerlsma wit ik it net, mar oars dan koe it wol sa wêze, dat ik noch allinne oer bin.

Ik haw heard dat Pyt Gerlsma noch libbet. Tseard en Foppe binne beide wei.

In skoalfeest of skoalreiske hawwe wy nea hân. Dat wisten wy net wat it wie. Ienkear soe der in fotograaf komme en dan soenen wy allegearre op in petret. Dat wie doe in hiel feest. Dy man moast fan Warkum komme. Rinne fansels. Wy hienen de sneinske klean allegearre oan. It reinde de hiele dei. It learen der kaam neat fan. Om beurten troch de rein nei de hoeke der bij Piter Tiises (*Hoogstraat/Nieuweweg*) om te sjen oft dy man ek kaam, mar hou mar. Hy blea wei. Wy hawwe him net sjoen. Ik wit noch wol, wy rekken oan it bakkeleien en kamen yn in reindobbe terjochte mei de sneinske klean. Foar ús mem wie dat in strop, mar de skelling foar it petret hoegde hja ek net út te jaan en dat wie ek wat wurdich.

Moandeis wie it wykmerk. Dan kamen de boeren út Warns en Molkwar, út Himmelom en de Wâlden en út de Wiske. Dan wie it allegearre libben en fertier. Fan Karpentier ôf oant Hindrik Jaarsma stie in rige linebeammen en yn elke beam siet op sa'n jelne út 'e grûn in grutte izeren kramp. Yn in beam foar Popke Akke (*Steigenga*) siet in hiel grutten, dêr ringhoepe wy as jonges altyd. De krampen sille no wol alhiel yngroeid wêze. Mar doe lûkte baas Bekersma der moandeitemoarns in tou troch. Allinne foar Beimin Smid (*Hoofdstraat 12*) wie it iepen foar it hynstebeslaan. Oan dat tou waarden de kij, de keallen, de skiep ensfh. festbûn en der wie dan de hannel. Der koe it wit ik noch wol hiel drok om en ta gean.

De bûter en tsiis gyng nei de waach. Der wie it net minder libben. Bootsma wie waachmaster. De bûterkeaplju stutsen de fetten ien foar ien en elke kear kaam der dan in lyts klútsje bûter yn in stiennen fetsje terjochte en dat naam Bootsma dan jûns mei nei hûs.

De tsiis waard boarre en woegen en al hiel gau yn 'e foarmiddei begûn Epke (wy skolden altyd fan Epke Stikel) dan te riden út de waach wei nei Symkewyk. Dêr waard it spul dan yn it fearskip fan Jouke Sjouwes (*van der Veer*) laden en dy foer dêr dan mei nei Harns.

Mids septimber wie it Koudumer merke. Dat wie foar ús jonges in feestwike. De merkedagen wienen op tongersdei en freed, mar dagen foartiid wie it al feest en wille. As de skippen it Far delkamen seagen wy se al fan fierren en as it draaimouneskip fan Josef Akkerman yn

oantocht wie en it hie yn 'e wyn, dan rûnen wy machtich nei de Syl om yn optocht dit skip keninklik yn te heljen. Ik ken harren allegearre noch wol bij namme en ik kin, de measten noch hiel goed foar my krije. Josef Akkerman mei syn draaimounle, Ynse Kwast en Hubert mei har koekekreamen, Poiesz mei de poppekreame, Side Hasson mei syn hynstespul (dit stie dan bij Hindrik Jaarsma efter yn 'e tún). Dan Jarich en Oade en mear oaren, dit wienen Snitsers, dy kamen dan mei har draaibuorden, hakblokken en dobbelbakken. ja, it koe dan wol fan Piersma (*Wapen van Friesland*) ôf oan Idserd Krol (*Hoofdstraat 20*) ta fol stean. In fleurige pear dagen wienen it. Dat dobbeljen barde yn in langwerpige bak wêrfan de opsteande kanten moai mei koperen plaatsjes beset wienen. It gyng mei twa of trije dobbelstiennen. Mei twa wie it ûnder 'e sân of boppe de sân en mei trije gyng it ûnder de acht of boppe de trettjin. Yn beide gefallen, mar foaral yn it lêste, wienen de grutste kânsen dus foar de merkeman. Mei twa gyng it om in lytse bûterkoeke of twa sigaren, mei trije om in grutte bûterkoeke of fiif sigaren. Dizze lêsten haw ik ris wûn en doe ha ik foar it earst rookt. Dat is myn moaiste merkejûn net west.

Hoe en wat wy boarten? Och, ek al frij gelyks as de bern no. De famkes bygelyks toudûnsje, heinderbalje, koarkjebreidzje, hinkelje, doekje-omlizze en wol mear. Mar wat hja dan ek noch dienen en wat finaal wei wurden is, dat is it bikkelen. Wat dat wie? No sjoch, it barde mei in stuiter en fjouwer bikkels. Dat wienen skieppebonkjes of tinnen bikkels, dy't yn 'e hannel wienen doedestiids. Hoe't dat no krekt yn syn wurk gyng wit ik net goed, mar myn frou seit it bestie út fjouwer spul. Jo kamen earst yn boltsje, dan yn êske, dan yn gatsje en dan yn stouderke en dat seine hja der dan op sjongende wize by. It is hielendal út 'e moade, mar dat is oan ien kant ek mar goed om't de famkes der by sitte moasten op in hurde stien dy't stuitsje woe en dat soe mei de famkes fan tsjintwurdich wol neat wurde kinne, om't hja net as de famkes fan fiifensechstich jier lyn in pear broeken en in stik of wat rokken oan hawwe.

Wy as jonges hienen wer wat oars by de hân. Pottopje en potknikke, hoepje as it tiid wie en dan tippe. Dat sjocht men no net mear. Dat barde mei in tippestok en in koart stokje (in rusker). Dy rusker moast men út in kûltsje yn 'e grûn mei de tippestok in sprong meitsje litte en dan yn dy flecht mei de stok reitsje en sa fier mûgelik slaan. Dy't him it fierste sloech wie de winner. Der wienen jonges dy hienen der omreitsjen de slach fan.

Jûns (en foaral winterdei dan) wie ien fan ús moaiste spultsjes it ûleboartsjen. Dat koe men moai dwaan bygelyks op 'e Singel, mar ek op 'e hoeke by Kemker (*Hoofdstraat 37*) ûnder 'e lantearne wei. Om't wy der wennen wienen wy der dan ek it measte. Trije fan ús moasten dan stean der bij Ype ferwer (*Hoofdstraat 44*) en de oaren bleauwen ûnder de lantearne. As dy earste trije rôpen fan: "No mar", dan moasten hja sjen út 'e wei te kommen, want dan kamen dy oaren opsetten en dy moasten harren net fine kinne. En wienen der moaie kânsen om it 'e wei te kommen?

No omraak. Der wienen twa stegen tsjinoer elkoar en beide roettsjuster. De earste wie tusken de hûzen fan Annebet Kroeze en Auke Sibes en dêrtroch koe men oer alle kanten wei wurde, och minsken wat in moaie paadsjes en hoekjes. De oare steech wie tusken Bakker Sjoerd Heins en Ype ferwer (*Bakkerssteeg*). Dy is der noch, ha ik wol sjoen en deselde stien fan fiifensechstich jier lyn stiet noch tsjin de sydmuorre fan Ype syn hûs oan.

As jo dy steech ynfleagen, och minsken, dan koe men sa út 'e wei krûpe dat se je nea fine koene, No, yn dy steech bin ik ris weikrûpt, mar der raar wer út rekke.

Dat siet sa, efter Ype syn ferfwinkel stie in âld hok en dat brûkte Sjoerd Heins (*Sjoerd Symons Heins en Jeltje Jeremias Quarré*) foar turfhoek. Oan 'e steechkant op sa'n heal manshichte siet in houten klep, dy't nei ûnderen iepen sloech en inkeld mei in warle boppe fest set waard. Yn dat hok wie ik al in pear kear troch dy klep weikrûpt, dat gjinien my fûn hie en dat hie 'k dy jûns wer foar 't ferstân, dat it wêze soe. En it gyng oan. Doe't wy "no mar" roppen hienen, ik as de wearlich dy steech yn, de warle fan dy klep en der troch. Mar o minsken, krekt siet ik te plak en der hear ik sa'n freeslik raar lûd as ik yn myn bernetiid alteast nea wer heard ha. Ik hals oer kop wer troch dy klep nei bûten en fleane sa ha jo net, de steech út, mar doe ik wer wat ta my sels kaam, waard it hiel slim, want doe miste ik myn pet. De jonges fan no kinne har dat miskien net begripe, want dy witte mar amper wat in pet is. Mar wy wienen der nea sûnder. En no miste ik mines. En dy wie grif noch yn dat hok op 'e turf. Dit waard slim.

Doe't ik yn 'e hûs kaam, wie it earste: Wer is dyn pet? It wie nammentlik sa, wy hienen net lyk as men dat no hat in kapstok yn 'e gong of yn it foarhûs. Wy kamen yn 'e keamer en hongen ús jas oer de knop fan 'e stoel en de pet der oerhinne. En dêr kaam ik yn 'e keamer mei bleate holle. Wer is dyn pet ? sei ús mem nochris. Ja, it siet slim. It hurde wurd moast der op it lêst út. Ik moast opbychte en ik kaam der fuortdalik al net maklik foar wei.

Us heit en mem wienen net mak as hja fernamen dat wy in oar lêstich wienen. Moarnier daalk der hinne, sei heit, en dyn pet wer helje. It wie op in tiisdeitejûn en doe 't heit der efkes út wie, krige ik it mei mem klear, dat ik de oare moarns myn sneinske pet op hawwe mocht en dan de neimiddeis as wy frij fan skoalle wienen, myn oare by Heins wei helje. Ik hie der in doel mei. Fan dy ôfgryslke skreau dêr yn dat hok fertocht ik de âldste soan Simen. Letter, folle letter, bin ik syn swager wurden, mar as wy dan yn petear wienen en ik him soms sa sêft en bedaard praten hearde, ha ik wat faak tocht: Ja feint, mar do kinst ek malle gebearten dwaan, dat wit ik mar al te goed.

Mar om op myn ferhaal werom te kommen. Woansdeitemiddei is moast Simen dan mei brea fuort nei de boeren en dan woe ik der hinne. Ik siet dy middeis om ien oere al op 'stoepe fan Rouke's froulju, dat wienen in pear susters, Sjoukje en Gerbrich, dy wennen wêr't no Japik Aukema syn winkel hat (*Hoofdstraat 39*). En ja man, lang om let dêr kaam Simen de doar út mei in blauwe sek op 'e rêch en ien foar it boarst en yn elk mis earst in plankje en dêrop inkelde roggebreaen. Ik wachte krekt sa lang as hy loftsom de grintwei (*no Smidsweg*) yndraaide en doe ik de dryste skuon oan en der hinne. Nuver is it mei inkele dingen, want noch kin ik dúdlik it lûd fan dy doarskille yn myn gehoar werom roppe. Der kaam immen út 'e keamer en och man ik trof it al hielendal, want der kaam Jeltsje sels oan en dat wie in troch goed minske.

Wat moast hy myn jonge? Myn pet, Jeltsje, mei ik myn pet wer? Syn pet, seit er? Hawwe wy dy hjir dan. Ja Jeltsje justerjûn yn it turfhoek. O is hy dy jonge dy't jûns altyd yn it turfhoek krûpt ? ja Jeltsje, trije kear. Soa, trije kear, en as hy no syn pet no werom kriget, komt hy dan nea wer yn 't hok? Nee Jeltsje, wier, wier net. No, hjir hat hy dan syn pet en no hat hy ek wol in boltsje fertsjinne net ? No, hjir mar hear en de groetnis oan mem dwaan.

En ik stie bûtendoar mei myn pet yn de iene en in sintersk boltsje yn de oare hân en nea leau ik, ha ik my lokkiger field as op dat stuit.

De woansdeis- en sneontemiddeis, och minsken, dan wie it foar ús in wûnder. Ik kin net oer alle paden en paadsjes útweidzje, hear, miskien kom ik der noch wolris oer op 'e tekst, mar no moat ik nedich ophâlde, mar dy middeis as wy frij fan skoalle wienen, och man, wat hienen wy dan in ûntwyk. Yn 'e sândobbe en nei it dyksterbosk, dêrwei oer de âld streken en sa nei it tiempolleboskje en de dammense wei mei syn toarnbeien en smûke hoekjes en mei it Eltesleatsje wêr't wy poatsjebaaiden. Mar it aldermoaiste wie de bindyk en foaral it ein tusken âlde Jeltsje en Durk Jeltsjes. As jo dêr op dy hichte sieten en jo seagen de mar yn 'e fierte tillen, krekt oft jo ûnder 'e skippen troch sjen koene en dan oer de mar lofts de doarpkes Aldegea en Nijegea en rjochts dy machtige seam fan it Gasterlânske bosk. Och minsken, dat kin men in oar nea fertelle hoe moai as dat wie. Dat moat men sjoen hawwe.

O, Koudum, yn myn bernejierren, earm wiesto, mar moai. O, wat moai en nuver is it, mar hoe âlder men wurdt hoe better men dat sjocht.

**

1. It ûngelok mei de Koudumer boat (Willem III; *Sneeker Nieuwsblad* 6 en 13 jannewaris 1950)

It wie woansdeitemoarn de 31e jannewaris fan it jier 1877. Wy sieten oan 'e breatafel.

Douwe Haitses (*Visser*) kaam de buorren del. Hy soe bepaald ris bij syn skipke yn 'e Symkewyk sjen.

It hie de nachts nammentlik stoarmwaar west.

Lolke Dokkum kaam mei it pak (*manufaktueren*) de strjitte op. Hy soe bepaald nei Himmelom of de Wâlde.

Flak foar ús glêzen metten hja mekoar en as Douwe efkes in praatsje meitsje sil komt Josep Skuur (*Schurer*) mei tûzen hasten oanrinnen en hat bepaald wat hiel ernstichs te fertellen, teminsten te sjen hoe't dy, oars sa egale beide mannen út it stjoer reitsje.

Heit seach dit en moast der fansels dalik mear fan witte.

Doe't hy wer yn 'e hûs kaam, sei er: De Koudumer boat moat ferûngelokke wêze en der binne gâns wat deaden, nei't hja sizze.

Wat ik hjir noch fan wit is dat mem alhielendal fan 'e wize rekke en dat der buorfroulju bij te pas kamen.

Heit hie de foarige dei ek mei dy boat wollen, mar hja hienen harren fersliept en om't heit net fluch op 'e gong wie, koe hy nea ier genôch op 'e Dammen komme.

De boat, "Willem III", kaam nammentlik fan Staveren, dan die hy earst Warns oan, en dan op 'e Galamadammen wie it "stasjon", sil ik it mar neame, foar Koudum.

Yn 'e grutte tsjerke yn Koudum hinget boppe de tsjerkfâdebank in boerd oan 'e muorre; mei moaie krolletters, sa't men se no mar kwaliks mear meitsje kin, stiet der yn simpele wurden in fers op skreaun. It handelt oer lang, hiel lang ferline tiden en fertelt wat freeslik lijen doe de iene groep minsken de oare oandien hat. Faak haw ik wol foar dat boerd stien om te besykjen oft ik tusken dy rigels troch ek mear fan dat freeslike barren gewaar wurde koe as dy inkelde wurden fertelle. Mar dat woe nea. Pake hat ús wolris it ien en oar deroer ferteld, sa't it him dan ek wer ferhelle wie, mar hoe mear hy fertelle koe, hoe

mear der te freegjen oerbleau.

Ien fan dy rigels, ik mien de twadde is sa, as ik it noch goed ha: "In Coudum groot jammer men sag", en dy wurden wienen alhiel fan tapassing op dy woansdei 31 jannewaris en de dagen dy't der op folgen.

Folle wit ik der oars net fan as bij oerlevering, want ik wie noch mar in jonkje, mar ik wit noch sekuer, dat myn broerke en ik mei mem oan 'e han tusken in hiel bulte oare minsken bij de tsjerkehekke stienen en ik sjoch noch klear dat der trije kisten efterelkoar om it hof hinne droegen waarden en dat der in hiel soad minsken efter rûnen en alles wie swart as de nacht en dat gesicht hat my nea wer loslitten.

Der lei in swiere druk doe op 'e minsken en it wie ek in freeslike ramp. Der wienen fjirtjin minsken bij om it libben komd sa't letter blik en yn it doarp en omkriten koenen de minsken mekoar sa goed wol, dat de iene it leed fan de oare hielendal oan- en meifielde. Ja, it wie doe ek wol sa hear: "In Coudum groot jammer men sag".

Hoe oft it dan allegear krekt gien wie?

Wat ik der fan wit is wat ien fan de minsken, dy't it meimakke hie, my ris ferteld hat, doe't wy der ris in pear oeren rêstich bij sitte koenen. Hy wie in kalm en bedaart man. Lit ik him mar Douwe neame. Syn ferhaal is omtrint sa: Doe 't de boat dy tiisdei neimiddei út Snits: gyng wienen der fierstentefolle minsken oan board. It waaide hurd en it wie o sa kâld. Inkelden koene net iens plak krije yn ien fan de kajúten en boppe op wie it net noflik te wêzen. Mar der siet oars net op. Elk woe graach mei en yn Heech, hie men hope, soenen der wol frij wat minsken ôfgean. Dat kaam ek sa út. Der gyngen inkelden ôf en ien nije kaam der bij, sadat de boat de mar ynstiek mei 37 passagiers en seis man boatsfolk.

It wie stoarmwaar wurden en hja wienen noch net botte fier, doe sloech der ien fan de fierstente grutte rûten yn 'e efterste kajút kapot en kaam sa no en dan in grutte flap wetter nei binnen. Mei man en macht waard besocht dat gat safolle mooglik mei in taffeltsje of wat sekken ticht te hâlden, mar it joech net folle en it duorre net sa hiel lang of ek yn de foarste kajút sloegen trije rûten kapot. Doe waard it allegearre wetter en elk dy't koe begûn mei sekken en sa, safolle as it koe dy gatten ticht te hâlden. En yn dy bedriuwen waard it in gerop en geskreau tsjin elkoar. De iene helte woe nei de wâl en de oaren woenen trochsette en om't de lêsten it machtichst wienen waard der dan ek besletten om troch te gean. Der soe dy jûns yn Koudum yn 'e grutte tsjerke sprekkerij wêze. Mr. Kerdijk en dûmny Tinholt soenen prate oer iepenbier en bysûnder ûnderwiis en der wie my wol faak ferteld dat der in partij fan dy mannen dy't trochsette woenen hinne moasten, mar myn âlde freon Douwe sei, doe't ik dit oppere, dat hy der neat fan fernomd hie, mar wol dat hja allegear graach nei hûs woenen, want dy hiele lange kâlde nacht dêr op dy boat trochbringe as wie it dan oan 'e wâl en dan opinoar plakt as hearingen yn in fetsje, der hie nimmen sin oan. Fansels, hie men alles foarút sjoen, ja, dan wie men yn Snits net iens op dy boat. stapt, mar hie sjoen in ûnderdak te krijen. No gyng it op hûs oan en elk hie it folste fertrouwen yn 'e lieding en yn 'e seewearichheid fan dy boat. It wie in nije ferskinning yn 'e Súdwesthoeke, wêr't in houten skip, en oars wienen der doe noch net, it net bij helje koe, yn fierste fierte net. Dus mei moed en betrouwen der op los.

Mar o heden. It duorre mar efkes en dêr fielden hja in skok. Hja hienen de grûn rekke. Hja kamen wer los mar fuort dêrop wer in skok en dy kaam sa bot oan dat it roer sloech kapot, de boat kaam wer los, rekke wer yn djip wetter en om't it stjoer miste kaam it ge- faarte dwerssee te lizzen.

Doe wienen yn in hiel koarte tiid alle rûten kapot en streamde it wetter sa hurd as it koe foar en efter nei binnen en elts fleach sa hurd hy of sy koe nei boppen en doe fansels allegear nei de likant. Doe 't hja it gefaar fan kanteljen seagen allegearre nei de oare kant, mar doe gie de boat ek wer oer.

Sa hurd it koe kaam it wetter nei binnen, it kaam bij it fjoer en doe koe de fluit ek net mear brûkt wurde. Noch efkes, doe strûpte it dek ûnder wetter en doe't de kiel de fêste grûn te pakken hie, wie der fan de boat oars net mear te sjen as de skoarstien en in inkeld stikje fan de ferskânsing en sa stienen trijefjirtich minsken en inkelde bisten mei in lange kâlde jannewarisnacht mei stoarm en hagelbuien om harren hinne en de minsken omtrint oan 'e mul ta yn it iiskâlde wetter dêr op 'e Hegemer mar sûnder ek mar in bytsje hope dat der guon yn it spier komme soenen om harren te rêden.

Wy kinne ús dat net mear yntinke. As it no barde en dy boat wie in oere oer syn tiid, ei no, dan tillefonearre men dôchs út Koudum of út Staveren nei Heech en frege hoe sit dat, wêr bliuwt de Willem III en blykte it dan dat dy boat op 'e mar omdobbere, no dan wist men wol dan wie der eat net ynoarder en stjoerde men in pear flinke motorboaten der op los om de hiele mar ôf te ljochtsjen en sa gau as it koe dy minsken te helpen.

Ja, sa soe it no gean. Mar doe wie der fan tillefoan en fan motorboaten en fan skynlampen neat bekend en yn Koudum, Warns en Staveren tocht men: de boat is yn Heech bleaun en yn Heech tocht men: hja binne al lang de mar oer.

En wilens wienen foar dy minsken dêr de minuten oeren. It wie in gerop om help, dan fan ien, dan fan mear tagelyk. Sa no en dan lieden hja de belle, mar it joech allegearre neat, nimmen hearde it, de stoarm wie oermânsk.

De lûken dreauwen fan 'e rommen, sadat it ek o sa gefaarlik waard om hinne en wer te gean. Dy't yn it rom terjochte kaam, wie daalk ferlern.

Freeslik moat it wêze wat dy minsken dêr dy nacht trochmakke hawwe. De hiele nacht hawwe der tsien manlju op 'e tsjettelkast stien mei oars gjin hâldfêst tsjin de stoarm as allegear ien han oan in keatling dat om 'e skoarstien lei en dy tsien hienen it bêste plak. Trijentrítich oare minsken, wêrûnder in pear froulju, stienen yn it iiskâlde wetter en der tuskentroch wrotten inkelde bisten ek yn deabenaudens om. It wie dan ek gjin wûnder dat der sa no en dan ien wei waard, sûnder dat immen it murk, elk skynde mear as genôch oan himsels te hawwen.

Doe it begûn te skimerjen, de oare moarns, seach men earst it ôfgryslke. Alve minsken en inkelde bisten dreauwen dêr om de noch libbenen hinne en elk foar oar tocht sa komt it mei my ek. Letter blykte it dat der ek noch trije minsken oer board spield wienen.

Mar it waard ljocht en de stoarm bedarde in bytsje. In nije dei, nije hope, nije moed. En ja, sjoch, kaam dêr net in skip oan út Heech wei? jawis. Mar wat no? Gyng it troch? Harren foarbij ? Seach dy skipper harren dan net en hearden hja harren needgerop dan net?

Nee, dat needgerop klonk net sa lûd mear en dy skipper, Age Feenstra, de fearskipper út it Heidenskip, dy't de jûns yn Heech lizzen bleaun wie, hie mar ien doel foar eagen: de Heidenskipster feart. Dêr moast hy hinne en de mar wie nochal oerstjoer, sadat hja de hannen te fol hienen om folle om harren hinne te sjen. Dêrby kaam, hja hienen hielendal gjin betinken op dy boat. Hienen hja dat hân, jawis, dan hienen hja omsjoen en dan ek holpen. jawis, fansels. Mar foar dy minsken wie it in klap. Hja hienen safolle as hja it noch koenen, roppen, swaaid mei de earmen, lieden mei de belle, mar it wie allegear om 'e nocht. Hja wienen wer safier hja eagje koene fan alleman ferlitten.

In foech oere letter mienden inkelden fan harren oft it krekt wie oft dêr hiel yn 'e fierte op 'e Wâldwâl in pear minsken stienen te digerjen harren kant út. Mar och, it duorre mar efkes, doe wienen hja ek wer fuort. Mar dôchs nei in skoftke kamen der mear minsken op 'e wâl en it duorre net lang of inkelde fan de manlju dêr op dy tsjettelkast seagen dat der aksje kaam yn dat ploechje. Hinne en wer gerin en sa. Dan gyngen wer inkelde fuort, mar der kamen ek wer bij en der stie op it lest in hiel ploechje.

It duorre net lang, der kaam in mêst oerein en noch efkes, doe rop ien: In seil mannen, hja hawwe ús sjoen, ja, der komt in skip op ús oan. En ja, doe gyng it op in skriemen en laitsjen tagelyk. Want it wie wier: der kaam in skip oan en dat betsjutte foar dy minsken: rêdding. Hoe? Dat wisten hja net, mar yn elk gefal noch efkes en dan koene hja dat beheinde plakje Wêr't de dea fan alle kanten drige, ferlitte en dat wie doe foar de measten it iennichste útsjoch.

Doe't it skip oan 'e boat fêstlei, wienen mar inkelden yn steat in foet te fersetten om op dat skip te kommen: de measten moasten der hinne droegen wurde en doe't alles oan board wie, sette dy skipper mei syn noedlike fracht koers nei de Galamadammen of nei de dammen, sa' t wy yn Koudum altyd seinen.

O, dy moaie dammen. As it winter wie, no dan moast de froast al hurd oanpakke as men der yn 'e Súdwesthoeke, wêr't men tusken de slúzen fan Staveren, Molkwar, Hynljippen en Warkum yn siet, fan de farwetters gebrûk meitsje koe. Mar dat wie net hiel slim. Men hie de Putten en de Fûgelhoeke en dêrtusken yn de Dammen dêr't foar it jongfolk de fioele gyng en de skotse trije dûnse waard mei de jassen út. En as it dan ta wie oan it "Wilhelmus fan Nassouwe", och man, dan waard der stamp oft it wie dat de lampe elke kear út en oan pûste. En de Koudumers en de Wâldsers en de Himmelommers en de Bakhústers, allegearre kamen hja der op oan. Dêr wie nea rûzje, mar altyd in hiel bulte nocht.

Of as men der simmerdei siet, en seach nei it Westen, de Morra, en nei 't Easten de mar oer, ja, dat wie om nea wer te ferjitten. Kastlein en kastleinske wienen dêr yn dy tiden Fimme Salmstra en syn frou "Tsjerkje". Hja hienen bepaald nochal wat in húshâlding, ik wit teminsten wol dat yn elk gefal trije fan harren bern bij ús op skoalle gyngen. Ik mien Jan en Jantsje en Berend.

Ik soe dy poepen miskien noch wolris wat ferjaan kinne, mar nea dat hja ús moaie Dammen sa finaal ferneatige hawwe. Wa't de Dammen nochris hiel moai sjen wol, moat ris gean nei "Hotel de Gouden Leeuw" te Snits. Der wennet in dochter fan de lettere kastlein Boersma. Dy hat fan 'e Dammen in hiel moaie print.

Mar och minsken, wat dwaal ik fier ôf. Mar ja, sa giet it, Oer dy dammen soe ik noch wol in oere trochprate kinne, mar dêr giet it no net oer.

Want sjoch, op dy woansdeitemoarn de 31e jannewaris fan 1877 kaam der ek gâns folk op 'e Dammen ta. Mar it wienen gjin feinten en fammen mei redens yn 'e han en kleuren as roazen dy't straks foar de faam in framboaske en foar de feint in sûpke foar in stoer bestelle en it wienen ek net fan dy stille pylgers dy't der hinne kamen om inkelde oeren troch te bringen yn stil geniet fan it sicht oer wide wetters en hege loft en wide fierten. Nee, dit binne minsken dy't hurd en jachtsjend rinne, inkelden hast yn in draaf. De hiele nacht al wisten hja net wêr't hja it fine moasten, en dy nacht wie sa lang, sa freeslike lang. En no, no hat men sein (wa, dat wit nimmen) dat der in skip op wei is nei de Dammen mei de minsken oan board fan de Willem III, wêr't men sûnt justerjûn neat wer fan heard hat. En ja, no rint men hurd om sa gau as it kin gewaar te wurden hoe't it mei heit of mei de soan, mei mem of mei de dochter is, want ja, men is sa ûngerêst, sa bang, men hat yn 'e buorren sa raar opheard. En de dûmny's en de dokters en de boargemaster, hja geane fan 'e moarn allegearre ien wei: nei de Dammen.

En der op 'e Dammen? Dêr yn 'e fierte, noch al in eintsje fuort, dêr komt stadichwei dat skip oan. Fan alles wurdt al ferûndersteld en bepraat. Net lûd, nee, dat is no gjin trewes, mear temûk. Mar inkelden, dy't wat mear fan de farenswensten ôfwitte, sjogge wat dat net doocht. Der is nammentlik gjin fleugel oan 'e mêst., It is dus in skip wêr't de dea oan board is. En ja, doe't it skip fêstlei, doe like it o sa min. In stik of wat fan 'e bêsten koenen sels oerein komme, mar fierwei de measten moasten de herberch binnen droegen wurde. En dan leinen der ek mear as tsien, dêr't gjin libben mear yn wie en dan wienen der ek noch fan 'e boat spield, dy moasten noch opfiske wurde.

Freeslike toanielen hawwe har dêr doe op 'e Dammen ôfspile. Mar yn 'e herberch sels, dêr waard arbeide en holpen. Tsjerkje, de frou, hie har kammenet en linnenkast leechhelle, en yn 'e wenkeamer de kachel goed waarm en der waarden dy minsken útklaaid en droech en waarm rost en krigen hja droege klean oan en dan hie Salmstra yn 'e taap kofje mei in skeut kejak dertroch foar harren klearstean en dan ite. Ja, dêr op 'e Dammen is dy moarns hiel wat bard dat in minske foar tiden wer moed jaan kin.

De dei dêrop hawwe de Koudumer klokken oan ien stik wei hast trochlet. Eltse deade moast ien of twa dagen foar't hy of sy op it tsjerkhôf kaam, belieden wurde. De famylje kaam dan yn it stjerhûs gear en de klokken waarden dan mei koarte tuskenskoften trije kear fiif minuten let. Wie it in man, dan begûn de grutte klok earst en hâlde lêst op; wie it in frou dan de lytse. It wienen doe neare drôve dagen yn it âlde doarp en de omkriten.

Fimme Salmstra en syn frou Tsjerkje hawwe letter in nikkelen kastleinskofjekanne krige mei in fjûrstooftke der ûnder. Yn dy kanne stiet in ferske skreaun mei der ûnder de nammen fan 'e minsken dy't rêdden binne. Ien en oar is sa:

Ja, freeslik was de nacht
Nooit zal hy ons vergeten
Zelfs 't verre nageslacht
Zal die gebeurt'nis weten.

Het blijde morgenrood
Blijft steeds ons in gedachte
Toen g' ons uw bijstand bood
En veler smart verzachtte.
U, edel mensenpaar
Zij dit tot roem geschonken
Door de geredde schaar
Mocht 'k als een parel pronken
Ter nagedachtenis in uw fiere woning
En oog en hart gericht tot onze God en Koning,
Wie komt die gunst te sta, voor liefdedienst en trouw
Wel, Fimme Salmstra en zijn geliefde vrouw.

De rêden persoanen binne: Kornelis de Boer en Harmen Velthuis, Staveren; Jakob Brouwer, Douwe Klapper, Jakob Reinstra, Heije Cuperus, M. Roorda, Arend Gras, Berend Gras, Koudum; Yke J. de Jong, Gerke R. v. Dijk, Anne Bajema, Pieter v.d. Zijpp, S.W. Muizelaar, Warns; Corn. v.d. Brug, Woudsend; Eeltje Elzinga, Oldeboorn, Jakob Hoekstra, Workum; Bouwe Kooistra, Drachten; Arjen Pruiksma, Oudega (H.O.N.); Femme de Jong, Douwe Schaaf, Molkwerum; Gijsbert Asma, Lieuwe Hornstra, Bakhuizen.

Eigenaardich is it tinkt my dat it boatsfolk hjir net oan meidien hat. Werom net dat haw ik net útfiskje kinnen. Dat wienen: Jan Zuidema, stjoerman; Jan de Jong, masinist; Freerk Lootsma, kelner; Knillis Bouma en Lucas Kool.

De kaptein fan 'e boat, Foeke F. v. d. Wal wie mei omkomd. Ek hy leit yn Koudum op it tsjerkhôf.

Wat dy kofjekanne oangiet? Inkelde jierren lyn haw ik ris heard doe wie hy yn Coopemburg te Akkrum. Dêr skynde doe in neikommeling fan 'e Salmstra's te wêzen. Ik kin der ynkom me dat de famylje wiis mei dy kanne is, mar sa'n ding hearde oars, tinkt mij, thús yn it Skipfeartmuseum te Snits. Dan koenen folle mear minsken der nochris bij stilsteane as no. Dat wie it ûngelok mei de Willem III. Tenei ris wer wat oars.

**

2. Jitris it ûngelok mei de Willem III (*Sneeker Nieuwsblad*, 10 maart 1950)

Nei oanlieding fan myn relaas oer dit freeslike barren haw ik noch al in mannich fragen en oanfolingen krige. Foar de iene sawol as foar de oare myn tank.

De measte fregers wolle graach witte wa't der by dat ûngelok de dea fûn hawwe. Hja sizze: "Ja Feenstra, jo fertelle wol wa't rêden binne, mar dy earne minsken, dy't it libben der by litten hawwe, wa wienen dat en hoe hjitten hja?"

Ja sjoch freonen, dêr doarste ik my net oan weagjen. Mei soks moat men o sa foarsichtich wêze en net wat sizze dat men net sekuer wit. Men soe dan minsken sear dwaan kinne en dat wol ik mei myn ienfâldige ferhalen alhielendal net.

Ik kin der no mear fan fertelle. Fan in goefreon krige ik nammentlik in krante fan 10 febrewaris 1877 thús brocht. Dy krante, wiste hy wol, hie in swager fan him altyd biwarre en him tochte dy moast ik no mar ris ynsjen. No Bosma, ik bin jo der tankber foar.

Mei grutte belangstelling haw ik dat âlde giele blêd trochsneupt en dy âlde drôve stoarje stie noch ris yn syn hiele omfang foar mij. It die my ek o sa goed, dat myn beskriuwing deroer hielendal oerienkomt mei wat dy âlde krante derfan fertelt.

Alderearst moat ik noch in namme neame fan immen dy't ek rêden is. Dat is Jotsje Durks Hoekstra fan Warkum. It wie doe noch mar in jonge en dêrom sil it ek wol wêze, dat syn namme net op dy kofjekanne foarkomt. Syn heit mei in pear oare manlju hienen him al gau op 'e skoarstien fêstbûn. Hy hat fansels ek in hiel minne nacht hân, mar hy hat it trochstien. Ald is hy net wurden. Dat is net ien wurden fan dy jonge minsken, dy't doe rêden binne, dêrfoar hienen hja fierstentefolle kjeld skipe. Jotsje syn heit is der doe by ferûngelokke. Syn mem en suster wennen letter yn in kreas hûs yn Koudum, der sawat flak foar it Healepaed. It wie Durk Akke, sa't hja altyd neamd waard. Har man hjitte Durk Ykes, dy't ek yn Koudum wennen. It wie in echte âld Koudumer famylje.

Yn myn foarich skriuwen hie ik al ferteld dat der fjirtjin minsken by omkomd wienen. It wienen tsien manlju en fjouwer froulju. Ut dy âld krante blykt dat de jûns om acht oere al twa froulju dea wienen. De omkommen. minsken hjitten: Durk Ykes Hoekstra, 57 jier; Anne Harings Velstra, 55 jier; Petrus Attema, 26 jier; Wietse Feddes Veersma, 37 jier; Jan Wabes de Jong, 26 jier; Pieter Annes Okkinga, 45 jier; Siebolt Feddes Wiersma, 25 jier; Gerben Foeke van der Wal, 50 jier; Foeke Gerrits van der Wal; 37 jier; Harmen Meines van der Sluis, 28 jier fan Langwar; Aeltsje Roelofs Hoekstra, 26 jier fan Lytsewierrum; Symentsje Ulkes Smit, 25 jier fan Ysbrechtum; Marijke Jacoba Kapper, 62 jier fan Easterwierrum en Sybrigje Thiisses Altenburg, 25 jier, fan Easterein.

Dat binne dan de nammen fan de ferûngelokke minsken. Der wie ek noch in ko en twa bargaen oan board. Dy bisten hawwe it ûnk ek net oerlibbe.

Nea, seit de skriuwer fan dit stik yn dy âld krante, nea is der sa'n grutte skare belangstellende minsken op it tsjerkhôf te Koudum bij-elkoar west, wol ik leauwe, as op sneon 3 en snein 4 febrewaris fan it jier 1877.

En wat ek benearjend wie? It wie moai waar, mei in bytsje wyn út it Súdwesten en as de Koudumer klokken efkes swijden, dan hearde men dy fan Molkwar en Warns (wêr't ek begraffenis wienen op dat stuit) lieden.

Earst waard dy sneon Siebolt Feddes Wiersma te hôf brocht. Hy wie net troud. Dûmny Kropveld hie yn syn âldershûs de lykrede hâlden. By de gong nei it grêf rûnen frijwat minsken mei.

In oere letter waarden Durk Ykes Hoekstra, Pieter Annes Okkinga en Jan Wabes de Jong tagelyk te hôf brocht. Dy trije deaden waarden tagelyk om it âld tsjerkhôf droegen. De begraf- fenis waard hâlden út "it Wapen fan Fryslân" wei. Myn âlde freon "Jan" (*Westhof*) út Ljouwert hie it dus wol goed yn him opnomd, as wie hy doe ek noch mar seis jier. Do mienst ek dat der in kreupel famke yn dy stoet meirûn, skriuwst mij? Ja jonge, dêr komme wy bepaald nea efter, wa't dit wie. As dat bern fan dij noch libbet is it al in hiel âld minske.

De foargong bij dizze begraffenis hienen: Dûmny Heinecken fan Warkum en dûmny Kropveld en dûmny Tinholt fan Koudum. De sibben en goefreonen folgen yn rigels fan trije, ta it tal fan mear as trijehûndert. Nei ôfrin fan de begraffenis waard der in lyktsjinst hâlden yn 'e grutte tsjerke, wêr't dûmny Tinholt yn foargyng. De tsjerke rûn doe fansels mear as fol. De oare deis, dat wie dan snein 4 febrewaris, waard Foeke Gerrits van der Wal yn Koudum te hôf brocht. Ek bij dy begraffenis hie dûmny Tinholt de lieding en waard de lyktsjinst wer yn tsjerke hâlden. Foeke van der Wal wie trije moannen lyn nei Nijegea gien te wenjen, foarhinne wenne hy yn Koudum, wêr't dan ek de famyljegrêven wienen. Heit en pake hawwe my ferteld, dat Van der Wal fan begjin ôf oan eigener en kaptein west hie fan de Willem III, mar dat hy de boat ferkocht hie oan Knillus Sjoukes Bouma fan Koudum (*Cornelis Sjoukes Bouma en Johanna Riesewijk*) en in man fan Bakhuzen en dat dit no van der Wal syn lêste reis wie as kaptein.

Fan "master Sjouke" út Amsterdam krige ik in brief, wêryn hy seit dat net v. d. Wal, mar Knillus Sjoukes dy ûngeloksreis al kaptein wie. ja, bêste freon, it kin bêst wêze dat it wol sa is sa't jo it sizze. Dêr feroaret it gefal net in soad om. Hertlik tank foar jo brief hear.

Ut dy âlde krante blykt ek noch dat der ek minsken ferpleegd binne yn de boerepleats dêr op 'e Dammen. As boer wenne dêr doe Jan Hantsjes Hiemstra.

Fierder wurdt der ek noch sein dat de frou fan de feedokter Pol (Hillebrants hjitte hja fan har-sels) ek tige mei yn 'e skrep west hie en ek in fernaam oandiel hân hie yn it helpen fan dy earme minsken wêr't sa goed as gjin libben mear yn like te wêzen.

Sjesa. Dit wie noch ien en oar oer it ûngelok mei de Willem III. Ik miende dit noch efkes fertelle te moatten. Jitris foaral myn tank oan al dy minsken dy't, is it mei in brief of sa persoanlik, blyk jouwe fan belangstelling yn dit âlde barren.

**

3. Sake en syn hûnen

Hawwe jimme Sake wol kennen? No, ik lokkich al. Hy wie noch al mânsk fan postuer. Yn syn gesicht wat skeind. Hy en syn broer Durk allebeide. Dat kaam fan 'e pokken. Harren heit (*Age Sakes Schaaff en Jetske Dirks de Jong*) woe, sa't men sei, net hawwe dat de bern der tsjin yninte waarden. Durk wenne yn in keammerke efter Auke Sibes. Dat is it plak wêr't no myn âldste suster de widdo fan Ane Boonstra, har hûs stiet (*Hoofdstraat 52*). Letter hat Pom Skaap dêr ek noch wenne. ja, dat wie ek eigenaardich. Dy man hjitte "Romke Schaap" en syn frou "Tryntsje Ram". Wa't har net kennen hat, wol it miskien net iens leauwe, mar it is wier. De âld-Koudumers witte it noch wol. Doe't hja trouwe soenen, wie der yn it doarp noch al frijwat praat oer.

Mar ja, ik soe it ommers hawwe oer Sake en syn hounen en der bin ik samar oer Pom Skaap dwaande. Mar no oer Sake dan. Hy wie karrider op Warkum. Elke dei wer oan. Hy hie trije hounen. Juno, Bello en Pollo. Mei twa derfan die hy elke dei syn reis en dan wie de tredde frij. It kaam mei twa hounen ek better út om't dy bisten dan net op it hynstespoar hoegden te rinnen. De diken wienen doe nammentlik oars as no. Yn 'e midden waard troch de man dy't dy dyk ûnderhâlde moast it grind byinoar fage. Dat wie it hynstespoar. Auto's

en fytsen wienen der noch net.

It gyng bij dat karriden bepaald net om grutte fertsjinsten. Ik wit noch dat in frou it bar djoer fûn dat Sake in stoer fracht frege foar in pakje wêr't hy ek noch in kwartsje foar foarsjitten hie. Mar ja, de sinten wienen doe krap. It wie yn 'e tiid dat Rintsje Visser, de boargemaster fan Warkum, yn Koudum de pleats koft hie yn 'e Poel (*Poel 3*), wêr't Siek Dykstra doe op kaam te wenjen. Doe wie dêr in stik lân, dat wie gâns hultich en bultich en dat woe mynhear Visser sa net hâlde. Hy wie in man dy't it spul ynoarder hawwe woe. Elke arbeider dy't woe koe doe oanslach krije en dat wie wat wurdich foar in plak as Koudum, wêr't doedestiids nei de ûngetiid sa goed as neat wie te fertsjinjen. Mar it lean wie fjirtjin stoeren deis. Mynhear soarge dan foar de planken en foar de pipegalen, mar de arbeiders moasten sels riede foar skeppen, griepen, plachloden, linen, snijseinen en sawat en dan koene hja as it in folle wike wie fjouwer gûne en twa dûbeltsjes fertsjinje. Reinde it in hiele of in heale dei dan wie it safolle minder, want as der net arbeide waard, waard der ek net útbetelle. Heye Skaper, dy't as baas fan it wurk oansteld wie, hie deis in dûbeltsje mear.

Ik wit noch dat de winter ynfoel en dat waard doe in ramp foar Koudum neamd, want doe koene de lânsljuchters neat mear begjinne. En wier, it wie in ramp. Ynrjochtingen as soasi-ale soarch en steunferliening wienen der doe net en der wienen in soad grutte hûshâldingen. Mar ja, no soe ik oer Sake fertelle en der stean ik fergemy foar fjirtjin stoeren deis yn 'e Poel te lânsljochtsjen. Mar sa giet it as men oer Koudum op 'e tekst rekket. Wat ik sizze woe, allinnich mar dit: Yn wat tiden as Sake mei karriden syn brea fertsjinje en syn goede sin bewarje moast. Mar Sake wie in wiis man. Dat kaam altyd weroan ta útering, mar it measte as hy mei syn hounen yn petear wie. Hy hie just net in soad leard, mar kennis is altyd gjin wysheid. Syn frou hjitte Ruurdsje (*Ruurdje Scheltes de Boer*). Hja wie net grut fan stik en rûn tige ûngelokkich. Oer beide siden gâns in bytsje mank. Hja koe de ljochtside fan it libben net altyd sa maklik fine as Sake, mar as har sin wat al te swart waard, naam dy har op 'e earm en liet har ien foar ien de skilderijen oan it lewant sjen en hâlde der dan syn riddenaasje bij en ornaris duorre it dan net lang of Ruurdsje lake wer.

Foaral mei de hûnen koe hy o sa ferstannich prate. Dy wisten en begriepen mear, sei Sake, as in bulte minsken en derby wienen hja better te betrouwen. In pear fan dy ferhalen wit ik noch en dy wol ik dan ek op papier sette.

Pollo, Pollo, wat dochste no? Annebet Kroese har tûntsje hielendal ûnderstboppest klauwe ? Krekt juster hat Gerard (dat wie Gerard fan dûmny, dy wie net al te goed by) it sa kreas yn- oarder makke en oprêden en no sa ? Skamje dy, Pollo, as de hûnen no oeral helje wat de minsken ynoarder brocht hawwe, wêr moat it dan hinne? Of tochtste miskien it kin hjir wol lije, want hjir binne gjin manlju yn hûs? Fier mis, jonkje, fier mis sis ik dy. Hjir is in man yn hûs dy't mear ferstân hat as do en dyn baas tegearre, feint, en derby kin hy soms ek mar frijwat hoannich wêze, pas dus mar op. Dit leste sloech dan fest op A. de Haan, de ûnderwizer, dy't dêr yn 'e kost wie.

In oare kear wie it mei Bello te rêden. Efter Sake syn hûs wie de grudden fan Japik Sjouwes (*van der Veer*). No sil dat wol tún wêze, mar doe rûn Japik Sjouwes syn skiep der. It barde in kear doe't Bello efter dat bist oansiet en Sake seach dit. Bello, Bello, jonkje, wat dochste no?

Efter in skiep oandrive en dan ek noch wol in skiep fan Japik Sjouwes. Beloof mij, datsto dit nea wer dwaan silste. Tink der om, jonkje, Japik is in hiel eptich man en sit yn in hiel bulte dingen. Wer soenen do en dyn baas bedarje, feint, as sa'n man ús de foet dwers sette? Nea wer dwaan, Bello, tink der om hear.

In oare dei mocht Bello de reis meidwaan. De foarige deis hie hy frij west. As dy hûnen mei mochten wie dat in feest. Dan tsieren hja bar en wienen hast net te hâlden.

Sa ek Bello dy moarn. Sake sei: Stil no Bello, wês no mar bedaard, dan sil de baas dij ek wat fertelle. juster, jonkje, doe wienen wy al op 'e Syl, kin 'k dy sizze, en hienen wy doe it sjiipfetsje fan Teunis Tet (*van der Zee-de Groot*) net thús ferjitten? Finaal ferjitten, jonkje, dat wy moasten dat hiele ein werom en rekken in healoare te let fuort. Wat seist dêr? Hiest do in fetsje yn Warkum liend? Bello, feint, dat wie ommers Tet harres net west. Nee, ik hear al, as jimme hûnen it regear hienen, kaam it lang net goed.

Sa prate Sake mei syn hûnen. Net in man fan grutte dingen, mar der foel hiel wat fan him te learen. Der wienen minsken dy't him wat in gek fûnen, mar ik bin bliid, dat ik sa no en dan ris mei him yn petear west haw.

Sjesa, dat wie Sake en in oare kear ris oer wat oars.

Myn tank oan al dy minsken dy't sein of skreaun hawwe dat hja dy ienfâldige ferhaaltsjes oer Koudum moai fine. Op in inkeld ding kom ik efkes werom.

Oer dat bikkelfen is noch al wat ôfpraten en mear as ien sankje of ferske dat der dan by brûkt waard is my oanbrocht. Tank der foar. ja, it wienen meast skieppebikkels.

De hear I. Schaafsma, hy wennet no op 'e Bargebek yn Wikel, sa goed ik wit, hat yn inglêzen kastke by in hiele bulte oare snypsnaren ek noch fjouwer fan dy bikkels stean. Dêr hat syn mem hiel froeger mei bikkele. O sa moai is it, tinkt my, soks te bewarjen.

**

4. "Daentsje"

Ja, dat wie in persoan dy maaie wij, as wy oer it âlde Koudum prate, sa mar net sûnder sprekken foarbij gean. Hy wie noch al grut fan postuer en altyd sa faak as ik him sjoen haw en dat is ferskate kearen, knap yn 'e klean. Dit lêste sil wol meast oan syn frou lein hawwe. Ja, der mei ik earst wol ris wat fan fertelle. Hja hiet "Foekje", in beppesizzer fan har wennet noch yn Snits. Foekje wie in bêst minske, en dôchs bin ik har faak, as it koe, misrûn. Dit liket nuver, mar it is wier. Sjoch, dat siet hiel slim. Hja wennen op Easte en ik moast faak bij harren lâns as ik nei easterbeppe (*Euwe Jantje Feenstra op Easte 23*) (sa neamden wy har om't wy noch in beppe op 'e wâl hienen) ta gyng. Foekje hie my al faker as ien kear oansjoen en taknikt, mar doe't ik ris wer it Healepaed delkaam, wachte hja my op. "Hea, myn jonge", sei hja, "bist do net de âldste fan R(*omke*) en T(*ryntsje*)?"

"Ja Foekje", sei ik. "Wol myn jonge, dan haw ik dij noch bakere. Och heden noch ta, wat wurdst do al grut. No, dan meistou ek wol in stik koeke fan my hawwe, net? Kom mar efkes mei". En jawol, ik mei yn 'e hûs en in stik koeke en fuort wer.

Mar it bleau hjir net bij.

In oare kear, doe't der noch twa jonges bij wienen, begûn Foekje der wêr oer en doe fertelde hja der bij, hoe't ik my as boi wol oansteld hie en dy beide jonges gniisden har úterste bêst, mar ik skamme my oer my sels. Dat as ik wêr nei easterbeppe moast, en ik wie allinne, dan gyng ik it Healepaad del om it stik koeke, mar as der jonges bij my wienen, dan gyng ik de Oosterfeldswei (*no Beukelean*) en dan de Underwei lâns en as Foekje dan al bûtendoar wie en dat barde noch al ris, dan koe ik har sûnder dat hja my seach foarbij komme. Dat ja, it wie in hiel bêst minske en dat stik koeke woe ik wol graach hawwe, mar ik koe dat net útstean dat oare jonges gewaar waarden hoe bespotlik ik my wol oansteld hie yn dy tiid, wê't ik sels neat fan ôf wist. Mar nochris, it wie in bêst en fleurich minske. Hja hienen ien dochter yn 'e hûs, dy waard altyd "Pieke" neamd. Hoe oft hja hiet wit ik net. It sil wol Pietsje of Pietrik west hawwe tink, mar hja waard altyd Pieke neamd en om't hja in dochter fan Daentsje en Foekje wie, waard it dan altyd koartwei "Pieke Daentsje".

Ja, Daentsje waard hy altyd en troch elts neamd. Hy hiet Daniël. Daniël Reuhman. It wie bepaald net in Koudumer fan geboarte, foarearst oan 'e namme net en dan, hy rûn der oars ek wat út. Hoe? Dat kin ik no ek wer sa daalk net sizze, mar dôchs is it sa. Hy wie bygelyks net boere-arbeider en ek net fakman, hy wie net in boer, mar ek net in bidler: Hy hie sa syn eigen bedriuw en wie om de deale net min.

As ik it goed ha, libbet der noch in soan fan him. As dat sa is, dan is dit fansels ek al in hiel âld man.

Wat Daentsje dan wol die foar de kost? Wol, hy rûn mei de kykkas. ja wier minsken, en dy kykkas dy wie yn oarder. No omraak. Dat wie mar net sa'n bernespultsje. jonge nee, dy kykkas fan Daentsje wie altyd de muoite fan it sjen wurdich. Der gyng hy mei de boer op en dan wie syn krite net lyts. En as Daentsje mei de kykkas oan 'e doar wie, no dan moast elk dy't yn 'e hûs of yn it bûthûs wie, foar komme en ien foar ien seagen hja dan troch it gleske, wylst Daentsje sels stie te draaien oan in knop of krukje en ûnderwilens ferklearre wat de minsken sa al te sjen krigen. Hy brûkte dêrby in wûnderlike taal. Heal stedske en heal Frysk en dat mjukse hy soms op in núvere manier troch elkoar. Ik haw as bern ek wolris foar dat glêske stien, want hy kaam fansels wol yn it doarp rûn en noch hear ik him wol 'Hier jongeman, hier heste Jozef, die't deur syn broeders forkwanseld wurde en doe maakten se hurren fader wiis dat in wild beest him oppluusd hadde. No komt Napoleon op it eilân Sint Helena, Sjochst him der wol stean? Krekt oft hy segge sil: Eerstdaags smeer ik him hier weg en bergje jimme dan mar op. No komt Jannetje Struik of de gifmengster van Leiden. As sa'n ien jo op 'e kofje freget siz dan mar: nee dank je, ik heb thús al had. Hier hewwe jou Mozes in it rieten korfke in de rivier. Straks komt de dochter van de Koning en dan is hy rêdden. En hier siene wy de Vesivius in volle aksie. Dan wenje wy hjir ek aardich frediger watte?' En sa gyng dat troch. En elke kear hie hy wer hwat oars en wat nijs. En ja, de minsken wisten net fan in bioskoop of wat der op like. Miskien dat der inkeld op 'e merke ris in tinte kaam wê't men ek foar in gleske wat sjen koe, mar dit kaam by de minsken oan 'e doar en nochris, Daentsje hie syn spullen ynoarder. Ik tink sa wolris, as hy no libbe hie wie hy fêst bioskoopdirekteur wurden.

As alle húsgenoaten sjoen hienen, waard der mei Daentsje ôfrekkene. Dat gie ornaris goed. Meastal rêde de frou dit op en yn 'e regel hie hy net te klaaien, mar dôchs rûn it soms ek wolris net al te goed ôf. Der wol ik noch wat fan fertelle, mar dan moatte wy mei-inoar efkes yn Koudum op 'e beurs wêze. Dy beurs dy waard sneintemiddeis nei de tee hâlden.

Wie de wyn út it Westen, dan op 'e wâl flak foar "Spoarsicht", en by kâlde noardewyn op 'e âld sânwei efter de boargemaster syn tún, dêr wie it dan moai yn 'e ljite en moai biskúl.

Wa't dêr dan allegearre kamen? ja, sjoch ris, inkelden wit ik noch wol, mar allegearre?

Nee, dat wurdt te slim. Mar ja, dêr kaam Willem Hindriks (*van der Heide*), Sybolt fan Okke Antsje (Okke Sybolts van Solkema en Antje Gerbens van der Meulen), Andries Okkes, (*van Solkema*) Symen de Hoanne, Jochum dy't hast alles rjocht ferkeard sei, Sietse fan Okke Sjoukje (*van Solkema*), Hindrik Pûdtsje, Jan fan Douwe Bouk (*Douwe Hendriks Huisma en Baukje Jans Zeldenthuis*), Dôve Hidde, Haitse Fedde (*Haitje Wouda en Feddo Terpstra*) en Nolke (*Wouda*), Atte fan Jurjen Attes (*Reinstra*), Jan Kruis, Meinse Bosma, Rein Wibes (*Munniksmas*), Durk Olles (*Bosma*), Jan en Japik Valk, Douwe van Dyk, Jelle Stind, Andries v. d. Berg, lytse Wibe, Jan Japiks (*van der Veer*), Ealse Pries, Hindrik en Jehannes Hoekema, Jehannes Koopmans, Doede Maeikes (*ten Dam*), Japik Uffelen, Willem Jeeps (*de Vries*), Hindrik Eeuwes (*Feenstra*), Abe Douwes (*Visser*), Japik Jurjens (*Reinstra*), Lytse Bouke (*Bauke Sipkes de Jong*), Lútsen fan Sibbele Janke (*Smits*) en ja, fansels noch folle mear. Op dy beurs waarden de dingen fan 'e dei behannele. Dêr gyng it oer de bêste en minne ierappels en oer de preek en it berop fan dûmny en faak en folle kaam it wêr del op de lytse fortsjinsten en de minne tiid en dêr bleau it al folle bij, want útsjoch skynde der net te wêzen. Ik tink wolris bij mijsels, wienen dy manlju doe al âld? Of liket ús dit sa ta om't wy doe noch bern wienen. As ik sa no by mijsels rekkenje dan wienen dy minsken wol njoggentich jier. Oan 'e klean en oan 'e hâlding en oan it praat foaral. Ik tink foar it neiste dat de tiid en de omstannichheden der gâns in bytsje skuld oan hienen.

Mar ja. Op dy sneintemiddei dan dy't ik bedoel, hie Daentsje it wurd. Dat siet sa: Der wennen op in lytse tropke trije boeren fuort byelkoar. Daentsje wie der in tydtsje lyn weikomd en doe't hy oan 'e likant fan 'e dyk syn fertsjinst neitelde, sieten der fjouwer duiten tusken de sinten en hy wist net fan wa fan dy trije minsken hy dy krigen hie. Dat siet wol hiel slim, mar hy hie der lang oer neitocht en no ferline wike hie hy mei dy minsken ôfrekkene. Hoe? De hiele beurs wie yn grutte ferwachting, want Daentsje wie soks wol tabetroud, dat wist men wol. No, sa wie it ek. Doe't hy by de earste boer kaam en de frou troch it glêske seach, kaam der earst in briefke foar wêrop stie: Dy't my geeft valsche senten, dy laat ik sien valsche prenten. Sa. gau hy wist dat de frou it goed lêzen hie, sei er: 'O, hé nee, dit is net foar de frou bedoeld, dit is foar dy't my de lêste kear fjouwer duiten foar sinten yn 'e hannen stoppe hat, mar net foar de frou. O hea nee.' Sa die hy ek bij de twadde en ek bij de tredde boer en doe't hy wer op 'e dyk stie hie hy sân stoeren yn 'e bûse en in tsjettel fol bjist en in stik keallefleis foar de frou mei, wylst hy tasizzing hie dat de feint sa gau't hy nei 't doarp moast in sek mei ierappels meinimme soe. Ien fan de boerinnen wie mei al dy dingen sa reaal west en hie sa de fout wêr goedmakke.

Jonge noch ta, wat in wille hienen dy manlju op 'e beurs. Dus Daentsje waard der roppen, bjistpankoeken ite en ierappels mei keallefleis, doch it mar better man, men fûn dit ferhaal sa moai, dat der waarden frijwat frisse prûmkjes opnomd.

Daentsje hâlde ek in soad fan horloazjes en mei sa'n âld grut horloazje koe hy prate as

wie it: in minske. Hy reparearre dy dingen sels en dêr wie hy grif net min yn. Ik haw dit as jonge ris belústere, doe stie hy op 'e sylsbrêge te praten bij Rein Jappes (Roosjen). Rein wie de man dy't de nei-oanleine wei ynoarder hâlde moast foar de provinsje en dat siet bij him yn fertroude hannen. Daentsje hie, as altyd hast, it wurd. Dit horloazje Rein, en hy hâlde dy grutte âlde raap omheech, dit horloazje jonge, haw ik koft fan Ruurd Abma (dat wie in boer yn it Heidenskip), dy syn pake hat it nochris wûn yn Hynljippen mei hurdriden op see.

No hoege jo net te freegjen hoe âld it wol is. Doe't ik it kofte hie it yn gjin fiifentweintich jier gien. Ik haw der twa kwartsjes foar betelle, mar ik soe it foar twa ryksdaalders net wêr kwyd wolle, want rinne, myn leave man, rinne sa ha jo net en by de tiid bliuwe?

Ik sis jo dit, as ik dit horloazje op Nijjiersmoarn lyk set dan is it op âldjiersjûn noch presys by de tiid. Rein Jappes woe it wol leauwe, dy rop nea sa hiel lûd, hy gyng oan syn wurk. Daentsje stiek it fjild yn en de boer op.

Hé ja, no moat ik hiel efkes noch wat oer dy Syl fertelle. Dat wie wat in apart diel fan it doarp, der wenne ek eigen folk en ik haw der leau ik nea oaren kennen. Dêr wenne Jelle Lolles (*Schakel*) de fiskerman, dan de beide boeren Wabe Piters (*Wabe Pieters Visser en Jeltje Durks Jaarsma*) en Jeljer Bottes (*Jeljer Bottes Bouma en Antje Jurjens Drayer*), dan Piter Hitsje (*Pieter Ottes Folkertsma en Hitje Sipkes Bakker*) en Otte Geales (*Bajema*), dy hat noch in pakesizzer yn Snits wenjen, in ferversbaas (*Sjouwe van Noggeren*). De âlde hie famylje yn Amearika en dy hiene him ris skreaun dat dêr woechsen ierappels as minskehollen en koalrapen as sjippefetsjes, mar dat koene se oan him net kwyd. Hy wie de ienfâld sels en troch earlik. Dan wennen der noch Lykle en Rjut (*Lykele Andries Hoekema en Ruthje Pieters de Boer*), Wibe en At (*Munniksma*), en Goaike en Kukke. Sa binne wy der, leau ik.

Sjesa, dit wie it ferhaal oer Daentsje. In oare kear ris wer wat oars.

**

5. Ja, och heden, wat wie alles doe in hiel ein oars as no.

Ja, och heden, wat wie alles doe in hiel ein oars as no. Men kin jin dat soms mar amper yntinke. Yn alles, it ien sawol as it oare.

Wij, ús heit en mem mei seis bern, wennen dêr oan 'e tsjerkesteech. Dat hat ús as bern wolris bange eagenblikken besoarge, mar dêr kom ik sa dalik wol oer op 'e tekst. Wy wennen ûnder ien dak mei Kemker, de koperslagger. Op itselde stee stiet no in flink spul. Bij ús buorlju wienen hja ek machtich yn 'e hûs. Dat wie doe sa. Meast allegearre grutte húshâldings. Dat is no ek gâns oars, teminsten bij in hiele bulte. Bij ús buorlju hienen se in toarteldou. Och wat koe dat bist oangean en benammen as der wetter op komst wie. Altyd as ik no sa'n dou hear komt my ús âldershûs yn it sin en myn bernetiid.

De earste jierren doe't wy dêr wennen, moasten wy der winterdei moarns om sân oere út.

Simmerdei fansels earder, mar as it winter wie mochten wy salang lizzen bliuwe as de postwein troch de buorren ried en de postiljon syn deuntsje op 'e hoarn blies om hearre te litten dat hy wer goed en wol oankomd wie. De post kaam doe noch mei hynder en wein fan Snits. Yn Wâldsein waard dan oanstutsen en fan hynder wiksele. Yn Koudum gyng it dan de buorren del nei it postkantoar dat dêr flak tsjinoer de grintwei, neist de fermanje (Hoofdstraat 66) stie.

Hoe't it dan fierder nei de oare plakken gyng wit ik net. Dit wie fansels allegearre nachtwurk en dat seit noch al wat; yn dy tiid, doe't mei it ljocht bij nacht sa min gesteld wie en

sa min gesteld wie en alles bij piteroalje beknoffele wurde moast. Doe't de spoarwei Snits-Staveren oanlein wie hie de postiljon syn nachtdraven dien. Och heden, wat gyng it doe in ein gauwer. Mei in karke nei it stasjon, want fan fytsen wie doe noch gjin sprake, mar as jo dêr earst mar wienen, dan gyng it hurd. Japik en Jan hawwe wat reizen makke mei dat karke by Andere-Vries wei nei it spoar. Ja, dat spoar wie doe wat nijs. Sneintemiddeis en ek wol jûns rûnen wy dêr hinne, in lyts healoere hinne en werom om it fan tichteby gean te sjen en de herberge op 'e wâl waard "Spoarsicht" neamd om't men der fandinne de trein gean sjen koe. En no hat dat spoar ek al hast wer ôfdien. As de minsken yn 'e Súdwesthoeke net mei-inoar op 'e teannen stean geane, sjoch ik it noch kommen dat hja fan hegerhân jitris oarder jouwe dat hiele gefal mar op en ôf te brekken en by ôfbraak te ferkeapjen. Mar ja, it giet oer ús hûs en net oer it spoar.

Bij ús yn 'e keamer stie in hiele grutte klomkachel. Yn it efterhûs in kôkkachel. Dy yn 'e keamer waard oars net brûkt as winterdei fansels en dan fan Alderheljen ôf oant april ta.

Dan wie it út. De branje bestie út turf, fan antrasyt of cokes wist men doe op it plattelân noch net. Der moast fansels altyd om tocht wurde oars wie dat ding wer út. Trouwens, sa oerdei wie hy meastal net oan, dan hie elk syn wurk en wie it net nedich. Mar jûns, och man, it iene eagenblik gleonhjit en dan wie hy samar wer út en joech de iene de oare de skuld dat hy der net better op past hie. ja, dat is no al gâns oars en better.

Ik wit noch dat wy 't mei in steande lampe op 'e tafel dwaan moasten. It wie ien mei in brúnzene poat en in moaie (yn myn eagen teminsten) reade par. Der gyng sawat in healmingel oalje yn en dy waard dan jûns om in oere of sân opstutsen. Oant dy tiid sieten wy sa machtich as wy dan thús wienen te skimerjen. Dat witte de minsken fan no ek net mear wat dat is. Spitigernôch, want o, skimerjûnen, wat koenen dy moai wêze. As pake dan ek bij ús om 'e kachel siet en de ferhalen oer âlde tiden en oer syn skippersreizen los kamen, of as de spoekerij of de foartsjirmerij nei foaren helle waard - en dêr hiene de minsken doe aardich de slach fan - ja, dan gyng it ús as bern faak slimmernôch. Mar as wy mei-inoar sieten te sjongen, heit en mem soms ek mei, och minsken wat wienen dan dy skimerjûnen moai en fredich. Soks bart no mar inkeld mear, it liket my ta dat de minsken dêr te ûnrêstich foar wurde.

Mar as de lampe opstutsen wie, dan waard it oars, dan moast der wat dien wurde. Mem en de famkes breidzje of sa en wy, as der neat foar de húshâlding te dwaan wie, mochten dan lêze. Mar dan waard der faak troch mem roppen: tink om 'e lampe, want der wie hast altyd wol ien fan 'e acht dy't tsjin 'e tafel stjitte. Letter krigen wy in "hinglampe", dy hong oan heaken. jûns waard hy in heak leger hongen en moarns wer ien omheech. Hiel folle letter ien dy't mem op en del lûke koe en in ljocht, it wie in wûnder.

Ek op it gebiet fan it iten wie it doe wat oars as no. Ik wit noch dat wy op 'e tafel in panne mei ierappels hienen wêr't yn 'e midden in pantsje mei fet stie. Elts hie dan wat ierappels op syn board en dy waarden dan yn dat pantsje stippe. Mar dat hat mar koart duorre. Mar hiel lang hat it bij ús yn 'e hûs gewoante west dat wy of brij, of grienten hiene, mar nea beide tagelyk of it moast snein wêze. Der wienen doe bepaald ek lang safolle soarten fan grienten net as no. Ik soe wol sizze spinaazje, andivy, rebarber, peslein en al dy soar-

ten wienen doe net yn 'e moade, it wie doe meast beantsjes, koal, rapen, sipels en woartels. Us breatafel fan doedestiids soe de bern fan no ek nuver talykje. Fan jam, huning, stroaisel en mear sokke dingen wie gjin sprake. Nee, it gyng dêrmei koart om 'e hoeke. Twa stikken rogge- en ien stik tarwebrea, en dy leafst net al te tin, want der moasten wy it mar mei dwaan, dat hat lang ús moarns- en jûnsmiel west. En dôchs wol it my net oan dat wy minder sûn wienen as de bern fan hjoed de dei.

Och, wat hawwe wy wol deabenaud west dêr bij dat tsjerkhôf as it tsjuster wie. It hûske dêr't beide hûshâldingen gebrûk fan meitsje moasten, stie tsjin de hage oan dy't om dat tsjerkhôf stie en dêr flak by stie in grutte beam wêrfan de ûnderste tûken bij hurde wyn sa no en dan op dat dakje sloegen. En as dan de wyn om 'e tsjerke en troch dy beammen gûlde en it wie roettsjuster, dan stie it der mar min foar as wy der hinne moasten. Foaral as dêr dan krekt in spoekersferhaal opdist wie en dat barde noch alris. Earst sa lang wachtsje as it mei skik koe en dan freegje: moatst ek hinne? En ja, dan myn broer en ik der tegearre op los. Yn 'e hûs earst der om riede wa't it earst soe. Dan bleau de twadde bûtendoar en dan mar tige lûd tsjinelkoar prate. Dan hearde men dat oare sa goed net, lyk as it gûlen fan 'e wyn en it ferwaaien fan it grind op it tsjerkepaad. Dêr waard men al sa skril fan. Mar dy't it earste klear wie bleau altyd net earlik; faak barde it dat dy dan stilwei yn 'e hûs glûpte en dan kaam dy oare heal oanklaaid en skellende him efternei en dan heit en mem gnize. Ja, dat wienen slimme reizen faak. As ik der letter wolris wie dan koe ik my nea begripe dat de tsjerke en dy beammen net heger wienen, lang sa heech net as doe't wy se mei ús berne-eagen oanseagen. En alles like en wie dan sa fredich en moai.

No moat ik ek noch wat fertelle oer de plysje yn dy dagen. Der wienen twa. Earst Buwalda en dan Van 't Veer. Buwalda wie in grutte man mei in ferfaarlige snor. Hy rûn altyd noch al hurd. Wy hiene it mar min op him stean. Hy koe gemien knipe of jin mei syn stok reitsje. Mar dan wie it ek wer fergetten bij him. Hy wie earlik. Hy is hastich stoarn op in nacht tusken Pinkstersnein en -moandei. Wistst it noch Jan? Wy hiene dy sneins noch tegearre in rût knoffele do en ik, en it minste wie dat Buwalda wist dat wy it dien hiene. De oare moarns wie Jan al gau bij mij. Hast it al heard? Buwalda is dea. It is wol wat slim, mar wy wienen beide bliid. Jan sei noch dat hy altyd wol tocht hie dat dy man it goed mei ús miende. Sa faak as my dit yn 't sin komt, moat ik der noch om gnize.

De oare: Doekle van 't Veer, mochten wy net. Hy kaam út Warkum. Hy hie ielaakskipper west. No hiene wy as jonges fan sa'n skipper dy't bûten fearn hie in foarstelling: dat moat in rûne flinke keardel wêze yn syn hâlding, sawol as yn syn dwaan en litten, mar Van 't Veer like ús sa hielendal net ta. As hy rûn dan like it wat núver. De earmen wat fier fan it liif en fan dy dribbelstapkes. As wy him tsjinkamen glimke hy ornaris en dat doogde yn ús eagen alhielendal net. Buwalda rekkene mei ús ôf as wy wat útsetten hiene, mar Van 't Veer gyng nei ús âlders en fertelde it dêr en dat wie helte slimmer.

Wy hawwe ris in moaie set mei him hân. Hé ja, dat moat ik oars al efkes fertelle.

Op 19 febrewaris, wie it froeger de jierdei fan kening Willem III. Feest lyk as no, waard der nea bij ús hâlden, sa goed ik wit. Wy as jonges makken yn 'e regel in brantsje. Dy jûn dan soe it ek wêr wêze en wol op 'e bou fan Douwe Haitzes (Visser), der flak foar it skoallehûs.

Wy sjouden dêr dy middeis alles gear. In tonne, in kiste, hea, strie en papier, koartom alles wat mar baarne woe. In heap fan komsa. Doe't ien fan úzes frege: Soe it hjir wol maaie, sei Albert (Visser): It is ús bou en hy blaast ús hjir gjin fear fan. . . No, dêr fertrouden wy op.

En dy jûns, baarne dat it die! Wit hoe heech en in nocht as wy hienen!

En dêr opiens in stim yn it tsjuster: Ha, dêr haw ik jimme, no binne jimme der allegearre. . . en fierder kaam it net. It wie Van 't Veer, dy't út it tsjuster oandraven komd wie sûnder dat wy him sjen koenen. En krekt doe't hy by ús wie, kaam hy te stroffeljen yn in greppel en dêr lei hy foaroer yn 'e weake bou. Wy stouden alle kanten út. Ik wit noch wol, ik fleach de bou oer, efter JaneJanke (Schaper) en Thiis en Riemke (*Thijs Strobant en Riemke de Graaf*) en Obe en Ieke (*van Noggeren*) lâns sa nei en lâns it paad by Wabe en Klaske (*Wabe Jacobs Schaper en Klaaske Idzes Valk*) en Durk fan Ants (Jaarsma), doe Snakkebuorren oer en doe dat paadsje dêr by Nammele Liebe (*Roosjen*) en lytse Wouter (*Wouters*) lâns en doe wie ik thús.

De oare moarns hongen Van 't Veer syn jas en broek oan 'e line. Hy wenne der skean tsjinoer ús yn it hûs dêr't no, sa goed ik wit, de widdo fan Ulke Gras (Smidswei 7) wennet. Wy as jonges hienen der frijwat nocht oan. Wat dat oangiet wienen de jonges fan doe ek al net in soad better as dy fan no.

Sjesa. Dit wie in hiel relaas oer my sels. Tenei wat oer hoe't wy froeger it fak learden en oer in Maaibeamfeest en al sa mear.

**

6. Fammen en feinten

As ik sa troch-en-deis dy lange rigels famkes en jonges, of miskien kin ik better sizze fammen en feinten, yn it frije kertier kuierjen sjoch, dy't hjir de ûnderskate skoallen besykje, dan tink ik faak: och bern, wat hawwe jimme it al in ein moaier as dat wy it froeger hienen. As wy tolve jier waarden, en faak noch wol earder, dan moasten wy oan it wurk. Dan wie it al gau: No jonge, wat wolst wurde? Do meist wolris omsjen om in baas, No en dan gyng dat oan, Wabe waard snider, Karel waard smid, Jehan waard ferwer (skilders wienen der doe noch net), Durk waard skuonmakker, Albert skipper, Foppe keapman, Jan waard postrinder en alsa , en wa't dan bij it ambacht gjin oanslach krije koe, och no, dy moast mar sjen bij in boer te kommen en oars bij de hjerringfiskerij of sa. Hiel inkeld ris ien dy't nei Warkum nei de Frânske skoalle rekke, eltse dei hinne en werom rinne, of ris in inkelde dy't bij master oan hûs komme moast sa nei de skoaloeren. Fan sa'n ien waard dan sein: 'Dy sil troch leare'. Mar dat wie mar in inkeling. En dôchs wit ik yn myn ûnthâld wol mear as ien fan myn jierren, wêr't wol hiel wat oars as in ambachtsman út te meitsjen west hie. Mar ja, der waard sa net mei pield en de skoallen en de reisgelegenheden wienen der doe net lyk as no. Dêr komt bij dat it ambacht doe, nei't ik mien, ek sa heech wol oanskreaun stie as yn dizze tiid. As no in jonge net al te goed leare kin, no dan miene in partij âlders dat it mei sa'n bern al foar mear as foar de helte ferspille is en as it dan net oars kin, no yn 'e goedichheid, dan moat hy mar nei de ambachtskoalle. Nee, dan wy as jonges fan tolve jier nei in baas, fan ambachtskoalle of kommisje foar beropskar hie men noch nea praat heard. It wol my foarkomme dat in bulte jonges en famkes fan no ek aardich lokkiger bernetiid hawwe soenen as de âlders net sa omheech it foar harren sochten,

wêr't ik fansels net mei sizze wol dat it opdwaan fan kennis net in bêste saak is.

No, ik moast dan ek sizze wat ik wurde woe, en der wie ik gau mei klear. Bij de bakker, tocht mij, der wie fan alles sa mar foar it krijen wat lekker wie en ús mem tocht sa: Brea moast der altyd wêze en it wurk wie binnendoar. Dat ik rekke der op út om in bakker te sykjen, dy' t my hawwe woe. Dat foel neat ta. Net ien fan 'e fiif dy't in jonge brek wie.

Mar Smits sei op it lest: "Ik wil het met jou proberen". Smits wie in lytse man en o sa linich en fluch. Hy waard al folle "lytse hieropan" neamd, dat wie sa yn Koudum doe, in nij ynkommene hie al gau in bijnamme.

Smits prate stêds. ja einliks Hollânsk. Syn frou wie in hiel grut minske en hja prate Frysk. Hja hienen twa bern, in jonge en in famke. De jonge hiet Gerrit, it famke Klaske. Klaske prate sawat Hollânsk lyk as har heit, Gerrit Frysk, lyk as syn mem. Hy wie in flinke jonge. Hy en syn suster hiene beide lest mei de letter R. Klaske makke der in W, Gerrit in G fan. Sa bijgelyks. It motreinde ris. Doe sei Klaske: Gewwit, it wegent. Ei nee ju Klaske, sei Gerrit, it dgupt allinne mag in bytsje. Miskien binne hja beide noch wol yn libben, hja wienen noch al wat jonger as ik, dan sille hja hjir wol, mochten hja it lêze, ris om laitsje.

Smits wie in eigenaardich man. Hy wie sa fluch as wetter. Der wie in noch al steile trep yn 'e bakkerij nei boppen. Dêr haw ik him faak bij delkommen sjoen lyk as in kat, sa mei de hannen foarút. De feint dy't der wenne en ik doarsten dit net heal oan, dat falt ôf, besykje it mar ris. Der waard noch al gauris in fyt úthelle, baas naam jin der faak tusken.

Mar op in kear hie de feint him te pakken. Efter de bakkerij wie in noch al djippe put mei in draaierij der boppe, wêr't men dan in amer oan heakje koe. Dan liet men it saakje los en as dan de amer ûnder wetter wie, wer opdraaie. No barde it dat der in houten amer yn dy put foel en dy moast der fansels wer út. Mar hoe? Baas wist it wol. Hy wie mar licht, hy soe op in amer sitten gean en dan moast Piter (Visser) fan Durk Pitors (syn feint doe) him sakje litte sa fier dat hy oan it wetter ta wie en as hy dan dy amer te pakken hie wêr omheech draaie. No, dit gyng oan. Doe't baas de amer beet hie rop hij: Maar weer omhoog.

Mar Piter liet him noch in eintsje sakje en sa in skoftsje sitte. Doe't baas wêr behâlden engoad boppe wie hienen hja beide en de frou ek mei de grutste wille. Baas fielde wol dat dit fertsjinne lean wie.

Ik hie it dêr tige bêst, mar bin der dôchs mar seis wike west. It wie doe noch sa: in bakker moast nachts arbeidzje en dan fansels in grut part fan 'e dei op bêd en dat koe ik net. Ik wit noch, it wie Himelfeartsdei, en wy hienen mei-inoar te aaisykjen west. Doe't wy wêr yn 'e buorren kamen moast ik op bêd, want wy moasten dy jûns om tsien oere wer begjinne. De oare jonges hiene noch in moaie jûn foar harren. Dêr koe ik net oer. Sa as ik al sei, ik haw der mar seis wike west. Doe mocht ik thús komme en wat oars begjinne, Heit en mem seagen wol yn, dit waard neat.

Dan soe ik mar timmerman wurde. Deis arbeidzje en nachts sliepe lyk as eltsenien. Dit waard better. Mar om no in baas te finen, dat wie in toer. Nimmen fan 'e timmerbazen hie in learjonge brek. Allinne Hessel Pot, in hiel grutte keardel, mar in lyts baaske en dan ek noch immen, dy't gâns in bytsje oan 'e drank wie, in ferfelende seurderige prater

en dy't it net sa nau naam mei wat hy sei. As Hessel jin wat fertelde, dan wienen der in party dy't it samar net oannamen, Us mem hie der dan ek net folle mei op dat ik dêr hinne soe, mar der wie oars gjin plak, dus mar besykje. Hy hie in lytse timmerwinkel, wêr'tletter Watte Alkema syn fytsesaak hie, dêr by Pottebuorren. Ik sloech der al folle allinneom. Hessel wie in soad op sjou mei syn maten. Hy hie in frou, dy hjitte Aeltsje en in dochter dy't Eeke hjitte. Aeltsje wie in lyts en wat fergroeid minske en Eeke wie al folle siik.

Ik moast noch al gau ris in boadskip foar harren dwaan en hie it der bêst.

Der kamen faak fan Hessel syn kameraden yn 'e winkel en dêr wienen wûndere mannen ûnder. Siemen de Hoanne, Hindrik Pûdsje, Sybren Snel en Theunis en mear sokken en der waarden soms mar nuvere ferhalen opdrist. Hja kamen like goed as Hessel der wol of as hy der net wie.

Op in kear barde it, doe't baas wer net thús wie, dat ien fan dy keardels yn it bultsje skaafspuonnen yn 'e hoeke begûn om te klauwen en der in flesse úthelle. Dêr stutsen hja mei ôf en in skoftsje letter brochten hja him wer en bestoppen him wer. Doe't baas thúskaam en dy flesse oan 'e hals sette soe, doe waaide der wat. Dy loeders hienen de drank opsûpt en der wetter yn dien. Ik wie sa goed net of ik moast sizze wa't it dien hie.

It learen waard der net folle. Alde Kees Prater dêr haw ik noch wolris wat by opstutsen.

Der wie nammentlik net folle wurk, mar as der wat wie fan betsjutting dan moast Kees komme. Hy wie in man fan net folle wurden, mar hy koe smout út 'e hoeke komme. Ik wit noch dat ik ris mei him nei Imke syn mounle op 'e Dammen west haw. Hy hie al folle in kalken eintsje piip yn 'e mûle en om't syn tosken net sa machtich mear wienen, hie hy dan in protte jern om 'e pypstâl hinne wuolle, oars ûntkaam dat saakje him noch al gauris.

Op 'e weromreis (it frear dat it knapte), soe hy efkes de piip út 'e mûle krije, mar in triedsje fan it jern wie losrekke en, mei't it wiet wie, tsjin syn kin oanplakt en der siet it no oan fest ferzen. Soa, sei de âlde doe, dat is nochris waar lyk as men plichte te hawwen en meer sei hy der net oer.

Abe en Aeltsje (*Abe Douwes Visser en Aaltje Jacobs Hoekstra*) wennen mei har grutte húshâlding op Pottebuorren. Hja hienen in berntsje ferlern en no kaam Abe by Hessel om oer in kiste te praten. It wie allegearre like earm, hja krigen mar in bytsje út it fûns en dôchs woenen hja graach it bern wat fatsoenlik ûnder ierde hawwe. Abe, sei Hessel, dat komt ynoarder en ik moast nei Kees oft dy efkes kaam.

Baas bestelde him om in kiste te meitsjen fan dy planken dy't der opstapele wienen. Kees betaaste dat hout ris, doe sei hij: Mar Hessel, dat hout is dôchs fierstente dik foar sân lytse kiste! Baas sei: Ik haw net oars en. . . (kaam der efteroan, want hy wie wêr lang net nofteren en dan prate hy sa ferfelende seurderich) en in bêste kiste dêr hat sa'n bern har hiele libben wat oan. Kees seach him ris in skoftke oan en doe sei hy oars neat as: Sosa, jawol, no toe dan mar. Kees makke de oare deis de kiste en ik moast him dêr bij helpe. Ik wit noch dat ik dit oan de oare jonges fertelde en my doe al hiel wat fiede.

In pear dagen letter kaam Jouke de Boer, de kastlein út de "Gouden Pauw" yn 'e timmerwinkel en begûn de steapel planken te tellen. Der misse twa planken, sei hy frijwat noartsk tsjin Hessel, hoe sit dat? O ja? frege dy op syn manier tige ferheard, och dan hat Kees fan it ferkearde hout brûkt en der wie oars gjin planke yn 'e winkel te finen.

Jouke de Boer wie in tige eptich en egaal man, mar dêr yn Hessel Pot syn winkel waard hy frijwat lilke. Jo moasten jo skamje, sei hy tsjin Hessel, want jo lige my ek noch foar. Ik wit dat jo dy man sels dit hout joen hawwe en jo wisten wol dat it fan my en net fan jo wie.

Wat blykte no? De herberch "De Gouden Pauw" hie net in steech om de hynders der troch nei de stâl te bringen. Dy bisten moasten troch de lange gong neist de tapkeamer en yn dy gong lei in houten flier wêr't gâns wat ûnderhâld oan wie, want sa troch en dei, mar foaral moandeis, kamen der frijwat hynders. De âld-Koudumers sille dat ek noch wol witte dat dy bisten dêr troch dy gong kloten, men koe dat wit hoe fier wol hearre en faak hawwe wy der dan foar de doar stien te sjen, want it barde ek nochal gauris dat in hynder yn dy gong wat falle liet, dat Antsje it kastleinske, leaver net yn 'e hûs hie, mar ja, der wienen soms bisten bij dy begoenen der foar mei en dat gyng sa oan efter ta.

Mar dy flier moast op 'e hynstepoaten berekkene wêze en Jouke de Boer wie in foarsichtich man. Dêrom woe hy der wer in hielendal nije oardeltoms flier yn hawwe. Hessel wie syn timmerman, mar om't dy net in planke krije koe as hy net dalik beitele, hie De Boer der by Skrale en Fekkes yn Warkum goed foar sein. Dat hout moast dan by Hessel yn 'e winkel kapt, strutsen en skaafd wurde, foar't de âlde flier útbrutsen waard. En no miste der hout by wei en de sinten dy't der foar bard wienen ek al fuort fansels.

Hoe't dit ôfrûn is, wit ik net, ik krige nammentlik in pear dagen letter berjocht om ris by Jan de Jong te kommen. It wie sa, hja. koenen der no wol in learjonge brûke. No, dat like gâns better. Bij Hessel Pot wie it neat wurden. Ik hie der in bêst libben hân, mar dit siet him mear oan 'e frou en dochter, dêr moast ik nochal gauris foar om boadskip.

Hoe't it der by Jan de Jong allegearre ris wêze soe?

**

7. Jan de Jong

Jan de Jong hie syn hûs en timmerwinkel neist de fermanje, dêr wêr't no Jan Gras syn slachterswinkel hat (*Hoofdstraat 59*), as ik it goed ha. Hy en syn frou Itsje wienen al âlde minsken. Hja hiene fiif bern. Trije dêrfan wienen troud. Sybren, de âldste, wie timmerbaas op Easte. In pakesizzer en namgenoat (*Sibren Spiker*) fan him is no timmerman en hat syn winkel op in stee tichtebij dat fan syn pake. Dan Wybrich, dy't widdo wie en dêr by dokter Visser wenne yn it lytse hûske wer't hja. oan 'e famkes it naaien en breidzjen learde. Dan kaam Japik. Hy en syn frou Baukje hiene in winkel yn 'e buorren, wer't û.m. moal, earten, beantsjes en sok spul, mar ek jenever en brandewyn te keap wie. Dit lêste koe men foar't de wet op 'e fergunning der wie, op in hiel soad plakken krije. Yn 'e Kninebuorren, wit ik noch, siet froeger in boerd oan 'e muorre wêrop stie: Jan de Hoop, klompen en jenever te koop. Mar ja, it gie oer Japik en Baukje. No hja hiene, sa goed ik wit, fiif bern en it wie in keurige húshâlding, dêr wienen de beide âlders wol boarch foar.

Dan hiene Jan en Itsje noch in dochter en in soan. De dochter hjitte Hinke, hja is letter noch troud mei Douwe Klapper. Hja en har broer Doede wienen doe beide noch yn 'e hûs.

Doede wie de man, dy't de saak regele, syn broer Japik arbeide der ek, mar Doede wie de baas as it der op oan kaam.

Der wie sa troch en dei flink wurk, sadat ik dêr gâns better te plak wie as bij Hessel Pot. Alde Jan baas kaam sa. no en dan ek wolris yn 'e winkel, mar meastal en foaral as it kâld wie, siet hy yn 'e hûs.

Efter 'e timmerwinkel stienen in stik of seis appel- en parrebeammen en fuort tsjin 'e winkel oan stie in durkje-parrebeam. As dy dingen ryp wienen wie dat foar my in minne tiid. It trof noch alris dat ik allinne yn 'e winkel wie en as ik dan dy parren hingjen seach, no dan waard it soms slim. Want tusken de winkel en de gong wie in doar mei in wicht oan in tou, sadat dy doar altyd fansels ticht foel. Hinke kaam der noch al gauris troch om wat houtsjes of in hantsjefol spuonnen foar de kôkkachel, dôchs hoe of it mooglik wie, wit ik net, mar sa gau as ik in par dy't fallen wie ynpikte, hearde ik dy doar iepen en ticht gean en as der neat falle woe en ik soalde sa ûnder it wurk troch in stien yn dy beam, no dan barde it faak dat Hinke wat der fallen wie earder opfandele hie as ik. ja, Hinke hie my en dy parrebeam al folle yn 'e gaten, sa't it like.

Der wie in soad wurk yn dy timmersaak en ik learde der goed, foaral fan Doede, wer't ik noch al faak mei op karwei wie, sawol bij boargers as bij boeren.

Ien fan de fêste en bêste klanten wie "âlde Rieme". Sa waard hja altyd neamd. Hja hiet Rieme Kramer en wenne wêr 't no, sa goed as ik wit, in blommewinkel is (*Hoofdstraat 51*). Hja wie wat núver, sei men, en sawat minskeskou. Men seach har ek sa goed as nea, der waard fan har sein dat hja gâns jild hie. Foar de finsters hie hja fan dy gaasramtsjes wer kij, hynders en skiep op skildere wienen, dy ramtsjes of horren wienen hiel moai. Yn 'e foarmuorre hie hja twa finsters en in doar en der neist troch it hikje kaam men in paadsje lâns dat mei wyt sân yndweile wie bij de kokensdoar. Neist en efter it hûs wie in tún mei fruchtbeammen en oan ien fan dy beammen groeiden kalwinen. Faak stienen wy as jonges nei dy bloedreade apels te sjen en ik wist wol dat mear as ien fan myn maten ek hiel goed wisten hoe oft se smakken, mar ik doarst it nea rjucht oan om myn baas. Mar dôchs ris op in moarn hiel betiid hie ik it weage. Ik tocht, no is der noch nimmen op 'e lapen en it slagge hear.

Fjirtjin hie ik en moaie en fijn dat se smakken !. Mar it wie yn 'e war. Dat siet sa. As túnman hie Rieme lytse Piter (sa 't hy neamd waard), hy hiet Piter Adema en wenne der bij Willem Jeeps (de Vries). Hy wie dan oars fêst bij Pekebaas yn tsjinst, mar hy ûnderhâlde ek noch inkelde túnen. Sa ek dy fan Rieme. Hy hie wat in skel lûd en as hy dan wat drok prate wie it krekt as hy blafte. Doe't ik dy moarns út dy tún kaam, skynde hy my sjoen te hawwen en dêr kaam hy de middeis yn 'e timmerwinkel stouwen. Hy wie noch mar krekt troch de doar, of dêr begûn hy al te skellen en te blaffen. Dy smoarge jonge hat fan 'e moarn yn Rieme har kalkoenen (sa neamde hy de kalwinen) sitten, sei hy en raze en oangean dat hy die en it koe nea minder treffe, want al myn bazen wienen yn 'e winkel. Alde Jan-baas, Japik, Hinke en Doede en allegearre like lûd skelle en beare, allinne Doede net. Dy sei: 'No Piter, wy witte der no alles fan en sis mar tsjin Rieme dat it net wêr bart, der sil ik wol foar soargje.' Piter gyng skellende en blaffende de doar út en doe't hy der út wie, bigûnen hja allegearre tsjin mij. In skandaal wie it en dan noch wol bij sa' n bêste klant as Rie me en folle net genôch. Doede makke der in ein oan. No, sa kin it tinkt: my wol ta, sei hij, it is in kweajongesstreek en as dat âld wiif hjirom mei har wurk nei in oar gean wol, lit

har dan opfleane en no is it út en dou meist soks net wer úthelje en moarnier dan moast de treppen nei har ta. bringe en dan seist datst it net wer dwaan silste, begrepen ?

No dat mei dy treppen dat waard noch in hiele toer. Sa no en dan moasten hja dêr dy treppen brûke want hja wienen der al folle oan it húshimmelen. Krekt doe't ik de oare moarns mei dat ding op it skouder út 'e winkel kaam, trof ik Klaas fan Ealse Pries. Hy wie bij de koperslagger yn 'e lear. Wêr moatst mei dy treppen hinne? Nei âlde Rieme, wêr moatst do nei ta? Nei de winkel fansels. Wat moatst bij dat âld wiif dwaan? Oars net as dy treppen bringe. Wolst do it foar my dwaan? Wêrom wolst sels net? Bist bang foar dat âld wiif? Ik fertelde it him fan de kalwinen en doe sei hij: foar trije kalwinen, dan doch ik it. Mar ik hie net ien mear en Klaas sei: dan dochst it sels mar, ik wachtsje wol op dy en hy gyng foar it hikje stean. Ik kroaske mei myn treppen nei de kokensdoar. De húshâldster kaam foar. Ik mien dat it in dochter fan Rein Wibes (*Munniksmâ*) wie, Hanne hjitte hja. Kom jonge, der wiest al mei de treppen? No, kom mar efkes yn, ik leau, dat de frou in boadskip oan dij hat. It wie net bêst. Ik hie folle oer har heard, mar ik hie har noch nea sjoen. Dôchs it foel ta. Ik moast har belove dat ik nea wer yn 'e tún komme soe. As ik sin oan in appel of in par hie, sei hja., dan giest mar nei Hanne en freegje dy en hjir hast in stoer en in pear apels foar it boadskip, en komst nea wer yn 'e tún? Nee, sei ik, en ik haw tsjinoer har ek wurd hâlden.

Klaas haw ik in appel joen en Japik en Hinke seine, doe't ik yn 'e winkel it ferhaal die: dat âld wiif liket wol gek, mar Doede miende dat hja sa gek net wie as de minsken mienden.

Yn 'e simmer fan 1885 moast der in stik oan de pleats fan Ulke van der Zee boud wurde.

Dy pleats moast in golle langer wurde. Dy pleats stie oer it kanaal (*Jan Broerskanaal*) dat fan de krússleatsbrêge nei de Morra rint. Men moast om dêr te kommen mei in boatsje oer it kanaal of oer de krússleatsbrêge en dan de polderdyk lâns. Wa't der no wennet wit ik net, mar Wibe Luinenburg hat der letter ek wenne. No, doe wenne Ulke v. d. Zee dêr en derneist op in lyts spultsje by de mounle dêr wenne Jan Broers. Dy wie foar de Koudumer minsken de waarprofeet mar hy wie ek wolris mis.

Mar it giet oer de pleats fan Ulke v. d. Zee. Dêr wienen wy dy simmer mei-inoar oan it wurk. Der waarden doedestiids lange dagen makke. Moarns om fjouwer oere kamen wy bijelkoar foar it hûs fan Minne van der Wagen dêr op Snakkebuorren, want om healwei fiven moasten wy begjinne en wy moasten mei-elkoar oer it kanaal. Ungelokkich dy't efteroan kaam en as dat my as jonge oerkaam, wie myn dei alhielendal bedoarn. ja, it wienen lange dagen, fan moarns healwei fiven oant jûns acht oere mei twa. oeren skoft en dan sneons oan seis oere ta. De timmerlju fertsjinnen in dûbeltsje yn 'e oere en kamen dan yn 't langst fan de dagen mei f 7, 90 thús, wêr't dan noch ôf gienen de sinten dy't oan jenever útjoun waarden.

Deis op brea en dan jûns om healwei njoggenen noch waarm ite. En sa moast ik as jonge ek. Fan bernewetten wie gjin sprake. It barde noch alris dat der in boadskip sa jûns wie bij de smid of de ferver en dat moast ik dan earst noch efkes dwaan. It wie soms in hiele toer foar ús âlden om my moarns wekker te krijen.

Dan in hiele dei op brea, dat seit ek hiel wat as men der bij betinkt, dat dit foar it grutste

part roggebrea wie. Japik (*Jacob Jans de Jong*) krige fan Baukje elke moarns in pantsje brij mei om't hy in minne mage hie en dus net best oer brea koe. Dat wie foar my noch al in hiel slim gefal. Ik moast nammentlik foar de kofje soargje en dan mei-iens ek Japik syn brij waarm meitsje.

Noait koe ik it rjucht litte om efkes te priuwen oft se wol waarm genôch wie en doe op in middei hie ik krekt sa lang preaun dat it pantsje leech wie. Doe wie it in boel. Och wat waaide it doe hurd, mar der waard troch de oaren ek stikem gniisd, fernaam ik wol. Letter makke Japik syn brij sels waarm, no dat wie ek foar ús beiden mar better.

Hoe min it ek wie mei de fertsjinst yn dy tiid, it slokjedrinken gyng der net om oer. Neimiddeis om fjouwer oere hiene wy in healoare skoft en dan waard der frij fêst lape (sa hjitte dat). De man safolle sinten en dan moast ik nei de buorren nei Baukje mei twa flessen, ien foar jenever en ien foar brandewyn. Dan waard de kikkert (*de romer sûnder poat*) efkes omspield en dan gyng it bij it rigeltsje lâns. De piip of it prúmke efkes yn 'e hân en dan waard it sa earlik mooglik omparte. Ik as jonge krige dan ek sawat in romer fol. No en dan elk wer oan syn wurk en dan sloegen dy timmerlju der op dat it in lust wie en dan praten hja lûd meielkoar. ja, soms wie it bij sjongen ôf. Heden, heden, wat in pear romers drank al net teweech brochten.

Doe't sa njonkenlytsen it nije ein fan 'e pleats ûnder it jufferdak wie, waard der in tûke it ien fan 'e hofsbeammen helle en op 'e naald set. Dat wie de Maaiebeam. En as de Maaiebeam op it hûs of op 'e pleats stie, dan kamen der ferwachtingen, No, sa gyng it ek mei it timmerfolk dêr bij Ulke van der Zee. En it soe ynoarder komme. Wybrich, de frou, hja wie in dochter fan Wabe Jisk (*de Jong*), dy't: mei Eeuwe Hinke (*Eeuwe Jans van der Veer en Hinke Jans van der Meulen*) yn it dûbele rinteniershûs skean tsjinoer "It Wapen fan Fryslân" wenne, dat is it hûs wêr't in stien yn 'e foarmuorre sit mei de nammen fan fjouwer Minke 's derop, sa goed ik wit, kaam yn it skoft bij ús yn it bûthûs te sizzen dat hja ús allegearre moarntemiddei om fjouwer oere ferwachten. Hja soenen dan foar melkers soargje, sadat hja der dan sels ek allegearre bij wêze koenen. No, dit beloofde wat te wurden. Ik koe de jûns earst mar min de sliep krije.

In oare kear oer dat Maaiebeamsfeest.

**

8. De oare deis wie it freed

De oare deis wie it freed. De middeis om fjouwer oere waard it wurk dellein. De hannen waarden wosken, en der wie in inkele dy't foar dizze gelegenheid in skjinne broek meinommen hie. In kertier letter staptten wy mei-inoar nei de foarein fan 'e pleats. Dêr wachten Wybrich en har âldste dochter ús al op. Wybrich miende, wy moasten it mar yn it hok halde, der wie it moai rom en moarn (dat wie dan sneon) soe de âldste soan, dy't ûndermaster wie, mei de faam thús komme en dêrom woe hja graach de keamer ynoarder hâlde.

No, yn it hok koe it bêst. In hiel lange tafel en dêromhinne de stuollen. Wa't der allegearre wienen? No, earst fansels Ulke en Wybrich en harren dochter Jisk. Dan as iennichste buorren Jan Boers en syn frou "Jas". Dat is wat in eigenaardige namme, mar hja hjitte sa. Ik wit net oft âlde Sambrink yn Molkwar noch libbet, mar sa goed ik wit is dy syn frou in dochter fan Jan Broers en Jas. Dan wie âlde Jan-baas der ek. Ulke hie him foar dizze gele-

genheit mei de glêswein helle. Dan syn soannen Japik en Doede. Fierder âlde Kees Prater, Auke Overzee, Lytse Tsjitte (Tsjitte fan Sibbele Janke waard hy ek wol neamd), Gerben Deinum, Andries Okkes (*van Solkema*) en dan noch Liuwe. Hy hjitte fan rjuchten Liuwe de Boer, mar hy waard altyd neamd Liuwe Pûl en sa wol ik him dan ek mar neame, dat is hielendal net as skelnamme bedoeld. Hy wie de kalktamakker en net ien koe dat better as hij. No hoecht soks net mear. It bart no mei in mounle, mar doe mei in houwe en dan wie it keunst om te soargjen dat it spul net fersûpt rekke.

Mear wienen der sa goed ik wit net. Ja, ik as jonge dan ek noch fansels. Ik kaam te sitten tusken Wybrich en âlde Jan-baas yn. En dan wienen der ek noch in soad miggen. Heden, heden, wat in miggen. It wie swart. Ik wit noch bêst, wy wienen der earst hast mei ferlegen. Letter wende it wat. Jisk wie daalk drok yn 'e skrep. Hja skonk sûkelademolke en dêr krige elk in fearn echte Dimter koeke by. Dat like dus bêst. Op 'e tafel stienen twa fetsjes mei tabak, sadat elk mar raak smoke koe. It gie al gau op in drok petearjen. Ulke fûn it mar wat moai dat it wurk sa moai opskeat. Hy meat nochris breed út hoe oft hja harren no al jierren beholpen hienen. Elke simmer weroan in grut blok hea bûtendoar, dat wie foarearst skealik om't der safolle fan 'e wearde ferlern gyng en dan, wat wie it winterdei in geklau. En dan elke winter weroan dy jongbisten yn 'e skuorre, fierstente kâld en wat in smoarge boel altyd mei de jarre en sa. Nee, it wie mar goed, dat lânhearre no mar ris yn 'e bûse taast hie, hij, Ulke, hie der al sa faak om bidle.

Alde Jan-baas stie alhiel oan Ulke syn kant. In te lytse pleats, sei hij, wie oars neat as lijen en skea. Hy hie yn syn baaswêzen al ferskate pleatsen in stik oanboud en doe kamen syn ferhalen los oer wat hja yn Molkwar bij it byntrjochtsjen belibbe hienen, en dat bij in oarenien dêr op Boppebuorren de ierdwine oer 'e kop skuord wie en alsawat. Ald baas kaam alhielendal nochris op 'e praatstoel.

Wy hienen al in kopke as trije sûkelade hân sa njonkenlytsen en doe joech Wybrich de wink oan Jisk it spul mar op te romjen en mar ris mei in slokje op 'e lappen te kommen. No, doe't de flessen op 'e tafel kamen wie it tocht my krekt of waard it praat ek daalk oars. Ik wit noch, net fier fan ús ôf stie in flesse oan boppen ta fol. Alde baas sei tsjin Kees Prater: wat seiste Kees, soenen wy dy wol oan kinne? No, sei de âlde, ik haw wol faak heard in heal flesfol dat is in knap slokje foar trije man, mar dan moat der ien bij wêze, dy't it net lêst en ien dy't it net hawwe wol.

No, dêrmei wie it iis brutsen. Auke Overzee rekke earst oan it ferhaal. Hy wie wat in eigenaardige man. Elke timmerman wie doe ek mitselder, mar Auke wie immen dy't der omreitsen mei terjochte koe. Nimmen kaam him dêryn benei. Hy koe o sa moai skriuwe en ek foarlêze. No rekke hy oan it fertellen. No dat koe hy ek. Hy hie de grutte tsjerke yn Koudum noch mei boud. Foar dizze stie der in krústsjerke sei hy en dat hie ik fan ús heit ek wol faak heard, dy wiste dat ek wol. As dûmny, sei Auke, stie der doe dûmny Folkertsma. Dy wenne wêr't letter Roukes froulju wennen en wêr't no Japik Aukema syn winkelsaak hat (Hoofdstraat 39). Dat wie doe de pastorije. Dûmny hie in soan, dy hjitte Adriaan, hy learde ta dokter. Doe't hja mei de fûneminten dwaande wienen en dûmny en syn soan der ek sa by stienen en seagen dat hja noch al gauris in skrinkel of soks wat op 'e skeppe hiene, sei

Adriaan, dat, mochten hja ris in minskeholle fine dy't noch geef wie, dan soe hy dy wol graach hawwe wolle foar syn stúdzje. Dat beloofden hja en hoe koe it sa, in pear dagen letter fûnen hja ien. No koart berie. Mei in hantsjefol skaafspuonnen wat ôfhimmelje en doe kreas yn in krante bepakt en sa waard de jonge dêr mei hinne stjoerd. De groetenis fan it timmerfolk en hjir wie in holle foar mynhear Adriaan. Der waard útsjoen wat dit opsmite soe. No, hy hie in kwartsje krige. In kwartsje, wat koene hja der no mei. Der waard rieplachte. En de jonge waard der wêr hinne stjoerd mei de groetnis fan it timmerfolk en ik moast de holle mar wer mei hawwe en hjir is it kwartsje werom. Doe kaam de jonge werom mei it kwartsje en der noch twa gûnen bij. Doe wie it klear, der waard dalik, drank helle en in oere letter waard der frijwat lûd songen.

Lytse Tsjitte (*Smits*) hie frijwat lêst fan stienswolmen. Hy hie ien oan it wang en ien yn 'e nekke en dy wienen gâns in bytsje pynlik. Oft der dan hielendal neat oan te dwaan wie, waard him frege. Hy wie in goed mantsje, mar mei praten koe hy it net fertsjinje. Hy skodde wat as hy prate, ja, wat oan te dwaan? Hy hie al safolle besocht. Earst hienen hja him oanret in rauwe trochsnijde sipel der op en dat hie hy ek besocht, mar it wie sa'n heislik krús dy dingen te plak te hâlden. Boukje, syn frou, hie syn holle sa goed as hielendal mei lapen omwuolle, mar dy sipels sieten altyd op in oar plak as dêr't hja hearden. No hie men him oanret farske kattekjitte derop, mar Boukje hie sein ast dat úthellest wol ik dy net bij my op bêd hawwe. Hy soe jûn, tocht him, mar ris bij Epke Rinske (*Leenstra*) sjen, mooglik dat dy der wat op wist.

Gerben Deinum wie yn drok petear mei Jan Broers syn frou "Jas". Gerben wie in man dy't graach âlde famyljerelaasjes útplúzje mochte. It is as sjoch ik him noch sitten. Syn piip bij it montstik beet, in bytsje foaroer en dan hie hy soe 'k sa wol sizze noch al grouwe hannen. Hy frege Jas oft hja altemets ek famylje yn Hieslum hie. As jonge wie hy nammentlik ris yn Parregea útfanhûs west en doe wie dêr ek in frou út Hieslum, dy't Jas hjitte. No, Jas wist it net, mar har man miende dat hja yn 't foarige in muoike yn Makkum hân hie. Jisk soarge sa no en dan dat de romers wer efkes fol kamen. Ik, as jonge, krige mei Wybrich en Jisk in swiet slokje.

Andries Okkes hie in ferhaal oer dûmny Snoek fan Hynljippen. Dy soe ris in kear yn Koudum preekje. It wie in snein midden yn ûngetiid en dêrom woe dûmny de boer dy't oars ferplichte wie om mei him te riden mar net lestich wêze. Hy tocht ik kuierje mar nei Koudum en dat gyng oan. Dêr wie dy middei net folle folk yn tsjerke, ek al mei om't it sa waarm wie tink. Doe't hja mei-inoar in kear songen hienen en it oargel ek stil wie, bleau it alhielendal stil. Earst in skoftke gie dat, mar doe waard it benearjend. De iene seach de oare alris oan en de âlderlingen begûnen alris mei-inoar te mûskopjen, mar it bleau stil. Op it lest gie ien fan harren bij it trepke op en ja, it blik, dûmny hie de sliep krige. Doe fierder ferrûn alles wer hiel gewoan. Der wienen doe fansels rabbelskûten dy't seine dûmny soe wol te lang op 'e "nije oanlech" oanstutsen hawwe, mar Andries leaude dat net en letter ha ik pake der nei frege, dy wie doe ek yn tsjerke west, mar dy sei ek it wie oars neat as dûmny hie wat tefolle fan 'e waarmte skipe. Pake leaude ek daalk it ferkearde net fan in oar.

Doede en Liuwe sieten tegearre op it ein fan 'e tafel. Doede sei nea in soad, mar mocht graach ris narje. Liuwe klage wer stien en bien dat it him altyd tsjinsloech. Hy wenne wêr't no, as ik it goed ha, Japik de Vries wennet op 'e hoek fan 'e Beukenlean. Dy hjitte doe noch Oosterfeltswêi en dêr stie doe in âld hûske, alhiel mei in druvebeam begroeid.

Oan dy wei stienen doe noch gjin hûzen lyk as no. Efter dat âlde hûske lei in kamp greide en dy rûn oan it hûs fan Sipke Karels Grietsje (*hoeke Underwei/Beukelaan*) ta dat wurdt der no mien ik wei brutsen.

No, dy kamp hie Liuwe der bij yn hier. Dêr hâlde hy in stik of acht skiep op. Hy woe besykje der wat by te fertsjinjen. Mar it slagge allegearre tsjin. In droege simmer, hast gjin fretten foar de bisten, omtrint gjin molke, en dêr hienen no al fjouwer lamme en alle fjouwer mar ien laam en mei de wol hie hy wol fernommen wie it ek neat wurdich. En wilens hie hy al faker as ien kear dan wer út syn eigen en dan wer út Doede syn romer preaun. Doede miende, hy koe him mei dy lammen ek bêst ferteld hawwe, dat dy skiep elk mis twa as trije ynpleats fan ien brocht hiene, mar Liuwe waard mar gâns noartich, it slagge him, sei hy, altyd tsjin.

Wybrich miende dat it sa stadichoan tiid waard foar in kopke tee. No, dat foel der nei it slokje goed yn, foaral doe't der in broadsje mei fleis bij kaam. Doe't dit berêden wie sei Wybrich op har ienfâldige manier: sjoch manlju, it is in foarrjucht, tinkt my, jimme binne hjir bij it begjin fan it wurk daalk allegearre komd en no noch binne wy mei-inoar allegearre sûn en goed en wy wolle hoopje dat dit sa ek noch wêze mei as de pleats klear is. Ik woe jimme hjir graach in eagenblik bijelkoar hawwe, dat is dan no bard en no foardat elk wer nei hûs giet, woe ik as tank earst mei-inoar sjonge. Wat tinkt jimme fan it tsiende fers fan Psalm 68 ? En sûnder ôf te wachtsjen sette hja yn. Earst mei in triljend lûd, mar ik foel har daalk bij en sjongen wie myn minste net en ja, doe kamen de manlju ek. Earst wat gegrommel, mar wy wienen noch net fier doe waard der omraak songen en ik haw altyd it gefoel hân dat myn hege jongesstimme boppe alles út klonk.

Faak, hiel faak, mear as hûndert kear wol, ha ik letter dy lofsang meisongen. Yn moaie tsjerken faak, mei hege ferwulven en ûnder lieding fan machtige oargelklanken en altyd wêr fûn ik him moai, sawol de melodije as de wurden, mar nea wie hy moaier en nea ha ik him mei mear oerjefte songen as dy jûns yn 1885 dêr yn it hok by Ulbe en Wybrich.

Bij 't deisizzen krigen wy elk noch in pûde mei wêryn twa broadsjes mei fleis foar thús.

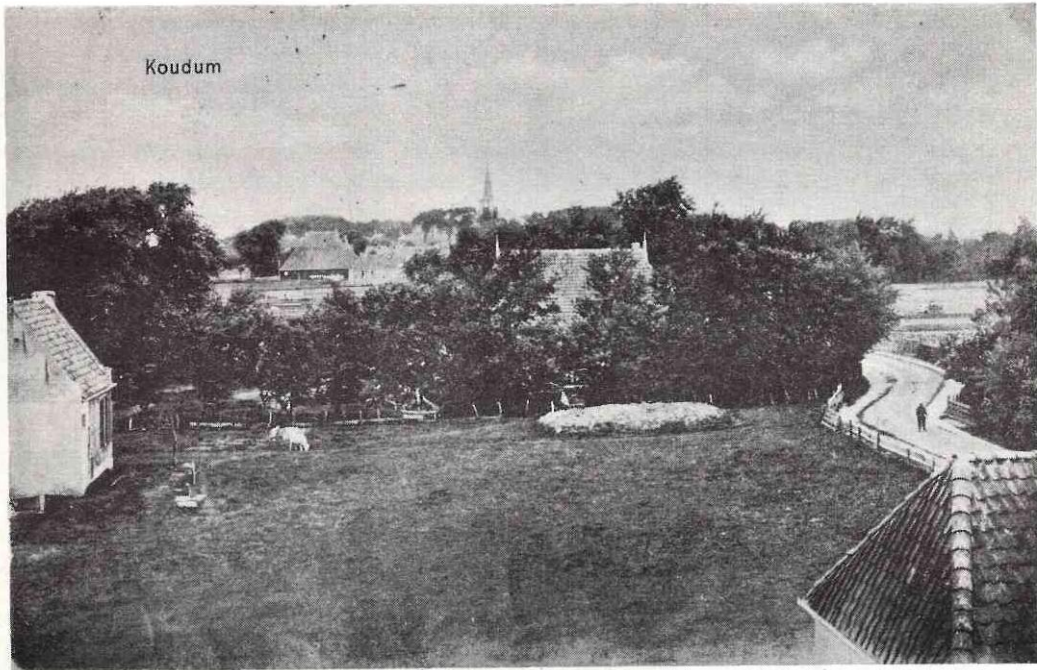
Dat wie moai betocht.

Doe't ik bûtendoar kaam, miste ik myn pet, dy lei noch oer de hoksflinter. Krekt wie ik yn 't hok om him te krijen, doe hearde ik dat Wybrich tsjin Jan-baas sei: Dy jonge ? Dêr hâld ik de wrâld fan, dêr maaie jimme wol goed op passe. Ja, Wybrich, ik hie jo ek heech, o, sa heech.

Doe't wy oer it kanaal soenen waard ik werom roppen. Ik mocht mei ride. No, dat wie wat. Alde Jan-baas efteryn en ik by Ulke foaryn mei de knibbels ûnder it spatkleed. As der no aanstems mar fan myn maten op 'e dyk wienen om dit te sjen.

De oare deis (de sneons) krigen de manlju allegearre sân stoeren minder as oars. Dy Maeibeamfeestoeren wie der net arbeide en dy waarden dus ek net betelle. Dat wie doe sa.

Koudum

KOUDUM.

Hotel Het Wapen van Friesland.

Nei ferrin fan inkelde wiken, wy wienen yn it bûthús oan it wurk, wie it hiel swier waar. Dêr kaam Liuwe Pûl oanfleanen: der is brân yn de buorren, rôp hij. Wy allegearre fuort. Oer it kanaal en doe drave. Ik wie der fierwei earst bij. De pleats fan Thomas Abma yn 'e buorren oan 'e grintwei tsjinoer de fermoanning (*Hoofdstraat 66*) wie troffen en baarnde finaal ôf. Dy pleats wie it eigendom fan Sufriedus Kramer.

It wie sawat midden yn 'e hjerst doe't de pleats fan Ulke van der Zee klear wie. Doe't it ark allegear wat neisjoen en opburgen wie, om te wachtsjen op in oar karwei fan betsjutning, doe wiisde it der neat te goed hinne, want it wurk wie sa goed as op. Wat stekpeallen út âlde seepeallen klear meitsje dat wie foar de manlju it foarlân as der net gau wat kaam en ik koe nei boppen gean, dêr wie de draaibank. Druven op skippersbomen en skeppejelden, in breidskie foar ús mem en mear fan sok spul, mar och, fan al dat ark wie ek sa goed as neat gjin ferlet.

It duorre dan ek net lang of âlde Jan-baas sei op in sneontejûn: Ja, jonge, do kinst hjir fan 't winter wol bliuwe, mar dan kinne wy dy net twa kwartsjes fertsjinje litte, dan moat it mei ien kwartsje ophâlde, dat moatst mar tsjin jim mem sizze. No, heit en mem seine: 'do bliuwst dêr mar, ien kwartsje is dôchs noch better as hielendal neat en do learst yn elk gefal mear as op 'e strjitte om slepe.' No, sa waard dan ôfpraat.

Bûten myn wurk yn 'e winkel hie ik noch in funksje. Hja hiene in skiep, dat moast ik moarns om acht oere nei it lân fan Thomas Abma bringe en it dêr middeis om fjouwer oere wêr wei helje. De hikke wie doe efter it hûs fan Sipke Karels Grietsje (*Nije Beukelaan*). Nuver wie it. Nei in pear dagen seach dat bist my al oankommen as ik noch mar bij Symkewyk wie en dan wie it earder bij de hikke as ik. Ik hie dan in stik brea mei, mar it barde ek wol dat wy dit tegearre parten.

Mids de winter kaam der aksje. De ôfbaarnde pleats fan Thomas Abma soe wer opboud wurde, waard der grute en ja, it wie wier. Reitsma, doedestiids gemeente-arsjitekt (letter is hy nei Wytmarsum gien) hie bistek en tekening makke en mei in pear wike soe de pleats oanbestede wurde. Oan dit gefal wie foar myn baas en foar ús allegearre in bulte gelegen.

Jonges, jonges, flak neist de doar in grut kerwei en yn 'e winkel sa goed as neat te dwaan, dit moast al los rinne as it koe. Alles libbe mei. Sybren en Doede sieten dagen yn 'e keamer te rekkenjen en sels Ittsje en Hinke wienen mei yn aksje en ik wit noch dat ik as jonge ek alhielendal meilibbe. En it rûn los. Bij de oanbesteging wienen Jan en Sybren de Jong de leechste skriuwers. It skeelde mar in bytsje, mar hja wienen de leechsten en it wurk waard oan harren opdroegen foar de som fan f 6666. ja, wier minsken, foar dat jild moast dy hiele pleats boud wurde, foar in part ek noch op nije fûneminten en dan mei in nijmoadrige molkekelder sa as dêr doe noch mar inkelden wienen, dan noch in grut nij hok op side dêrfan en de hiele pleats yn 'e ferve en behingje en beglêzje, alles kant en klear.

No wie der wurk oan 'e winkel. Heden, heden, wat wie der doe in wurk mei in pleats.

Kezinen, doarren, ramen en blinen, alles kaam oan rûch hout thús en moast makke wurde.

It ferjit my nea dy kelderskezinen bijgelyks, mei ramen, dûbele blinen en boppeljochten en dan alles draai- en slútber, och wat wie der wat te skaven, te rijen en te seagjen en gathakjen. Bergen rûge planken, hiele steapels en dêr moasten de keamersflieren, de

keamers- en bûthússouders, it dak foar de foarein en de kast- en bêdskodden fan makke wurde, Earst kappe, dan strike, ploegje en oars ien of beide kanten skave en opskave. En yn 'e bûthuzen krekt gelyk, balken, tuskenbalken, kouwestilen, kerbyls, seelpeallen, sekerings en neam it mar, alles kaam rûch thús en moast foar fierwei it grutste part oan alle fjouwer kanten glêd wurde. Ik wit noch best dat Sipke Karels en syn swager, "lytse Jouke", mei Douwe Klapper wiken oanien oars neat dienen as hout klear meitsje. Ja, doe wie der in soad wurk dat no allegearre troch de mesine dien en troch it fabryk levere wurdt. It timmerfak is no sa njonkenlytsen net oars mear as in montaaazjefak. Der wie doe noch in learjonge. Hy en ik wienen sawat like âld. As it koe wienen wy altyd yn elkoars selskip. Wy learden omraak, want al folle hiene wy wurk, dat wy noch neat te goed koenen en dan stekt men it measte op. Ien kear hawwe wy tegearre noch ris in rare set úthelle.

Dat siet sa: Goedfreed, dat wie in dei dy't doe as tsjerkedei heech oanskreaun stie. Dat wie de dei dat it Nachtmiel yn 'e tsjerken hâlden waard. Om't de grutte tsjerke doe sûnder dûmny wie, soenen de beide Warkumer dûmny's Leenmans en Bruining dy tsjinsten liede, de earste de moarns en de oare de middeis. Yn har eigen tsjerke, yn Warkum, soe it dan krekt rjochtoarsom gean. Der waard dagen foarôf al oer praten hoe oft it moast, want elk woe graach syn tsjerkeplicht waarnimme, mar om op 'e tiid mei de pleats klear te wêzen, moasten der sa min mooglik oeren ferlern gean. It waard in min pleit, want dy Goedfreedsfiering stie doe heech oanskreaun. Der waard op it lêst sa beslúten: de moarns oant 8 oere ta arbeidzje en dan oan ien oere ta alles stil lizze. Dy't dan de neimiddeis ek nei tsjerke woe, koe dat dwaan, mar om fjouwer oere moast elk wêr op syn post wêze oant de jûns acht oere ta. Myn kammeraat en ik soenen dy middeis mar oan ús wurk gean, mienden wij.

No, dat mocht wol, mar wy krigen al in warskôging foarút: tink der om en helje gjin rare setten út, it wie krekt as fertroude men ús net al te goed. Wy mitselen tegearre de muorre tusken de earste golle en de gong en wienen op 'e steiger dwaande. Us opperman wie Olle, ek in jonge fan fjirtjin jier; fan it wurk kaam dy middei net in soad. Fiten úthelje en malle keunsten fertoane. Op it lêst mei Olle wedzje dat hy net fan 'e steiger doarst te springen. hy wie in beste jonge, mar in bytsje sleau. Dan spuide hy ris wer yn 'e hannen en wie it: Sis ris dat ik net doar en dan wer: Ja, mar ik doch it net, dat soenen jimme wol wolle, ik my heal dea falle en jimme gnize. Dat gyng sa al in hiel skoft. Op it lêst wedzje om in heale Joster koeke. Dat joech de trochslach. Noch ris yn 'e hannen spijs en dêr gyng hy hinne.

Mar o, wat like it mâl. Kaam hy net krekt terjochte yn sa'n grutte bak mei trochsleine spesy en doe foel hy ek noch oer de side. It wie net oan te sjen sa hy der útseach en ús moaie muorre, dêr't wy sa grutsk op wienen, siet der ûnder en de steiger ek Under de kalkblabber. Doe't de bazen om fjouwer oere wer op it wurk kamen, wiisde it foar ús beide neat te goed. Wy wienen al drok tegearre oan it skrobjen en Olle wie mei syn klean dwaande, mar it wie wol wat om alles wer in bytsje skjin te krijen. Dy jûns wit hoe let wienen wy noch yn it spier en gâns wat skellen op 'e keap ta. Sokke dingen ferjit men net sa gau.

It gyng mei it bouwen fan dy pleats hiel flot en doe't hy klear wie, hie ik moai wat leard en wie al fan ien op trije kwartsjes wyks komd, ik wie doe fjirtjin jier.

Doe, op in jûn, kaam Ids de Jong (hy waard ek wol grutte Ids neamd om't hy tige grut

wie) bij ús. Hy woe my wol bij him yn 't wurk hawwe. Yn oerlis mei baas Doede gyng dat oan. De earste sneontejûn dat ik bij Ids jild barde, krige ik trije sinten yn 'e oere, dat wie omtrint in ryksdaalder yn 'e wike. Dat wie wat, doe't ik der mei thús kaam. In oere letter wisten al myn maten dit. Ik fertsjinne doe it measte fan allegearre.

En no bêste minsken, woe ik it hjir earst mar ris bij litte. O ja, ik wit wol der is noch in hiele bulte te fertellen. Sa bijgelyks oer Olle en Miet en Jochum en Janke en Doaije en Grietsje, oer Nolke en Antsje (*Nolke Hanzes Wouda en Antje Harmens Prikkel*) en oer Petrus Hollinga en syn frou Boukje en mear oaren. Of oer Oepke, dy't op in jûn nei tsienen by Piebe Kûper oan 'e doar rinkele. Piebe en Tsjitske (Piebe Lykles van der Wal en Tjitske Wattes Alkema) leine beide krekt, mar Pibe tocht, dêr is fêst noch in boer om in fjirdersfet, dat hy rop al gau: Ja, ik kom. De klean oan yn 'e gauwichheid en doe de doar iepen en dêr stie Oepke mei in fetsje en in ammerke en altyd like bedaard en igaal: Navend Pibe, ik soe ris freegje oft jimme ek noch pikelhjerringen of bjist hawwe moasten. Noch nea, wol ik leauwe, is in doar sa ferheftich tichtslein as dy fan Pibe Kûper dy jûns en it soe alhiel gjin foech jaan om hjir del te skriuwen wat wurden as Pibe doe sein hat.

Of oer Japik Stuolwynders Ael, in hiel grut frommis, men hie der mar om te tinken hoe't men seach as hja jin tsjinkaam, want o it wie sa gau bedoarn en skelle dat dat minske koe! Ôfgrysliek en nea wer ophâlde. Nee, dy moast men net as tsjinpartoer hawwe, dan wie jins dei bedoarn. Hja hie in ûngelokkige foet, in waarfoet. Hja kaam bepaald út 'e Wâlden, oan har praat te hearren. Faker as ien kear ha ik har wol sizzen heard: De bûnk stekt mi, wi krije reinwetter.

En dan oer Knilles en Popk (*Cornelis Alles Huisma en Popkje Uilkes Smit*). Dy soenen ris mei Hindrik en Jantsje (*Hendrik Jelles Dokkum en Jantje Hendriks Zijlstra*) en Hidde en Bouk (Hidde Joukes Molenaar en Boukje Uilkes Veersma) by Knilles en har it âldjier útsitte. It spul wie allegearre aardich ynoarder en net te min yn 'e hûs.

De jûns om acht oere wie de flesse al op 'e tafel en songen hja al it heechste liet. Mar om goed âlve oere waard it stil. O sa stil, en dat bleau ek sa. Doe't har âlden om ien oere noch net thús wienen, soe Ael fan Hidde Bouk ris efkes sjen, mar och heden. In pear mei de holle op 'e tafel en de oaren oer de flier en allegearre stiif fan 'e kjeld.

Mar sjoch ris: dit binne allegearre núvere dingen en om der folle fan te fertellen is wat ientoanich en ek om it te lêzen.

Mar graach wol ik nochris fertelle oer de âlde paden en paadsjes en dan ek graach noch ris oer âlde Koudumer minsken, lyk as: Sipke Durks, âlde Bokma, Bleeker, Jeljer Bottes, Douwe Saskers, âlde Jeltsje, Obe van Noggeren, Douwe Molenaar, Pekebaas en mear oaren. Dan oer ús nijjierjen as bern by master Hemsing. Ek noch is der safolle te fertellen oer de âlde fearskippers op harren reizen froeger. No steane hja bij reinich en ûnljich waar moai beskut yn 'e stjoerhutte fan in motorboat, mar doe, as de mar opklapt wurde moast, ien bij it roer en ien bij de fok, yn waar en wyn, op in skipke dat "de Klomp" neamd waard en ek hast net mear wie as in klomp. En as it der no winterdei net oer en net troch kin? Och no, yn 'e kabine mei in segret oan sit it waarm en skoan en mei in goed oere binne jo te plak en kinne in bêste fracht meinimme, wylst hja froeger soms dagen ûnderweis wienen mei sliden of mei liende hynders en wein en dan mei in hopen lijen noch oars net meinimme koenen as wat lyts pakjeguod.

Ja, der is noch hiel wat dat nedich op it papier moat, oars rekket soks allegearre foar de

neiteam ferlern. Mar ik wol no graach earst it spul ris oersjen foar't ik fierder gean. In oare hjerst komme wy bij wolwêzen dan ris wer.

Wêrom en mei wat doel skriuwe jo dy dingen, is my noch al gauris frege. ja sjoch mins ken, ik wit dy dingen allegearre noch sa goed en ik soe it jammer fine as hja yn it ferjit boek rekken en dat giet wis oan, as hja net opskreaun binne. Yn 'e twadde pleats om oan te toanen dat dy minsken, dy't it al folle hawwe oer dy goede âlde tiid, it no just net altyd by it rjochte ein hawwe, ek al is it wier, dat der froeger in hopen dingen wienen dy't men wol graach werom hawwe woe. En dan yn it tredde plak om útkomme te litten, dat wy en ús bern en ús bernsbern ûnder hiele oare omstannichheden libje as dat froeger it gefal wie.

Oan al dy minsken út Fryslân, Hollân, ja sels út Amearika, dy't my brieven stjoerden, ek nammens myn frou; ús hertlike tank. Bêste âld-Koudumer freonen, wy winskje jimme al legearre it alderbêste ta.

Dokter Eeltsje song oer "de terp". No, ik soe it mei him dwaan wolle en dan sa:

As ik oan myn bernejierren
Oan dat gôlle boartsjen tink,
Wrâld, wer binne dan dyn skatten
Goud, wer is dan dyn geblink.
Koudum, o wat wiest dou moai,
Earm, mar ryk ek, sûnder roai,
Alles, alles giet foarbij,
Âlde doarp, do bliuwst ús bij.

Oant letter.

**

9. Doaije en Grietsje

In pear bêste minsken, sa goed as ik harren kennen haw. Hy hiet Doaije Talsma en hja Grietsje Visser (*Dooye Oepkes Talsma en Grietje Haitzes Visser*). Op mear as ien plak hawwe hja yn Koudum wenne. Ek op Kninebuorren, der neist de steech wêr't men no troch moat nei de efterdoar fan Tsjitte Gerritsje, yn it hûs wêr't letter Sjoeke ek wenne hat.

Doe't hja der húsmannen dienen hja ûnder mear ek yn foddien en bonken, sa as it doe neamd waard. Ik wit noch best, dat wy as jonges der wolris bonken yn 'e bûsdoek brochten en dan fan Grietsje ien of mear sinten derfoar krigen. Ja, want wy gyngen der meastal hinne as wy fêst wisten dat Doaije net thús wie. Want it wie soms ek wolris net al te goed ynoarder mei ús bonkenegoasje. It wie nammentlik sa: Doaije en Grietsje hienen dy rommel der bûtendoar lizzen, ek al mei it each op 'e lucht begryp ik no wol. Doe hienen wy der sa gjin erch yn. No, en dan barde it wolris in inkelde kear as wy as jonges nearne kâns seagen om wat bonken te besetten en dôchs o sa graach in pear sinten hawwe woenen, dat der dan earst in pear fan ús bij Doaije syn foarrie gyngen en dan in pear oaren in skoftke letter

mei dat spul nei Grietsje ta setten en it oan har wêr ferkoften en dan fansels mei-inoar parte. Ien kear wit ik noch, krigen wy fan Grietsje acht sinten foar in soadsje dêr't wy op dy me nier oankomd wienen. Dy sinten moasten wy mei ús fiven parte. Earst ider in sint foar in hagelkoek by Jouke Feikje (*van der Veer*) en doe mei de oare trije nei frou Marringe om koarstekoeke. Us neimiddei wie goed. Mar dit rûn al gau fêst. No, mar goed ek, sis ik no. Doe net. Ei jonge nee, doe wie it in strop en wy mienden fêst dat nimmen oars as Tsjitte Gerritsje hie ús ferklaapt. Oft dat wol sa west hat wit ik net. Der wienen nammentlik mear fan de buorlju fan Doaije en Grietsje dy't ek in each yn it seil hienen. Douwe Molenaars Jetske en Janne Poeë en Sanne kamen ek noch al gauris by Grietsje te warskôgjen en te dwaan. Der siet foar dy minsken ek wat eigenbelang mei tusken. Hja woenen o sa graach dy bonkeboel dêr wei hawwe, foaral ek mei it each op dy stjonkerij en it ûnhuere útsicht dat hja der op hie nen om fan 'e miggeboel noch mar net iens te praten. Mar Doaije en Grietsje hienen der net in soad lêst fan, sa't it like. It wienen in pear goede minsken, mar hja namen it net sa hiel krekt. Grietsje wie sa'n dikke dribbeler en seach der al folle wat snústerich út. Hja hie in blauwe holdoek op en om en ik soe wol sizze, it koe sa waarm net wêze dat hja dat ding ôfdie. Dan prate hja wat mogelik sa as immen dy't it tige op it boarst hie en as hja prate, wienen de hannen yn aksje, krekt as hja jin der iderkear wat tasmitte woe. Hja lake al folle, ik leau net dat hja faak in ferkeard sin hie. Hja wie yn 'e hûs, mar ek yn 'e affearen de baas. Har man Doaije en har soan Oepke soenen net folle úthelje doarre sûnder har der earst yn te kennen. Men koe jin dêr yn 'e hûs sa noflik deljaan, lyk as dat wol mear it gefal is bij minsken, dy't it net sa krekt nimme. Doaije wie in trochgoed man.

Wat Grytsje him oplei dat die hy en it moast der al mâl hinne wize as hy der op healwei foar opstrûpte. Hy wie in man mei in tige begryp oer it "jins plicht dwaan", faaks hat him dat ek de dea noch dien. Mar dêroer letter. Hy wie goed en lyk as it wol mear giet, dêrom doarsten wy as jonges him ek noch wolris in kear te pleagjen. As men dan âlder wurdt spyt soks jin wolris, mar ja.

Op 'e Singel, lofts fan de yngong nei it slot "Grovestins", wie doedestiids in hiele djippe put mei in draaierij der boppe. Soe dy tichtsmiten wêze? Wa wit dit? Dêr stie in heech stek omhinne mei in swier klaphikje dat lytse bern net iepen krije koene. Soks mei it each op it grutte gefaar. Ut dy put mochten alle Kninebuorsters frij wetter helje en der waard dan ek (benammen sneons) drok gebrûk fan makke. Fan wetterlieding wie doe noch gjin sprake en it reinwetter koe, foaral simmerdei, wolris tige krap wêze. It wetterheljen foar Grietsje wie fansels Doaije syn wurk en faker as ien kear waard dan de earste amer, dy't hy fol bûten it stekje sette, omkeard en dan fansels sa gau mooglik fuort. Faak ek waard der wat yn sa'n amer smiten as Doaije der mei nei hûs rûn. Ienkear wit ik noch, in jonge op sokken efter him oan en dêr sjoude de âldman hinne mei in deade protter yn 'e amer mei wetter.

Hy hie der neat fan fernommen, mar dûmny de Walle 's juffer hie it sjoen en dy warskôge him en doe gyng hja nei de âlders fan dy jonge en fertelde it dy wat der bard wie. It wiisde dy jûns foar ús maat neat te goed doe't hy thúskaam.

Sa't ik al sei, Grietsje regearre alles sawat en dat wie faaks ek mar goed. Hja wie it tabetroud. Hja hawwe ek wenne op 'e wâl, twa hûzen fan Spoarsicht ôf. Hja hienen doe wat

fuormanderij. In wein en in hynder. Mei't de minsken harren wol aardich tagedien wienen, hienen hja mei dy riderij ek wol aardich pielen. Ek dat beoardere Grietsje allegearre.

Ik wit noch dat ien fan 'e timmerbazen der ris kaam te freegjen oft hja moarn ek in wein fol stien foar him teplak bringe koenen. Jonge ja, sei Grietsje, dat komt ynoarder. ja sei de baas wer, mar ik moat der fêst op rekkenje kinne hear! No, Grietsje wer, dat kinne jo, want sjoch ris, Oepke is thús en Doaije hawwe wy dôchs. Dit lêste sizzen brûke wy yn 'e hûs noch al gau ris.

Hja hawwe ek wenne dêr net fier fan de Oasterfeldswei (*no Beukenlaan*) ôf yn it hûs wêr't no Hindrikje fan Tsjitte Bouk (Smits) wennet (*doe B117 Vermaningsweg*). Dat is der tichte by de âld skoalle. Dat is it hûs dêr't no mear as ien húshâlding yn wennet, û.o Hylke Roosje (*no Vermaningswegi 27*). Dit wie sa'n santich jier lyn in bewaarskoalle. Ik wit wol dat myn âldste suster der noch hinne gien hat. It wie in ûndernimming fan in pear froulju út Molkwar, mar dat saakje koe net út. It rûn fêst mei de sinteraasje.

Gjin niget ek, want fan hegerhân wie doe noch gjin stipe foar soks. Mar dêr yn it hûs wêr't no Hindrikje Smits wennet, dêr hawwe Doaije en Grietsje ek wenne. Doaije makke it him doe net mear drok mei fan alles en noch wat, hy pielde doe noch al gauris bij in oar om en dy't him brûkte hie in goede help.

Mar dêr yn dat hûs, wit ik noch, is it ris bard dat Doaije, doe't hy op in moarn bûten kaam oan 'e kruk fan syn doar in ûnhuer stik fleis en bloed hingjen seach. Kwajongeswurk fansels. Plysje Buwalda, dy't ek op dat oard wenne, gyng der krekt foarbij. Doaije sei: dit is in grûwelik stuk, Buwalda. Lang hawwe wy as jonges dit sizzen as sprekwurd hâlden, as it dêr ris wat wûnder hinne wiisde.

It is mei Doaije noch raar ôfrûn. It wie sa: hy rekke by âlde Thomas (Abma) yn ûngetiid. Hja skeaten al moai op. Noch in stikje bûtlân en dan wie de boel binnen en it wie op in sneon dat hja der mei-inoar oer gear wienen. It wie dy sneon gleonhjit. Nea soe ik wol sizze, hat it bij myn witten sa waarm west as dy dei. De neimiddeis om in oere of seis kaam de loft út see opsetten en waard it in freeslik waar, lyk as dat der yn 'e Súdwesthoeke wol mear barde. Doe't it bedarde en wat frisser wurden wie en de grutte minsken bijinoar stienen om oer de waarmte en it waar te praten, gyng it praatsje dat Doaije yn it bûtlân troch de waarmte befangen en dea rekke wie. En ja, it blik wier te wêzen. Hy waard dy jûns noch op 'e wein thúsbrocht. Hy wie der hinne fallen en doe hienen hja him yn it skaad fan in heiwein lein en wie elk wêr oan syn wurk gien. Nimmen hie it ernstich ynsjoen en ja: it hea, o dat lêste hea, wat soe it slim wêze as dat hjoed net bijinoar kaam. De boer hie him noch in tsiiskoarste joen, ik tochte, sei hy letter, dan kin hy mar wat haffelje. O, wat hat der oer ien en oar in praat west yn it âld doarp. Wat in striemin minske wie dy boer en wat in pûrbêsten wie Doaije altyd west.

In pear wike dêrnei kaam der in hiele grutte keardel yn Koudum. Dy gyng op 'e hoeken fan 'e strjitten stean te sjongen en dan ferkoft hy de lietsjes. It wie in man mei in grutte sloppe hoed op. Wy mochten ek sa'n lietsje keapje. It koste twa sinten. Der stie in namme ûnder dy't ik net mear ûnthâlden ha, mar neist dy namme stie: "Workums dichter". Lang haw ik dat hiele ding noch kennen, mar no net mear. Wy songen it hiel lûd en as it koe flak foar de boerepleats fan âlde Thomas. Och, wy wienen doe bern noch, wy wienen net

wizer. Dy't it lûdst sjonge koe wie doe yn ús eagen in bêsten. En dan benammen as der grutte minsken in eintsje fandinne stienen om der om te laitsjen. Dat fitere ús dan noch mear oan. Inkele rigels út dat "moaie gedicht" wit ik noch al, sa as:

Ik gaf hem een korstje kaas
Maar hy gaf geen ademblaas
Toen gaf ik hem een stuk brood,
Maar ach, de man was dood.
Had dat die boer zijn koebeest maar geweest,
Dan had hy voor dat dier zijn dood gevreesd,
De veearts fluks gehaald,
Gezond met geld betaald,
Maar ach, een arbeidsman,
Laat sterven, als het kan.

Mear wit ik der net mear fan. Mocht der immen wêze ûnder de âlderein dy't: dat lietsje noch hat, as der mear fan ûnthâlden hat as ik of dy't de namme fan Workums dichter noch wit, dan soe ik dat hiele graach efkes hearre.

Sjesa: dit wie ien en oar oer Doaije en Grietsje. In pear beste minsken. Ik miende noch dat Grietsje in suster wie fan Douwe Haitses, mar ik kin ek mis wêze. Tenei mear.

**

10. Sipke Durks

In grutte, noch al steile figuer. Hoe âld hy wurden is wit ik net, mar ik ha him nea oars kennen as rjochtop, Sipke Durks en krom rinne dat paste net by elkoar. Alhielendal net.

Hy wie altyd kreas yn 't habyt. Ien fan dy inkelde manlju dy't doedestiids yn Koudum deis likegoed as sneins mei de jas oan rûnen. Hy rûn altyd mei de stok. Hy hjitte Sipke Durks Feenstra en syn frou hiet Sjoukje Atzes Demmer. Hja hienen fjouwer bern. Twa soannen en twa dochters. De iene soan wie Atze. Hy wie trouw mei Antje Reidsma. Hja hienen ien dochter, oer har kom ik daalk wol op 'e tekst. Atze Feenstra ha ik kennen as skipper en ek as komelker, soe ik sa wol sizze. Hy koe it soms moai fertelle. Ik wit noch dat hy en syn frou op Easte yn dat kreaazje spulstje wennen en dat it foar ús altyd fijn wie as wy mei Sierd (ien fan ús maten) nei syn Atse-om en Annemeu koenen. Wy wienen dan moai wis it ien of oare moaie ferhaal te hearren mei in histoaryske ûndergrûn ornaris, mar prachtich opsierd, want dêr hie de baas de slach fan.

De oare soan wie Rinse, doe yn Koudum algemien bekend as "Rinse Klokmakker" (Feenstra). Hy wenne dêr op it hoekje nei Kninebuorren yn it hûs wêr't no de Vries-Osinga wennet (*Heechstrjitte* 8). Hy en syn frou Aukje hawwe sân bern hân, fiif jonges en twa famkes, sa goed as ik wit. Rinse wie in keunstner. Oeren hawwe wy wol bij him foar de rûten trochbrocht en seagen wy de trein riden en de man mei it flachje gean, dêr draaiden de mounlen en stie de timmerman syn ark te slypjen wylst de feint de stien draaide. In wûnder wie it om dit te sjen. Tsjint-

wurdich, no't men alles sawat elektrysk yn beweging bringe kin, is soks noch al maklik miskien, mar Rinse hie dit net ta syn beskikking, dy moast it oars foarmekoar sjen te krijen en hy rêde it ek. Ja, hy wie in keunstner. Letter ha ik dat spul yn Snits ek noch wol stean sjoen. Ik tink sa wolris, wer soe dit dôchs belâne wêze?

Dan koe Rinse harmoanika spylje en oargelspylje, gjinien koe it better leau ik. Mei hiele kloften hawwe wy der sneintemoarn foar iten wol nei stien te harkjen. ja, it wie geweldich. Hy en syn broer Atze wienen allebeide gjin minsken om ûnder in oar te stean. Hja moasten har eigen baas bliuwe, no dat binne hja dan ek oan it lest ta bleaun, minsken mei in hiele sterke fieling foar histoarje, keunst en frijheit.

De dochters hjitten Grietsje en Jeltsje. Grietsje is troud rekke mei Haitse Visser. Hja hawwe yn Snits tahâlden. Fan harren trije bern is de âldste yn Wolvegea en de beide oaren noch yn Snits. Faak, as ik de soan rinnen sjoch, docht hy my oan Sipke Durks, syn pake, tinken.

Jeltsje, dy't troud wie mei Sjoerd Yntema, hat yn Gaasterlân in grut part fan har libben sliten. Fan har fiif bern is Hitsje noch allinne oer. Hja is yn Snits yn Thabor.

Sjesa: dit wie al in hiel relaas. En no dan oer Sipke Durks sels.

Wy seagen him altyd mei grutte bewûndering oan. Hy hie nammentlik "de Tiendaagse Veldtocht" meimakke en wie dêrtroch drager fan it "metalen krús". Wat hawwe wy as jonges him wol stien nei te sjen as hy ús foarbygyng en wûnder wie it, dêr hoegde net ien te wezen dy't in ferkeard wurdje oer him doarst te sizzen, dy hie daalk de oaren tsjin him.

Net oan Sipke Durks komme, hy wie yn ús eagen in helt. Ik sels hie him yn 't bysûnder tige heech en wol yn haadsaak omdat ik ek lyk as hij, Sipke Feenstra hjitte en alhoewol ik der neat fan wiste, haw ik fakernôch útstruid dat ik famylje fan him wie. Letter bliek my dat it hiel fier fuort ek sa wie, mar noch lâns in oare wei as ik altyd miende.

Net sa hiele lang lyn haw ik it metalen krús dat hy altyd op 'e jas hie noch sjoen. Ek syn paspoart. Dêryn stie û.m.: 'Sipke Durks Feenstra, geboren 31 augustus 1810, zoon van Durk en Jeltje Sipkes Zeldenthuis, lang 1 ellen, 5 palmen, 7 duimen en 7 streepen. Was van de ligting 1829 en werd in 1830 bij het mobile leger ingedeeld. Heeft de tiendaagse Veldtocht meegemaakt en is gepasporteerd op 18 september 1838'.

Sa stiet it yn syn paspoart. It metalen krús is oan him útrikt yn 1832. As hy dêr sa no en dan ris oer los rekke, no dan kaam it âlde fjoer wêr boppe. It wie, folgens syn ferhaal, fan 2 oante 12 augustus 1831. Van Speijk hie op 5 febrewaris fan dat jier syn kanonneer boat mei freon en fijân dêrop yn 'e loft fleane litten om't hy him net oan 'e lêste oerjaan woe en dat hie dy jongkeardels dy't der oan 'e grins leinen en dei út dei yn neat dienen, sa opwûn, dat doe't hja oarders krigen: "Oprukke", no doe wienen dat mannen wêr't op foel te rekkenjen. Hja fersloegen dan ek de beide Beltse legers, it iene bij Hasselt en it oare bij Leuven en as it troch de Prins net keard wie, hienen hja it Frânske leger ek noch te liif gien. ja, grutsk wie Sipke Durks der op dat hy dêroan meidien hie en wy as jonges wienen grutsk op him. Faak hawwe wy der om hinne strúnd as hy mei oare manlju stie te praten en it ferhaal gyng oer de Beltsen, hoe oft hja der ûntfongen wienen en wat hja der útheve hienen.

Hy en syn frou wennen dêr bij de skoalle yn it hûske wêr't no sa goed ik wit Popke de Vlucht wennet (*Tûnkerstrjitte 2*). It wie in moai spultsje mei in hoekje tún en in mannich fruchtbeammen er om hinne. Harren pake- en beppesizzer "Koy" fan Atse en Anne wie bij harren en wy wisten net oars of dy hearde der thús. Ik wit wol wy seine al folle Koy fan Sipke Durks. Hja is no ek al in moai ein yn 'e tachtich en wennet yn Nijlân. Koartlyn haw ik har dêr noch ris opsocht en hawwe wy hiel wat oer dy âlde tiden oeral helle. Bij har haw ik ek nochris it metalen krús en it paspoart fan har pake sjoen. ja, dat hat foar ús allebeide in moai oerke west.

No moat ik noch in núvere histoarje oer dat krús fertelle. Op in snein soe Koy út iten. Mar de moarns earst moast der fansels in hantaast dien wurde. Ek it krús moast fan pake syn deiske op syn sneinske jas spjelde wurde, lyk as elke snein. Doe't hja klear wie gie hja fuort en pake sette om njoggen oere ôf nei tsjerke ta. Doe't hy wer thús kaam, sei beppe: 'Mar Sipke, wer is it krús?' 'It krús?' frege pake wer en mei ien taaste hy nei it plak wer it hingje moast, mar dêr hong it no net. Dit wie in boel. Sykje yn 'e hûs, it paad lâns nei tsjerke ta. Nei Reinder. Dy mei en yn tsjerke sykje, rûnom sjen en sneupe, mar nergens in spoar fan it metalen krús, Op it lêst Jantsjen Gearts de omropper troch de buorren:

Hoort! Buurrie! Hooooooooort! Sipke Durks het syn metalen krús verloren van syn hús nei de kerk. Dy't it fynt en weerom bringt sal goed beloond wurde.

Segt het foort.....

Doe alle man yn it spier. Och, och, wat waard der socht. Groatfol rûn it dêr op it tsjerke paad. jonges en famkes, mar ek grutte minsken dienen mei. De iene om de beleanning, mar fierwei de measten om't hja it in ferlies foar it hiele doarp fielden om sa te sizzen.

Gerrit fan Tsjamke en Geart fan Reinejol (*Rein Andries Quarré en Joltje Geerts Piersma*) bijgelyks dienen yn 'e mande. As hja it fûnen, sa waard ôfpraat, soenen hja earlik parte. Mar Gerrit fan Willem Hindriks en Siebolt fan Okke Antsje (*Solkema*) sochten harren úterste bêst om't Siebolt sei: 'Sa'n oantinken waard mar ien kear útrikt, mar nea wêr as it ferlern waard.' En Jantsje fan Wabetaek (*Wabe Jacobs van der Veer en Taekje Annes Feenstra*) en Jantsje fan Jan Japiks (*Jan Jacobs van der Veer en Klaaske de Cock*). Ja froulju en manlju, sa goed as jonges en famkes, alles wie yn it spier, mar hoe't der ek socht waard, it joech neat, it waard net fûn.

De beide âldsjes sieten yn skimerjûn mar frijwat mistreastich bijelkoar. De âldman rekke mar gâns in bytsje oan it fûterjen op Koy. 'Altyd fuort te jachtsjen en dan der mar sa gau mooglik útfleane, net iens oan tiid dwaan om it krús fatsoenlik op myn jas te spjeldzjen en hja wit hoe wiis ik der mei bin. It is skande'. 'No, no', beppe der tsjin yn, 'sa kin it wol ta net? Jo witte like goed as ik hoefolle noed hja altyd foar ús stiet, en dat krús? Ei no, dat kin noch bêst wêr terjochte komme, nimmen kin der wat mei as jo allinne.'

Doe't Koy de jûns wer thús kaam, hie hja fan it hiele gefal noch neat heard, mar hja wie sa gau net ta de keamer yn of hja krige it hiele ferhaal. Doe't hja pake ris goed oanseach sei hja: 'Mar pake, werom hawwe jo de winterjas oan?' 'De winterjas?' sei de âlde, 'ik tink de hiele dei al, it is krekt as fielt it my wat oars as gewoan.' Mar Koy fleach oerein en nei de kleankast en der helle hja pake syn sneinske simmerjas út, wêr't it metalen krús kreas opspjelde siet. De oare moarns wist elk yn 'e buorren al gau dat it wer teplak wie, Sjesa, dit wie ien en oar oer Sipke Durks

Letter hearde ik dat âlde Hindrik Kruus (*Hendrik Rinkes Kruis en Froukje Jans Feenstra*), dy't op de Farsein wenne hat, ek drager west hat fan it metalen krús. Mooglik kom ik oer him ek noch wolris oan it ferhaal.

Myn hertlike tank oan al dy minsken, dy't my skreaun hawwe oer "Workums dichter", Oer it "gedicht" sels en oer de put op 'e Singel.

**

11. Eat oer de Koudumer tsjerke

Mei nocht haw ik it stikje hjiroer yn it nûmer fan 17 novimber fan de hear Klaas Overzee lêzen. Och hea, wat is dy âld preekstoel moai en wat wurdt hy jin wer eigen, hoewol wy him yn jierren net sjoen hawwe. En dôchs, wat hat hy hûnderten âld-Koudumers, dy't no al tiden om útsens swalkje en ienkear foar him ta doop hâlden binne in soad te fertellen as hja ris efkes mei harren sels dwaande binne.

Ja, mei dy tsjerken yn Koudum is it bepaald wat nuer gien. Myn pake fertelde ús wol dat hy trije kennen hie. De âlde, sei hy dan, wie hiel moai.

Us heit hat de twadde krústsjerke hiel goed kennen. Dy hat it mar in foech 30 jier dien. De tsjerke fan no is boud sa om en by 1860. Dûmny Folkertsma stie doe noch yn Koudum. Hy wie de lêste frijsinnige derre, dûmny Tinholt wie de earste rjochtsinnige.

Overzee syn heit hat dizze tsjerke noch mei boud. Hy fertelt dêroer op it maaibeamfeest bij Ulke en Wibrich yn it nûmer fan 24 febrewaris fan dit jier. Ja freon Overzee, wol is it jammer dat fan al dat moaie fan eartiids sa goed as neat mear is te efterheljen.

Okkerdeis haw ik in hiele âlde brief sjoen, wêryn ferteld waard dat de âlde pastorije op 'e Singel (no is it in nije) en it hûs fan 'e âlde skearbaas (no Romke de Jong) (*Hoofdstraat 30*) en it hûs fan âlde Riemer (no in blommewinkel?) (*Hoofdstraat 51*) en dan it hûs fan Kristiaan Drayer (letter Ulke en Wybrich yn 'e steech neist Jan Gras) (*Murk Lelszspaad 2*) alle fjouwer hûzen west hawwe fan âlde Seekapteins. Bij al dizze huzen moat yn 't foarige in anker oan 'e foargevel hongen hawwe.

**

12. Pake

Wa 't myn pake wie? Hawwe jimme him net kennen? Spitich, O sa spitich. Want der binne minsken fan wa't it in grut nocht west hat dat men har kennen hat en fan dy inkel de minsken is pake ien. Hoe't hy hiet? Sipke Jarings Zeldenthuis, mar hy waard nea oars neamd as Sipke Jarings, Sa en sa ek allinne koe elk him. Hy wie noch al flink fan postuer en hie in fleurich gesicht. Syn dracht bestie it in ingels learen broek, in swart boesgroentsje, hast in bytsje grienich en in pear fan lear frissele galgen en winterdei, as it tige kâld wie, in duffelske jas, mar dy kaam dalik net oan. Nee, as pake de jas oan hie, oars as wannear hy nei tsjerke gyng, no dan koe men der op oan dan wie it wol foargoed kâld. As hy op 'e wâl stie te praten bij syn maten, hy wie nammentlik skipper, haw ik him nea oars stean sjoen as mei de hannen by de galgen yn en de piip mei it sloppe montstik yn 'e mûle.

Hy wie turfskipper en befarde mei beppe it skip "De vier gezusters". Beppe hjitte Ittje Schotanus. Hja wie fan rjochtens myn beppe net. Myn beppe, ús mem har mem en pake syn earste frou, hjitte Ieke Gerlofs Walstra, mar ús mem hat har, sa goed ik wit, net iens ken nen. Hoefolle skippen pake hân hat wit ik net. Ik ha twa kennen, mar der hawwe mear west.

Yn 'e Ljouwerter Krante fan 5 augustus 1850 kaam alteast dizze advertinsje foar:

Uit de hand te koop een gewegerd Kofschepje, genaamd de Drijfhout, in eigendom behorende en bevaren geweest door Sipke Zeldenthuis, schipper te Koudum, lang over steven 9 el 90 duim, wijd 1 el 81 duim, hol 87 duim, groot 10 Ton. Dadelijk te aanvaarden. Het vaartuig is liggende te Koudum en zijn informatiën te bekomen bij den eigenaar, bij Watse de Jong, timmerman te Koudum en bij Douwe S. Reitsma, boer in het Heidenschap”.

Wa't dy timmerman Watse de Jong west hat, wit ik net, mar dy boer, Douwe S. Reitsma, dat wie grif Douwe Sakes, dy't letter op Easte wenne hat yn 'e âlde pastorije fan dûmny Bijsitter (letter hat Jeljer Bottes (*Bouma*) dêr ek wenne). Dûmny Bijsitter hat dûmny west yn 'e lytse tsjerke, dat wie noch foardat dûmny Kropveld der stie. It wie noch yn 'e âlde tsjerke. Dat is no in ferwewinkel (Kninebuert 13). Yn myn jongestiid húsmanne Douwe Molenaar op 'e Kninebuorren der yn. Men koe doe noch klear sjen dat it in tsjerke west hie.

Mar it gyng oer pake. Dat turfskipperswézen wie doe in hiel bistean, want oare branje as turf koenen de minsken doe sa goed as net krije. De turfskipper, de goeie teminsten, hoegden dan ek net mei harren waar te súteljen, nee, hja seinen bijgelyks tsjin de klanten: as it past dan kom ik de oare fracht bij jimme, is it goed? No, en dan wie it ôfptraat.

En ja, dan wie it ôfptraat en as pake dan mei dy fracht oankaam, dan krigen de minsken dêr't mei ôfptraat wie, it part dat hja besteld hienen. Mar sa. gyng it dan ek allinne bij dy skipper wêr't men fan wist dat hja earste soort turf leveren. Oft der dan ek oaren wienen? Jawis al.

Om't der ek minsken wienen, dy't it better paste om in dûbeltsje as in kwartsje út te jaan, wienen der fansels ek skipper dy't sokke minsken as klant hienen. Dy skipper hienen it net it maklikst, want dan gie it net bij it weinfol, mar dan wienen de leverânsjes faak mar lyts, foar in kwartsje of foar in dûbeltsje, ja ek wol foar in stoer turf waard der wol helle of as it slim siet mei sykte of sa yn 'e kroade thúsbrocht en dan siet it mei de sinten faak ek noch wol swier.

It wie âlde Popke Bearnts (*Steigenga*) wêr't men doe mei in bytsje sinten it bêste klear komme koe en foar't ik no mei it ferhaal oer pake fierder gean, wol ik earst it ien en oar oer him fertelle.

Hy en syn âld wyfke Tryntsje, befarden in foech snikskipke, dat sawat mei pompen driuwende hâlden wurde moast. In pear goede âlde minsken; wat ha ik beide goed kennen en wat hawwe hja in swiere striid hân om der sa'n bytsje sûnder ûngelokken te kommen. Mar Popke wie in biisfeint en hy rêde him der lang út. Sa gyng it ferhaal dat hy ris mei Reinder de koster yn 'e grutte tsjerke kwânsele hie. Hy winkelwaren fan Reinder en dy turf fan him. Om't der doe yn tsjerke noch gjin ferwaarming wie lyk as no, krigen de measte froulju dan winterdei fan 'e koster in waarme stove, Dat gyng ek altyd tige, mar doe op in moarn wie it spul yn 'e war. It gyng op in hoastjen en in kocheljen en it waard mar alhiel in ûn-

rêstich gedoch, ek al mei om't der alris ien útrûn dy't it mar amper mear goed meitsje koe. Der wienen minsken, dy't efteryn sitten hienen, dy't letter seine dat hja dûmny mar amper mear seagen, sa dizich waard it. En dat kaam no allinne om't Reinder fan Popke syn turf yn 'e stoven hie dy moarns. Reinder hat him der omraak de jas oer útfage, mar de âlde sei: 'Nee Reinder, sâlt is dy turf net jonge, miskien in lyts bytsje hertlik, mar sâlt?'

Ei jonge nee. En dat hja dûmny hast net mear seagen? Ja, der binne in soad minsken tsjintwurdich, dy't o sa'n min gesicht krije, der moast nedich ris yn fersjoen wurde. En dêr rûn it mei ôf.

Myn frou 's heit, Ruurd Sjouwes (*de Boer*), of grutte Ruurd, sa't hy ek wol neamd waard, hat ek ris in gefal mei âlde Popke hân. Dat wol ik noch efkes fertelle.

Ruurd hie by syn baantsje as opropper en taksateur noch al ferskate bijbaantsjes. Ien dêrfan wie slachter. No net dat hy nei de merk gie om kij te keapjen, mar as it barde dat in boer in bist hie mei in stikkene poat bijgelyks of mei in oar gebrek, dan wie it al gau: doch Ruurd Sjouwes mar efkes boadskip. De boeren wisten wol, dan wie it betroud en de minsken doarsten dan ek altyd gerêst fan dat fleis te keapjen. Ruurd hie, as slachter, lyk as al syn funksjes, in fertroude namme.

Bij in gelegenheid dat hy ris wer in bist hingjen hie, kaam âlde Popke ek it paad delsetten.

Dat like faai, want Popke en sinten dat rûn ornaris net mei-inoar op.

'Jonge Ruurd', sa sette de âlde fan wâl, 'wat hawwe jo dêr al in skoander bist hingjen. Dêr moast ik oars al in pûn as tsien fan mei hawwe. Moarn is it doel geane wy wer om in fracht út en dan hie Tryntsje wat yn it pantsje. Sa gau 't wy dan wêr mei de fracht foar de wâl binne, bring ik der turf oan. Hoe soe dit lykje, tinkt jo?'

Ruurd sei: 'tige skoan Popke, dit moat altyd oangean', en Popke rekke mei tsien pûn fleis yn 'e bûsdoek nei board.

Hy hie alris in fracht turf helle en noch alris ien, mar ho mar, dat hy Ruurd turf brocht.

As hja mekoar ris yn 'e buorren tsjinkamen, sei de âlde: 'hea ja, stom, no ha ik jo noch nea turf brocht Ruurd, no yn nije wike of de oare fracht, dan komt it ynoarder hear'.

'Ja Popke', sei Ruurd dan, 'wol ja man, dat komt wol goed. Sok wurk moat syn tiid hawwe, dat is sa. ien-twa-trije mar net dien.' Hy hie der al swak moed mei ea in sint foar dat fleis te sjen en de frou har mem hie der ek net in soad foar op 'e rekken, mar hy hie al in soad wille oan de manier wêrop Popke it altyd op 'e nij wer foarinoar seach te praten.

Mar it gyng de âlde sels, sa't it like, dôchs slim genôch. Faker as ienkear wie it al bard, dat hy as hy Ruurd kommen seach weromkearde of de steech fan Ype ferwer of fan dokter Visser of fan Kristiaan Draeijer of wat steech dan ek, mar ynglûpte, mei of sûnder syn kroade. Hjir begûn Ruurd in hekel oan te krijen. Dat der minsken wienen dy't foar him wei krûpten, dêr koe hy net oer. Dat kaam net mei syn hertlik en rûn aard oerien. Nee, dit woe hy sa net hâlde. Doe barde it dat hy de buorren yn wie en dêr krekt op 'e hoek bij Willem Kûper kaam Popke fan 'e oare kant en koe nearne hinne. Mar de âlde wie gau wer himsels. 'Ja stom Ruurd, no ha ik noch nea dy turf brocht, mar no sil it fan 'e middei dan ek dalik wêze, dat is my sa yn 'e wei, mear as ik sizze kin'.

Ruurd sei: 'No binne jo dôchs frijwat yn 'e war, net Popke?' 'Hoe sa woenen jo sizze?' 'Wolno

man, dy turf hawwe jo ommers al hiel lang lyn brocht. Is it dôchs sa Ruurd?' 'Wolle jo wol leauwe dat ik dêr no neat mear fan wit? Dat men sa ferjitlik wurde kin, men soe sizze.'

Doe't Ruurd thús kaam, sei hy tsjin de frou har mem: 'Ik ha ek mei âlde Popke ôfrekkene.' 'Kom, sei de frou, hat er dy dan einlik ris beitele?' 'No dat no just net', en mei die hy it ferhaal. 'Do likest wol gek', sei hja, 'no krigest it fansels nea.' 'Nee, sei Ruurd, mar no kin dy man my mar gerêst tsjinkomme, dat út 'e wei krûpen wie mar lêstich foar him.' Ruurd en Popke wienen letter de bêste freonen.

Sjoch, sa wie Ruurd Sjouwes en sa wie Popke Bearnts.

Yn dy tiden wie der ek noch al gauris immen mei turf foar de wâl, hy wie net in Koudumer en hy farde mei syn trije jonges, wêrfan ien "Tiris" hjitte, mei in lyts sikje. Hoe't hy hjitte wit ik net krekt, hy waard nea oars neamd as "de sûpedrinker". As dat no wie om't hy in soad fan dat guod op koe, dat wit ik net. Och, hy wie in frjemdling en sokken hienen doe, it is sa'n santich jier lyn, yn Koudum noch al gau in bijnamme, der wie men doe tige reaal mei en dan frâl as it immen oangyng dy't wat fan it gewoane ôfwykte en sa wie it mei "de sûpedrinker" wol wat. Hy en syn trije jonges seagen der ornaris o sa goar en smoarch út en ik wol net leauwe dat de oare skippers folle gedoente mei harren hienen.

It gyng dêr oan board altyd hiel rûch om en ta. Ik wit noch dat myn kameraat Jan (*Westhof*) en ik der ris by wienen, dat Tiris, dy't oan it hoepjen wie, oan board roppen waard om't syn heit de hoepestok brûke moast te potstrorieren. No, dat gyng koart om 'e hoeke. Efkes oan 'e broek ôffeie en doe oan it rieden. Ik wit noch dat wy as jonges der niget oan hienen en dat seit wat. De âld skipper is noch yn 'e "Swarte Wâlde" ferdronken, Hy rekke der bûten board en de jonges koene him net rêde. Skriemende kamen hja mei it snikje, mar sûnder heit, werom. De boargemaster hat doe nei in dei of trije, tsien gûne útlove oan wa't it lyk fine mocht. Douwe Haitses is doe mei syn jonges en twa fartúchjes der op ôfstutsen en hat him ek fûn en oan 'e wâl brocht. Hy is yn Koudum op it tsjerkhôf komd, mar nea haw ik fan dy jonges wer wat heard. Mocht immen hjir mear oer witte, dan soe ik dat graach ris hearre.

Mar no wer oer pake. As it dan op in ôfleverjen gyng, dan wie der drokte op 'e wâl. Epke of Jan de Hoop kamen dan mei de wein neist it skip. Beppe folde de kuorren en pake droech dy oer de planke, wêr't Epke of Jan harren dan op 'e wein omkearden en kreas oploege, en dat koenen dy riders rêde. It wie in nocht der nei te sjen. Wie de wein ôfladen, dan gyng it nei de klant. Der folde de rider de kuorren, pake droech se nei it hok of nei de souder en der moast beppe dy turf sa teplak sette, dat it saakje nea út syn eigen omfalle koe, want as dat barde (plichte pake altyd te sizzen), dan barde dit altyd bij nacht.

Bij mear as ien klant moasten hja der dan in kiste midden yn beloegje, wêr't dan hjerstmis de winterierappels yn kamen en sa dan net maklik befrieze koene. Dit wie dan by minsken dy't net in goede kelder hienen fansels.

Dy turfriders Epke of Jan de Hoop krigen dan fan sa 'n weinfol turf laden, riden, leegjen, alles mei-inoar, as it yn 'e buorren wie twa dûbeltsjes, en moast it nei easte of weste of nei boppebuorren of nei Mounebuorren, dan waard dit in kwartsje.

It gie allegearre hiel gemoedlik yn syn wurk. Kofje en tee op syn tiid, of bij pake oan board of bij de klant, sa as dat it bêste útkaam. Ja, men soe sa sizze wat moasten dy minsken harren doe al mei in lytse fertsjinst tefreden stelle, mar soenen hja doe minder lokkich west hawwe as de minsken no? Ik leau der neat fan. As ik noch sjoch hoe restich hja dêr bijinoar sitte koene, elk mei in stoerts komke mei kofje of tee yn 'e han en de pet sa lang op 'e roef of op it lûk, dan freegje ik my wolris ôf, wer sjocht men soks no noch yn dizze drokke en jachtige tiid?

It ôfrekkenjen tusken pake en syn klanten dat barde meastal winterjûns bij in smout praatsje en in piip tabak, as pake teminsten net earder ferlet fan sinten hie. Heden wat wie it libben doe in ein rêstiger as no, In tiid wêr't pake krekt yn paste, tink ik wolris. Pake en dizze tiid? Nee, dat waard neat, Wat fûn ik de jûnen moai as hy yn 'e skimer de buorren opkaam en syn plakje bij ús om de âld klomkachel ynnomd hie. Dan kamen de ferhalen los oer it farren, oer it laden yn it fean, dêr't altyd drank by wêze moast en wêr't de froulju like goed sûpten as de manlju. Oer de reizen bij min waar oer de Hegermer- en Tsjûkemar, as hy en beppe it mar amper klearje koene en al sa mar fuort. ja, it wie dan dalik let.

Pake koe it nea goed krije dat wy sa pronken, lyk as hy dat dan neamde. Dat wie, sei hij, yn syn tiid hiel oars. De pakes fan doe tochten dus ek al krektlyk oer de jongerein as de pakes fan no.

Pake hie ek soldaat west. Yn Breda hie hy tahâlden en doe hie hy it twadde jier fjouwer wike ferlof hân. Hiele skoften hawwe wy wol sitten te lûsterjen as hy op 'e tekst wie oer de grutte muoite, dy't hy hân hie om thús te kommen. Trije dagen hie hy reizgjen hân fan Breda nei Amsterdam. Dan ris wêr in ein mei in wein, mar ek hiele einen te foet. Yn Amsterdam hie hy in mynhear troffen, dy't mei syn frou ek nei Fryslân moast. Pake hie doe foar harren de oertocht mei de Hynljipper beurtman, dy't de oare moarns farre soe, ynoarder brocht en mocht doe sels op dy mynhear syn kosten ek mei. Doe't hy yn Koudum oankaam, it wie krekt yn 'e ûngetiid, hie hy net ien fan syn maten thús troffen. Allegearre wienen hja der mei it skip op út. ja, dat doe hie hy út ferfeling mar trije wiken ûngetide. Dat hie him sa min foldien, dat hy fierder syn fjouwer jier mar sûnder ferlof wer te nimmen útsjinne.

Yn maaie 1892 moast ik as soldaat opkomme. Dat gie doe ek noch oars as no. De jonges witte no ornaris foartyd al bij wat wapen en yn wat plak hja terjochte komme. Dat wie mei ús sa net. Wy moasten earst yn Ljouwert komme en der waarden wy dan yndield, hjitte it, en dyselde jûn reizgen wy dan nei ús garnisoenen. Ik rekke nei Utert.

Mar it gyng oer pake en net oer my.

No, de moarn dan dat ik opkomme moast, stie pake my al op te wachtsjen der bij de lantearne dy't foar it postkantoar stie. Hy hie my de jûns ek al dei sein, mar hy woe my noch in eintsje bringe, sei er. Oan 'e jiskepôle ta is hy mei my gien. Hy sei neat, ik ek net in soad. Opiens bleau hy stean en treau my in sulveren ryksdaalder yn 'e hân., Hjir jonge, in drinkpenning en hâld dij mar goed hear. Doe draaide hy him om en gie wer nei de buorren ta. Ik ha noch al in kear of wat omsjoen, ik koe net maklik loskomme fan pake.

Yn 'e hjerst fan 1892 barde der bij pake-en-har wat hiel núvers. It wie op in tige rûzige jûn. Pake en beppe soenen wêr, lyk as hja dat wend wienen, efkes de wâl op en bij de bern sjen.

As hja der útgynge, waarden de roefdoarkes ticht dien en dan de kap der oer hinne skood en dit wie dan ek de hiele slúting. Elts, ek oaren as pake en har, koene der dan samar yn komme as hja dit woenen. Mar ja, der waard net iens oan tocht. Wa soe no yn in oar syn roef gean en wat soe men der dwaan? Mar dy jûn wie it spul yn 'e war en foargood ek.

Doe't hja dy jûns wer oan board kamen en harren yn 'e roef sakje lieten, seagen hja al gau dat der frjemd folk oan board west hie en doe't pake in taast die nei it lytse kastke der rjochts fan it skoarstienmanteltsje, fiede hij, der wie yn omgraid. It doaske dêr't hja altyd wat jild yn bewarren stie der noch wol, mar it wie leech, alhielendal leech.

Wat der dan allegearre wol ynsitten hie? Wol, sa gau pake en har de lêste fracht dien hie nen en it earste turfjild bard wie, kaam yn dat doaske fiif en santich gûne en der kamen hja de hiele winter net oan, want dat jild wie dan bedoeld foar de ûnkosten, dy't der yn it foarjier kamen as hja om de earste fracht fuortgynge, sa as brêge- en slúsjild, in nij eintsje tou, in nije boom, slokjes bij it laden yn it fean en alsawat mear. It binne mar lytse dingen, plichte pake dan wol te sizzen, mar sa mei-inoar falt it jin altyd weroan ôf, it is altyd mear as dat men mient.

En no wie dat doaske leech, skjin leech.

Earst skrieme, de beide âldsjes. Hielendal rekken hja fan 'e wize. Safolle noch wol omdat hja harren no net mear feilich fielden, as om wat hja misten, al wie dit foar harren ek wol in hiele klap. Mar dat hja net mear fertroud fan board en de wâl op koene, dat wie slim. O, sa slim. Want wat jûn bard wie, koe moarn of oaremoarn wêr barre en hoe moast it dan? En wa hie dit no dien? Ja, wa? Fansels ien dy't krekt wist hoe't it dêr yn dy roef gesteld wie en wêr't dy âlde minsken dy inkelde gûnen bewarren. Dyselde jûn noch en ek dagen dernei is der nê folle oar praat west ûnder de skippers yn Symkewyk. Hja rekken allegearre yn it spier en men kin it fan tinken wol hawwe dat der frijwat hurde wurden sein en gâns wat nije prûmkes nomd binne, as it oer dy smycht gie dy't him dit levere hie. Want wat hy Sipke en Ittsje oandien hie, dat trof harren as skippers allegearre en Jelle (*Visser*), Sake (*Eekma*), Willem (*Dokkum*), Harmen (*de Bok*), Frans (*de Roos*) en al de oaren wienen dit mei-inoar iens, as hja him krigen, dan moast hy oan 'e heechste mêst ophongen wurde. Mar de dieder is nea fûn.

Wol waard der immen fan fertocht, mar dêrmei moat men o sa foarsichtich wêze. It wurdt sa'n ien net yn syn gesicht sein en dôchs sjocht men him der foar oan en dat wylst men hie lendal net wis is dat hy de dieder is. It is wol faker bard dat de skyn alhielendal tsjin immen wie, wylst dôchs letter noch blik dat sa immen finaâl ûnskuldich wie.

Nea is it útkomd, alhoefolle der ek troch de skippers mei-inoar oer praat is.

Yn 'e wike tusken krysttiid en nijjier, ik mien op 'e achtentweintichste desimber fan it jier 1892, soe it feest wurde yn Symkewyk. Pake en Beppe wienen dan fyftich jier troud. Dit soe wat wurde. Ik koe foar dy gelegenheid fjirtjin dagen ferlof krije. Ik wit noch wol de jûn foar krysttiid kaam ik thús.

De moarn fan 'e 28ste wie der gâns drokte op 'e wâl. De wyk lei fol skippen en allegearre de flagge yn top. Oer 'e planke fan pake en beppe hienen de skippers in earepoarte makke. Twa skippersbomen mei flaggedoek omwuolle wienen op in foech jelne fan elkoar yn 'e

boaiem fêststutsen en dan mei flinke spikers oan it wâlhout fêsttimmere. Dan sawat op treddeheal meter hichte mei ombûgde hoepen, dy't hielendal omklaaid wienen, oan elkoar fêstbûn en dêroan hong in lûk, wêrop mei foarse letters: "Leeve het gouden huwelijks paar" Der wienen ek wol flaggen yn 'e buorren, mar dat wie foar de skippers net fan folle betsjutting. It feest wie, mienden hja, foar de skipperij en dit wie no temear moai, om't it midden yn 'e winter wie en hja allegearre oan 'e wâl leinen.

Heden, heden, wat wienen der doe in soad skippers yn Koudum. Hja koenen mei harren fartúgen mar amper plak krije yn Symkewyk. Ik wit noch wol dat it soms mei sterk iis mar krekt mooglik wie op inkele plakken dertroch te kommen, sa fol lei it dêr dan.

No, sa fol wie it op dy 28ste desimber ek en allegearre de flagge yn tou. It wie in feestlik oansicht. Pake en beppe mei de bern en de grutsten fan de bernsbern sieten foarmiddeis mei-inoar yn it rom fan "De vier gebroeders", mar om âlve oere, sa wienen de oorders, moas ten wy allegearre nei de herberch op 'e wâl, dy't no Spoarsicht hjit en de oere foar it mid deisiten wie foar de hiele skipperij dy dei op fjouwer oere steld.

Keurich wie it dêr op dy boppeseal fan Spoarsicht ynoarder makke. Alhiel mei flaggen en oar kleurich spul behongen en oan 'e ein fan 'e tafel, wêr't; de famylje sitte moast, stienen twa moai fersierde stuollen, dy wienen foar pake en beppe.

Doe't: wy boppe kamen wie de hiele skippersfloat mei de froulju der ek al. Ja, dit wie in feest foar de skipperij, dat wie oan alles te sjen. Dy hiele oansit mei alles wat der oan foarôf gien wie gie út en wie op kosten fan 'e skippers mei-inoar. Net ien sint mocht der fan boargerminskens bij wêze.

It waard al gau in fleurige boel. Jan Dokkum, de heit fan master Dokkum yn Drylts, hie de lieding. Hy wie in turfskipperss oan en húsmanne mei syn heit, Willem Dokkum, oan board en der waard doe altyd sein dat it yn gjin inkelde skippersroef skjinner wie as bij Jelle en Akke en bij Willem en Jan Dokkum. Jan wie net min. Simmerdei wie hy fansels lyk as alle skippers, noch al gauris fuort, mar bij 't winter, as hja opleinen, no dan wie hy oars yn it spier. Lieder fan it sjongselskip en fan 'e feinteferiening en al sa mear en ek al mei om't hy in gol en fleurich aard hie mocht elk him wol en foaral bij de skippers stie hy tige heech op 'e stâl en sa kaam it dan ek dat it samar in útmakke saak wie dat der mar ien wie dy't der bij pake en har de lieding hawwe koe en dy iene wie Jan Dokkum.

No, dit wie dan ek ynoarder, alhielendal. It duorre net lang, doe wie de fleur der al aardich yn en foaral doe't der in slokje op tafel kaam wienen der ûnder dy skippers en ek bij de froulju guon, dy't it smout sizze koenen. Mannen as Haitse Jotsjes, Popke Beants, Frans Arjens en mear oaren hienen al folle it wurd en it waard by tiden mar smout sein.

Mar it hichtepunt wie doe't Jan Dokkum it wurd naam. Elts sette him doe nei harkjen. Op de him eigene ienfâldige wize begûn hy te fertellen oer it skipperslibben yn it algemien en kaam sa ek terjochte bij dat fan pake en beppe mear yn it bysûnder. Ferskate mominten út dy fyftich jier waarden troch him nei foaren brocht en der waard faak hertlik lake as it oangyng lytse ûngelokjes, weroan elk libben en foaral dat fan in skipper sa ryk wêze kin en wêr't men dan letter in hiele bulte wille om hawwe kin.

Mar lang om let kaam hy ek terjochte bij dy jûn doe't dy skelm ûnrest teweech brocht hie ûnder de skippers en dat jild meinommen hie. Mar dat jild, sei er, is wer terjochte komd hear, en mei-ien hâlde hy in ponkje omheech wêryn fiif en santich sulveren gounen sieten. Sjoch, sa sei hij, it wie ús as skippers ûntstellen en wy as skippers hawwe it ek wer byelkoar brocht, en doe neamde hy de nammen fan allegearre dy't hjir oan meidien hienen.

It wie in hiele lange rige, mar ik wol besykje dy minsken noch te neamen. Mocht ik alris ien ferjitte, dan moat men my dat net kwea ôf nimme. Ik hie se doe fan Dokkum syn listke oerskreaun, mar dat bin ik spitigernôch letter kwyttrekke. Mar de measten wit ik noch wol.

It wienen: Sipke en Sjoukje (Schilstra), Frans en Aeltsje (Frans Arjens de Roos en Aaltje Sytzes van der Wal), Sake en Durkje (Eekma), Jelle en Akke (Visser), Popke en Tryntsje (Popke Berends Steigenga en Trijntje Idses Valk), Bearnt en Angeniet (Beerend Steigenga en Angeniete Jaarsma), Harmen en Aukje (Harmen de Bok en Aukje Sjoerds Duim), Japik en Botke (Reinstra), Piet en Joukje, Atse en Anne (Demmer), Oepke en Syts (Talsma), Rinke en Immetje (van der Veen), Durk en Hindrikje (Bajema), Haitse en Tryn (Zeldenrust), Willem en Jan (Dokkum) en dan noch de fearskippers dy't ek meidien hienen. No, dat wienen: Douwe en Jehanne (Visser), Wabe en Teak (Wabe Jacobs van der Veer en Taekje Annes Feenstra), Japik en Sjoukje (de Jong), Klaas en Pyt (Visser) en Jouke en Feikje (van der Veer).

Dokkum lies de nammen mei dy fan de froulju allegearre op lyk as ik se hjir opskreaun ha. Wat in skippers wienen der doe yn Koudum. Gjinn wûnder dat Symkewyk de skippers mar amper bergje koe. En dy skipperij dat wie yn gefallen as dit in ienheid. Hja gyngen der grut op dat dit jild en dizze hiele oansit troch harren bijinoar brocht en bekostige wie en waard. Der hie de boargerij har bûten te hâlden. Wy binne skippers meiinoar en dêrmei út.

Pake en beppe rekken troch dit blyk fan meilibjen earst frijwat fan 'e wize, mar troch de kwinkslaggen fan Jan Dokkum en mear oaren krige de fleur al gau wer de boppetoan en sa waard it in feest, wêr't wy allegearre noch hiel lang oer wisten nei te praten.

Wat my faak spyt, as ik sa nochris oer dat alles neitink, is, dat der doe net in foto fan dat barren makke is. Sa'n portret hie no foar ús as neiteam bepaald in grutte wearde hân.

Mar ja, der waard doe sa net mei pield sa 't it liket. Dat is no oars. As pake en beppe no fyftich jier troud west hawwe en men sjocht letter dat portret, dan binne it yn 'e regel allegearre blommen en men kin de âldsjes mar kwealik fine.

Sa giet it: tiden hawwe tiden.

In jier twa nei dat feest waard it minder. Beppe waard siik en nei frijwat omgammeljen .rekke hja hjir wei.

Doe waard it foar pake ek hurd minder. Earst noch wat ompiele mei dan ris wer in pake sizzer en dan ris wer in foech feintsje, want sjoch, it wie doe fansels sa: as waard in minske ek hûndert jier, sa lang as hy koe moast hy ek arbeidzje. Fan "Drees" of fan oare sosjale wetten wist men doe net. Mar it nocht wie der foar de âldman ôf en it duorre net iens sa hiele lang, doe rekke hy foargoed yn 'e koai. It waard doe lijen en foargoed ek, mar oan it lêste ta bleau pake altyd goedsmoeds.

It wie wêr op 'e boppeseal fan Spoarsicht dat wy as famylje mei de skippers bijinoar wienen. Pake stie hielendal allinne ûnder yn 'e taap. Jan Dokkum hie wer de lieding. Hy hâlde no net in ponkje mei jild omheech, nee, hy spriek no inkele wurden nei oanlieding fan psalm njoggentich.

It wie min waar doe't wy om it tsjerkhôf gyngen. Striemin, reine en waaie en de klokken dreunden o sa mankelyk. Ja, dat wie wol in tryste dei.

**

13. Ut it plakboek (I)

11 maart wurdt S. Feenstra 80 jier

11 meart is foar Feenstra in feestdei
Omdat hy syn 80e jierdei fiere mei
Men lêst yn de Balkster krante syn belevnis
Wat er yn syn bernejierren al sa bard is.

Mij tinkt dy't sa Frysk skriuwe kin
Is op sa'n leeftyd lang net min
Dat God him op syn libbenspaad
jowt in protte sinneskyn en mar in bytsje skaad.

Mei Hy him jaan in goede âlde dei
Syn frou, berm, en pakesizzers mei,
Him bewarje foar ûnk en fertriet
En dat 't harren allegear bysûnder giet.

En jo, Feenstra, bliuw lang noch sûn
Genietsje fan jins libbensjûn
Biwarje noch jo libbensmoed
It giet jo fierders tige goed.

L. to N.
Balkster Krante
9 - 3 – 1952

14. Hoatze fan Popke Akke

Wa 't Popke Akke wie? (*Popke Hotzes Steigenga en Akke Gaeles Bajema*) In âlde, drege Friezinne. Ien út it âlde laach. Sa kâld koe it net wêze of Akke pandere moarns earst in skoft bûtendoar om te sjen wat waar it wie of miskien oerdei wol wurde soe, en oft hja mei de Boargemaster of mei de Dûmny of mei de earmste minske prate, dat wie foar har allegearre krekt itselde. Hja brûkte har eigen taal en wurden en sei altyd krekt sa as hja tochte. Har man (ik haw har net oars as widdo kennen) hiet Popke Stegenga of Steinginga en hja sels hiet Akke Bajema. Hja wie in suster fan Otte Geales Bajema, dy't doedestiids op 'e Syl wenne. Hja waard, lyk as dat op 'e doarpen al folle giet, altyd bij har eigen namme neamd, "Popke Akke", dat waard dan sa koart mooglik ôfbiten en dan klonk it as "Popkakke". As der ris in frjemdling komt wie dy't nei de widdo Stegenga frege hie, no dan wie der in grutte kâns west dat nimmen him teplak holpen hie. Like min as doe't ús buorman Ras der ris nei Koudum moast en foar myn frou in boadskip bij har mem dwaan soe. Hy frege nei de widdo de Boer, mar dy wenne dêr net.

Net ien teminsten dy't har koe. Mar doe't buorman syn rie te 'n ein op it lêst oantsjutte dat in dochter fan har yn Snits wenne en trouw wie mei Sipke Feenstra, doe seinen de minsken: O ja, mar dan moatte jo bij Ruurde Hendrikje wêze, hie dat fuortdalik mar sein myn goeie man. No, sa wie it mei Akke ek, it wie Popke Akke, en oars koe nimmen har. Ik haw dêr nochris in moai ferhaal oer heard. Hea ja, dat moast ik oars al efkes fertelle. No, dat wie sa: Doe't wy hjir yn Snits komd wienen te wenjen, kaam de earste jierren noch al gauris oan 'e doar âlde Poiesz, de heit en pake en mooglik ek wol oerpake fan 'e tsjintwurdige minsken fan dy namme. Hy wie lyk as de measten fan syn bern ek al, in gesellige prater en dêrbij in reuze keapman. Hy kaam dan oan 'e doar mei sa't hy doe sei, "verzachtende omstandigheden". Dat wienen kokyntsjes of steken sei men ek wol. Om't dat spul, foaral as men ferkâlden wie, wol sêft oandie yn 'e kiel, neamde Poiesz it dan mar "verzachtende omstandigheden". No, toe, dan mar.

No, ris op in kear, doe't hy fan myn frou hearde dat wy fan Koudum fandinne wienen, doe wie hy noch lang net mei ús ôfpraat. Koudum, seine jimme? Koudum? Wel myn lieve meensen, dêr kwam ik in vroeger dagen alle jaren met mijn kraam op 'e kermis. En in reuze kermis as ik der altyd hadde! Reusachtig. ja, ik ston der dan vlak voor it hús van in weduwwrouw. In poerbest meens. Der sude noait in morren of in middag voorbij gaan dat sy my niet kofje of thee brochte en ook heel vaak su om twaalf uur hene in hapke warm eten.

Ja, dat waar in best meens.

Doe't wy him fregen hoe't dy frou dan hjitte, sei hij: "Ja bêste meensen, dat durf ik einliks niet iens te zeggen. Ik hew har noait bij har naam noemd, ik sei altijd mar juffrouw of buurvrouw of su en dat waar hur goed, want doe't ik ris an 'e buren derom hene vroeg hoe of sy eigenlijk hiete, seiden die lui: O, die? Nou dat is p. . pk. . kke en om't ik docht dat dit in skelnamme waar, hew ik hur mar noait by dy naam noemd".

Ik bin der nea efter komd oft de âlde dit no ferkeard ferstien hie of sa, want âlde Poiesz wie ek in mûske. . .

Akke hat wenne der neist âlde Beimin Smid, dat is wêr't no de slachterij fan Hette Boon stra is (*Hoofdstraat 14*) en hja hat ek wenne wêr't no Lykele fan Pekebaes wennet (*Hoofdstraat 40*).

Op dy beide plakken haw ik har goed kennen.

Der kinne wol mear west hawwe, mar ik haw fiif fan har bern kennen. Trije soannen: Hoatse, Marten en Gerrit, ja, der hat, soe ik wol sizze, ek fêst in Geale west, mar der ha ik gjin witten fan. Twa. dochters, Boukje (de frou fan Willem Kûper) en dan Jap, hja hat wis Japikje hjitten mar waard altyd Jap neamd. Willem Kûper hjitte fan Feenstra. Dêr wennen fjouwer susters fan him yn Koudum, t.w. Ealse Ittsje (*Eelze Elias Pries en Ittje Annes Feenstra*), Jan Japiks Antsje (*van der Veer*), Wabe, Teakje (*Wabe Jacobs van der Veer en Taekje Annes Feenstra*) en Knilles Rinske (*Cornelis Wiebes Smits*). Dan mien ik dat dêr in broer fan him yn Warns wenne dy't Jan hjitte. Willem en Boukje hienen fjouwer bern. De âldste dochter (*Akke*) en de soan (*Anne*) dy't dûmny wie, binne beide net âld wurden, (*dan Antsje*) de jongste dochter "Beitske" wennet sa goed as ik wit noch yn it âlderhûs (*Hoofdstraat 28*).

Marten Steigenga, dy't earst trouw west hat mei in dochter fan Nanne Willemke (*Nanne Meintes Dijkstra*) hat jierren koetsier túnman west by dokter Visser. Letter is hy mei "Lysbeth", in widdo, trouw. Hja binne doe boer wurden, dêrnei haw ik harren út it each ferlern.

Hotel Galemadammen, Nordum.

Molen de Vlijt. KOUDUM. FR.

Gerrit wie ferversfeint en is letter mei syn broer Hoatse nei Austraelje gien.

Ja, oer dy broer Hoatse falt in soad te fertellen, mar it minste is dat ik dit sels net mei makke ha, mar it yn haadsaak fan ús heit heard ha.

Dôchs wol ik it sa goed mooglik werjaan.

As jonge moat hy in grutte rakkert west hawwe. Ik haw fan heit faak heard (hy wie fan heit syn jierren) dat as der yn syn jongestiid wat bard wie en eksteur wie der mei oan it útplúzjen wa't der oan hândiedich wienen, dan begûn hy earst bij Hoatse en it barde net faak dat hy dan mistaaste. It wie al folle lijen en lêst mei Hoatse. Fan alles hie hy sa wat bij de hân hân yn syn jongesjierren, mar der wie net ien baas dy't wat mei him wurde koe. Net dat hy ûnhandich wie of loai, mar it iene kattedkwea nei it oare helle hy út en oft it de timmerman wie of de smid, de skuonmakker of de snider, it joech neat, hja koenen him net hâlde. It iene fyt nei it oare helle hy út en it joech altyd en rûnom in soad lêst, sawol mei it oare folk dat dêr bij sa'n baas arbeide as ek mei de klanten.

Doe't nimmen him mear hawwe koe of woe, waard der yn oerlis mei master (dy't oars ek bliid genôch wie dat hy him miste) besletten, de ryksûntfanger dy't doedestiids yn Koudum wie, soe it nochris mei him besykje kinne. Dat wie in man, dy't om ústens wei kaam en sa'n ien hie faaks noch wat oerwicht.

Nou, sa dan ôfpraat. Hoatse kaam bij mynhear op it kantoar en dat wiisde earst mar tige.

Hy wie net min. Al hoe'n pleachbist hy ek wie, hy hie op skoalle wol aardich wat opstut sen en dêr kaam bij, hy wist hiel goed hoe oft it hearde en hoe oft hy him hie foar te dwaan. Ei jonge, it gyng earst mar bêst en elk tocht, no is hy te plak hear, no hawwe hja it lek fûn. Mar it duorre net sa hiel lang, doe kaam der al wer ris it ien of oar wêr't Hoatse foar oansjoen waard.

It begûn mei in gefal dat op in jûn mei striemin waar bij fjouwer grutte húshâldingen alle klompen foar de doar weihelle wienen en op Galegrudden allegearre trochelkoar goaid wienen en elk kin begripe, wat dit mei min waar betsjutte om elk sines dêr wer út te finen.

Op in oare jûn wie bij trije froulju de wask fan 'e line helle en lei dit hiele saakje op in bult yn in berm hjir of dêr en dêr moast elk syn eigen mar wer sjen út te finen.

Koartom: It waard wer lijen, want dy minsken kamen mei har klachten bij eksteur en dy kaam op it kantoar bij ûntfanger om Hoatse te ûnderhâlden dêroer, mar dy wie fansels dea-ûnskuldich.

Dy neisimmer wie notaris Kerpentier (hy hiet dan oars de Carpentier) yn Koudum komd te wenjen. Efter syn hûs hie hy in mannich fruchtbeammen, wêrûnder ek in beamke mei sa'n tritich, fjirtich moaie grutte Frânske kroanen. Der wie mynhear o sa wiis mei. Mar op in moarn wie dat beamke leech, finaal leech. Notaris pûrlilk. Eksteur moast komme.

ja, sei dy, dat is fest Hoatse syn wurk, dêr moat ik mar ris efteroan. Hoecht net, sei notaris, lit ik dat sels mar ris oprêde. Hy stjoerde in briefke nei ûntfanger en fertelde dêryn wat der bard wie mei it fersyk dêrbij: stjoer moarn dy jonge bij my mei in briefke en lit him op antwurd wachtsje.

Doe't Hoatse dy middei is wat op mynhear syn skriuwtafel omsneupte fûn en lies hy ek dit briefke en ja, de oare moarns dêr wie it al sa. Hy moast mei in briefke nei notaris en op

antwurd wachtsje. Hoe moast hy dit hawwe, want hy wie sa stom net as hy hie al lang de Frânske kroanen rûkt fansels. Mar der seach hy Seakle stean, doe glimke hy efkes. Seakle wie in jonge, goed bij, mar dêr hâlde it ek wat mei op. Hoatse sei.: Seakle, wolst in stoer fertsjinje? Wat moat ik dan dwaan? sei hij, Sjoch, sei Hoatse, oars neat as dit briefke nei de nije notaris bringe en efkes op antwurd wachtsje. Ik moat efkes nei ús mem en ik wachtsje dij dan ûnder de waach wol op.

It gyng oan, mar doe't Seakle wêrom kaam, wie hy mar min te sprekken. Hy hie in bêst pak bruien hân om't hy Frânske kroanen stellen hie, sei hy en hy wist nearne fan. Hjir, sei Hoatse, en mei-ien joech hy him in pear fan dy apels, dy't hy fan hûs helle hie, en do moatst sa mar rekkenje: dy notaris is gek ju.

Doe't hy wêr op it kantoar kaam frege ûntfanger al gau: No, wat sei notaris? Tsjin my neat, sei Hoatse, mar Seakle seit: dy notaris is in grutte ploert.

Doe't it útkaam dat it pak bruien ferkeard te plak komd wie, waard notaris noch folle lil ker. Dy smycht, sei er, rekkenje mar dat ik him wol krij. Mar der hat mynhear gjin kans op hân. It barde nammentlik op in moarn dat Hoatse net op kantoar kaam. Doe't ûntfanger boadskip nei syn mem die, blykte it dat hy nachts ek net thús west hie en ja, doe yn 'e rin fan 'e dei kaam dêr noch mear oan it ljocht. Der miste nammentlik ek jild út ûntfanger syn kas en Hoatse wie fuort en alle war om him te finen rûn op neat út. Soks liket ús no in bytsje nûver ta, mar goed tachtich jier lyn wie it oars as no. Radio, tillefoan, tillegraaf, fytsen en auto's, fan dat alles wie der doe neat.

Twa jier dêrnei moat hy ris op in nacht alhiel ûnferwachte thús west hawwe, mar dêrnei hat it gâns in skoft duorre, foar't hy wat fan him hearre liet.

It earste dat men hearde wie dat hy it jild dat hy meinommen hie oan ûntfanger wêrom stjoerd hat mei de rinte dêrby en ja, doe gyng al gau it nijs troch it doarp Hoatse fan Popke Akke is yn Austraelje en hat dêr in grutte saak yn klean en sok spul. Hy moat gâns folk yn it wurk hawwe en is troud mei in Ingelske frou.

En ja, fan ôf dat eagenblik hat hy o sa bêst foar syn mem en foar syn famylje, foarsafier dy dat nedich hienen, soarge.

Doe't ik in jonge fan in jier of tsien-tolve wie, gyng it praat troch Koudum dat Hoatse mei syn Ingelske frou thúskomme soe. Dat wie doe hiel wat. It wie op gjin dei ôf te sizzen, wannear't hja thús wêze koenen en ek net op hoe'n wize it lêste ein fan 'e reis gean soe.

Fleanmasines en auto's, ja sels it spoar wie der doe, leau ik, noch net iens. Mar doe, op it âlderûnferwachts, kaam in moai reau it doarp ynriden en stoppe by Akke foar de doar en der stapte in hiel dikke mynhear út yn in ljocht pak en nei him in frjemde frou, o sa fyn en tear en as dy beide mei elkoar praten wie der net ien yn it doarp dy't harren ferstean koe.

Akke stie yn 'e doar mei de lippen stiif op elkoar. Hoatse prate Frysk en de jonge frou Ingelsk. Mar it duorre mar hiel koart, waard der sein, of de âlde mem en de jonge frou koenen elkoar hiel goed ferstean en it bûtere mar bêst tusken dy beide, om't hja beide wiis wienen mei Hoatse, om wa't de earste safolle trochstean moatten hie.

In hiele tiid hawwe hja doe yn Koudum húshâlden. Hoatse wie in hiele mynhear, mar de frou wie net sûn, lang net.

Hoatse is doe ek ris in jûn by ús heit en mem west te praten, Ik ha dy hiele jûn wekker lein en wat ha ik wat ôflake sa stikem wei. Wat koe hy fertelle, mar wat hie hy ek wat ûnderfûn foar't hy goed en wol teplak wie. Dat wie mear as in bytsje en ik hearde der doe raar bij op, wit ik wol.

Doe't hja wer fuort soenen is Gerrit, de oare soan fan Akke, meigien, mar inkelde dagen letter binne de beide manlju wêr yn Koudum wêrom komd. De frou fan Hoatse wie, doe't hja nei de boat riden waard yn Amsterdam of Rotterdam, dat wit ik net mear, samar stoarn. Hoatse en Gerrit binne doe nei in dei of wat wêr yn Koudum komd en hawwe der doe noch al inkelde wiken tahâlden en doe't der wêr in boat foer foargoed ôfreizge nei it fiere lân. Dêr binne hja beide ek rêsten, fier fan it âlde doarp fandinne. Akke hat, sa goed ik wit, harren beide oerlibbe.

Sjesa: dit wie in ferhaal dat foar de jongerein miskien net in soad te sizzen hat, mar it is allegearre wier bard en dêrom koe it yn myn skriuwerij oer âld Koudum ek net bêst mist wurde, tocht mij.

**

Sierd de Vries

24 septimber 1871 - 9 juny 1952

Koudum – Heilo

15. Oan myn ferstoarne freon

Hy wie wat in útsûnderlik minske. Hy wie net maklik oer himsels. As jonge al net. Wy koenen op skoalle bij master Hemsen alle fjouwer, Jan (*Westhof*), Albert (*Visser*), hy en ik wol aardich ús paad skjinmeitsje, mar dôchs, Sierd wie ús de baas en ek al troch it feit mei, dat der bij syn âlders in master yn 'e kost wie, waard der fêststeld dat hy te goed wie foar timmerman, bakker, smid, ferwer of wat ek en dêrom moast hy "trochleare". Dat wie doe net sa maklik as no. Hy moast dêrom nei Warkum. Moarns hinne en jûns wêrom. Deis twa kear twa oeren rinne. Fytsen wienen der noch net. As it moai waar wie gyng dit noch, mar ek bij min en ek bij striemin waar moast it en hy gyng. ja, hy gyng altyd. Ik sjoch him noch gean mei in riem om syn mul en de tas oan in riem oer syn skouder. Hy wie as jonge al hiel min te finen foar it "kompromy". Dat hie hy leau ik, meinomd út it âldershûs. Syn heit, de brieve garder Anne de Vries (Anderevries seinen wy altyd) wie ek dalik net mei himsels klear as it oer dingen gyng fan gewicht. Ik haw him ris sizzen heard, doe't hy mei in ding net al te goed klear komme koe: Hoe soe Jezus dit no dwaan ? Sa behannele syn heit, de âlde fromme mennist, syn problemen.

Doe't Sierd dan syn akte as ûndermaster helle hie krige hy in oanstelling yn Tirns op in trak temint fan ik mien "trijehûndert gûne". Hy kaam dêr by master Visser (master en Mietsje seine wy altyd) yn 'e kost. Dy beide bêste minsken lizze no al sûnt lang yn Sondel op it tsjerkhôf.

Nei Tirns rekke hy nei Himmelom. Sneonneimiddei rûn hy dan wêr nei Koudum. En dan

sneintemoarns gyng hy mei de beide bruorren "Zwanenburg", dy't dan earst út Balk rinnen kamen, mei de trein nei Ljouwert om les te nimmen foar de haadakte. Dan sneinsneimiddeis wêrom, faak mei har trijen bij Sierd syn mem (bij Vriese-Gerbrich) wat ite en dan brochten wy harren oan 'e Dammen en ek wol oan it flinkebosk ta. Dan swaaiden ek de Zwanenburgers loftsôf nei Balk en Sierd nei Himmelom rjuchts ôf.

Op ien fan dy sneinsneimiddeis hie hy in soad wille. Hy skodde der soms oer, sa moast hy laitsje. Werom ? Ja sjuch, elke neimiddei as hja mei de trein wêrom kamen en yn Snits efkes wachtsje moasten, gyng der in man mei in grutte hammer bij de weinen lâns en sloech hjir en dêr tsjin de ûnderstellen oan. Hja hienen der al faak oer praat wat dit ynhâld de, en doe dy middeis hie ien fan de jonges it Balk oan de kondukteur frege wat dy man dêr die. O, sei dy kondukteur, bedoelt U die man met die grote hamer in z'n hand ? Nou, mijnheer, die kijkt eens of de wielen nog wel rond zijn, anders niet. Sierd fûn it prachtich dat dy kondukteur der harren sa moai tusken naam, mar teffens wie hy o sa bliid dat hy it net frege hie.

Nei Himmelom rekke hy nei Hynljippen, wêr't noch altyd minsken mei grutte tank oer him prate. Doe rûnen ús paden wat út elkoar. Ik rekke nei Snits en hy mei in soad akten yn 'e bûse nei Hollân. Dêrnei krigen wy nei inkele jierren in troukaart dy't wy prompt 45 jier letter wêrom stjoerd hawwe.

Om't wy doe beide mei ús eigen húshâlding noch al wat hienen te steuren, ferlearen wy elkoar in bytsje út it each oan 't wy op in middei yn oktober fan 1918 mekoar yn Amsterdam op it Damrak tsjin it liif rûnen. Dat wie doe wat. It duorre lang foar't wy útpaat wienen. Hy wie doe haad fan 'e skoalle yn Landsmeer.

Fjouwer jier letter, doe't ús âldste soan klear wie, hat Sierd de man west dy't alle war dien hat om him as ûnderwizer oan syn skoalle te krijen en dat is slagge ek. Dêrfoar haw ik him altyd tankber west. Ek fan dy tiid ôf hawwe wy frij geregeld mei-elkoar yn briefwikse ling west en dit wie foaral de lêste jierren gâns oanwakkere.

En sa: De plannen wienen noch al grut soms. Wy soenen noch ris bijelkoar komme mar om't der yn ús beide huzen soms fan dy âlderdomsgebrekjes foar 't ljocht kamen (wy wienen no beide tachtich wurden) flotte dit net al te goed. Nee, dit woe net al te goed sa't it like.

Oant der sa mar in hurde klap foel. De wrâld rekke der net fan út syn foegen, mar yn 'e wente oan 'e strjitwei 208 te Heilo dêr siet syn frou en wie alhiel ferslein.

Freed 6 juny hienen wy noch in brief fan har hân. Sierd hie in wike twa lyn noch in nije fyts koft, want hja toerden noch al in soad yn dy moaie krite derre.

Woansdei 11 juny krigen wy wêr in brief, mar dat wie ien mei in swarte râne.

Sierd, myn bêste freon, dy't altyd syn bêst dien hie en de dingen nea heal lizze liet, mar dy't ek folle berikt hie, hij, mei syn sterke ynslach foar rjocht en earlikheid, dy wie sa mar hommels bij frou en bern weinommen.

En sa hawwe wy mei-inoar om syn grêf stien, folle wurden, wêrûnder gâns goede, binne dêr sprutsen, foaral ek troch syn soan dy't syn heit yn in bulte dingen aardich liket. Mar dy't allinne efter bleau stie der frijwat ferbûke bij. It gyng te hurd allegearre en der komt dan tefolle bij jin op wêr't men op sa'n stuit gjin wei mei wit.

Ik tink sa wol, wat is in minske dan noch mar in machteleas begryp. Alles kin hy hast. Wat de technyk oangiet is hast neat mear ûnmooglik. Mar dêr bij Sierd syn grêf tocht ik: wêr 't no dit omskot bedarret dat sjogge wij, dat giet yn 'e grûn, mar wêr't it libben wei komt en wêr't it hinne giet, dêr witte wy neat fan. It iennichste is dat wy hoopje en fertrouwe meie, ja, foaral fertrouwe, ek foar ús bêste freon Sierd. Wy hienen him sa graach noch wat hâlde wollen. Oan syn grêf hie ik graach wat sizze wollen, mar dan yn de taal wêryn wy altyd mei-elkoar praten. Mar dit koe net om't dêr tefolle minsken bij wienen dy't dy taal net ferstienen.

**

16. Nochris: De flesse yn 'e skoallemuorre

Yn 'e Balkster krante fan 14 jannewaris 1950 hie ik skreaun dat ik yn 'e einmuorre nei de Dammen ta fan 'e Koudumer skoalle yn 1895 in flesse bemitsle hie, wêryn in papier mei de nammen der op fan ek minsken dy't der doe oan arbeiden. En no yn 'e Balkster fan 5 july 1952 lêst ik dat dy flesse fûn is. No, nei 57 jier. Núver kin it al gean. Der binne ek noch al nammen bij dy't ik al ferjitten hie, mar de minsken kin ik noch goed foar my krije.

Ja, en it hiele gefal ek noch. Wij, Auke Overzee (doe ek al in man fan hege jierren) en ik, stienen op 'e steiger te mitseljen, Ik hie in stikje hout en wie dwaande der myn namme op te skriuwen doe't Hindrik Koarnstra (de arsjitekt) bij my kaam te stean. Jonge sei hij, doch dat net. Jo bringe my der op in idee. Hy nei syn hûs (hy wenne wêr't: no sa goed ik wit Popke de Vlucht wennet) en dêr skreau hy de "oorkonde" dy't dan no fûn is. Hy hat him my earst foarlêzen en doe yn 'e flesse stoppe en dy tichtplakt.

Dat fan Gen. 3 : 19 wist ik net mear, mar dat koe der dy maaitiid wol bij, want it wie dagen oanien droech en o sa waarm. Ik wit noch bêst de sneontemiddei foar Pinkster begûn it om in oere as fjouwer te reinen. Wy wienen der sa mei ynnomd dat wy ús út poere nocht klets trochwiet reine lieten. Wy wienen doe krekt mei de balklaach dwaande wit ik noch.

Sa goed ik neigean kin, binne der noch trije fan dy ienentweintich minsken yn libben. Dat binne dan Age Schaap, Piet Gerlsma en ik dan. Dat dy ploech is frijwat ynkoart.

Ik woe no wol graach ris witte wat men no mei dat papier dien hat. Nimmen kin der wat mei as wol ik earlik sizze dat ik it graach noch ris efkes sjen wollen hie. It ienichste soe noch wêze dat it bijgelyks op it gemeentehûs te Koudum yn it argyf kaam mei oantekening oer tiid en plak wêr't it fûn is, mar och, dat jout tinkt my ek al net in soad.

As ik der wêr wat oer tesizzen hie, dan kaam it wêr yn in flesse mei in briefke der bij wer en troch wa en op wat tiid en oere dit fûn en wêr bestoppe is. Mooglik hat men dit ek wol dien ? Ik hoopje it mar en ik wol it graach ek ris witte. As men my dat ris skriuwe wol, dan graach.

**

17. Mei it skip nei Warkum

Och heden wat stie it der bij maaitiid (fan 1885) bedroefde min foar. Der wie no suver net in minske dy't wat dwaan liet. De hiele winter al hienen Doede en Japik (de Jong) sawat oars net dien as stekpeallen skulpe út âlde seepeallen, dy't dan foar twa dûbeltsjes it stik ferkoft waarden, mar de boeren namen se net mear en it hiem stie omtrint fol fan dy dingen en de seepeallen rekken hast op.

In wûndere tiid wie it doe. No wurdt der altyd sein: de minsken kinne neat dwaan litte. It materiaal is net te beteljen en in timmerfeint kostet in dei fan acht oeren fjirtjin of fyftjin gûne, mar doe wie dat hiel oars. Foar in sint of trije, fjouwer kocht men doe in foet planke fan fiifentweintich tomme breed en foar in kwartsje hienen jo doe omtrint in amer fol spikers en in timmerfeint fertsjinne in dûbeltsje yn 'e oere en baas naam dan âlve of tolve sinten wêr, want ja: sosjale lêsten of sok spul wie der hielendal net. En dôchs wie der nimmen dy't wat dwaan liet, dat net heech nedich wie en dan noch altyd sa koart mooglik om 'e hoeke.

En doe samar op in sneon stie der yn "Friso" of yn 'e "Banier", der wol ik ôf wêze, in advertinsje dat der yn Warkum in hûs wat fertimmere wurde soe en wa't der op ynskriuwe woe, dy koe op in bepaalde dei oanwizing fan dy wurksumheden krije, wylst in skreaun bistekje "ter inzage" lei yn "De Zwaan" op it Noard.

In hiel soad timmerbazen út de Súdwesthoeke rûnen dy dei nei Warkum, wêr't Jehannes Skaper oanwizing joech. Om bar sieten dêr in stik of wat timmerlju yn 'e Swan yn it bestekje om te gnuven en de foarnaamste kêsten der út oer te skriuwen. De iene wie al happiger as de oare; want rûnom wie it like slop en doe't de briefkes iepene waarden bliek it dat myn baas it leechste wie en oan him waard dy fertimmering opdroegen foar, sa goed ik noch wit, de som fan sânhûndert en achtentachtich gûne. No soe men sizze, wat kin men dêr no foar betimmerje, mar dat foel wat mei. It lean en ek materialen wienen leech yn priis en de goede ôfbraak wie foar de oannimmer. It wie in hûs oan it dwersnoard. As jo út 'e stêd weikamen nei it Noard ta dan stie it sawat op healwei en dan oan 'e lofterkant. It wie it eigendom fan in man, dy't: sa goed ik noch wit, Meyer hjitte. It wienen minsken sûnder bern en de man wie koster yn 'e roomske tsjerke. De tiid dy't hy oer hie soe hy dan meihelpe, hy wie nammentlik ek timmerman.

Foar my as jonge wie dat karwei in hiele belevenis. jonge noch ta, yn Warkum alhielendal. Mei ús fiven stutsen wy der op ôf. Baas en syn broer en lytse Jouke as timmerlju, dan Liuwe as opperman en ik as jonge fan trettjin jier. Ik soe dan mei-iens ek "kok" wêze, Under tafoarsjoch fan baas syn broer dy't der tige yn bedreven wie.

De fertimmering bepaalde him ta de foarein fan it hûs. De minsken wienen salang bij famylje en wy koenen dan húshâlde yn in grute efterkeamer. Yn 'e beide bedsteden soenen dan de manlju twa oan twa sliepe en foar my waard der gelegenheid makke yn de iene hoeke fan de keamer oer de flier. No, dat gie mar tige best.

Op in âld kachel ûnder de grutte skoarstienmantel hienen wy de itensiederij. Dat koe al hiel goed, allinne it koe soms alderfreeslikst rikje. ja, dat wie soms bar.

In lyts eintsje bûten it Noard dêr wenne Reinder de Boer. Dêr helle ik dan sûpe en molke en in foech eintsje fierder der wenne Jehannes Skaper de opsichter. Dy wie ek keapman yn boumaterialen. Hy wie in hiele grutte man en syn frou wie mar lyts. Hja wie in útlanner.

Hja kaam út Dútsklân soe ik sa wol sizze oan har praat, mar hja wie bij de tiid. As ik der hinne moast om in tekening hjir of dêr fan en Skaper wie net thús, dan wist hja altyd wol krekt, wêr't it om gyng, en ik krige, as 't klear wie, fest mei wêr't ik om fuortstjoerd wie. Ja, hja wie in rêdigen ien.

In eigenaardich foarfal moat ik noch al efkes fertelle.

De souder boppe de foarkeamer moast der út en in alhiel nije dêr foar yn 't plak. Op in moarn dat hja der mei oan 't útbrekken wienen, foel der wat en dat rinkele wakker. Ik wie ûnder en der it earste by. It blykte in doekje te wêzen en dêr wie wat jild yn beknoppe. Net sa folle, mei-inoar goed tsien gûne. Nea komt men der efter wat it doel fan soks west hat.

Der wie in waankante oan 'e balke en der hie it sitten. Doe wie dêr plamuer foar plakt, mar doe't de souderplanke der wei sloop waard rekke de plamuer los en foel it saakje del. Mar it wie der mei opset en hyl keunstich weiburgen. It waard earlik ûnder ús mei ús fiven rûn parte. Ik haw foar myn part myn earste sage krigen wit ik noch wol en salang ik timmere hie ik him noch altyd. Wêr't hy no bedarre is wit ik net.

Moandeitemoarns rûnen wy dan mei-inoar nei Warkum. Om healwei fiven fuort. Dy moandeitemoarnsloop wie yn 'e baas syn tiid. Sneontemiddeis is om fjouwer oere hâlden wy op.

Earst in bytsje ferklaaie en dan nei Koudum kuierje. Dy loop wie yn ús eigen tiid. Sa waarden der dan yn 'e wike 78 oeren makke. It lean wie doe in dûbeltsje yn 'e oere, sadat it wykjild foar in folsleine timmerfeint sân gûne en tachtich sinten bedroech en der moast dan it menaazjeild noch ôf, sadat it gjin grutte kaptalen wienen, wêr't de manlju mei thús kamen. Ik fertsjinne twa kwartsjes wyks en baas betelle myn menaazjekosten.

Doe ris op in moandeitemoarn barde it. Krekt doe't wy op 'e sylsbrêge yn Koudum wienen kaam Sake (Sake Eekma of Sake en Durkje sa't wy al folle seinen) mei syn skip der ûnderwei kloetsjen. Sake wie in rûn en gol man mei syn ringburd en rûne troanje, krekt it type fan in skipper yn dy tiid. Moarn mannen! Moarn Sake, wy werom.

Nei Warkum is it doel, leau ik net? Jonge ja, baas werom. No Sake wêr, dat treft aldermoaist, in moai koeltsje en flak foar it lapke, dat stap no mar gau op, soe 'k sizze net?

Durkje hat sa daalk de kofje brún en mei hie Sake it skip al mei de kop oan 'e wâl en wie ik al oan board. Der haw ik letter noch al wat oer hearre moatten. Mei de manlju gyng it nammentlik sa flot net. Baas foaral hinge noch al wat yn 't gat. Ik wit hast net Sake jonge, sa begûn hij. Yn goed oardeheal oere binne wy te plak as wy te foet geane, en farre is tinkt my altyd noch al noedlik mei it draaien fan de wyn of as it stil wurdt, ik wit it hast net.

Mar Sake prate alle beswieren oan kant. Mei sa'n loft en de wyn út it Súden wie der hielendal gjin noed en sa kaam it dat de iene nei de oare oan board stapte, baas wie de lêste, it noaske him leau ik mar min. Doe fan wâl. It seil der bij en wol man, der strûsde it hinne.

Ik joech my rjochtút del op 'e lûken en foar't wy bij dy pleats wienen, wêr't no in brechje oer de nije feart leit (doe wie dy brêge der noch net), hie ik fan Durkje al in goed besmard roggenboltsje te pakken. Minsken, wat hie ik it nei it sin.

Sake stie bij it roer mei syn slop pypke yn 'e mûle. Hy hie in best sin. Hoe koe it ek oars. Moai waar, in aardich koeltsje en flak foar de wyn, wat wol in skipper ek mear. Hy rekke al gau drok oan it ferhaal oer it moaie waar fan juster en sa sûnder dat hy it no bepaald sels woe miskien, hie hy it al oer de preek fan justermiddei. De nije dûmny fan Warns, dûmny Oosterhuis, hie yn Koudum preke. Dizze en dûmny Bruining fan Warkum, dy hienen bij Sake beide in heech sifer. As baas en syn broer der ek west hienen frege hij. Nee, dy gyngen neimideis, en teminsten simmerdei, nea hinne. Waarden dan mar slûch en it waard dan sa ivige let mei de tee. Nee, sa neimideis bleauwen hja mar stil thús. No, Sake wer, it moast harren spite, hja hienen wat mist. Dûmny hie it hân oer de tekst: "Wie in tranen zaaien, zullen met gejuich maaïen" en de wize wêrop Sake der útlis fan joech en hoe't hy dat allegearre ferstien en begrepen hie wie sa, dat ik mei myn jongesferstân tochte: dy man hat der mear fan meinommen as miskien wol tweintich oaren mei-elkoar.

Jouke gyng nei de lytse tsjerke. Hie dêr justermiddei ek al hast in preek yn dy geast heard. jawis, hy soe hast wol sizze, dy beide liken wol hast op elkoar. Ja wier. En Sake en Jouke rekken oan it fergelykjen. De iene hie dit en de oare wer wat oars belústere. Ja, dit wie wol bysûnder. Dy beide manlju wienen der sa fuortdaliks net oer útpaat. Hja rekken beide alhielendal noch ris oer wat hja heard hienen op 'e praatstoel.

Mar doe die Sake in misse set. Hy frege nammentlik Liuwe oft dy ek yn tsjerke west hie. Dit hie hy net freegje moatten. Nee wier net. Liuwe hie faak en moandeitemoarns al folle in ferkeard sin en sa dizze moarn wie it alhielendal yn 'e war. Oft hy der ek west hie? Ja, spitigernôch al. It wiif hie him krekt sa lang oan 'e kop sangere dat hy wie meigien. Hie it nea dwaan moatten, die it ek nea wer. Hie him omtrint dea ferfeeld en it wie al oer fjouweren foar't hy oan de tee siet. En dan wat wie soks no foar in prekerij. Wat prate oer siedzjen en meanen, wat wiste sa'n dûmny der no fan ôf? Met gejuich maaïen, krekt as it sa mar gyng. Hij, Liuwe, hie fan 'e maityd foar twa ryksdaalders gerssied oer Seps kamp struid en mei dit droege foarjier wie der neat fan opkomd, gjin sprút. Met gejuich maaïen. Jawol, hja moasten him wat fertelle. Nee, in dûmny moast him mei sok praat net ophâlde. Dy moast preekje. Der mar ris goed op slaan, dat de stikken der nei fleagen en it stof der nei stoude, mar net prate oer dingen, dêr't hja gjin ferstân fan hawwe. Keardels fan neat, sokke dûmny's. En hy raasde mar troch. Sake skodholle en sei dat Liuwe der neat fan begrepen hie. jo moasten dy wurden geastlik ferstean en begripe, en sa hie dûmny it ek nei foaren brocht, mar it joech Sake net in soad. Liuwe wie sa dwers as in hin, der wie hielendal net mei him te praten, dat Sake hâlde him op it lêst mar stil.

Undertusken wie Durkje alris mei foar elk in kopke kofje komd, mar it waard der net better op, it waard nammentlik stiller, de wyn gyng wat lizzen en dêr rûn in man op 'e dyk, dy't sa hurd wol gyng as ús skip en dat seach baas en foar't wy op 'e "nije oanlech" wienen hie hy al in kear of wat it horloazje út 'e bûse hân en mar skealik sjen en doe't wy der ûnder it brechje troch moasten sei hy: Soe it net better wêze as wy no fierder mar rûnen?

Ik bin bang wy komme fiersten te let op ús wurk. Mar dat hie hy fier mis, neffens Sake.

Ei jonge nee, sei hij, sjoch dy loft ris, allegearre wyn minsken, klearebare wyn, wat ik jimme sis en sa lâns de âld dyk binne jimme sa mar te plak. Sa daliks om de earste bocht

sjogge jimme de âld toer om sa mar te sizzen flak foar jimme, wylst jimme rinnende earst dwers fan 'e stêd ôfgeane. En Sake wûn it pleit. Wy bleauwen oan board en ik wie yn myn skik en joech my wer op myn gemak del. Mar Sake syn profesije kaam net alhielendal út. Noch in foech eintsje wat driuwe en doe waard it stil, alhielendal deastil. It einde súver neat mear. Baas mar mei it horloazje yn 'e han en mar fertrietlik sjen en Sake mar prate.

Safolle bochten noch en dan binne jimme te plak, mar dan hawwe wy noch in moai ein foar de boech. Hja moasten nammentlik nei in terp dêr ûnder Arum om modder. Mar och heden, der komt straks wyn by 't soad en dan strûze wy der yn goed oardeheal oere hinne.

Doe Sake ús tekst en útlis dwaan fan it "djippe gat", hoe dat ûntstien wie en hoe djip it wol wie en wy lústeren mei nocht, mar bij baas koe der net in glimke mear ôf. O, o, dy skoandere tiid en it skeat mar neat op. Noch minder waard it doe't Jouke efkes meihelpe soe te skowen. Hy die dit út goederbêst, mar o heden, dat betearde mis. Syn boom siet wat fest en Jouke mar wrikke en mar lûke, mar dat ding siet muorrefêst en Jouke moast loslitte en oars hie hy sels oer board gien. Der stie dat ding midden yn 'e feart. Mar Sake koe dy boom net misse, dy moast mei. Wy moasten werom. Durkje moast bij it roer komme, en Sake wrotte syn úterste bêst en ja, sa njonkenlytsen nei folle gewrot hie hy syn boom wêr binnenboard en koe it spul wer fierder. Alle hope hie ik, wit ik noch goed, dat Jouke wer begjinne soe te skowen, mar Sake fûn it mar better fan net.

Einliks en te 'n lêsten stapt wy sawat njonken de bagine oan 'e wâl. Ik wit noch best dat ik sei: Moai reiske west, Sake. Mar baas sei: dou mei dyn moai reiske, asto net sa hastich op dat skip sprongen wieste, dan hienen wy lyk as oars de stap der ynset en wienen no al lang oan ús wurk west.

Ja, myn dei wie bedoarn, en dat waard der net better op doe't ik dy middeis de brij ek noch oanbaarne liet.

Baas miende wy moasten dizze wike mar in heal oere langer jûns om de skea wêr yn te heljen, dat sadwaande krige hy treddeheal oere werom foar de twa oeren dy't wy te let wienen. It saakje koe dus ek noch foar him út.

Doe't wy de oare moandeitemoarns krapoan bij de syl wienen sei ik: Ik woe wol dat Sake en Durkje der mar wer wienen mei it skip. Baas waard pûr. Jonge, hâld dy stil, want as wienen alle skippers dêr, wy rinne en dêrmei út.

Sa rûn it mei ús farderij ôf. Sake en ik wienen letter de bêste maten.

**

18. Ferfier

As ik sa ris op 'e hoek bij de Easterdyksbrege hjir yn Snits it ferkear oansjoch, dan tink ik wol faak: wat soenen dy minsken fan sa'n sechstich, santich jier lyn it raar opsizze, as hja dit noch ris sjen koene. Wat in auto's en fytsen om fan it ferkear yn 'e loft en fan de radio mar te swijen.

Ik wit noch dat ús fearskipper (*Jabik en Sjoukje de Jong*) fan Koudum op Snits in izeren skip krije soe en dat pake doe sei: Dat kin nea, izer hat noch nea op it wetter driuwe wollen, dat skip sinkt as in bakstien. Mar doe't it nije skip yn Symkewyk kaam sonk it net. Pake hie mis west.

Mar ik wol mar sizze, al dy dingen, fytsen, auto's, fleanmasines, radio en gean mar troch, waarden doe noch net iens by namme neamd en as der immen west hie dy't sei: en dôchs komme se, dan hie men miskien sein: it skeelt dy fint yn 'e plasse. Nee, dat wie der net en dat kaam der ek net en der wie ek neat gjin ferlet fan. Wy rûnen en der bleau in minske sûn bij. It docht mij, allinne dêrom miskien, ek altyd goed as ik hear fan dy grutte diel name oan 'e "Vierdaagse" of oan de âlvesteddetocht en as ik yn 'e President Roosevelt-mars of hoe't dat ding dan mar hjitte mei, in pear fan myn pakesizzers meirinnen sjoch, dan docht my dit goed om't ik bij ûnderfining wit dat in flinke kuier in sûn minske goed docht. Och wat hawwe wy as bern wol wat ôfrûn, men hie der gjin niget oan, it wie hiel gewoan doe. Sneintemiddei, sa simmerdei, rûnen wy fan Koudum nei Riis, dan dêr sa'n hiele middei yn it bosk omdwale en dan jûns wêr wêrom en och ja, dat wie hiel gewoan.

Ik wit noch klear, ik wie kameraat mei Fekke (*Dokkum*). No, Fekke syn mem hie op in woansdei lêst fan pinemûle. Toskedokters wienen der doe net, alteast yn Koudum net, mar Fekke syn mem wist dat Eelkjemuoï yn Himmelom der in bêst middel tsjin hie en doe moasten hy en ik dêrhinne om dat te heljen. No, wy rûnen nei Himmelom. Fan Eelkjemuoï krigen wy elk in woartel en doe panderen wy wer mei it fleske, dat wy om beurten droegen, yn 'e hân, nei Koudum en nimmen seach dêr niget oan.

Myn broer moast, doe't hy tolve jier wie, ek oan 'e slach. Hy fiede der foar om skippers feint te wurden en hoe't dit no krekt allegearre yn syn wurk gien is, wit ik net, mar hy rekke ferhierd bij in turfskipper yn Nijlân. De namme fan dy man wit ik net mear, mar sa goed ik wit wienen it minsken sûnder bern. Om 'e twa wiken kaam hy thús. Hy rûn dan sneontemiddeis fan Nijlân nei Boalsert, dan mei de boat fan Faber nei Warkum en dan dêrwei wêr rinne nei Koudum. It wie dan lang net ier mear as hy thús wie. En dan fansels moandeitemoarn itselde paad wer lâns, rinne nei Warkum en dan wêr fan Boalsert nei Nijlân.

Och, soks wie hiel gewoan. Mar hy hat ek nochris in wol wat bûtengewoane loop makke. Sjoch dat wie sa. Hja wienen op 'e wêromreis mei in fracht turf, doe't op it ûnferwachst gâns in bytsje begûn te winterjen. Wrotte en skrepe om thús te kommen, mar op 't lêst koe it net mear. It waard hoe langer hoe minder en doe't hja bij de Jinsumersyl wienen, sei de skipper: it kin net mear. Dit wie wol wat. De skipper en syn frou woenen graach nei Nijlân, nei de famylje en sa waard dan mar besletten. Hja soenen mei har trijen rinne nei Snits. Myn broer koe dan mei it spoar nei Koudum en de skipper en syn frou soenen dan mar sjen yn Nijlân te kommen mei in tram. Hja praten ôf dat, mocht it teiwaar wurde, sadat it wêr farre koe, dat hja dan soargje soenen de oare moandei de middeis fjouwer oere wêr oan board te wêzen. No, myn broer kaam thús wit ik noch wol en wie doe in deimannich ús útfanhûzer. Hy hie him der noch al hiel wat fan foarsteld, mar it foel net ta. It waard wat in kwakkelspultsje en fan riden koe sa goed as neat komme. De sneontemoarns foar de moandeis, dy't hja ôfpraat hienen, wit ik noch wol dat heit sei: Wy hawwe de winter wêr hân, jonges, tink ris om myn sizzen. jûn reinwetter. En ja, sa kaam it ek. Dy jûns reine en waaie út it Súdwesten en de oare dei, de snein dus, ek striemin waar en de moandeitemoarn wie it net in soad better. En doe fansels moast myn broer ôfreizgje, sjen dat hy wer oan board kaam. Om fjouwer oere hienen hja ôfpraat. Earst dy middei thús noch mei ite

en doe mei it sekje mei skjûn guod ûnder 'e earm de stap der yn sette nei it stasjon Koudum-Molkwar mei it spoar nei Snits en dan rinne fan Snits nei de Jinsumersyl. En ja, doe't hy dêr oankaam wie it healwei fjouweren, moai op tiid dus, fjouwer oere wie ôfpraat, hy wie de earste. It skip lei der noch, mar de roef wie noch ticht, mar de skipper en syn frou soenen sa daliks wol opdaagjen komme, mar efkes tiid dwaan. As it farber waar wie, no dat wie it.

Hja soenen daliks wol komme. Mar fjouwer oere wienen hja der net en it waard fiif en it waard seis oere en noch altyd stie dy jonge fan noch gjin trettjin jier âld, der mei syn sekje mei guod ûnder de earm op 'e dyk. Hy waard ek al wat mankelyk, it waard tsjuster en it wie ek kâld. Doe kaam dêr in man lâns, tsjin wa hy him ris efkes útprate. Dy man sei: no myn jonge, dy minsken komme jûn fêst net mear, dêr soe ik mar net op wachtsje as ik dy wie, Doe waard it hielendal slim. Hy tocht, ik gean mar wêr nei Snits, mooglik komme wy elkoar noch tsjin. Mar dat wie sa net en der stie hy wêr yn Snits, mei in dûbeltsje yn 'e bûse en gjin minske dy't hy koe. Hy seach oars gjin útwei as nei hûs rinne. Earst (hy hat it my letter wol faak oanwiisd) foar syn dûbeltsje acht boltsjes keapje yn dy bakkerswinkel dêr oan 'e Lemsterstrjitwei, want hy krige ek skroei, en doe de stap der yn. Troch de Hommerts en Wâldsein troch de Wâlddoarpen oer de Galamadammen sa nei Koudum nei hûs, wêr't hy fier nei middernacht oankaam. Us mem hearde him fan fierren al oankommen, lyk as hja altyd alles fan ús hearde. Hy wie deawurch en hie grutte blieren ûnder 'e fuotten. Mem earst tige mei him omsteure, lyk as in mem dat allinne mar kin en doe stoppe hja him gau ûnder 'e wol. Hy sliepte daliks, mar mei mem waard it neat mear. Heit en mem hienen de oare deis net folle goede wurden foar dy skipper en syn frou, mar letter bliek it, der wie in misferstân west, hoe en hoe en wat, dat wit ik net mear, mar myn broer rekke in dei of wat letter wêr op reis en doe rûn it better ôf.

Ik fûn it wol aardich om dizze reis yn myn oantekeningen in plak te jaan. Dy't mei de ôfstân Jinsum-Snits-Koudum bekend is, kin him wol foarstelle wat reis dit wie foar in jonge en dan yn 'e tiid fan minne diken en roetstjustere nachten.

**

19. Gerrit fan Tsjamke

Dizze kear woe ik ris wat fertelle oer in jonge. Wêrom no krekt oer dy Gerrit? (*Gerrit Schut*) No sjoch, dat sit sa. Hy is in skoftsje yn 'e lear west bij Kemker de koperslagger en om't wy (ús heit en mem) mei de koperslagger ûnder ien dak wennen, dat is op it stee wêr't no noch de saak is fan syn pakesizzers (*Hoofdstraat 37*), sa kaam ik noch al hiel wat dingen oan 'e weet dy't der mei en om him hinne foarfoelen, en inkelde dêrfan binne, tinkt mij, it neifertellen wol wurdich, as binne it dan oars net as kweajongesstreken.

Wat de kennis fan 't fak oangiet leau ik net dat hy it folle fierder brocht hat as dat hy ornaris tige swart om 'e kop wie en ik soe sa wol sizze dat hy der ek net folle mei pielde om dat ris wat oars te krijen. Syn mem, Sytse Tsjamke, wie widdo en wenne op Easte yn it hûs (*Easte 32*) wêr't no sa goed ik wit, Jelle de Jong of Jelle en Fop, sa't der ek noch alris sein wurdt,

wennet, Tsjamke en Reinejol (*Rein Andries Quarre en Joltje Geerts Piersma*) wiene dochters fan âlde Geart Piersma fan Staveren en susters fan Tsjitte Piersma, dy't yn myn jongestiid kastlein wie yn "Het Wapen van Friesland".

Tsjamke hie, sa goed ik wit, fiif bern. Twa famkes Hieke en Jetske en trije jonges, Geart, Piter en Gerrit., No oer dy Gerrit dan. Hy wie in grutte weachhals, sa't men dan seit, en in echte kweajonge, mar elk mocht him wol lije.

Doe yn 'e maityd barde it ris op in sneintemiddei dat it hiele doarp yn rep en roer wie. Der wie in jonge fuort. Sibbele fan Lútsen's Lam (*Luitje Smits en Lammigjen Kruis*). Hy wie de moarns al yntiids de doar útgien en doe om middei hinne, doe't it sa njonkenlytsen iterstiid waard, wie hy der net en nimmen hie him sjoen of wat fan him heard. De hiele buorren stie op stelten. Rûnom waard socht, mar nearne in spoar, Oant in pear manlju dêr yn 'e far bij de jiskepôle in klomp driuwen seagen en doe't ien fan 'e buorjonges sei, dat is in klomp fan Sibbele, doe wie it klear. Yn in pear boatsjes en op 'e wâl waard der mei alle brûkber ark troch ferskate minsken nei Sibbele fiske. Allegearre minsken fansels. Lútsen, de heit mei foaroan. Doe tusken al dat folk lûkte immen him oan 'e jas. Doe't hy omseach wie dat Sibbele. "Ik haw twa, heit", sei hy tige fergulde, en mei naam hy syn pet fan 'e holle, wêr't hy twa ljipaaien yn hie. Hy wie de moarns op syn ientsje gien te aaisykjen en hie fansels nea om 'e tiid tocht. Dêr waarden doe troch inkelde fan dy minsken noch al rare wurden sein fansels, mar Sibbele hie twa aaïen en Lútsen hie syn jonge wêrom en beide wiene hja op 'e tried.

Dat saakje rekke sa njonkenlytsen fansels al wêr yn 't ferjitboek, mar Gerrit kaam der nochris op werom. Dat siet sa. Yn skoalle hienen wy ûnder de oare learboeken ek de saneamde "Tiidtafel". Dat wiene dan jiertallen mei der efter wat der dan yn dat jier foar belangryks bard wie. Lyk as: 1572 Inneming van de Briel, of 1711 Johan Friso verdrinkt bij de Moerdijk en sa. Ik wit no net oft dizze feiten no wol krekt mei de jiertallen oerien komme, want om no earlik te wêzen, ik hie altyd in beroerde hekel oan dat spul en wie der ek mar min yn thús, mar sa wie it dan sawat. Dit wie dan sa goed ik wit foar de heechste klassen en wy hiene it dan ek op 'e jûnskoalle en dêr gyng Gerrit dan winterdei ek hinne. Hy wie in pear jier âlder as ús, wy hawwe ús faak ta de teannen út fermakke om wat hy doarst út te heljen bij tiden. Ek master koe in soad fan him op. Doe op in jûn, wy hienen earst rekkenjen hân, moasten de "tiidtafels" út it fak komme. Twa oan twa krigen wy sa'n boekje foar ús en moasten dan om bar in pear fan dy jiertallen oplêze. Master lies dan ús nammen op. It gyng dy jûns dat it slydjage. De measten hienen al in beurt hân doe't master sei: En nu jij Gerrit. Doe kaam it. Earst in pear goed, bijgelyks: 1565 Verbond der Edelen, Brederode en doe 1883 Sibbele fan Lútsens Lam ferdrinkt bij de jiskepôle. Wy smoarden omtrint. Net ien dy't him ynbine koe en master wist net hoe't hy soe. Hy waard earst fjoerread om 'e holle mar doe sei hij, sa strang as hy it foarinoar krije koe: Laat eens zien dat boekje van jou. En ja, it stie der mei potlead yn skreaun. Master naam in stikje gom en roste it út.

En no jongens, sei hij, nou gaan we verder, Gerrit was abuis. Sibbele leeft nog gelukkig en ik raad Gerrit aan zich niet weer zo schromelijk te vergissen, want dan worden we kwade vrienden en dat wil ik liever niet. Ja, ús master wie in ferstandich man. Hiel lang hawwe wy as jonges ús noch kostlik oer dy grap fan Gerrit fermakke.

Der stienen, en ik mien dat se der noch steane, yn 'e buorren fan de herberch fan Piersma ôf oan Idzard Krol ta in moaie streek linebeammen. Baas Bekersma, de skuonmakker (hy wenne wêr't Wabe Snider it leste wenne hat (*Hoofdstraat 16*), hie ek sa'n beam foar syn hûs en wie der o sa mei ynnommen. Dy beam dêr wie hy wiis mei en as dy wat besnoeid wurde moast stie baas der al folle op 'e noas bij om te soargjen dat der dôchs foaral net te folle ôfnomd waard.

En doe op in maaitiid begûnen in pear hôfdowen yn baas syn beam te nesteljen. Baas alhie lential yn 'e wolken. Moarns wit hoe ier, as hy dy bisten harren donker roekoe-koe-roekoe gerop hearde, wie hy al bûtendoar om te sjen hoe oft it mei dy nêstbouwerij opskeat en hy wie der net in bytsje grutsk op dat soks no krekt allinne yn syn beam barde.

Mar mei it moaie kaam ek it minder moaie. Dy ferflokte jonges. As hja mar nei dat nêst wiisden, waard baas al pûr en as hja it bestean doarsten om der wat ticht bij te kommen, koenen hja der fêst steat op meitsje, dat hja dêr troch him weireage waarden. En wy wiene bang foar baas, want hy wie ek sealmakker en hie in swipe wêr't hy fier mei rikke koe.

Doe op in moarn, doe't baas bûtendoar kaam, wie it spul yn 'e war. Neist de beam stienen in pear klompen, de douwen wienen nearne te sjen en der siet in jonge bij it nêst, En dy jonge wie Gerrit. Baas waard pûr en taaste daalk nei de swipe, dy't om de hoek fan 'e winkeldoar stie. Mei dy knaap soe hy ôfrekkenje, dy soe der fan lêste, en baas sette him te wacht bij de beam mei de swipe klear. Mar Gerrit dêr boppe bij it nêst hie baas al lang sjoen en bleau deastil sitten. Doe't dit sa in skoftsje duorre hie frege hij: Hawwe jo it wol oan tiid baas, om dêr sa lang te stean ? Ik rop wol efkes as ik ûnder kom hear. Baas tochte: Ja feint, mar ik krij dy wol. Hy naam Gerrit syn klompen en brocht dy yn 'e skuonmakerswinkel en tochte: sjesa, dy kinst hjir wei helje en dan bin ik oan bar. Mar dat skoftke krekt wie Gerrit sines.

Yn in wink wie hy ûnder, doe in flinke sprong en doe't baas seach wat syn doel wie ûnderhelle hy syn swipe, mar hy sloech mis. Gerrit wie him te gau.

Doe't hy bij Kemker kaam en dy him frege: wêrom bisto op sokken, sei hy oars net as: O, myn klompen ? No, dy haw ik efkes bij Bekersma brocht, dy sil der lear ûnder sette, dat woe ús mem sa hawwe, dan kinst der wol twa kear sa lang mei ta, sei hja.

No, dêr yn 'e koperslaggerij wienen wol in pear, dy't hy oan hawwe koe en letter op 'e dei waard syn baas wol gewaar hoe't it krekt siet. Mar ja, hy moast syn klompen al wêrom hawwe. No, dat kaam ek noch hiel goed ynoarder. Dat knapte hy sa op. Willem Hindriks, (*van der Heide*), de slachter, wie in hiel grutte keardel en libbe ek noch al op in grutte foet. Dêr gyng Gerrit hinne. Dach Gerrit, sei dy, en wat woeste ? Willem, sei Gerrit, hawwe jo ek ien fan jo âlde klompen foar my ? Al sit der ek in gat yn dat hindert neat. Soa, Willem wer, en wat soest dêr dan foar kattedwea mei úthelje? Oars neat as in goed wurk dwaan, Gerrit wêrom. Do en in goed wurk dwaan ? Ik wit net, mar hawar, gean mar nei it hok en sykje mar ien.

Doe wie hy klear. No moast hy noch fan Bekersma syn soan witte, wêr't syn klompen krekt stienen en doe wie 't gau makke. Doe't baas dy oare jûns syn kuierke makke, stie Gerrit al op wacht en doe wie 't yn fiif minuten klear. Doe't baas de jûns wêr thús kaam, wiene Gerrit syn klompen fuort en der stie in hiele grutte foar yn it plak. Der wie wat strieguod yn en der lei in útblaasd dowe-aai yn mei in briefke, wêrop stie:

De groetnis fan 'e do
en dit aai is foar jo.

Gerrit.

Doe't Willem Hindriks dêr in pear dagen letter mei it fleis kaam en syn klomp dêr stean seach, kaam fan wjerskanten it hiele ferhaal los. Kostlik fûnen dy beide âlde bazen doe dy grap, och, hja wiene beide ek jong west.

Gerrit is letter soldaat wurden. As hy dan ris thús kaam yn syn moaie pakje, seagen wy gau niget oan him. Soe hy noch libje?

**

Gerben L. Dokkum †

8 augustus 1878 - 19 jannewaris 1953

Koudum

Snits

Ferline freedtemiddei twa oere ha wy him út "Thalita Koem" wei te hôf brocht. Der binne bij dy gelegenheid gâns wat goede wurden sprutsen. En terjochte.

Syn grutheit op it gebiet fan it gelove, oan it behertigjen fan de belangen fan Snits, fan it útlibjen fan de begjinsels fan syn partij, fan de leafde foar it ûnderwiis, wêryn hy grutbrocht wie, oer syn finansjeel ynsicht. ja, der is oer syn grutheit yn dy dingen frijwat sein en gjin wurd tefolle, want it iene sawol as it oare wie wier. Mar grut wie hy foaral yn syn ienfâld. Dêrom mocht elk him sa graach. As hy sa ris bij ús kaam om in kopke tee, dan wie dat foar myn frou en my in grut geniet. Gjinen koe, soe ik sa wol sizze, safolle minsken yn 'e Wâlddoarpen, yn Himmelom, yn Warns en Molkwar, om fan Koudum mar te swijen, as hy en yn 'e ienfâldichste dingen fan in hiel bulte lytse minsken stelde hy faak grut belang. ja, it wie foar my in nocht ris mei him te praten.

No is dit allegearre dien., As ik sa ris sit te tinken begjint it my soms te dûzeljen. Sa'n foech santich jier lyn is syn âldste broer Lolke stoarn, wat jierren letter Fekke. Is der ek noch net in Liuwe west ? Syn susters Joep, Jetskje en Rinkje seach hy hinnegean en ek syn frou Anna de Walle, foar my allegearre goede bekenden. Hy hat noch al hiel wat trochmakke, ek al mei om't syn sûnens de lêste tiden sa wol wêze mocht. Mar hy wie altyd goedsmoeds en as men sa ris mei him prate, der waard men altyd better fan.

Hy sil op in bulte plakken noch mist wurde. Ek bij uzes.

**

20. It slot 'Grovestins'

It slot. ja, sa waard it altyd neamd. It âlde hechte bouwurk yn dy grutte tún neist de Singel, wêr't no Dr. v. d. Broek wennet. Heit en mem en ik soe sa wol sizze de ynwenners fan it doarp allegearre, praten oer dy tún wêrfoar op 'e hikke de namme "Grovestins" stie en it grutte hûs mei syn beide oanbousels altyd mei grutte bewûndering as oer

"it âld slot". Mei nocht tink ik noch faak oan dy bernetiid en de wille dy't wy dêr bij dat grutte hûs en de âlde pastorije fan dûmny de Walle meitsje koenen.

Dêr wie earst de Singel mei syn grutte hege beammen, wer 't sa simmerjûns hiele flechten protters yn en it fleagen en tsjotteren, sadat it oer de hiele buorren wie te hearren. Wat in wille koenen wy as bern dêr yn dy Singel meitsje as it jûn en tsjuster waard. Nergens better koe men ûlboartsje as dêre. Fijn koe men dêr efter dy brede beammen út 'e wei krûpe en tiden duorre it faak foar't men jin dan fine koe. En as it tiid wie om thús te kommen, dan wisten ús âlders altyd wol wêr 't hja ús sykje moasten.

Mar wat koene wy ek deabenaud wêze as wy dêr sa hjerstjûns lâns moasten en de wyn troch de beammen gûlde en alles knapte en kreake en dêrbij roettsjuster. Want dêr stie doe in lantearne op 'e ein fan 'e Kninebuorren, sa'n piteroaljeljochtsje en dat waard oars net opstutsen as wannear it heech nedich wie en dan noch sa leech mooglik deldraaid, sadat it der wol wat skimerich, mar net ljocht fan waard.

It wie yn dy tiid sa, der waard in bulte praat oer spoekjen en tsjoenen en as men dan as bern der mank dat âlde bouwurk mei dy hege beammen wie en it bearde sa mâl om jin hinne, och minsken, dan hoegde der mar in takje te brekken of in nachtfûgel op te fleanen, dan sette men de sokken der yn en fleach men om thús te kommen. Ik wol it wol witte, ik bin der wol raar troch dy Singel gisele, as ik foar ús mem nei Sanne west hie om boadskip bij jûn.

No binne de minsken lokkich wizer, hja. prate de bern net mear bang, no dat wie ek ner gens goed foar.

It âld slot hie in haadgebou wêryn ferskate noch al grutte keamers. Oan elk ein in oanbousel. It ein nei Boppebuorren ta wie foar de fammen, dêr wie de keuken mei wat der bij hearde. De ein nei de Singel ta wie it weinhûs mei in wenning. Der haw ik faak yn west, want dêr hat jierren myn omke Hindrik mei syn húshâlding yn ferkeard (*Hendrik Eeuwes Feenstra en Trijntje Sipkes Zeldenthuis*). Hy ûnderhâlde dan ek dy grutte tún. Oan 'e ein nei Boppebuorren ta wie yn dy tiid de broeikas. Faak haw ik der sa winterjûns mei de jonges Eeuwe en Jarich in pear oeren yn west om te stoken. Hja moasten dan oant in oere of tsien ta in houtfjoer flink oanhâlde en as it tige frear moasten dy jonges der folle langer bliuwe. Soks is no yn dy glêzekasten ek gâns better foarinoar.

Yn de jierren doe't de spoarline Snits-Staveren oanlein waard, wenne yn it slot in mynhear van Seeters. Hy wie oannimmer fan dy spoarline of foar in part der fan. Ik sjoch him noch rûnstappen yn syn lange learzens, hy hie al folle in stokje yn 'e hân te tyskjen. Hy ried yn in brikje fan en nei syn wurk. Doe't de spoarline klear wie, is hy wêr út Koudum ferdwûn en waard it âld slot wêr op 'e nij it wensté foar de boargemaster.

Boargemaster van der Worm haw ik dêr kennen en letter van Nijmegen Schonegevel. Doe't dy fuortgien is (ik mien nei de Wyk yn Drinte) waard as boargemaster yn H. O. N. beneamd de hear H. M. Tromp. Dit wie, nei't my út betroubere bron trochjoon is, yn it lêst fan 1893. De hear Tromp wie doe noch frij feint mar soe trouwe mei juffer B. v. d. Veen út Frjentsjer. Mar de jongelju woenen net yn dat âlde grutte hûs en in oar dat der wat op like wie der net. Doe kocht de heit fan Tromp, dy man wie doe boargemaster fan Wymbritsera diel en wenne yn Wâldsein, it hûs mei de tún en droech oan Piter Postma (syn gemeente-

arsjitekt) op, om in plan foar in fertimmering te meitsjen, sadat der in knap en net al te grut wenhûs oerbleaun Dat rekke klear. Postma hie it goed yn 'e holle. De beide oanbou sels der bij wei, de middenmoat wat opkreaazje, alles wat behindiger en wat mear modern, foar dy tiid dan. Doe't hy der mei klear wie, waard it wurk útbesteld en trije bazen út it doarp, t.w. Tsjerk Faber, Siebren en Doede de Jong namen it mei har trijen oan.

Dat dienen hja doe wol mear. By Jouke de Boer hienen hja ek mei har trijen in hynstestal boud en dokter Visser syn hûs hienen hja ek mei har trijen fertimmere. Soks wie dan wol foardielich, hja hoegden dan gjin frjemd folk te brûken en koene it sels fertsjinje. Want ja, dit wiene gjin bazen lyk as der no wol binne, dy't efter it stjoer fan in grutte auto sitte mei in dikke segaar yn 'e mûle en sa bij de karweien lâns ride. O hea nee. Dizze mins ken setten simmerdei jûns de wekker op healwei fjouweren, want om fjouwer oere begûn de dei en dan moast der oanpakt wurde. Ik haw as jong timmerfeintsje der ek noch oan ar beide en ik wit hiel goed mei in soad nocht. Dêr wiene noch twa fan myn maten sa goed ik wit. It wiene Jan (*Westhof*) en Murk (*Bakker*), de earste libbet noch. In bulte wille hienen wy der mei-elkoar.

It plak (dêr midden yn dy grutte tún) liende him der ek tige ta en Tsjerk, ús iene baas, wie in man dy't it moai foarinoar krije koe.

Sa as ik al sei, âlde Piter Postma wie ús arsjitekt en dan wie syn soan Folkert de opsichter en dus altyd op it wurk. Hy wie fan myn jierren en in hiele flinke fint. Wy koenen it best meiinoar fine. Hy wie yn 'e kost by Sanne, hja hie in winkel op Kninebuorren. Sa jûns wiene hy en ik noch al gauris byinoar.

As opperman hienen wy der Fokke Galema. Fokke Fetsje waard hy al folle neamd om't syn wiif Fetsje hjitte. Ek neamde men him noch alris lange Fokke om't hy ôfgrysluk lang en slop wie. Ik soe sa wol sizze hy wie hast twa jelne lang. De minsken dy't him noch kennen hawwe sille it mei my iens wêze dat ik net oerdriu. Wy hawwe der ris in moaie set mei Fokke hân. Hea ja, dat moat ik oars noch al efkes fertelle.

Sa as ik wol faker sein ha, it wie yn dy tiid sa: lang arbeidzje, net folle fertsjinje, mar in slokje op it wurk dêr wie men hast altyd foar te finen. Dat kaam nea fan ûnpas, men wist net better as dat hearde der bij. Bij alles soe ik sa wol sizze, waard doe drank brûkt. Sels bij it ôflizzen fan in ferstoarn minske en bij it grêfdollen en bij it belieden ta. Unthâlders soe ik sa wol sizze, wiene der net in protte. Hienen dy der doe west dan hienen hja oan slach komme kinnen. Ik tink wol faak, hoe koe it altyd sa gean sûnder ûngelokken en dan fan dy pear sinten, dy't fertsjinne waarden, mar ja, it gyng rûnom gelyk. Altyd in slokje. As in minske te wrâld kaam en as hy kaam te stjerren, as hy yn 't naar siet as dat hy in for- tûntsje hân hie, rûnom moast in slokje bij. No, sa gyng it bij de fertimmering fan Grovestins ek. Al gau ris gyng de kikkert (dat wie in noch al moai grutte romer sûnder poat) bij it rigeltsje lâns en dan wie der net ien, dy't der foar betanke as hy oan bar wie.

Ik wit noch, der wie in ferwer bij út Warkum, dy plichte dan te sizzen: in heal fles fol dat is in knap slokje foar trije man, mar dan moat der ien bij wêze, dy't it net lêst en ien dy't it net hawwe wol. Mar ja, it wie wolris in poepetoer om der oan te kommen. De sinten wienen krap en dan waard der faak fan alles útfûn.

De âld boargemaster Tromp en Piter Postma kamen eltse woansdeitemoarn om ris te sjen

oft it wol en nei 't sin opskeat.

Om't it in fertimmering wie koe der net bêst de earste stien of mei de maaibeam pield wurde. Dat wiene oars fan dy gaadlike mominten derfoar. Mar ja, it wie oars ek al troch alles hinne, as dit no allegearre sa droech ôfrinne soe. Nei folle gepraat waard der ornearre as mynhear Tromp takomme woansdei wer kaam, dan moast Fokke him de fuotten ris feie, mûgelik dat dit wat opsmite soe. No, Fokke wie der daalk foar te finen, mar hy koe it ferske net dat der by opsein wurde moast. Dit wie net sa slim, wy as jongfeinten soenen him dat wol leare en wy it him in kear of wat foarsizze:

Het: is heel smerig op de straat

En voor dat gij hier binnen gaat

Ben ik heel wel genegen

Om U de voeten te veggen.

Ik doe dit uit eer en met fatsoen

Maar het is my om een fooritje te doen.

Wol man, de tiisdei foarôf koe Fokke it sa glêd as in iel. Wol tweintich kear sei hy it samar ûnder it wurk op. Mar Fokke wie in hiel senuweftich man. Hoe tichter it dy woansdeitomoarn bij tsien oere kaam, hoe ûnrêstiger hy waard. Fan acht oere ôf al rûn hy mei in lyts fegerke yn 'e bûse fan 'e kiel en no en dan repetearre hy yn him sels. Doe't wy mynhear Tromp en Postma kommen seagen, krûpten wy mei ús fjouweren as jongmaatsjes op in skûlplakje dat wy al útsocht hienen en wêr't wy it spul aardich sjen en hearre koenen. It like mar nuver.

Fokke syn lange sloppe skonken leinen elk in kant út en hy fage mar tige oan mynhear syn boksen ynpleats fan oan syn skuon. Doe't mynhear Tromp sei: Man, wat moat dat dêr mei jo getsjoen, begriep Fokke dat hy ek wat sizze moast, mar it kaam net goed te plak. Earst wat gestammer en doe sei hij: Ik ben niet genegen om jou voeten te veggen, mar het is om een fooritje te doen. Piter Postma hie de grutste wille en de hear Tromp sei: Hie dat fuortdalik mar sein man, hê, wat in gedoch. Hy krige in ryksdaalder út syn beurs en joech dy oan Fokke, mar ik ha der ien betingst bij, sei er, jimme meie der gjin drank foar keapje.

Dat wie in boel. Doe't hja wêr fuort wiene en baas Tsjerk him frege, hoe't it ôfrûn wie, liet Fokke him de ryksdaalder sjen, mar sei hij, wy meie der gjin drank foar keapje. O, sei baas, as it oars net is, dy man sil syn sin hawwe. jou my dy ryksdaalder mar en hjir is in oaren fan mij, en no fuortdalik mar sjen dat wy wat yn 'e hûs krije. Nei in healoere stienen wy meinoar om de ynskinker hinne. De kikkert hie al twa kear it rûntsje dien en doe wie der noch in foech romerfol yn 'e flesse, Dat wie noch foar Fokke, waard der fêststeld, hy hie der rjocht op. Elk gyng no wer fleurich oan syn wurk. Fokke wer nei de keuken te tegelbikjen. Nei in skoftke kamen der freeslik rare lûden út dy keuken en klonken it hiele hûs troch.

De iene sei: hy hat rûzje en it bearde sa mâl, dat in oaren sei: wy meie der wol hinne, it liket in soad op moard. Doe't wy der kamen siet Fokke stil te tegelbikjen. Dy rare lûden dat neamde hy sjongen.

**

21. Moandeitemoarns

Moandeitemoarns. Ja, dan hie it âlde doarp alear in hiel oar oansjen as de oare dagen fan de wike. Dan kamen de fjildwachters út 'e oare doarpen nei Koudum ta. Ik sjoch harren noch kommen. Lange de Boer út Himmelom, syn fêste paad wie altyd by it hokje lâns en troch it eksteurshikje. Bootsma út Warns en Sambrink út Molkwar (de lêste mei syn medaljes op 'e jas, dy't hy yn 'e East fertsjinne hie), dy rûnen al folle tegearre as hja teminsten net mei de iene of de oare boer ride koenen. Dat kommen fan de plysjes hie dan twadderlei betsjutting. Alderearst om oan 'e boargemaster ferslach út te bringen oer wat der yn 'e foarige wike yn harren doarp foarfallen wie en wêr oarders te krijen foar de wike dy't oanstearde wie en dan yn 'e twadde pleats om dy moandei ta beskikking te wêzen fan de boargemaster. It wie dan nammentlik wykmerkdei en dan kaam ornaris al it boerefolk út 'e omkriten, út 'e Wâlddoarpen, út Himmelom, Warns, Molkwar en út it Heidenskip opsetten.

Ja, sa'n moandei dan koe it drok wêze en foaral yn dat ein buorren fan Rinse klokmakker ôf oan Douwe Haites ta. In soad fee koe dêr dan stean en de boeren der tusken en om hinne te bieden en te swetsen, wylst foar de trije herbergen op dat ein it fol stie mei alle soarten riderijen. Dan, op it ein by Piersma, yn "Het Wapen van Friesland", der wie de waach en dêr wie dan ek fansels it drokste hoekje. Mar it hiele ein buorren wie sa'n moandeitemoarn fol fortier.

Earst wie dêr oan 'e kop fan de buorren Rinse mei syn útstalling fan klokken en nifelerijen, dat is wêr't no de Vries-Osinga (*Heechstrjitte 8*) har saak hat en op 'e oare hoeke, dat is dêr wêr't no van der Sluis (*Heechstjittet 10*) wennet, de slachterij fan Japik Brouwer, wêr't ek in soad boeren sa'n moarn boadskip dienen. Bij dy beide minsken en foaral bij de slachter koe faak de keamer fol sitte.

Dan wenne notaris Karpentier (*H. de Carpentier*) dêre, wêr't no C. de Boer (*Hoofdstraat 4 en 6*) wennet. Efterhûs op 'e ein yn syn tún oan it paad, dat no de Smidswei hjit, stie syn weinhûs, mei hynstestal (hy hie nammentlik sels riderij) en dêr stie ek it grutte douwehok. Hy hie in soad douwen en wy as jonges wisten moai krekt, wannear Minna of Letsje (de beide dochters) wer opnij douwebeannen yn 'e foerbakjes brochten. Wy lêsten dy dingen ek wol. No, bij notaris wie it sa'n moarn ek drok. O sa drok. It wie yn dy jierren, dat it yn Fryslân net sa hiel roaskleurich wie en ek foaral yn de Súdwesthoeke wist men der fan mei te praten. In hiele rige boeren soe ik sa noch wol opneame kinne dy't inkelde jierren letter de pleats ferlitte moasten om't hja muorrefêst sieten. Dat kaam (hat pake my wol faak ferteld) sa: Yn 'e jierren fuort nei de oarloch fan 70-71, doe't alles yn 'e hichte fleach, hienen in hiel soad de pleats koft. Dy't dit al hielendal mei eigen jild dwaan koe, och dy koe it noch al lang bolwurkje, mar der wiene ek oaren. Der wiene ek dy't bijgelyks foar in pleats fan fyftichtûzen gûne net mear hienen as de helte. Ei no, dat wie yn dy opgeande tiid súver neat, hypteek wie der genôch te krijen. Mar ja, de tiden waarden oars. De bûter en tsiis woenen net mear jilde en it fee ek net. It waard sa bedroefde min, dat in grut part net mear op tiid rinte beitelje koe, lit stean fan ôflosse, en dan kamen de drigeminten, dan of dan beitelje of oars

ja, en sokke brieven kamen dan fan notaris en sadwaande wiene der ek folle boeren dy't sa'n moandei ek nedich mei mynhear prate moasten. Want as der net foel te skikken, no dan waard it slim, o sa slim. Dan kaam it spul op buorden en dan wie it meastal sa, dat

as de hypteeke der útkaam, dan gyng it goed en it jild dat de boer der sels ynstutsen hie wie hy kwyd, finaal kwyd. Sa binne der yn dy tachtiger jierren ferskate boeren fan 'e pleats rekke en yn 'e buorren terjochte komd en moasten harren dan mar sjen te rêdden en dat wie faak net maklik. En sa binne ek in hiel bulte fan dy riante boerespullen it eigendom wurden fan in mennich grutte hearen, wêrfan inkelden net iens yn Fryslân wennen.

Ja, in bêste tiid wie it doe alhielendal net. Mar ja, ik dwaal wat te fier ôf, ik hie it ommers oer dy drokte op moandeitemoarn yn 'e buorren. No, dêr bij notaris Karpentier rûn it ek sa'n hiele moarn mar ôf en oan, en syn wachtkeamer hie bij de boeren net in al te bêste namme. In pear huzen fierder (*Hoofdstraat 12*) wenne Beimin Smid (*Benjamin Faber*). Der gyng it ek drok om wei.

Trije man wiene sa'n hiele moarn drok oan it hynstebeslaan, baas sels, syn troude soan Arjen en de feint Siis. It gyng der sa sawat yn syn wurk. De boeren, de van der Zijpps, de Schrale's, de Bajema's, de Stegenga's, ja en neam mar op, allegearre minsken fan betsjutting, om sa te sizzen de pommeranten yn 'e Súdwesthoeke doe, kamen it doarp ynriden mei in fjirder of kynsen bûter en in mannich fan dy grutte tsizen op 'e wein en dêr rieden hja earst mei nei de waach. Mar as hja dan njonken baas smid wiene kaam efkes de swipe omheech en krige baas oarder dat de brune of de swarte oan twa of mear poaten bislein wurde moast en dan rieden hja wer fierder. Earst gyng it dan nei de waach om de bûter en tsiis ôf te setten en dan útspanne bij ien fan de trije kastleins, wêr't de stâlfeint Kees (*Bergsma*) of Wiebe of Abe al klear stie. In part gyng nei Piersma, oaren nei Hindrik Jaarsma, dat is wêr't no Osinga? (*Hoofdstraat 18*) wennet. De hynders moasten om der yn 'e stâl te kommen bij Idserd Krol troch de steech en wer oaren stalden by Jouke de Boer yn "de Pauw", dat is wêr't no de widdo Klijnstra wennet (*Hoofdstraat 31*). Dêr moasten de hynders om yn 'e stal te kommen troch de gong oer de houten flier. Ik ha der alris earder oer op 'e tekst west.

No, Arjen en Siis wisten krekt wêr't hja wêze moasten en wat bisten hja hawwe moasten. Hja hellen se op en brochten se ek wêr te plak. In feest wie it as wy as jonges dat ris mei dwaan mochten. Ik wit skoan dat ik by sa'n gelegenheid ek ris op sa'n happe sitten ha, mar dat rûn neat te goed ôf, ik rekke noch al ûnsêft oer de grûn.

Ja, dêr bij baas smid wie 't sa'n moarn in drokte fan belang.

Dan, wêr't no Hoekstra de grientekeapman wennet (*Hoofdstraat 16*), der wie doe de sealmakkerij fan baas Bekersma, ik haw der al ris oer skreaun. Dêr wie sa'n moarn ek libben op 'e wiuw.

Baas hie dan bûtendoar in hiel grutte útstalling. Dêr hongen gloednige gereiden en haadstellen en dat glom en glinstere allegearre, it wie in wûnder, dan beagen en jaachlinen, koartom, dêr koenen de hynsteriders en hja dy't graach moai ynspanne woenen, te kust en te kar. En ja, moaie riderijen wienen der doe hiel wol. Ik haw wolris heard, der wie in boer, wêr't in kear tsjin sein waard: Och jonge, hoe kinst it sa noch dwaan? ja, sei hy werom, do moast sa mar tinke, as hast ek yl yn 'e hannen fan it jildlienen, tink der om en kom moai op 'e dyk, want oars hast it ferspille.

Dan alhiel op 'e ein, fuort bij de tsjerke (*Hoofdstraat 26*), wie de izerwinkel fan Willem Kûper (*Feenstra*). Oer him haw ik ek alris earder skreaun. Syn dochter (*Beitske Feenstra*) wennet noch yn it hûs. Dêr wie sa'n moarn ek noch al wat oanrin. Ôfrekkenje oer de bûterfetten, dy't baas de foarige wike levere hie en faak

wat spikers of oars it ien of oar út de winkel mei wêrom.

Dit is sa it byld fan it ein buorren fan Piersma ôf oan Douwe Haitses (*Douwe Jehanne Visser*) ta op moandeitemoarn, sa'n santich jier ferlyn. Hyl oars as it der no liket. Doe it âlde gemeentehûs oan 'e oare kant fan al dat drokke gedoch. Och, wat soe it moai wêze as men doe fan dat ien en oar ris wat foto's makke hie, wat soe dat ek foar de neiteam moai wêze. De jongerein kin nea in goed begryp krije fan wat der doe omgyng, mar och, dy jonge minsken kin dat miskien ek neat skele, dy fine it sa wol goed en it eigenaardige is dat wy âlderen, as wy earlik binne, ek faak sizze moatte dat it no yn hyl wat opsichten gâns better is as doe. Mar dôchs: Dy tiid hie bij syn grutte earmoede en totaal gebrek oan sosjaal rjocht dôchs ek syn moaie kanten en ien dêrfan is tinkt my altyd de gemoedlike omgong tusken de minsken.

Wy as jonges wienen moandeitemiddeis faak mar min thús te krijen. Der wie dan fan alles te belibjen en de jonges wienen doe ek al krektlyk as no, efter in ko of in skiep of in geit oantyskje, wol man, dêr woe men it iten hast foar stean litte.

Mar foaral yn 'e waach wie dan in soad te hearren en te sjen. As wy dêr sa'n moarn in plakje fine koenen, wêr't Bootsma ús net yn 'e gaten krije koe, no dan wie ús moarn goed, want och minsken, wat wie der in soad te belibjen. Men koe der op twa plakken ynkomme fan bûten, foar en op 'e side wie elk mis in doar. Troch de earste waard de bûter en tsiis der yn- en troch de twadde der wêr útbrocht.

Sawat yn 'e midden wie de weagerij. Twa tige grutte houten skealjes, elk oan fjouwer moai dikke touwen en dat saakje hong oan in grutte evenaar, dy't op syn bar wer oan in flinke kramp oan ien fan 'e balken hong.

En dan dy wichten. Och minsken, wat wiene der knapen by. En der bokste Bootsma mei om oft it neat wie.

In oarenien wie der om de fetten bûter en dy grutte tsizen op de iene skealje te setten en dan wie Bootsma de man om it krechte gewicht fêst te stellen. En dan wiene dêr de keaplju bij om te keuren en de priis te neamen foar de bûter. Japik Sjouwes v. d. Veer út Koudum en Liuwe Ketelaar en Tjebbes út Warkum en dan wie der ek wolris in hiel lange man, dy kaam út Snits sei men wol, folle letter haw ik tocht dat dit van der Weert wêze moatten hat. As tsiiskeapman haw ik oars net kennen as Rinke Wabes de Jong. Hy wie in grutte en swiere man en doedestiids boer ûnder Ymedam. Sa goed ik wit wenje syn bernsbern noch yn Drylst en binne yn it grut wat harren pake doe, bij syn boerebedriuw al, yn it lyts begûn is. Hy wie in soan fan Wabe Jisk dy't yn dy tiid wenne yn it hûs wêr't de stien yn 'e muorre mitsele is (*Hoofdstraat 5*) mei de nammen fan fjouwer Minke's der op. Sa goed ik wit hie hy twa bruorren Jan en Japik en trije susters Wybrich, Hindrikje en Minke.

No, Rink Wabes dan en Japik Sjouwes, dat wienen twa mannen wêr't der yn 'e Waach noch al gâns in bytsje nei lústere waard. Ut 'e waach wei wie ek in doar dy't útkaam yn de gong fan it "Wapen van Friesland" en der krekt tsjinoer wêr in doar nei de tapkeamer ta. Dy beide doarren stienen sa'n moandeitemoarn beide yn it wiidst iepen en altyd troch wie der dan hinne en wer gerin fan út de waach nei de tapkeamer en oarsom. Mar bij dy doarren, doarsten, wy as jonges net heal te kommen, want dan seach Bootsma ús en waarden wy ûnsêft ôfhimmele.

Alderhande fiten waarden der troch dy grutte keardels úthelle op eagenblikken as it net drok wie. Sjen wa't dy swiere wichten it heechst optille koe, of ien in tsiis sa mei beide hannen foar it liif hâlde en dan sjen hoefolle men der opsette koe, dy dingen seach men dêr al folle fert oan en dan ek faak tsjininoar wage. Sa haw ik der ris bijstien. (ja, wat efterôf fansels) dat Bootsma en Rinke Wabes tsjininoar op 'e skealjes soenen. Hjir skynde noch al it ien en oar oan foarôf gien te wêzen, dat wie oan 'e ferhalen wol te hearren, mar no soe it dan oangean. Dit waard spannend, it wienen in pear grutte en swiere manlju. De kondysjes waarden dan earst ek goed troch de beide karmasters, Sybren Skrale en Japik Sjouwes v.d. Veer, fêststeld. De skealjes waarden earst sekuer lyk makke en de beide mannen moasten de jassen en de skuon útlûke en Rinke Wabes woe oars net as hy soe syn pet en Bootsma syn helm ôfdwaan. Fierder waard der fêststeld dat dy't it ferlear moast oan it selskip dat der op dat stuit yn 'e waach wie in rountsje jaan. No, dit beloofde wat te wurden. Doe't alles jitris goed bepraat wie gyng Rinke de Jong op 'e iene skealje stean. Mar ja, doe hinge dy oare op healwei tusken flier en souder en dêr koe Bootsma sa nea op komme. Doe in man as fjouwer oan 'e touwen dy lege skealje nei ûnderen lûke, mar dat skynde noch al in poepetoer te wêzen. Earst dat lûken gyng noch, mar doe't dat ding op 'e flier stie moast der romte komme dat Bootsma der op stappe koe en moast dy skeal op 'e flier hâlden wurde. Mar ja, it slagge, mar och heden, Rinke de Jong gie sa mar wêr nei ûnderen en Bootsma koe hinne en wer wrakselje sa't hy woe, hy bleau op healwei tusken flier en souder sitten en doe om it moai te krijen, drige Rinke Wabes der ôf te springen, sadat der al gau wat manlju omhinne kamen om te soargjen dat dy beide mannen wer heel en goed op 'e fuotten terjochte kamen. No, sei Bootsma, doe't de jassen en de skuon wer oan wienen, no sil ik dit ek mar wer te plak sette en mei helle hy út elke broeksbûse in pûnswicht, Dit falt my fan dy ôf, sei Rinke de Jong, mar hawar, earlik is earlik, en mei helle hy út elke bûse in twapûnswicht. Ooh minsken, wat hienen dy grutte keardels der meiinoar in soad wille, der waard wat ôflake en it slot wie, der waard fêststeld it yn nije wike oer te dwaan en dan earlik. Oft it der ek fan kommen is doar ik net te sizzen. Wol wit ik dat wy as jonges efkes letter ûnsêft it de waach weireage waarden. Doe't nammentlik it folk wat begûn hinne en wer te rinnen, krige Bootsma ús yn it fizier. Wy hienen wat al te lang wachte en koenen net gau genôch fuortkomme. Mar wy hienen Bootsma sjoen sûnder jas en helm en stok en sûnt wiene wy net heal sa bang mear foar him. Letter waard hy oerpleatst fan Warns nei Koudum.

Wy wiene doe fan dy jongmaatsjes. Wy hawwe doe op in sneintemoarn noch al ris in wat núver aventoer hân. Sneintemiddeis om tolve oere waarden út de doar fan it âld gemeentehûs de pearkes ôflêzen dy't yn de foarige wike de geboadens oanjoun hienen. As de klok slein hie moast Bootsma klippe. Ik mien fan tachtich kear. Net liede, mar klippe en net ien dy't dit sa goed koe as hij. As it dien wie, rûn hy fluch nei it gemeentehûs en kaam dan krekt op tiid om it pompier dat siktaris of de klerk oan it publyk foarlêzen hie yn it kastke dêr neist it eksteurshikje te plakken. As Bootsma yn 'e toer gyng, liet hy de kaai fan bûten yn 'e doar sitte en doe't hy dy sneintemoarn dien hie, siet de doar op slot. Dit wie in boel. Wy stienen mei-inoar bij it âld gemeentehûs. Och safolle wie der ornaris ek al net te belibjen en dêr kaam dan al folle it jongfolk gear,. Mar Jan Prater hie al lang dien en noch gjin

Bootsma. Doe begûn de klok efkes te lieden en doe nei in skoftke, dêr kaam hy oan. Hindrikje fan Reinder (*Pan*) hie him ferlost. Noch nea hat hy ús sa gemien oansjoen as doe en dôchs: wier, wier, wy hienen him net opslúten. Mar de kaai siet letter nea wêr yn 'e doar as hy klipte. Och, Bootsma koe oars ek wol wat hawwe fan de jonges. Letter, folle letter, doe't hy my net mear bij myn foarnamme neamde, sei hy ris, doe't wy it oer jongesstreken hienen: Ik tink altyd sa: as in jonge en in hûn elkoar sûnder sprekken foarby geane, doocht net ien fan beiden. Dat sei Bootsma. Wa hat noch in petret fan him? Tenei oer wat oars.

**

22. Sutelders

Koudum wie doe ek al, lyk as no, in plak wêr't in soad grienten ferboud waarden. Mar doe wie dit dan bûten de wintergriente meast beantsjes. De hannel dêr yn wie doe ek oars as no. No giet it bij it gewicht en bringt men alles nei de feiling. Doe net. Ei jonge nee, dy dingen moasten doe allegearre teld wurde. It gyng bij de hûndert. Der wie doe gâns drokte mei. Allegearre telle en dan yn sekjes dwaan. Sekjes fan fiifhûndert en fan twahûndert en in soad fan hûndert, dan koe elts altyd betsjinne wurde. Dan ek noch in soad sa los yn 'e karre en dan moasten jonges en famkes en ek grutte minsken der mei op 'e sûtel. Meastal nei Warkum en as it dêr net al te flot fan 'e hân woe, wolno, dan fierder op nei Boalsert en wie de karre leech, dan itselde paad werom op hûs oan. Dit wie in hiel ein, mar och, it wie doe hiel gewoan. As de jongelju dit no moasten, soe der op syn minst wol in bromfyts komme moatte, op in gewoane fyts soe dat net gean, dan trape men jin dea. Ja, sa is it no. Mar de ôfstannen wienen doe like grut en de diken lang sa goed net, mar ik kin dôchs wol minsken, dy dat soort fan reizen faker as ienkear dien hawwe en dy't der hyl sûn ûnder bleaun en der tachtich jier om wurden binne.

It wie yn dy jierren dat de spoarhaven yn Staveren groeven en makke is. Dêr arbeide fansels in soad folk en der moast dus ek in soad iten wêze en foaral ek brea. Ik wit noch dat Marringa, ien fan 'e Koudumer bakkers, dêr wat foar him yn seach. Hy naam der noch in feint bij en dan stjoerde hy elke dei twa jongkeardels mei in oerladen karre fol "polderbôlen" sei men der tsjin, ik soe hast wol tinke dat it fan dy grutte tarwebôlen wienen, nei Staveren en altyd wêroan kamen dy twa mei de lege karre werom. Eltse dei wêroan hinne en wêrom nei Staveren, der sa'n hiele dei yn it spier om it brea kwyt te reitsjen en der jild foar yn it plak te krijen, want dêr gyng it fansels om en dat wie faak it maklikste net iens.

En as it moai of min waar wie, it moast. Marringa moast syn spullen kwyt en dy minsken dêr yn Staveren moasten it hawwe.

Op Snakkebuorren wenne doe de mosterman en stekebakker. Earst wie dat Ruerd fan Sibbele Janke (*Sibbele Tjittes Smits en Janke Ruurds Bakker*), lyk as heit him altyd neamde. As der moster meald wurde moast, dan draaiden syn jonges oan in grut rêd. Ruerd is mei syn grutte hûshâlding nei Amearika gien. Ik wie doe in jonkje, mar ik wit noch wol dat der gâns praat oer wie. Hy wie nammentlik ek kosten yn 'e lytse tsjerke en dêr moast doe noch in ôfskiedsjûn hâlden wêze. Letter ha ik wolris heard woe Ruerd graach werom komme, mar der is neat fan komd. Om de jierren kinne

der fan syn bern noch wol yn libben wêze.

Nei Ruerd kaam Rein Bersé yn dy saak. Dy hie it mei de mostermûnle wat oars, wat mear modern sil ik mar sizze. Hy hie in grut rêd fan ik wol leauwe wol trije meter en dan sa'n fyftich tomme breed., Dat wie oan wjerskanten mei hinnegaas tichtmakke mei oan ien kant in foech doarke. Dat rêd draaide om in as en om 'e hânbree sieten der flinke skreplatten yn. Rein syn hûn waard dan troch dat doarke yn it rêd setten en dan waard dat yn beweging brocht. Dat bist moast dan rinne en die dat ek sekuer. Ik haw it faker as ienkear sjoen. Dan draaide de mûne en de moster kaam út in sleufke weiprotten en rûn yn in grute bus. Ik ha wol faak foar ús mem foar twa sinten moster helle bij Rein. Ik helle dit dan yn sa'n heech kopke sûnder ear en ik hie dat dan omtrint fol, wit ik noch en hearlik rûkte dat. Ik tink noch wol faak as ik it no op 'e tafel ha, dit is neat wurdich bij Rein Bersé sines. Mar de haadsaak fan Rein syn hannel wie de ferkeap oan 'e winkellju yn it doarp en de omkriten, mar foar it lêste moasten dan soms ek hiele reizen dien wurde. Hy hie dêrfoar in weintsje op fjouwer tsjillen en foar in stok mei in dwerslatsje en der rûn Rein dan foar te lûken. Wylst Lolke fan Wibe en Akke (*Wiebe Lolkes Postma en Akke Hendriks Postma*) der efter rûn te triuwen. Om't it doe diken wienen mei hynstespoar wie it altyd in hiele toer om it sa te ploaien dat hja net te folle lêst hienen fan it grint. It gyng dan nei Himmelom, Bakhuzen, Alde- en Nijemardum en Sondel en Balk, wylst op de weromreis Aldegea en Nijegea meinomd waarden. Sa hienen hja twa dagen yn 'e wike harren fêste rûte en ik wol leauwe as men no nochris hearre koe hoe grut of leaver hoe lyts it kaptaal wie dat der bij Rein Bersé en ek bij dy beantsjesútelders sa'n dei yn bard waard, dan soe men der wol tige om laitsje, want och, it wienen allebeide mar sinterske negoasje. Mar ja, in dûbeltsje wie doe mear wurdich as no in gûne en wat mear seit, it wie doe gâns mear yn oansjen. Mar de loop en it wurk dat der om dien wurde moast, wie der net minder grut om. Rein Bersé is letter fan Koudum ôfgien, ik miende fan nei Nijemardum. De bern sille dêr noch wol tahâlde, tink.

Ik wit ek noch dat der twa jonges moarns mei harren breatromke op 'e rêch yn Koudum rinnen kamen en neimideis om fjouwer oere wer ôfstutsen. Dy gyngen nei de "lytse skoalle".

Hja kamen út Sondel alhielendal. Sa goed ik wit wiene it jonges fan Igge van der Veer, dy wie dêr doe timmerman. Om 'e jierren kinne dy jonges der noch wol wêze, mar dan binne it fansels gjin jonges mear.

Mar ik wol mar sizze wat waard der al rûn. Wy hawwe it noch al lang rinnende dwaan moatten, want ja, it wie wol ik hast leauwe al 1898 foar't de earste fytsen, sa as dy dan no binne, kamen.

Bij it bouwen fan it fabryk yn Balk en de pleats te Ealahuzen moast elts noch rinne. Hé ja, oer dat lêste moast ik oars alris wat fertelle. It is wol gjin Koudum en it is ek net mear alhielendal út myn bernejierren, mar it is mei it earste sawol as mei it twadde sa nei ferweve, dat ik mien it heart der bij.

Tenei mear.

**

23. Skimerjûn

It is sneintejûn. It is allegearre snie en noch al kâld. Yn 'e hûs is it lekker. Wy binne tegearre, de frou en ik. Oan it lewant baarnt it skimerlampke, fjouwer siden hat it, alle fjouwer oansichten fan Koudum. Wy hawwe dit lampke krige doe't ik 80 jier waard.

De Vries en syn frou brochten it ús dy jûns. It wie mei út tank foar wat de frou har heit op syn âlde dei hân hie oan de stikjes oer Koudum yn 'e Balkster krante. En dêrom ek mei bin ik sa bliid mei dat lampke. Wat jo, wy koenen mekoar te goed. Wabe (*Wabe fan Jan van der Veer en Klaaske de Cock*) en ik. Hy wie, sa goed ik wit, in jier âlder as ik. Hy wie fiskerman en húshâlde al folle bij de krússleatsbrege bij syn fûken, lyk as syn heit dat froeger ek die.

Hy wie troud west mei Geartsje van der Wal. Geartsje fan 'e feanbaas, seine wy al folle, om't har heit as feanbaas yn Koudum komd wie. Ja, dat lampke hat foar ús in grutte wearde. Dat kinne de minsken dy't it ús joen hawwe net heal begripe. De jonge minsken kinne net mear yn skimerjûn sitte, dy moatte ljocht om harren hinne hawwe, ljocht en muzyk en sport, mar mei minsken op ús jierren is dat hiel oars, teminsten bij ús. En as dan it praat oer de bern en 'e húshâlding út is en wy nei dat lampke sjogge, begjinne ús tinzen yn it âlde doarp om te dwalen. Sa ek no. Wy hawwe no dat eintsje buorren foar ús, der bij "Het Wapen van Friesland" wei, mei de tsjerke op 'e eftergrûn. Och minsken, wat hat ús dat in soad te fertellen. Alderearst oer de minsken dy't der sa'n santich jier ferlyn wennen.

Earst Piersma syn tún, dan Eeuwe Hinke (*Eeuwe Jans van der Veer en Hinke Jans van der Meulen*), Wabe Jisk (*Wabe Jacobs de Jong en Jisk Jans van der Meulen*), Marringa, Sjouwe Qarré (*Quarré*), it âlde Gemeentehûs, wêr't wy yn troud binne, dan fierderop Frans Snider, master Reyenga en dêr neist de yngong nei de lytse skoalle, dan Durk en Jaike, Saalke en Gelske, Jouke en Antsje (*Jouke Tjebbes de Boer en Antje Franzes Postma*) en Douwe en Jehanne (*Douwe Haitzes Visser en Johanna Lieuwes van der Veen*).

Oan 'e oare kant efter de streek linebeammen earst de herberch fan Piersma en dêrneist de Waach, dan in lyts kampke lân en dan notaris Carpentier, Tymen bakker, Âlde Yfke, baas Smid (*Benjamin Faber*), Popke-Akke, Bekersma, Hindrik Jaarsma (*kastelein*), Idserd en Grietsje (*Krol*), widdo Okkinga, Japik Wytses (*de Jong*) en Willem en Boukje (*Feenstra*).

Och wat in oantinkens oan al dy minsken en dat eintsje buorren.

Ien kear yn it jier, de twadde wike yn septimber, wie it der merk. Minsken dy't dy Koudumer merke net kennen hawwe, kinne it harren ek net yntinke hoe fleurich it der dan op dat ein wêze koe. Mar as wy sa nei dat plaatsje sitte te sjen komme der ús ek oare dingen foar de geast. Hoe faak binne wy yn letter jierren dat eintsje buorren ek gien yn stadige stap, wylst de klokken lieden en wy heit of mem, pake of beppe, omke of muoike, in broer of in suster nei it tsjerkhôf brochten en wa wit sil men miskien ek ús ienkear

Foar de tsjerkehikke lei in grutte blauwe stien. Dêr sieten al folle famkes op te bikkelen.

Ik sjoch it noch en hear noch fan: gatsjes, boltsjes, eskes en standerkes.

En dan: de âlde tsjerke. Wat soe dy jin wat fertelle kinne. Dêr binnen dy muorren hawwe hja allegearre sitten te lústerjen, ús âlders, ús foarâlders en dy harren âlders. Hja lústeren nei deselde wurden as dy't no sprutsen wurde en hja songen deselde sangen mei it ek wêze yn wat in oar ritme en tempo. Mar ja, foaral dat tempo fan doe paste alhielendal bij de tiid en de minsken fan doe.

En dêr om de tsjerke hinne op it âld hôf binne hja te rêsten lein en as ik dan sa no en dan der ris rûndwaal en de nammen lê, sjoch ik al dy âld Koudumers wer dúdlik foar mij.

Op in Krystmoarn loek pake de jas oan en sei: Sjesa jonge, no sille wy ris hearre wat dûmny te sizzen hat oer Lukas 2. Dy moarn haw ik heech by pake opsjoen doe't dûmny Tinholt wier oer Lukas 2 preke. Ik koe my net begripe hoe't pake dat samar foarút wist.

Sokke dingen ferjitte jin nea. Sa ek ris op in sneintemoarn dat der in man út Snits yn Koudum preke. It wie in mynhear Dolman, hy leit yn Snits op it tsjerkhôf. It wie al in âld man en hy koe de ein net fine. It wie om njoggen oere begûn en om healwei tolven wie hy noch altyd drok yn it spier. Mar doe waard it de minsken te slim. Ieke Hoekstra wie de earste dy't útrûn en der gyng it hinne, froulju sawol as manlju en foaral de minsken dy't bûten wennen, allegearre rûnen dy der út. Elk kin wol begripe dat dit in rare boel wie. Wy as jonges hienen in soad wille en doe't it útrinnen sawat dien wie soenen wy ek mar gean, mienden wij, mar Reinder stjoerde ús wer nei ús plakken.

It wie (ik mien yn 1884) op in sneintemoarn om 12 oere hinne dat wy reek út de kloksgatten rôljen seagen. Der wie de moarns preeklêzen west. Dûmny Landbouw hie lêzen. ja, hjir mei ik earst wol wat dúdliker wêze tink. Sjoch, dit wie sa: Salverda, de provinsjale opsichter en Japik Schut, in boer, wienen beide âlderling en as der no moarns net in dûmny wie, liezen dy beide mannen om beurten in preek. No hienen wy as jonges Salverda de namme joen fan dûmny Waterstaat en Schut dy fan dûmny Landbouw. Wy bedoelden dit alhielendal net as skelnammen, mar ja, jonges hen! No, dy moarns dan hie Schut lêzen en bij it útgean wie der yn dy banken tsjinoer de tsjerkfâdebank grif in têt mei fjoer omrekke en dat hie raar genôch komme kinnen. De pipen fan it oargel wienen al teraand, de muorren en it plafond alhiel swart en in soad rûten stikken en âlde dûmny Schaap fan Tsjerkwert, dy't de neimiddeis preekje soe, is mar werom gien.

Sjesa, no draai ik it lampke in slach om, dan sjoch ik it letter ris fan in oare kant.

**

24. 'It bline Ezel'

It wie, miende ik, yn 1896 dat der yn Ealahuzen in pleats ôfbaarnde. It wie de pleats wêr't Wopke Tsjallings de Jong op wenne en yn eigendom bij Baron van der Felts.

It is de pleats dy't stiet in bytsje skean tsjinoer it âlde hûske dêr oan 'e marswâl. Dat hûske wie doe in herberchje en hjitte "It bline Ezel". Der wennen doe in pear minsken sûnder bern. De man hjitte Langerap, syn foarnamme wit ik net mear. Hy wie kûper fan syn fak. Syn frou hjitte Swaentsje. It wienen doe minsken fan sa'n goed fyftich jier en beide poerbêst.

Fan de pleats wie it hok allinne stean bleaun. Dêr hûsmanne de boer mei syn hûshâlding yn. It wie net rom, mar it koe salang. It wienen de boer Wopke Tsjallings mei syn frou en fjouwer grutte bern, twa soannen, Tsjalling en Jentsje en twa dochters, Fokeltsje en Fetsje.

Wy hawwe mei in soad wille dêr oan dy pleats arbeide. It wie yn 'e simmer doe't wy dêr kamen en wy wienen der oan mids novimber ta. Arsjiitekt wie mynhear van Hout, dy't letter as ynspekteur fan Wâldsein op it Heechein yn Snits wenne hat en opsichter wie Douwe van der Meer fan Molkwar. Hy hie syn kosthûs yn "It bline Ezel".

Oannimmer wie baas Jan van der Veer, pake fan de tsjintwurdige timmerman yn Nijegea, sa goed as ik wit en útfierder wie ek in Jan van der Veer, de soan fan de oannimmer. Sa goed ik wit libbet syn frou noch.

It timmerfolk kaam moandeitemoarn sawat rûnom wei opsetten.

Ut Aldemardum kamen Auke Baukema en Minne (syn fan wit ik net mear). Baukema wie in man fan sa'n fyftich jier tink, in man fan betsjutting en in earste klas fakman. Sa goed ik wit wie syn heit dêr yn Mardum yn 't foarige skoalmaster.

Ut Bakhuzen kamen Nanne Zalmstra mei syn soan Karel en dan noch Sjoerd Asma. Alde Zalmstra hie in lyts spraakgebrekje. Dokter hie him in stik fan 'e tonge ôfsnien, fertelde hy mij. Hy wie in gesellige prater, as ik it goed ha wenje der noch inkelde pakesizzers fan him yn Snits.

Ut Warns kamen âlde van der Werf en syn soan, Hermanus mien ik dat hy hjitte en dan noch Harmen Bruinsma. Dy lêste woe altyd mei elk wedzje, dat hy de grutste noas hie.

Hy koe dat ek maklik weagje, want hy wie wis dat hy it winne soe.

Dan kamen út Heech: Rimmer de Vries, Reinder Alkema en Floris de Vries. Rimmer wie in man dy't bij alles wat hy die altyd in soad wurden brûkte. Hy wie wol in gesellich man, mar moarns ier hienen wy wolris in hekel oan him. Hy koe ek wol timmerje, mar mitselje en tegelsette dat wie oars syn fak, dêryn wie hy ek in baas.

Dan kamen der ek in pear út Balk, mar dy nammen wit ik net goed mear. Ien derfan wit ik noch wie Jehannes Bakker. Hy wie troch mynhear van Hout oansteld foar it mingen fan de spesy en dat kaam dan ek sekuer ynoarder. Hy wie de man mei lang burd en in baas snor. Hy allinne rûn net mear nei it wurk, hy ried op in houten fyts mei izeren hoepen om 'e tsjillen. Der sille fêst noch wol neikommelingen fan him yn Balk tahâlde.

As kok hienen wy der lytse Kees (Kees Hartoch) fan Molkwar. Hy wie al in man fan jierren, hy krige syn lean, fjirdeheal gûne wyks, fan 'e baas en wie der bij ús yn 'e menaezje op ta.

Murk en ik kamen mei ús beiden út Koudum.

Sa kamen wy dan út alle doarpen hast der om hinne wei setten en soargen moandeitemoarns om sân oere sawat bij âlde Piet van Veen op 'e hoeke fan 'e Bokkelean te wêzen. Dêr wachten wy elkoar op en rûnen dan meiinoar nei Ealahuzen nei de pleats. De Hegemers allinne kamen lâns in oar paad. Dan earst in hapke ite en dan oan it wurk.

Kees sierde alles yn in grutte pot, sa ien mei twa earen en in seel. Fjouwer kear deis kofje dy't wy dan mei in sleef yn ús kommen skepten en middeis potstrou. ja, seis dagen yn 'e wike potstrou en it smakke altyd weroan lekker. De potstrotsierderij wie noch al in hiele berêding., As it middeis oan it sierden ta wie, waarden Rimmer en Minne roppen. Dy setten dan tegearre de pot mei kokjende sûpe fan it fjoer yn in gat yn 'e grûn, dan de iene de pot beethâlde en de oare mei in houten prikke oanriere, wylst âlde Kees it moal der ynrûgelje liet en it barde mar inkeld dat der ris kluten yn sieten. Elk helle syn eigen fetpantsje fan it fjoer en elke dei weroan smakke it lekker.

Auke Baukema wie keetbaas. Hy soarge der foar dat der oarder bleau ûnder dit noch al mingde selskip.

Rimmer wie de man dy't moarns de lampen opstiek en jûns wer útblaasde, syn koai wie

dan ek flak neist de iene lampe. Lyk as ik al sei, hy beprate altyd alles. As hy bijgelyks de lampen útblaasde, wie it ek steefêst bij de earste: No mannen, dit is de earste verduistering en as hy bij de twadde wie: allegearre ûnder 'e wol mannen? Is elk der op fertocht?

No hear, der giet er dan. Dit is de finale verduistering en welterusten allemaal.

No, jûns mocht dat hinnebruie mei dat gepraat, mar moarns wie it minder. Hy wie dan de earste en sa gau't hy út de koai wie, begûn hy te praten, al mar prate en jeuzelje en dêr koenen Murk en ik hielendal net oer. Wy sliepten byinoar en leinen altyd krekt sa lang as wy Jehannes Bakker op syn fyts oankommen hearden. Dat ding makke sa'n lawaei dat hy wie noch mar krekt op 'e Trophornsterdyk dan hearden wy him al. No, dit wie ús wekker en dan wienen wy noch krekt ier genôch.

Mar Rimmer bedoar elke moarn de pret. Op in jûn doe't hy foar it nei bêd gean noch efkes nei bûten gyng, namen wy in hiel fyn boarke en boarren in lyts gatsje yn syn kofjekom.

Dêr soe hy moarnier wol fan út it fjild slein wêze. Ja, sa tochten wij, mar it waard oars.

Earst syn gewoane praatsje oer it waar en dat it wol spanne soe dat it hjoed droech bliuwe soe, en doe wie it: Wat sille wy no belibje, de kom leech en de broek wiet? Ik tink al, wat wurdt it my waarm op 'e knibbels, mar jawol, in lekkke kofjekom. Hoe kin dat no?

Jawol, jawol, in lyts fyn gatsje. Hoe komt dat der no yn soe men sizze. Troch de hurde wyn of troch de tonger kin soks net. Nee, dit is minskewurk. Mar no soe ik tusken Dokkum en Staveren dôchs net ien minske witte dy't ta sok in wandied yn steat is of it soenen dy twa barbaren wêze moatte, dy't dêr yn 'e koai lizze. Murk en ik leinen te skodzjen op bêd. Wy hawwe him de middeis efkes holpen. Mei in bytsje gips hienen wy de kom samar wer ticht, en de oare moarns gyng it praten fan Rimmer wer gelyk troch. Hy koe net oars, hy moast prate.

Drank waard bij it bouwen fan dy pleats sa goed as net brûkt. In hiel, hiel inkelde kear dat baas Jan der ris traktearre. Werom dat wit ik net, mar Rimmer mocht fan dokter dat spul net hawwe. In oar soe gewoan "dank je" sein hawwe, mar Rimmer net. Ei jonge nee, dat moast bepraat wurde. No Rimmer, sei baas, moat hy mar fan boppen fol? Nee baas, Rimmer werom, nee wier net, ja, sjoch, ik ha se altyd aardich goed bite kinnen en dat soe noch hiel wol gean, mar nee, wier net, it moat mar net. Nee sjoch, ik haw myn part hân, dêr haw ik in gerêst geweten yn, ja dêr doar ik gerêst de holle om del te lizzen, sa prate hy dan mar oan ien stik wei.

De jûnen yn 'e keet wienen, foaral doe't dy langer waarden, echt gesellich Auke Baukema en ik liezen in soad foar. Hy hie ek noch al wat boeken en koe ek hiel moai lêze. Ik hie de Rimen en Teltsjes der mei hinne nomd en ek noch wat oare boeken en toanielstikjes lyk as Sjouke de Vries (of rjocht en sljocht dat giet der mei!), De twa ringen, It kistke mei geheimen, It Pikelfleisfet, Alderleafde en mear oaren. Allegearre stikken dy't harren o sa maklik lêze lieten en dy't o sa moai wienen. No miskien net mear, it moat no hie! ûnbegryplik wêze, wol men it moai fine.

De soannen en de dochter fan de boer wienen der dan ek bij en faak Wopkeboer en de frou ek. En sjonge mei-inoar, och minsken, wat waarden se ophelle dy moaie sangen dy't wy op skoalle leard heine en dan dy Fryske sangen lyk as: Oan 'e kant fan 'e mar', Moai sûnder

wjergea binne ús Wâlden, Leave sêfte simmerjûn en neam mar op. De iene learde se fan de oare en hoe mear wy songen hoe mear nocht wy der oan krigen.

Ek wol gyng it op in fertellen en Baukema en Zalmstra, beide mannen dy't har hiele libben yn Gaasterlân trochbrocht hienen, koenen der wat mei. As it gyng oer "Mynhear" (van Swinderen), in echte folksman en hoe't hy mei syn boeren omgyng. En oer it lysterstrikken en snippefangen of as it te praat kaam oer de moardnerbeam en oer de Spoeksingel en oer de fjoerwurken it iene jier op mynhear sines en it oare jier op mefrou har jierdei, och man, der foel sa folle oer dat Gaasterlân te fertellen, sadat it faak oer boerebêdgongerstiid wie foar't der ôfbrutsen waard.

Mar moaie jûnen wienen it en ik wit noch klear dat âlde Wopkeboer ris op in kear sei: wy sille wol ûnwennich wurde mannen, as jimme fuort binne. En ja, faak tink ik ek noch wol oan dy jûnen werom en as ik ris mei de bus nei Koudum gean, dan haw ik fan fierren dy pleats al yn it fizier. Nearne haw ik mei mear nocht ferkeard as dêrre en faak as ik der oan tink, komt it wer boppe soenen der ek noch fan dy minsken libje en wer soenen dy dan wêze? Ik ha swak moed om't ik ien mei fan de jongsten wie fan de hiele ploech.

Freedtejûn wie it de jûn fan ôfrekkenjen. Lytse Kees helle dan de briefkes fan de boer, de winkelman en de slachter en it famke fan de bakker kaam dan om mei elk fan ús oer it brea ôf te bossen. Baukema krige de briefkes en dan gyng it mei-inoar yn optocht nei Swaentsjemuoi, sa't wy har dan neamden en der waard útrekkene hoefolle elk hie te beteljen. Lytse Kees wie der op ta. It kaam dêr bij Swaentsjemuoi hielendal net op it fertarren oan. Dêr hie hja mar in hekel oan. In kopke tee om't wy sa'n hiele wike kofje krigen en baas hie de tabakspot op 'e tafel, elk koe mar raak stopje. Och, wy koenen der ek in pear oeren op ús gemak troch bringe. Douwe van der Meer wie der dan ek bij, hy wie dêr yn 'e kost. Alderhande ferhalen kamen dan op 'e lappen en it wie faak let as wy der wei kamen.

It is (foaral as it tsjuster moanne wie) soms wolris in toer west om de daam te finen, mar it is altyd sûnder ûngemakken ôfrûn.

Sneontemiddeis om fjouwer oere hâlden wy op. Dan wat ferklaaie en elk sette de stap der yn nei it eigen doarp.

Wy hawwe der noch alris in fyt belibbe, dat is no just it moaiste net, mar ik wol it dôchs noch efkes fertelle. It is it bêste miskien en lês dit mar net om itenstiid hinne.

Sjoch dat siet sa. It wie wolris wat in boel mei it drinkwetter. De pleats wie al hielendal platbarnd, der wie oars net stean bleaun as it hok. De reinwettersbak wie it noch al moai goed ûntkomd en der wie ek noch aardich wat yn, mar ja, salang de pleats net ûnder 'e kap wie, kaam der fansels neat mear bij en no mei dy grutte ploech timmerfolk, wêr't deis fjouwer kear drinken foar komme moast en de boer mei syn húshâlding, waard it krap Wetterlieding wie der doe noch net en der wie al in put, mar dat wetter wie net te drinken.

Ut de bak bij it herberchje en bij noch in pear buorlju mocht Kees wolris wat helje, mar it wie allegearre o sa bij de mjitte. Hy soe dan ek mar mei syn ôfwaskerij nei de marswâl hienen wy ornearre, mar ûnder ien betingst: gjin marswetter mei werom nimme. No, dat beloofde de âlde en wy wisten ek net better of it gyng altyd earlik yn syn wurk. Doe op in moarn betiid barde it. Rimmer wie as altyd earst op en al wer drok oan syn moarnspraat.

De pot mei kofje stie op 'e tafel en dêr skepte elk dan mei in sleef út yn syn kom.

Doe barde der wat, fernamen wy wol. Rimmer hie skept en doe wie it: "Wat hawwe wy hjir, as ik freegje mei? Jawol, jawol. No mannen, hjir hawwe wy no de libbene mei de deade" en mei hâlde hy oan ien poat in moaie foarse kikkert. "Sjoch", sei hij, "hy is de dood in water gestorven". Lytse Kees krige de hûd fol skellen, mar hy grommele mar wakker. Dat bist koe best yn dy pot sprongen wêze, tocht hij. Wy dienen it dy moarn sûnder drinken, mar Rimmer fûn it sûnde fan it swiet yn syn kom. Hy skepte nochris, dat earne bist koe it dôchs ek net helpe, sei er.

**

25. Koekeslingerjen en it koekekneppejen

In pear fan 'e hiel âlde boarterijen of spullen (ik wit hast net hoe't ik it neame moat) dy't sa goed as alhielendal wei waarden, binne it koekeslingerjen en it koekekneppejen. It earste haw ik net in soad oan mei dien, dat wie mear feinten- en manljuswurk en doe't ik sa fier kaam, wie it koekeslingerjen al sawat fan 'e baan. Wol haw ik der faak bij west en ek hast like faak tsjinst dien as prikjesetter. Oan dat slingerjen gie ornaris noch al in hiele seremony foarôf. It waard as regel dien troch fjouwer persoanen. Der moast earst útmakke wurde wa de maten wêze soenen. Ik haw der faak bij stien dat dit troch streeksjitten útmakke waard en ek wol troch prikjelûken.

Geart Piersma, Kees fan Idsart (*Krol*), Jehannes fan Frans Snider, Freark de Boer, Japik fan Jouke Lysbert (*van der Veer*), Gerrit fan Willem Hindriks (*van der Heide*), Hindrik fan Joseph (*Schurer*), Wigger fan Frans Jentjes (*Smits*), Rink fan Ids Ykema, Piter fan Wabe Piters (*Visser*), Bouwe fan Piter Thiises (*de Boer*), Ane Okkinga, Klaas fan Douwe Haites (*Visser*), Ulke fan Myes Gras en noch folle mear, te folle om hjir allegearre op te neamen, wienen dan bij elkoar, faak op 'e kamp fan âlde Jeltsje (dat is wer't no it sportpark is en 'e grientefting). Ek wol op oare plakken lyk as it stikje lân bij it tienpolleboskje of op 'e kamp fan Piter Thiises, mar meast op âlde Jeltsjes kamp, ek al mei wol ik wol hawwe om't men der altyd it measte frij hie.

Earst waard der dan útmakke hokfoar fjouwer in partner wêze soenen en dan moasten dy fjouwer útmeitsje wa't earst, twad, tred en fjird slingerje soe. Dit waard dan meastal bûten it tou mei streeksjitten ynoarder brocht. Der waard dan in streek yn 'e grûn lutsen en dan alle fjouwer mei in sint smite. Dat woe mei dy grutte koperen fan doe ek gâns in bytsje better bepaald as mei dy lytse dingen dy't wy no hawwe. Dy't it tichtst oan 'e streek kaam hie de earste kar en dan dy't der oan folge. De twadde en de tredde goai wienen mei it slingerjen de bêsten, dan wie de koeke net op it langst en ek net op it koartst. Dy't earst en trêd moasten wienen maten en ek dy't twad en lêst moasten.

De koeken dy't brûkt waarden wienen meast Snitser. Der wienen yn dy tiid trije soarten dy't noch al ferneamd wienen. Dat wienen Jouster, dy jilden tolve sinten, dy wienen fan model wat koart en grou en foar slingerjen net sa hiel geskikt. Dan wienen der ek de echte Dimter, mar ja, dy wienen foar slingerjen fiersten te goed en te djoer. Dat wienen de koeken, dy't allinne bij bûtengewoane gelegenheden op tafel kamen en ek noch bij begraffenis. ja, bij in begraffenis krige elk in fean echte Dimter en it wie gewoante: der waard dan in lyts

stikje ôf biten en it oare kaam yn 'e bûse en mei nei hûs. Ik wit noch hiel goed doe't âlde Yfkemuoi (*Yfke Gerlofs Walstra*) op it tsjerkhôf komd is. Hja wie in suster fan ús beppe, doe krigen wy dy jûns allegear in stik Dimter koeke. Heit en mem wienen der beide hinne west, it wie dus dûbeld poarsje. Der skynde ek hielendal gjin niget oan sjoen te wurden, ik ha wol faak heard dat dûmny it like goed die as elk oar, it wie doe sa de gewoante bepaald.

Mar ja, tiden hawwe tiden en de Dimter koeke hat sûnt ek gâns in bytsje konkurrinsje krige. As ik no sa ris yn 'e bakkerswinkels sjoch, tink ik wol faak dat der no fêst gâns in bytsje mear bûtengewoane gelegenheden binne as doe't ik sa'n jonge wie. Oars wie it soe ik wol sizze net mûgelik dat al dy spullen oan 'e man rekken en dat skynt noch al aardich goed te gean yn 'e tsjintwurdige tiid.

Mar ik soe it hawwe oer it koekeslengerjen. No, it waarden dan meast Snitser koeken dy't brûkt waarden en dêr waarden dan in mannich fan koft en dy gyngen mei nei it lân.

No, dan koe it spul begjinne. Der waard in streek makke meastal troch in pear prikjes yn 'e grûn te setten en dêr moast nûmer ien wei begjinne. Dy hie dan de hiele koeke en snijde of biet der op sa'n tomme of acht fan 'e ein ôf in lyts stikje it om't de koeke dêr strak bij ôfbrekke moast. Dat eintsje waard dan it hautein neamd en der waard troch de oaren mar tige op tasjoen dat dit net te grut nomd waard. Oer sa'n hautein koene soms gâns wurden brûkt wurde en it duorre faak in hiel skoft foar't men it oer de lingte derfan meiinoar iens wie. Mar dan koe de earste syn slach slaan. Hy naam in foege oanrin en as hy oan 'e streek ta wie dan gyng mei in flinke swaai de earm omheech, de koeke knapte bij de hân ôf en gyng troch de loft, soms in hiel ein, mar soms ek net sa botte fier. Wy as jonges setten dan in prikje op it plak wêr't hy terjochte komd wie. Dan moast nûmer twa ek fan 'e streek ôf en wêr't syn koeke terjochte kaam waard ek in prikje bij set. Dan moast nûmer trije bij it einpunt fan nûmer ien wei en nûmer fjouwer bij dat fan twa wei.

Dit barde dan allegearre mei deselde koeke, dy't dan fansels al gâns ynkoart wie. No, en wa't dan it fierste slingere hienen, dy beide hienen it wûn. Wat hja dan wûn hienen? Wol, as it net om wat gyng, dan oars neat as it ein koeke, dat der oerbleaun wie en dat al fjouwer kear op 'e grûn terjochte komd wie en soms wol op núvere plakken. It barde dan ek faak dat dit ûnder 'e jonges omparten waard en och, dy seagen ornaris net sa hiel krekt.

Mar dy't it ferlern hienen dy moasten de koeke beitelje fansels. Foaral bij boereboelguodden waard der in bulte slingere. Kisten fol koeken waarden der dan hinne brocht en der gyng it faak en folle om in slokje, haw ik wolris heard. Mar it koekeslengerjen is tinkt my alhiel fan 'e baan.

It koekekneppeljen wie mar jongeswurk. Dat haw ik wol faak meidien. Dat gyng sa yn syn wurk: Wy betellen dan meiinoar de koeke, wy brûkten dêrfoar meast Jousters, dy wienen it goedkeapst. Dat kneppeljen barde meast efter boargemaster syn tún op 'e âld sânwei, dy't no grutte ferkearswei (*Nije dyk*) is. Wy hienen dan wer mei âlde Jeltsjes kamp te rêdden, mar no mear mei it stek. Der siet in moaie kantige peal yn dat stek, sawat krekt de tún foarbij en dy moasten wy krekt hawwe. Hjir waard de koeke oan fest bûn mei twa fan ús bûsdoeken, ien der ûnder en ien der boppe om, goed stevich, mar sa dat der sa'n tomme of tsien boppe de peal útstiek. Dan waard der op sân tred fan dy peal ôf in streek yn it sân lutsen

en dan koe it spul begjinne. Wer earst om 'e beurten riede en as dit klear wie moast nûmer ien begjinne. Dy moast op 'e streek stean en waard dan blyndoeke, dan trije slaggen yn 'e rûnte omdraaid, krige in ein kneppel yn 'e han fan sa'n fyftich tomme lang en dan mocht hy sân tred dwaan en dêr't hy dan terjochte kaam, dêrwei moast hy it boppe ein fan 'e koeke der ôfkneppelje en dat wie dan sines. Mar och hea, jo stienen soms wit hou fier fan dy koeke ôf, want dat blyndoeekjen as jonges ûnder elkoar dat gyng ornaris net botte sêft yn syn wurk en as men dan begjinne soe om dy sân stappen te dwaan, dan waard der fan alles besocht om jo safier mooglik bij dy koeke wei te loadsen en dat slagge soms ek mar tige en dan stie sa'n ien der as de doek foarwei kaam mei de kneppel yn 'e han mar faak noch fierder ôf as doe't hy mei syn sân stappen begûn. Sa koe it faak skoften duorje foar't sa'n koeke hielendal opbrûkt wie en der waard soms wat ôflake om de faak núvere sitewaasjes.

Ik wit noch op in middei dat Jan al fjouwer kear in beurt hân hie en altyd stie hy der einen fandinne, mar de fyfte kear doe slagge it mar moai knap. Hy stie der flak foar. Hy die in flinke haal mei de kneppel en it stik koeke fleach wit hoe fier de kamp oer en it wie as hie Klaas Bajema syn hûn der op lein te wachtsjen. Dat bist lei der sa fredich nei ús boartsjen te sjen, mar doe't Jan syn ein koeke de kamp oer stoude, wie it, sa't it like, syn beurt. Jan sprong oer it stek en soe it helje, mar Bello (of hoe't hy ek mar hiet) wie it earst en hoe't Jan ek bearde en maltjirge, de hûn sette de sokken der yn en Jan wie it kwyt. Hy wie frijwat noartlich, mar wy hienen in soad wille mei-inoar om it gefal en Jan die der al gau oan mei. Sjesa, dat wie ien en oar oer it koekeslengerjen en it koekekneppeljen.

Tenei wer oer wat oars.

**

26. "Sjaantsje"

"Sjaantsje". Wat tink ik noch faak oan him. Hy wie in jier âlder as ik, mar och dat sei net sa folle. Wy as jonges wienen al in soad om him hinne, want Sjaantsje koe alles en doarst alles en woe ek altyd alles wol en ik wit wol, der wienen net folle ûnder de grutte minsken yn it doarp, dy't Sjaantsje net koenen en net lije mochten. Hy hiet fan rjuchtwegens "Marten". Hoe't hy oan 'e namme fan Sjaantsje komd wie, wit ik net, mar ja, dat gyng yn it âlde doarp noch al gau yn syn wurk mei in bijnamme. Hindrik Pûldtsje, Japik kwartsje, Skaedlike Hoatse, Broertsje de knyn en och hea, te folle om op te neamen. Allegearre bijnammen dy't samar sûnder ferkearde bedoelingen brûkt waarden om minsken oan te tsjuten dy't dôchs oars wol in fatsoenlike namme hienen. Dat gyng mar sa gemoedlik wei.

No, Sjaantsje dan wie in noflike jonge en hy hie al folle in stikmannich fan uzes om him hinne. Hy koe alles altyd it bêste. Hy koe fierwei it fierste spuie fan ús allegearre en it alderfaakste sweltsjetippe. Dat dienen wy al folle oan 'e Molkwarder wei. Dat soe der no ek sa bêst net mear gean, mar doe wie it in grintwei. Wy sochten dan de platte stientsjes út it hynstespoar en saaiden dy yn it wetter en dan telle hoe faak dy stien troch syn gong wer út it wetter omheech sprong en as dit dan in kear of fjouwer fiif barde, wienen wy al in hiele baas, mar Sjaantsje koe it altyd ien of twa kear faker as ien fan uzes en it núvere wie: Wy

sochten earst wit hoe lang om in moaie platte stien en hy pakte sa mar ien op, efkes in losse swaai mei syn earm en och heden, syn stien makke reuzesprongen.

En dan mei it sleatsjespringen. Faak wit hoe lang stienen wy te driigjen: doar ik of doar ik net en dan de pols mar wer op 'e nij fersette, mar bij him wie it daliks klear, syn tsjent wie nea t lyts of te grut; hy kaam foar de sleat en syn berekkening wie net faak mis. Efkes yn 'e hannen spuie en sa stie hy mei droege fuotten oan 'e oare kant.

En hy doarste ek alles. Ik wit noch hiel skoan tusken 'e pastorijtún en 'e tún fan Gerben Jaarsma stie in rigele ipebeammen en yn ien dêrfan siet alhiel yn 'e top in eksternêst.

Och wat wienen wy al faak yn dy beam op west, mar net ien doarste nei dat nêst. As jo dêr op in foech jelne nei oan ta wienen begûn dy tinne tûke sa freeslik te roeikjen, dat dan mar gau wêr in eintsje leger, dit wie te slim, mar op in woansdeitemiddei helle Sjaantsje der seis aaien út.

Ja, en dan mei it iis. Wy rieden op Symkewyk, al mar dat eintsje fan 'e wâl ôf oan wêr't no de fabryk stiet ta. De Far dêr doarsten wy net heal op, dy wie hast nea fertroud tusken dy fjouwer streamslúzen Staveren, Hynljippen, Molkwar en Warkum yn. Op in middei dat wy wêr op 'e wyk rieden, stiek Sjaantsje mei in flinke gong ôf. Earst oan 'e doarpskant de Far út oan 'e Houkesleat ta, doe stiek hy oer en oan 'e oare kant wêrom oan 'e Bartelsbrêge (*Kramersbrêge*) ta, doe wêr dwersoer en sa wêrom nei de wyk en ja, dan doarsten wy ek wol.

Ja, hy doarste en koe in soad en hy woe ek altyd wol, mar dat kaam him ek fan pas, want syn jongesjierren wienen net maklik. Hy libbe mei syn mem en ik mien fan trije suskes.

Mei syn heit wie it wat in ûngelokkich gefal. Dy hie wat dien wat net mocht. Doe net en no ek net. Ik wit noch skoan dat it bard is. Och wat waard der oer praat en wat wie dy man nei dat gefal in strieminnen ien. En ja, it wie min wat hy dien hie, mar as it no bard wie, och dan waard alles goed ûndersocht wat de oanlieding ta sok dwaan west hie, oft grutte krapte him der ek ta dreaun hie faaks, en krapte wie der doe in soad, mar nee, it gyng doe oars, daalk oppakke en opslúte en foar twa, trije of fjouwer jier yn it tichthûs en dy't dan wêrom kamen dy wienen brutsen en bleauwen letter ek noch foar altyd de ôfstjittene en sa wit ik noch wol is it ek sawat mei Sjaantsje syn heit gien, mar dat kaam earst letter. Sjaantsje, in jonge noch, en syn mem moasten mar sjen dat hja itende bliuwe koenen en dat wie in hiele toer. Syn mem út te arbeidzjen, foarsafier't der minsken wienen dy't "dat wiif fan dy keardel" yn 'e hûs hawwe woenen en hy ek fan alles oanpakke, wat der wie te finen om as it koe wêr in kwartsje of in dûbeltsje thús te bringen. Och hea, wat hat hy wat ôfwrotten. Hy hie it gelok elk woe him wol yn it wurk hawwe. Bij de timmerlju húshâlde hy noch al folle, mar ek bij de boer hie hy faak oanslach; wêr't mar wat wie te fertsjinjen, gyng hy op ôf. Hjerstdeis as it wurk sawat op wie stie hy folle te "ierappelpripkjen", Dat wie de ekers, dêr't de ierdappels út wienen, noch ris op nij omhakje en wat der dan boppe kaam wie foar him. It barde wol dat hy jûns mei in flink sekfol nei hûs gyng, want der wienen wol boeren dy't bij it dollen hjir en dêr wat foar him sitte lieten, ek al om't hja wisten dat hy it spul altyd kreas oprêde.

Wat hy ek tige koe wie floitsje en sjonge. Fan Tsjerk Faber hearde ik ris doe't ik in deuntsje floite en ek noch al knap miende ik: "Ja myn jonge, der is mar ien yn it doarp, dy't it

moai ken, en dat is Sjaantsje". En sjonge dat hy koe. Ik tink wol faak as hy yn dizze tiid libbe hie, wie hy miskien wol bij de radio terjochte komd.

In wike of seis foar Peaske kaam hy yn aksje mei syn rommelpot. Dat wie in krûk of bus wêr't in bargebongel oer hinne spand wie en midden yn dy bongel in eintsje stok of Spaansk reid. Hoe't dy stok der oan of yn dy bongel siet wit ik net, mar as Sjaantsje mei in wiete hân om dy stok de op en del beweging makke, dan wie dat "hoempa, hoempa, hoempa-lûd" wit hoe fier fuort te hearren en der song hy dan bij. Der rounen wol mear mei de rommelpot, mar .wy as jonges wienen meastal efter Sjaantsje oan. Bij elke doar stiek hy fan wâl mei:

Vastenavond meisje
Heb je wel een man
Neen ik heb een orgeltje
Dat moet er vanavond an
Ik loop al langs de bureu
Ik laat mijn potje schuren
al om een cent, al om een duit
De hele vastenavond uit.

En kaam hy dan oan in doar wêr't jongfolk yn 'e hûs wie, dan hie hy in ekstra nûmer, dan kaam hy earst rjucht los:

Aan de traliën van het venster
Van de zware kloostermuur
Zat een jongeling te wenen
Op de tijd van het nachtelijk uur.
Hy riep Nora, mijn lieve Nora
Waarom scheidt gij dan van mij
O, verlaat dit treurig klooster
En kom leven aan mijn zij.

Dan hâlde hy efkes op, mar dan kaam der efteroan:

Maar te midden van zang en spelen
Kwam een hoofd tot de traliën uit,
En een stem die sprak vol tranen:
Nooooooooit, noooooooooit, noooooooooit
Wordt Nora, Nora, uwe bruid.

Och minsken wat wie dat in yndrôvich liet, sa as Sjaantsje it song. Ik wit noch, it wie in deastille jûn en hy song it oan 'e doar fan Wigle en Ymkje (*Wigle Baukes Kramer en Ymkje Jacobs Wayer*), dy wennen dêr yn 'e buorren oan 'e tsjerkekant fan 'e blommewinkel. Wigle en Ymkje en de grutte famkes allegearre yn 'e gong en oan 'e doar en wy as jonges net te fier ôf der bûtendoar. Hy hie ús allegearre te pakken, want sa moai as hy it ta utering brocht koe it net ien. Wy rekken Sjaantsje kwyd, wêr't hy belâne wie, wisten wy net.

Doe't ik inkelde jierren ferlyn ris bij myn broer yn Ljouwert útfanhûze, seach hy it finster út en doe sei er: "Sjoch, der giet Sjaantsje no". Doe't ik opseach gyng der in âld man, hy rûn wat krom. Ik haw him doe net sprutsen, hy wie te fier fuort, Letter haw ik heard dat hy stoarn wie. It wie in goede Sjaantsje.
Tenei oer wat oars.

**

27. Nolke

Nolke. Ja, dat wie in núver man. Wy wienen soms spoekbang foar him. No just net om't it mâl mei him like. O hé nee, hy wie altyd kreas yn 'e spullen, der soarge syn frou wol foar. Hy rûn altyd folle better klaaid as de measte manlju fan syn slach. Ik wit hast net hoe't ik it sizze moat. De arbeiders op it doarp rûnen meast yn in baitsje en in faak hiel slim belape broek of in seilbokse en ek mei de pet en de klompen wiisde it der faak mar wat nuver hinne, ek al mei om't it mei de sinten ornaris tige krap wie. Mar mei Nolke wie dit allegearre hiel oars. Hy rûn yn in jas en in knappe broek, faak wol ferset en foar him te pas makke, mar it like altyd wol himmel, en dôchs? Ik wit it net goed, wy wienen altyd skruten as hy ús oanseach. Ik wol leauwe om't wy as jonges wol fielden dat hy op in wat eigenaardige wize oan 'e kost kaam en noch te mear om't de grutte minsken der al folle oer praten en faak núvere ferhalen oer him opdisten.

Wêr't hy fan libbe wie ús in riedsel. Der wienen dûmny's en dokters, der wie in notaris, der wienen boeren en rintieners, skoalmasters en winkellju, der wienen hantwurkslju, arbeiders en kuorrinders, mar bij net ien fan dy allegearre hearde hy thús. As immen him frege: en wat dogge jo no foar de kost, Nolke? dan sei hij: Ikke? Wol man ik gean út te freonsprekken en rûnom dêr't ik kom bin ik wolkom. As dat lêste wol altyd krekt sa wie, dêr waard oan twivele, mar it wie sa, dat hy moarns ôfstiek en faak om skimerjûn hinne wer thús kaam en as hy fuort gyng hie hy in sekje moai oprolle mei in toutsje dêr omhinne ûnder 'e earm en as hy jûns thúskaam, droech hy it op it skouder en wat der dan yn siet, wie foar elk in riedsel. Mar Nolke neamde dat dan syn soer fertsjinne lean en dat wie it dan ek wêr't hy mei syn húshâlding fan libbe. En syn krite wie grut. De boeren yn 'e Poel, yn 'e Flait, op Surch, op 'e Syl, yn 'e Wiske, op Boppebuorren, yn 'e Heamar en op Weste, ja rûnom wennen Nolke syn klanten, sa as hy se neamde, en hy gyng sels nei Molkwar, Warns, Himmelom, de Wâlde en ek wol nei Harich en Balk en dat allegearre, sa't hy sei, te freonsprekken. Dat betsjutte dan, wit ik no wol, in moai praatsje mei de manlju yn it bûthús winterdeis en mei de froulju en de fammen oan 'e doar. De nijtsjes út 'e buorren waarden dan troch him op in snedige wize nei foaren brocht. Dêr skynde hy moai goed de slach fan te hawwen, en it slot waard dan ornaris dat hy mei ite moast en dan gyng der wat yn it sekje mei foar thús. Allinne simmerdeis, as it drok wie mei ûngetiid en sa, dan ferlei hy syn krite. Dan skeakele hy oer fan 'e boer op 'e boarger, want dan wie it him bij dy earsten te drok, sei er. Dan koe men net fatsoenlik mei-inoar prate, plichte hy dan te sizzen, mar it gyng der yn wierheid om dat hy deabang wie dat men him oan it wurk sette soe en dêr wie neat wêr't hy sa it hekel oan hie as oan arbeidzjen. Ik haw it net fan himsels, mar

der waard wol sein dat hy him ris sa útere hie, dat it arbeidzjen foar fatsoenlike minsken lyk as hy bij de wet ferbean wêze moast.

Wêr't hy ek mei pielde, dat wie mei it lûken fan hiel mâle gesichten. Freeslik wie it hoe't dy man syn gesicht ferwringe koe. Ik haw it ris fan him sjoen en wie sûnt dy tiid deabenaud foar him. Sa gyng it faak oan 'e doar. Earst fiteren dy feinten en fammen him der ta oan en as hy dan op harren takaam dan mâlbeare en fleane om fuort te kommen. Dat wie dan foar Nolke it momint om mei syn bidlersgebed op 'e lapen te kommen en dan moast it ek al raar betoare as syn dei net goed waard.

Fan hiel neiby hearde ik ris dat hy yn Harich bij Jehannes Hylkema oan 'e doar ek al in kear as twa op syn wize sa'n oanfal hân hie en dat de frou bang wurden en yn 'e hûs flechte wie.

Mar doe barde it op in kear dat Jehannes sels thús wie en dy wie net bang fan Sinteklaas, dat doe't Nolke bij de doar en drok oan 't ferhaal wie, hy der ek kwânskwiis hinne. Hoe is it, frege hy sa njonkenlytsen, kriget Nolke noch wolris fan dy oanfallen? Ei jonge ja, sei dy en mei-ien begûn hy sokke freeslike gebearten te dwaan, dat it wie om bang te wurden. Mar doe kaam Jehannes op him ta, krige him bij de hûd en droech him bûten it hikje en doe sei hij: do komst der no noch genadich foar wei, mar do moatst hjir nea wêr oan 'e doar komme. Mar Nolke wie daliks net ferslein. Hy seach Jehannes ris oan en doe sei er: ik leau, Jehannes, jo krije se noch sa. raar wol as ik sels. Doe waard it Jehannes ek wêr mânsk genoch en hy sei: no do witst it, net wer fan dy healwize grappen hjir oan 'e doar, ik sis it dy.

De widdo Okkinga koe Nolke ek. Hja hie in winkel, dêr wêr't no de widdo Klein (*Hoofdstraat* 22) wennet. Hja hie ûnder oaren ek klompen te keap en no barde it dat Nolke syn houten skuon to'n ein wienen, skjin to'n ein. It koe net mear en hy gyng dus om in pear nije, mar ja, it lêste pear hie hy noch net betelle en dat wist hy ek wol. Sa ferjitlik wie hy net. Mar de need wie heech. Dat hy de winkel yn en hy rekke oan it passen en it duorre net iens sa mâle lang of hy hie in pear fûn dat like der wol aardich op. Dizze mar hie 'k tocht, sei er, en mei-iens lei hy syn skelling op 'e toanbank. Frou Okkinga sei: der steane ek noch in pear Nolke. Soa, jawol, sei de âlde doe, dan moast ik dy mar mei hawwe. jonge noch ta, dat wist ik net iens. Ik hie dizze dus feitlik net iens keapje hoegd. No, dit is in strop, in pear klompen keapje en betelje, wylst men noch in pear nije stean hat en hoe't it minske ek prate en besocht him út te lizzen dat hy noch in pear skuldich wie, it joech allegearre neat. Hy begriep der op syn manier neat fan en hja wie op it lêst mar bliid dat hy der goed en wol út wie mei it pear dat hy dan wol betelle hie. De sinten foar dat oare pear hat hja fêst nea krige.

Hy wie bang foar de dokters. Dy meitsje in minske fêst earst siker ynpleats fan sûner, wie syn betinken. Mar ja, hy rekke wat oan 't gammeljen. Hy fernaam wol, it gyng net de goede kant út, dat hy weage de stap nei dokter Visser. Dy wenne yn it hûs dat no fan S. Venema is (*Fermaningswei* 5). No, sei de dokter. klaai dy mar ris út. Nolke werom: Mar it sit my fan binnen en net oan 'e bûtekant mynhear". Soa, dokter wer, no fertel dan mar ris op, wat skeelt der dan allemaal an. En Nolke oan it oplêzen, net al te goed sliepe, hast net ite en o sa gau wurch. Soa, en met de stoelgang? Hoe gaat dat ? O, antwurde Nolke, dat is

ynoarder mynhear. Ja, dat is klear hear, ik haw de warle mar fan 'e doar nomd om wat gauwer te plak te wêzen, dan wit mynhear it wol. Soa, nou ik hoor it al. Ik zal wat pillen klaar make, haal die vanmiddag maar en neem er drie keer daags twee van in en dan mutte wy mar ris sien hoe it gaat. Mar doe waard it slim. Dat mei dy pillen fertroude Nolke mar matich. Dêr koe sa'n dokter fan alles yn mjukse en dat koe fan gefolgen ha, dat jo op it tsjerkhôf leine foardat jo der sels erch yn hienen, sei hy letter, as it ris wer te praat kaam.

Doe't hy thús kaam en 't wiif him frege wat dokter sein hie, sei er: ei no, hy hat der net in soad fan makke. Ik moast mar wat bedaard oan en goed ite en dan mei in wike mar ris wêr komme. Mar hy prate der oer hy hie jo rinnen sjoen en dat like neat te goed. Jo wurde fiersten te dik sei er. Hy soe pillen ree meitsje, der moatte jo trije kear deis twa fan ynnimme en dan sil it wol gau wat beslinke. It goe minske dat gjin lêzen en skriuwen leard hie, hearde der al wat núver bij op, mar dat fan dy dikte wie wier en as dokter it no sein hie? En sa liet Nolke earst de frou twa dagen pillen ynnimme en doe't hy seach, dat der har neat fan oerkaam, naam hy it oer. Dokter hat him, doe't de frou it him fertelde, de hûd fol skolden, mar doe't Nolke sei: Ik tochte mynhear moast him ris fersind hawwe en dêrom sei ik bij mijsels, it wisse foar it ûnwisse. Doe hat hy der letter smaaklik om lake. Hy koe syn folkje wol.

**

28. Iisklup 'Knobbe' yn froeger tiden (ynstjoerd)

Nei oanlieding fan it stikje yn 'e krante oer "iisklup Knobbe" wol ik graach in pear dingen sizze. Ik haw hjir foar my lizzen in reglemint mei 24 kesten dat fêststeld is op 'e miene ledegearkomste fan 30 nov. 1883. Op 'e kop ôf dus 71 jier lyn, foarsitter W. Visser, twadde foarsitter Joh. Bykersma, skriuwer S. Sikkes en skathâlder Jouke de Boer, letter Japik Jans v. d. Veen. It sulveren seeskip haw ik ek noch.

Spitich, tinkt mij, dat it mei "Knobbe" net mear wol. Och wat hawwe wy wol moaie riderijen hân op 'e âlde Houkesleat. Al folle kamen dan ek de Hynljippers yn 'e pykslydsjes mei boargemaster Nauta foarop en skikten as it der om gyng ek yn harren slydsjes om 'e touwen. Ik wit noch fan in lederiderij, wêr't Tsjitte Piersma de priis wûn fan boppe de fjirtich en Lykle van der Wal (Lykle fan Pekebaas seinen wy dan) wûn it fan 'e jongerein.

Dokter Visser ried ek mei. No ja, ride? As hy fan 'e iene ein fan 'e baan nei de oare moast, brocht in foarrider him der hinne, mar hy woe meidwaan en hy moast tsjin "de Veenbaas" neamden wy him om't hy yn Koudum komd wie om lieding te jaan by it turfmeitsjen. Hy hiet v. d. Wal en der wenje noch fan syn bernsbern yn Koudum. Hy wie in bêste rider, dêr hie Piersma noch swier partij oan krige. No moast hy tsjin dokter en dy moast it winne, sa wie ôfptraat, mar dit waard in poepetoer want dokter woe allinne sûnder foarrider. Och heden, as sjoch ik him noch wjukkeljen. Allegearre earmen yn 'e loft en de fuotten mar sa no en dan justjes fan it iis en iderkear by 't knoffeljen of, mar lang om let kaam hy sûnder ûngelokken op 'e oare ein oan en doe't it buordtsje oergyng stiek

v. d. Wal mei in flinke streek ek de baan lâns, mar fansels, hy hie it ferlern. It twadde partoer foar dokter wie Piersma ek priiswinner.

De jûns, doe't dokter de prizen útrikte sei hy it noch moai. Hy hie al lang witten sei er dat hy hurdridersbloed yn 'e ieren hie, mar it nea úterje wollen. Mar no hjoed hie elk it sjen kinnen. Syn earste partij hie hy der glêd ôfriden en hie it doe tsjin de priiswinner ferlern, mar wie de baan ek helte langer west, dan hie hy Piersma ek bêst oankinnen.

Der is dy dei en jûn wat ôflake, dokter Visser wie in echte folksman.

Mei it fyftjin-jierrich bestean, dat wie yn 'e winter fan 1898, hawwe wy in moaie jûn hân op 'e efterboppeseal fan Jouke de Boer yn "de Pauw". Dêr wie Harmen Kylstra út Drachten om mei syn foardrachten de jûn op te fleurjen. No, dat wie ynoarder. Hy koe it, hy wie in keunstner. Hy droech û.m. foar De Bidler, De Skearder, Wat ús pake sizze soe, as hy jitris prate koe, Olfert en mear oaren. It wie in prachtjûn.

Ik hie fan dy gelegenheid in sang makke en dokter hie dy printsje litten en dy is noch al in pear kear songen dy jûns. Mocht der immen wêze dy't dat lietsje noch hat, ik haw it net mear. Inkelde dingen ferjit men nea. Sa wit ik noch sieten wy mei syn trijen fan pearen oan in taffeltsje, Sjouwe en Trijn (*de Boer- Koopmans*), Albert en Trijn (*Visser-de Boer*) en de frou en ik. Och hea ja. Trije fan dy seis minsken binne al fuort en dy trije dy't der noch binne? Och ja, dêr begjint de priis ek al frijwat ôf te gean.

Mei nocht tink ik altyd noch oan 'e moaie dagen en jûnen mei "iisklup Knobbe".

**

29. Iisklup 'de Jeugd' te Koudum op woansdei 19 jannewaris 60 jier

Heden, heden, wêr is dy tiid bleaun. Wat wit ik it noch klear dat in man of wat der drok foar yn 't spier wienen. It wie doe yn dy jierren mei it hurdriden foar de bern yn it âlde doarp net folle fan betsjutting. It bestjoer fan Knobbe die der net oan en in inkelde kear as Boersma fan 'e Dammen of Auke Quaré fan 'e Wâl sa'n riderij op tou sette, no dan gyng Jantsje Gearts sa tsjin iterstiid efkes troch de buorren en rôp it om:

Hoart . . , Burrie. . . Hoooooooooort. . .

Hedennamiddag hardrijden van jonges op de Putten.

Segt het voort.

Mar ja, dy minsken dy't dat op tou set hienen, koene har der dan faak net tefolle mei bemuoije en sa barde it dan hiel faak dat sa'n riderij op wat spul útdraaide.

En dan liezen wy yn 'e "Hepkema" fan dy moaie riderijen foar jonges en famkes op 't Hearrenfean, yn Akkrom, Grou, op 'e Jouwer en yn Snits, dêr't; nije redens en soms horloazjes ferriden waarden en de bern hast fier wei kamen en dan waard der sein: Sa kin it hjir dôchs ek. No, en der hawwe mannen as Jan Prater, Lykle v. d. Wal, Jan Visser, Japik Jans v. d. Veer, Marten v. d. Veer en mear oaren krekt salang oer rieplachte dat de earste it waachstik ûndernaam en in byienkomst útskreau op sneontejûn 19 jannewaris 1895 yn

"Spoarsicht". Bûten dy't ik al neamde wienen der noch wol in tweintich mantsjes sa as Rein Bakker, Durk Bekersma, dokter L. de Jong, Leutsen Stellingwerf, Geart Piersma, Hindrik Seldentuis, Ulke Gras, Japik Schaper, Ane en Wibe Smits, Japik W. v.d. Veer, Wabe J. v. d. Veer en dan noch wy as wat jongerein, t. w. Jan Westhof, Foeke v. d. Wal, Albert Visser, Sierd de Vries, Klaes Okkinga, Wytse de Jong, Sjouwe de Boer en ik sels om net te ferjitten en sa noch wol mear.

En it rûn mar flot fan stapel dy jûns. Jan Prater naam de lieding en dan wie it yn goede hannen. In hiele soad nammen neamde hy op fan manlju dy't him tasein hienen dat hja meidwaan woenen en sa kaam it dat binnen in oere de nije klup oprjochte en in foarlopich bestjoer beneamd wie. Foarsitter waard Jan Prater, twadde foarsitter Rein de Boer en skriuwer-skathâlder Lykle v. d. Wal. As kommissarissen waarden beneamd: Japik W. v. d. Veer, Ane Smits, Albert Visser en Sipke Feenstra, wylst ik op dy earste gearkomste ek al ynfalle moast foar de skriuwer. Spitich dat ik it âlde reglemint net fine kin, ik miende fêst dat ik it wol hie. De kontríbúsje wie, sa goed ik wit, twa kwartsjes yn it jier, mar it saakje koe wol út, dêr waard sunich húshâlden. Durk Bekersma waard "bôde" foar in ryksdaalder yn it jier. Dat wie net folle jild, mar der wienen dôchs noch inkelden, dy fûnen it ryklik genôch.

Mar Durk wie fan oardiel: minder koe it net. Dat krige hij, sei er, ek as boade fan " it jammerjen", dêr bedoelde hy dan ús sjongen mei. Ja, Durk koe it soms núver sizze.

Ik haw net in soad oan it ferieningslibben fan "de Jeugd" meidien. Sa no en dan ris. Dy earste jierren wie ik noch al folle bûten it doarp en yn 1900 rekke ik der foargoed út. Fan al dy minsken dy't dy jûn yn 1895 it fûnemint lein hawwe, binne, sa goed ik wit, mar trije mear oer, t.w. Lykle v. d. Wal, Albert Visser en ik.

Ik hoopje dat it takomme woansdei feest wêze mei fan "de Jeugd". As it kin mei in riderij. Ik winskje it bestjoer fan herte lok.

De jûn fan 19 jannewaris 1895 waaide it frijwat. Bij it nei hûs gean, dêr krekt op 'e hoeke bij Kemker, naam in flinke wynpûst myn pet mei en it liket núver, mar ik ha him nea wêrom fine kinnen. Mocht immen dy pet soms noch ris lizzen sjen, dêr yn dy kontreijen, wês dan sa goed en stjoer him my efkes. It wie in nije pet, ik hie him krekt dy wyks bij Jan (*de Vries*) koft.

**

Yn grutte tankberens hoopje wy
woansdei 6 april it feit te be-
tinken dat wy 55 jier troud
binne.
S. Feenstra
J. Feenstra-de Boer
Snits, Lookmastrjitte 29.
Graach gjin oanrin.

Ut Feenstra's plakboek, maart '55.

30. Douwe Molenaar

Douwe Molenaar. Ja, dat wie immen dêr't yn dizze stikjes ek fêst efkes oer praat wurde moat. No fêst net om't it immen wie dy't in hiel grut gat yn it wetter sloech. Och hea nee, alhielendal net, hy wie mar in hiel gewoane ferversbaas en ik nim hast wol oan, dat hy it in hiel skoft fan it jier sûnder feint as feintsjes rêde, want yn oannomd wurk siet hy net folle, mar hy wie ien fan dy faklju, dy't it wurk ôfleveren as hja wisten dat it ek yn elk opsicht klear wie, en sadwaande hie hy noch al gâns fêste klanten. Hy koe elk yn it doarp en ek it hiele doarp koe him. En elk, ta de bern ta, neamde him bij syn foarnamme: Douwe. Och, dat wie doe sa. Hy hie syn ferfwinkel yn 'e âlde Griff. Tsjerke. Dy hie hy koft yn 1874, doe't de nije yn gebrûk nommen wie. Efter dy âlde tsjerke, mei it útsjoch op 'e grintwei, stie syn hûs. Ik wol hast leauwe dat dit hat earst tsjinst dien hat as pastorije en dat dûmny Kropveld dêr ek noch yn wenne hat. Letter, doe't syn soan de saak oernaam, ferhuze Douwe mei syn frou "Ietske" nei it hûs der flak tsjinoer, it hûs dêr't de âlde "Sjoeke" wenne. Ik wie doe al sa'n foech timmerfeintsje en as der dan wat bij Douwe en Ietske wie te dwaan, moast ik al folle komme; ik skynde noch al heech by de frou op stal te stean.

Ien kear haw ik it ris bij har ferbruid. Dat wie sa. Ik wie dwaande in nachthok foar de hinnen te meitsjen. De bak mei speesje stie neist my. Ietske en Douwe mei harren jongste dochter "Oeke", dy wie krekt sa âld as ik, stienen bij my te sjen, wylst de hinnen bij ús omstrûnden. Doe't ien fan de bisten wat tichteby kaam, naam ik wat kalk op 'e troffel en mikte dat dy hin krekt op 'e kop en dat ding stelde him oan as waard hy fermoarde. Mar doe hie ik it bij de frou bedoarn. Douwe sei: No is it foargoed foar dy yn 'e war jonkje.

Mar it foel ta. Ietske en ik koene it letter wer hiel goed roaie.

De Griff. tsjerke en Douwe Molenaar wienen nei oan mekoar besibbe. Goed fyftich jier wie hy dêr âlderling, wêrfan it grutste part ek noch foarlêzer. Wy kamen der in inkelde kear ek wol ris en it is as ik him noch lêzen hear, mei syn wat sjongerige stim. Hy en 'e lytse tsjerke hearden bijelkoar, alhielendal. Griff. tsjerke waard doe net sein, de lytse tsjerke, en ik haw ek wol faak heard: de tsjerke fan Douwe Molenaar. En ja, sa wie it ek hast. As der ris wat wie mei sykte of earmoed of ûngemak yn it ien of oare húsgezin, dan naam men alderearst de taflecht ta Douwe Molenaar, faak foar't men der mei nei dûmny gyng en bij de earste wie it dan ek wol yn goede hannen. Hy makke him der net mei in praatsje allinne ôf, mar hy holp as it koe. Ik ha wol faak heard, as der it ien of oar wie, dat der frege waard: Wit Douwe it al? Hy wie in man wêr't de lytse tsjerke yn Koudum gâns wat oan te tankjen hat.

Ik wit noch skoan dat it lokaal op 'e Singel boud is. Ik haw dat noch mei dien. Dûmny de Walle hat de earste stien lein en spriek dêr by in tapaslik wurd. Doe't dit dien wie, hie Douwe ek noch wat te sizzen. Hy wie fan oardiel: it gyng der net op foarút. Doe't yn 1874 de earste stien fan 'e tsjerke lein is, sei er, doe hawwe wy meiinoar song dat de minsken koenen ús op 'e Syl hearre. Doe wie der rêden ta, mar no dôchs ek? En hy krige syn sin.

Wy hawwe der bij it lokaal ek stien te sjongen.

Ek op oar gebiet wie hy in wurksum man. Sa is hy in tritich jier earmfâd west. Dat wie yn dy jierren ek net in baantsje om 'e nocht. O hea nee. De earmoed wie faak grut en it

kapitaal dat de fâlden útjaan mochten, mar lyts en beheind. Hja wienen mei har trijen en kamen ienkear wyks gear yn ien fan 'e keammerkes yn it earmhûs op Easte. Dêr moasten dan de minsken dy 't help nedich hienen, op dy oeren komme en waarden dan ien foar ien bij de "mannen" talitten. Der waard dan frege nei it hoe en werom fan 'e need en ien fan harren sette dit dan te boek. In part waard dan daliks faak wol holpen, mar ek guon waarden sa wêr fuortstjoerd om't har gefal earst efkes bepraat wurde moast. En ja, dy fâlden koenen faak net oars. Mar mei dy minsken, dy't dan mei lege hannen fuort en moarn mar ris oan hearre moasten, stie it der dan sa'n jûn soms mar faai foar en foaral as der dan lytse bern wienen, koe Douwe dat nea rjocht goed krije, wylst hy dôchs ek wol wist dat hja as kolleezje net bêst oars koenen. Hy liet dan sokke minsken soms efkes de doar út en stoppe dan faak dy man of frou stikem ien of twa kwartsjes yn 'e hân. Sjesa, no hoegden dy earne berntsjes yn elk gefal jûn net sûnder iten op bêd. Syn beide maten koenen dit soms mar amper goed krije, mar ja, it gyng fan Douwe syn eigen en dy fiede him sels net foldien as hy yn sa'n gefal net in hân útstutsen hie. Ik ha wol faak heard, dat hy sa'n middei, as der in gearkomste wêze soe, in mannich kwartsjes yn it festjebûske stiek en as hy jûns wêr thús kaam wie dat bûske ornaris leech en hy is der sels lökkich nea om yn 'e earmoed rekke.

Hy is ek goed tweintich jier "putbaas" west. Dat wie behearder oer de put op 'e Singel, Dat wie ek in baantsje dat in ferstannich minske frege. As it, en foaral simmerdei, mei it drinkwetter krap waard, dan wie de Welle op 'e Singel in útkomst. Hearlik wetter en it moast al raar gean as dy leech rekke. Dy put wie hiel djip, ik mien fan 26 foet. Der stie in fjouwerkant stek omhinne fan puntskroaten fan twa jelne heech mei in skean hikje dat fansels tichtflapte, mei it each op it gefaar foar de bern. Der stie in draaierij boppe en dat gyng noch al maklik, ek al mei om't it wetterheljen meast frouljuswurk wie. Alle minsken der omhinne moasten jiers twa kwartsjes betelje oan Douwe en dy hie it tasicht op it ûnderhâld fan stek, hikje, deksel, tou ensfh. Mei-iens soarge hy der foar dat it, en foaral sneons, oardintlik tagyng. Want ja, as it tige droech wie, dan moast hy wolris yngripe. Dan wie it: no froulju, no elk noch ien gong (in gong wie twa amersfol) en dan hâldt it op hear, dan komt it slot der in oere op. Mar dit waard net troch allegearre like noflik opnaam. De measten wie- ne wol ferstannich, mar froulju as Stoelwinder Ael, Hidde Bouk (*Hidde Joukes Molenaar en Boukje Uilkes Veersma*) en Sybrens Mary (*Sybren Sipkes de Jong en Maria Martens van der Meer*) gyngen der faak mar min mei akkoard en der hearde folle wiisheid ta om te soargjen dat it miene belang net yn tizen rekke.

Mei dy twa kwartsjes yn it jier wie it bij inkelden ek noch faak in poepetoer. Ik ha wol heard dat Douwe dit foar in stik of wat dan mar foar lyk rekkene. Dat baantsje fan putbaas hat him gâns oeren koste. Hy wie ek gâns in skoft lid fan 'e rie en dêrfan in jier of fyftjin amtner fan 'e "Burgerlijke Stand". Hy hat hiel wat pearren troud. Bij sa'n gelegenheid wie hy yn syn folle krêft. Hy hat de frou en my ek troud. Dat is no al hast 55 jier lyn. Doe haw ik him wol ik leauwe foar it lêst praten heard. Hy joech ús frijwat wize lessen mei, mar it hat der net nei opsmitten. As ik yn it earst fan ús trouwen soms ris sei: Ja, mar ho, do witst dôchs wol wat Douwe Molenaar doe sein hat ? krige ik meastal te hearren: dy man haw ik net ferstien, dy prate te binnenmûlsk, en der koe ik dan mei gean.

Douwe Molenaar hat ek noch krapoan fiifentweintich jier kommisjelid west fan 'e Wurkferskaffing. Dy wurkferskaffing bestie doe yn it sykjen en opgraven fan balstiennen. Dy waarden dan op 'e wâl ôfleverre en bij de kubike jelne betelle en dan moasten dy hurde dingen sa fyn slein wurde dat hja op 'e grintwei brûkt wurde koene. De wurkleasheid wie doe grut, slim grut. Der wie mei dit stiensykjen net in grut kapitaal te winnen. Ik haw wol ris heard, as in hiele húshâlding der in wike om yn 't spier wie en hja koene it op in kroan bringe, dan gyng it bêst. En mei dat stikken slaan wie it net in soad better. Dat wie dan allinne manljuswurk. Elk moast foar syn eigen ark lykas mokers en sa soargje. Ik wit noch klear dat Eeltsje en Douwe Klapper, twa broers en beste timmerfeinten, der ek in winter mei dwaande wienen om 't der nergens oars wurk foar harren wie te finen. Hja dienen tegearre en harren úterste best en as hja dan sneons elk fjirdel gûne barre koenen, dan gyng it net mis. Dat stikken slaan gyng ek bij de jelne en bij beide, bij it ôfleverjen fan 'e sochte en fan 'e stikken sleine stiennen, wie faak kribbekeurichheid. De kontroleur sei, de bak moast flink sljocht fol en dy earne minsken, dy't de fertsjinst hast altyd belytse, woenen der op út dat dy bak fiersten te grut wie. En as hja der dan meiïnoar net útkomme koenen waard Douwe frege om efkes te kommen. Dit wie dan faak foar him wol ris in hiele slimme som om't it om in earne wrotter gyng en hy oan 'e oare kant fan 'e mienskip oansteld wie, mar it barde net faak dat nei syn útspraak de earsten net tefreden wienen.

Hy hat ek goed fiifentweintich jier bestjoerslid west fan it Sikefûns "Helpt elkander". Dit wie dan allinne foar de manlju, As der in man siik wie, hie hy dokter frij en as hy net arbeidzje koe krige hy wyks trije gûne útkeard. Mar dat lêste gyng sa mar net. Der waard faak wat om ôfhantsjeplakt. It moast dan earst wol goed útmakke wêze dat sa'n man alhielendal neat mear dwaan koe.. Ik wit noch wol dat it wol barde dat in inkelde sei, dy't der nei syn sin tefolle om rinne moast: flean op mei jimme trije gûne en faker as ien kear is it ek noch foarfallen dat Douwe roppen waard om yn sokke gefallen tuskenpersoan te wêzen. Hy wie in smout ferteller. Ik ha der ris bij stien dat hy fertelde dat hy foaroan yn it Heidenskip in pleats hie te fervjen. As help hie hy dêrby Jehan Prikkel as Jehan fan Sanne (*Johan Prikkel, fan Jantje Harmens Prikkel en Susanna Johans Munnix*), lyk as wy him dan neamden, Dat wie in jongmaatsje fan in jier of fyftjin. Wy wienen drok oan it striken, sei de âlde, doe sei Jehan: no baas, ik mei wol in oare kwaste hawwe, ik kin mei dit ding neat mear wurde. Ik biseach dy kwaste ris goed en sei: no jonge, dat kin noch bêst gean, soe 'k sizze, do moatst hjir mar om tinke, it âlde moat earst to'n ein foar 't men mei it nije begjint. Jehan naam syn kwaste wer en wy strykten wer helder op. De oare moarns om fiif oere stieken wy wêr ôf. Wy hienen noch al gâns mei te sjouwen. Ik hie twa grutte bussen mei ferve oan it jok en Jehan hie twa rúten en in stik stopferve yn in pûde.

Dy bussen ferve leagen der net om en doe't wy op 'e Syl wienen sei ik: he, he, no maaie wy wol ris omruilje jong ! Mar hy rûn stiif troch en sei: Ei jonge nee, baas, it âldste guod moat earst te'n ein hawwe jo juster sein en der hâld ik my no ek bij, en hy hat my sjouwe litten oan 'e pleats ta. Wy fregen: en hoe rûn dat letter ôf, Douwe? O, goed, sei er. hy glimke ris. Ik haw de moarns daliks mar in nije kwaste joen en doe wie it wêr klear mei ús.

Douwe wie yn 1828 berne en is 83 jier âld wurden. Fanôf syn 14de oan syn 25ste ta wie hij

ferversfeint, mar dêrfan hie hy fiif jier yn Amsterdam nei de skildersskoalle gien en dat is ek net alhielendal sûnder fertuten bleaun. Hy koe hiele moaie fûgels en blommen tekenje op blêdsjes en sokke dingen en op 'e skoalbuorden fan syn bern en letter syn bernsbern hat hy ek wol moaie dingen figure.

Hy koe it, sa't it skynt, yn it earst net al te bêst fine, want fan syn 25ste oant syn 30ste jier ta hie hy in winkel yn klaaijingspul yn it hûs, dat no al sûnt jierren in bakkerij is en wer 't no Ypma, in grienteman, yn wennet (*Kninebuert 1 en 3*). Doe is hy boer wurden, wêrsanne en op wat spul wit ik net, mar oant syn 45ste jier ta hat hy buorke. Dat liket in bytsje núver, want hy is dus yn 1871 ophâlden en dat wie neffens de oerlevering alteast, krekt foar de boer in gouden tiid. Dêrnei is hy noch goed tweintich jier ferversbaas west en doe't hy de kwaste dellein hat is hy mar stil wei wat begûn te túntsjen. Dat wienen foar him noch moaie rêstige jierren, Want it libben hie him ek wol de nedige klappen meijoon. Twa froulju moast hy nei it tsjerkhôf bringe en op in sneontemiddei fan it jier 1904 rekke in pakesizzer fan him, in jongfaam fan 15 jier, op 'e Houkesleat troch it iis en ferdronk.

Syn trije dochters, Martsje, Trientsje en Oeke, reizgen alle trije mei har hûshâldingen nei Amearika, wêr't syn bernsbern noch tahâlde en it, sa goed ik wit, allegearre aardich goed meitsje.

Mar Douwe bleau ûnder al dy klappen en tsjinstuiten aardich goedsmoeds. Hy wie in man dy't yn syn bernejierren it hiel âlde Koudum noch kennen hie, lyk as myn pake ek en ek hy koe der o sa moai oer fertelle. Ik ha der wol faak nei sitten te lûsterjen. Fjouwer huzen fan seekapteins wist hy oan te wizen, wêr't yn it foarige in anker oan 'e gevel hong. Dan hie hy it kennen dat der net ien mar twa Singels wienen, om elke kant fan it slot ien. Dy singels rounen troch oan 'e ûnderwei ta en der tusken yn wie it allegearre bosk, mei in fiver middenyn. Hy hie it ek noch kennen, fertelde hy wol, dat men sa út 'e Kninebuorren wei oan 'e wyk ta sjen koe, dan stie der oars net in hûs as dat fan Sipke Karels Grietsje, dat no in pear jier lyn ôfbrutsen is. Och, it wie sa'n nocht om nei him te lûsterjen.

Ja, Douwe Molenaar wie in wiis man. Syn namme mei altyd mei eare neamd wurde.

**

31. Poepetsjerke

Doe't ik sa'n jonkje wie, hjitte alles wat Dútser wie of der ek mar in bytsje nei skaaide, "poep". Der wienen fyndoeckspepen en der wienen blaaspepen, mar yn 'e simmer kamen steefêst ek mieren opsetten en dat wienen dan yn ús eagen de echte poepen. Poepen mei in gewear yn 'e hannen, dy't sa bretaal wienen as de beul, learden wy letter earst kennen en dêr hawwe wy yn 'e oarloch fan '40-'45 al genôch fan skipe.

Mar doe't ik sa'n jonkje wie koenen wy oars net as dy earste trije soarten en dat wienen ornaris noch al aardich gaadlike minsken.

Earst dy fyndoeckspepen, sa waarden hja neamd. Dy kamen mei in grutte marse op 'e rêch en hienen dan elk harren eigen klanten. Hja hienen al folle har thús by Jouke de Boer yn 'e Pauw. As sa immen bij in klant binnendoar kaam, koe dy der mar op rekkenje

dat hy him fuort net wer kwyd wie. Earst freegje oer en wer, de piip ris stopje en dan njonkenlytsen kaam de marse iepen en waarden de saken dien. It barde faak dat sa'n man deis mar trije klanten hie, ien foar iten, ien neimideis en ien jûns. Hy útfanhûze dan faak ek wol in wike of trije yn it doarp en naam dan wer foar in jier ôfskie. De lêste fan dat folk, dy't ik kennen ha, wie in hiel lange man, mar ik soe sa wol sizze dat hy net in echte poep wie, wat syn dracht en taal oangyng. It sop waard foar dy minsken yn it lêst ek al o sa tin, om't de eigen sakelju en ek noch faak dy út 'e omkriten, ek har best dienen om de spullen kwyd te reitsjen. Sa wit ik noch skoan dat Jantsje Geart as omropper soms troch it doarp kaam en op alle hoeken rôp: Hoor mensen hoorrrt ! Aan het publiek wordt bekend gemaakt dat Theodorus de Zwart van Workum gedurende 3 dagen onder de Waag staat uitgepakt met een partij manufacturen als: bever, baai, rokkenstreept, blauwboezel, katoenbever, fyfshaft, linnen, katoen en wat meer te voorschijn wordt gebracht.

Alles heel geschikt te koop bij de ellen of bij de lap. Segt het voort !

De Zwart en syn soan hienen dan ûnder 'e Waach harren spullen útstald op hiele lange tafels. Dêr kamen dan de froulju yn omsneupen. Jûns waard it spul wer yn 'e karre opburgen en yn 'e Waach riden en kuieren de keapman en syn soan wer nei Warkum om de oare moarns werom te kommen, faak elk mei in hiele fracht op 'e rêch om harren foarrie wer oan te follen. Ien en oar hie ta gefolch dat it sop foar de fyndoekspoepen tige tin waard. Hja binne dan ek sa stadichoan alhielendal fan 'e kaart rekke.

De twadde soart dat wienen de blaaspoepen. As dy kamen wie dat foar ús as bern in feest. Wy rounen it hiele doarp troch efter harren oan. Faak haw ik dan in slûpertsje fan skoalle makke. Dat gyng yn dy tiid noch al maklik, learplicht wie der net en dy blaaspoepen, och man, dat wie net te fersitten. As der ris hurddraverij of in oar pretsje wêze soe, dan waard earst ris goed útsjoen oft der ek blaaspoepen yn 'e omkriten wienen en mear as ien kear barde it dat sa'n dei fersteld wurde moast om't de poepen dan krekt net koenen. En bûten harren wie it neat mei neat. Ik wit noch fan in hurddraverij op 'e Molkwarder wei, dêr't Jilke Stind, in âld-Eastgonger, op in hoarn blaze soe om't der gjin poepen wienen te krijen.

It wie neat wurdich en it rûn hielendal yn 'e war doe't hy foar it bestjoer nei de ein fan 'e baan moast, Hy lei syn hoarn efkes yn 'e berm, mar doe't hy it sein jaan soe foar in nije start, stie hy mei in fjoerreade kop te blazen, mar der kaam gjin lûd. In pear goefreonen fan him hienen, wylst hy fuort wie, in flinke pôle gers yn de hoarn stamp; it waard doe mar in dea spul. Mar as der blaaspoepen bij wienen, dan wie it allegearre minsken en folop fleur. Doe't letter de doarpen mei eigen korpsen begoenen, waard it foar dat folk ek minder, mar de âldsjes dy't nei harren stienen te harkjen dat de flibe op it baitsje gearrûn, hienen yn dy eigen korpsen net folle each. It is as hear ik it pake noch sizzen: Dy fanfarekorpsen? Allegearre neat, as blaze dy keardels ek hûndert jier, sa as de poepen leare hja it nea, dat bestiet net. Ik tink wol faak, dy âldsjes moasten no it korps "Nij Libben" ris hearre kinne. Mar troch it opkommen fan de korpsen binne de blaaspoepen ek út de tiid rekke, men heart en sjocht dat folk net mear.

Mar de echte poepen yn ús eagen, dat wienen de meanders of mieren, sa't hja neamd waarden. Dy kamen steefêst yn it begjin fan juny opsetten. Ik wit noch dat Otte Bajema, hy wen-

ne yn 'e Heamar, ris wat. beage- en gereidespul bij ús heit brocht om makke te wurden. Heit frege: Is der haast bij Bajema ? No, sei dy, haast, haast, ik wit hast net, mar klear is klear, it rint moai nei ûngetiid, yn nije wike ferwachtsje ik ús mieren.

Sa wienen der mear boeren wêr't steefêst elke simmer deselde mieren werom kamen. Hja kamen dan ornaris tiisdeitejûn mei de boat op 'e Dammen oan en sliepten dy nacht al folle bij Boersma of bij Imke Hiemstra yn it hea, om dan de oare moarns harren boer op te sykjen. Mar sa gyng it bij alle boeren net. Der wienen ek genôch dy't faak nei Warkum of moandeis nei de waach yn Koudum rieden, wêr't dan de mieren har tsjinsten oanbeaën en dêr mei ien of twa of mear ta in akkoart kamen, it lean foar safolle wiken of bij it pûnsmiet.

Sa krige dan elke boer foar in wike of fiif inkelde poepen yn it wurk en op 'e kost en yn dy beide dingen wienen it gjin stakkers. Arbeidzje en ite dêr wienen hja as regel masters yn, dy mannen mei nammen as Georg, Michiel, Heinrich, August en faak noch oare. Ik sjoch harren noch kommen mei koarte bevertynbroeken, learen festjes en skuon mei gaspen en reade knopen op it baitsje, de seine yn in sek bewuolle en in grutte figematte op 'e rêch, wylst bij folle fan harren, as hja wer nei hûs gyngen, der ek noch in tsiis fan frijwat pûnen oan fêsttsjoare waard.

Der wienen tige fatsoenlike minsken ûnder, mar der wienen ek bij dy't der frijwat ûnfoech hinne libben en ja, dat wie faak ek gjin niget en frâl net as sokken ek noch in boer troffen dêr't it wat rûch om en ta gyng. Sa wie it doe't ik sa'n jonge wie, mar sa skynt it ek al lang der foar west te hawwen. Gabe Skroar hie it der yn syn tiden al oer doe't hy dat folk úttekene, hy fertelde fan ien, dat wie wol in aardich knappe, as dy sa fier fan jo ôfstie dat jo him net rûke koenen, dan soenen jo nea sizze dat it in poep wie. Hja leinen wat skjinnens en ferstân oangyng oer it algemien op in minne namme. It wie al folle: smoarge poep, of domme poep, mar ik wit net as dat no altyd wol sa slim wie. It libbe der foar dy minsken dy wike of wat rûch hinne en dan bliuwt elk net like kreas en om't boer en poep mekoar faak mar min ferstean koene, sil de iene de oare ek wol gau foar stom oansjoen hawwe. Us heit hie it ferstân fan dat folk ek bepaald net botte heech. As hy ús bygelyks ris wat útlizze soe en wy fetten it net al te gau, no dan wie it al folle: Begrypst it no noch net? It is oars sa ienfâldich dat my tinkt in bline poep kin it mei syn stok wol fiele. Sa yn 'e wike fernaam men fan dy minsken net in soad. Och, dan wienen hja drok oan it wurk. De bakker en de winkelman toarken wat mear iten nei de boeren as gewoanwei, mar dat wie alles. Sneins allinne wie it oars. Dan kamen neimiddeis de poepen út de hiele krite opdaagjen en hokken al folle gear op de griene hoekjes dêr bij de Dammenswei en bij de pleats fan Piter Thiises. Dêr sieten of leinen hja dan yn it gers en stoppen allemachtich grutte piipstjettels fol tabak en skroefden der sloppe mûlestikken oan en smookten as ridders. Hja dronken tin spul út bobbelflessen. Hja dienen sterke ferhalen oer de boer en de kost en it wurk en it duorre faak net lang dan begûnen hja meiinoar te sjongen. Moai koe ús dat yn 'e earen klinke, as dy minsken, sjongers as hja wienen, dy weemoedige lieten fan langstme nei it eigene, úthellen. Ik kin der neat oan dwaan, mar ik bin as jonge faak lyts man wurden as ik dit hearde.

Der waard doe neat, mar dan ek hielendal neat foar dy earne minsken dien. Wat der al dien waard? Harren pleagje, mei klútsjes en stientsjes smite, útskelle en sankjes sjonge, lykas:

Poepen, poepen binn' net djoer
fiifentweintich foar in stoer
fiif foar in spjilde
Mear kin in poep net jilde

Soks wie fansels jongeswurk, mar it barde dan dôchs mar en dy minsken sille der wol lêst genôch fan hân hawwe, kin ik no wol begripe.

Ien snein yn 'e ûngetiid wie it oars foar harren. Dan wie it "poepetsjerke". Mar ja, dat gyng ek al wer sa koart mooglik om 'e hoek. Dat wol sizze, wat de tiid oangyng. Yn Koudum wie it dan de moarns om healwei achten en dan yn Warkum om tolve oere. Dat stie dan dy wyks yn "Friso" en yn de "Banier": dienst voor maaiers en hooiers, voorganger Pastor Kuhlmannn wêr't hy wei kaam wit ik net mear, mar ik wol mar sizze, dan moasten dy minsken dy't sa'n hiele wike moarns om trije oere ôf noch earder op wienen, sneontemoarns ek wer skreppe om op tiid te wêzen, want der wienen dy't fier wei komme moasten. Mar hja kamen. Der wienen noch al wat boeren dy't dan rieden. Sybren Skrale en Wytse v.d. Zijpp fan Warns, Skolte Keizer fan Molkwar, Suffrides Kramer út de Flait, Tsjomme Elzinga fan 'e Syl, Bouwstra fan Himmelom, allegearre kamen hja mei in wein fol. Soms wol in man of fjirtjin en der kamen ek ferskate te foet en dat sette allegear nei de grutte tsjerke.

Faker as ien kear haw ik as jonge sa'n tsjinst meimakke. Dat wie no fuort net alhielendal sûnder berekening. Ei jonge nee, want it wie sa: as wy der hinne gongen hoegden wy om njoggen oere net nei ús eigen. Sa snijde it mes nei twa kanten. Foarearst wie dit wêr ris wat oars en dan, bij de poepen wie it mei ien oere ôfrûn en bij ús sels duorre it twa oeren; it koe dus skoan út, mar wier, wier, it pakte my ek altyd folle mear. Dat wie faaks wol om't it wêr wat oars wie, mar dôchs ik wit it hast net, it kaam ek mei, leau ik, om't ik mei dy minsken yn 'e frjemdte te dwaan hie. De tsjerke wie soms flink fol as Pastor Kuhlmann mei de eigen dûmny ynkaam. De pastor wie in grutte swiere man mei in stim as in klok. Wy koenen him net ferstean; dat soe mei de jonges fan no wol gâns better gean.

Mar de wizen fan 'e sangen wienen lyk as uzes. Déryn, koenen wy meidwaan en dat wie in nocht, want de Dútskers makken mei-inoar wat los en de pastor hearde men boppe alles út. Wat waard der dan songen, De tsjinst duorre mar koart, net langer as trije kertier.

Nei ôfrin dêrfan stienen de poepen allegearre yn lange rigels op it tsjerkepaad en gyng ek pastor bij harren lâns. Mei allegear makke hy in praatsje, hja krigen in boekje en fan inkelden krige hy de groetnis mei oan it folkje thús. Dat wienen dan dy't yn syn krite wennen.

De measten fan harren rieden nei ôfrin wer mei de boeren nei de pleats werom. Ik tink no wol ris dat it dôchs wie te sjen dat dy snein in bytsje oars foar harren wie as dy oare sneinen yn 'e frjemdte.

Tenei oer wat oars.

**

32. Alde Grytsje

Wa koe har net, âlde Sipke Karels Grytsje? As it dan in minske wie fan grutte betsjutting? Ei jonge nee. It wie mar in ienfâldige bolrinster. Hja woech noch gjin hûndert pûn en is 97 jier âld wurden. Hjirmei wie dan ek hiele yn 't koart frijwol alles oer har sein, wie it net dat der oer har in tsjok boek wie te skriuwen, dat fêst de muoite wurdich wie om te lêzen, al gyng it yn dat boek dan ek allinne mar oer lytse, ienfâldige dingen.

Hja wie út Staveren ôfkomstich, hja en har suster Lysbet, mar as grut famke al nei Koudum rekke. Dêr kaam hja as faam yn 'e kunde mei Sipke Karels, in timmerfeint, dy waard har man en hja kamen te wenjen yn it lytse húske, in klintsje mar, dat op 'e hoeke fan 'e Underwei-Oosterfjildswei (*no Beukenlaan*) stie. It wie net grut, mar it stie alhielendal frij en op eigen grûn en hja hawwe dêr lokkich west, hoewol it libben foar Grytsje soms frijwat oan 'e swiere kant wie. Dat húske is in jier of wat ferlyn ôfbrutsen, it waard in stean yn 'e wei, lokkich haw ik der noch in printsje fan, mei Grytsje yn 'e doar.

Har man, Sipke, dy siet, sa as men doe dan wol sei, net yn in goede hûd. No hat men der hiele oare nammen en lokkich ek frijwat better middels foar om dy kwaal te bestriden.

Doe wie dat sa net en Sipke is dan net sa hiele âld wurden. Mar folle swierrichheden hie hy net yn syn libben. Hy koe it smout sizze en mocht o sa graach ris in fyt úthelje.

Hy en Grytsje hawwe fjouwer bern hân. De jongste, Ale, is hiel jong stoarn en de oare trije binne no ek al fuort. Dy iene soan, Jan, wie fan 'e skoalbanken ôf myn kammeraat en oan syn dea ta (hy is goed tachtich jier wurden) binne wy bêste freonen bleaun. As ik sokke dingen ris oertink, kin it my soms wat wûnder te moede wurde.

Mar it gyng oer âlde Grytsje en net oer mij.

Ja, har man koe him mei in bytsje faak frijwat fermeitsje en dan koenen hja tegearre in soad wille hawwe. Sa winterdei, yn 'e skimerjûn, kaam âlde Popke de turfskipper (ik haw al ris earder oer him skreaun) noch al ris delrinnen om in jûnpraatsje. Dat wie doe sa de gewoante. Dy skippers gyngen dan yn 'e skimer ek wol op nei famylje of goefreonen en sieten der dan in stik fan 'e jûn om 'e kachel sterke ferhalen op te dissjen en yn it lêste wie ek âlde Popke foaral in master. Hy wie immen wêr't men wol fan seit dat hij, as it yn it ferhaal te pas kaam, de stro net om in aai bedoarn naam en der mocht Sipke oars ek wol oer, want dy hâlde der ek wol fan om in ferhaal wat oan te breidzjen, mar Popke makke it nei syn sin wol ris bûnt genôch en der hat hy him dan ek ris foar te pakken hân. It barde op in jûn dat de âlde der ris wêr op 'e tekst wie oer de swiere reizen dy't hy en syn âlde frou Tryntsje wol makke hienen mei it snikje. Wy wienen, kin ik dy sizze, Sipke, op 'e Tsjoekemar en noch nea, earder of letter, haw ik sa'n loft sjoen. Blau as laai jonge, súver tsjin it poerswarte oan. Ik seach it oankommen, sa daliks in klút wyn en dan giet alles der oan. Ik sei tsjin Tryntsje: kom hjir, direkt, do bij it roer en ik nei foaren, de boel moat del en ek daalks. Ik gean nei foaren kin ik dy sizze Sipke, mear krûpe as rinne jonge. Ja, sei Sipke, ik hear dy wol en dy seach sabeare efkes nei de kachel.

Ik bin dêr bij de fok, Popke wer, en der komt my in

Pang. . . sei de kachel mei in klap, de kop der ôf en it doarke iepen en dêr siet âlde Popke fan ûnderen oante boppe ta ûnder de reade jiske en mei Sipke en Grytsje wiisde it net in soad better, mar Sipke lei, doe't hy Popke goed oanseach, krom fan 't laitsjen en ja, doe't Grytsje de sitewaasjes goed troch hie, hienen hja tegearre de grutste wille. Mar de oare deis hie Grytsje de hiele dei drok wurk om alles wer wat skjinnig te krijen, want de jiske lei sels op 'e bêden, fertelde hja letter wol en hja hie doe ek tsjin har man sein, dat wie in moaie fyt, mar doch it asjebleaft net wer, lit do âlde Popke mar opswetse.

Doe't Popke in pear jûnen letter wêr om 'e hurd siet en oan it fertellen rekke, doe seach hy ris nei de kachel en doe sei de âlde sa smout wei: ja jonge, ik mei der wol om tinke, dat de loft net al te swart wurdt, want dêr kinsto net te goed oer, haw ik okkerjûns wol fernommen en doe hienen hja alle trije in soad wille. ja, âlde Popke wie ek net sa hiele dom.

Sipke Karels is net âld wurden. Ik mien dat hy yn 1885 stoarn is.

Doe siet Grytsje mei trije bern, in famke en twa jonges, wêrfan it famke en de âldste soan al gau it nêst útfleagen. Der waard doe sa goed as neat foar in widdo dien en hja wie fiersten te krigel om te freegjen en sadwaande begûn hja har út te lizzen op bakerjen en hja hat in hiele bulte manlju en froulju, dy't no al op jierren binne, it earste himd oanlutsen. It is út dy bakertiid fan Grytsje dat wy as kammeraat fan Jan (har jongste soan) in soad jûnen der yn dat âlde húske te'n ein brocht hawwe. Mei dat Grytsje faak hiel let út har bakershuzen wei kaam en der soms ek wol de nacht oerbleau, wie Jan folle allinne en hienen wy dan it herntsje rom. Wy húsmannen der al folle mei ús fjouweren: Jan, Albert (*Visser*), Sikke en ik. Och hea ja, al dy trije binne al wei. Sikke, de lêste, al hiel lang. Hy wie in soan fan Hidde Slachter (*Koornstra*). Earst soe hy syn heite fak op, mar letter soe hy skuonmakker wurde en kaam derfoar te Warkum yn 'e lear. Hy is doe op in sneintemiddei dat hy mei syn maten dêr oan it silen wie, bûtenboard rekke en ferdronken yn 'e Sânmar. It hat, wit ik wol, noch al in deimennich duorre foar't men syn lyk fûn.

Mar dit is allegearre letter bard. Doe't hy ús maat wie en jûns al folle mei ús yn Grytsje har keamer siet wie hy noch bij syn heit yn 'e slachterij en al folle ús leveransier. Wy wiene jonges fan in jier of fjirtjin en fansels, altyd honger. Mar Sikke wie foar ús in beste maat. Dy makke dan yn syn frije tiid fan dy lytse woarsten en dy kochten wy dan fan him foar in sint. Soms fertrouden wy him net al te goed en frâl net as dy dingen sa kliemsk wienen dat men se mar amper beethâlde koe, mar wy fûnen der al gau wat op. Hy moast dan sels earst ien opite dy't wy dan útsochten en dan wie it ynoarder. Wy hâlden dy dingen earst efkes op in foarke yn 'e âld potkachel, dan kâld wurde litte en och man, dan wie it in wûnder.

Mar der kaam in kink yn it tou. Dat siet sa: As jonge moast ik Eeltsje (*Klapper*) helpe om bij Hidde Slachter in nij esken fleisblok op poaten te meitsjen. Alde Bleeker, Hidde syn buorman, kaam der ek efkes bij stean om in praatsje. Hy wie in âld Staverse. Jonge nog tu, Hidde, je suden segge, sun groat blok en skoan tonende, hoe ken it, vraag ik my of.

Ja, sei Hidde, de jonges hawwe it meiinoar oppluze en ik kin der net bûten, dat no moatte hja mar ris besykje hoe't dit smakket.

Ik knope dit yn myn earen en doe't it op in jûn ek noch barde dat Sikke ús ferrieffe troch

it woarstje dat wy him joegen om op te iten, stikem yn 'e kachel te mikken en in oar, dat hy út syn binnebûse helle op 'e foarke te stekken, doe wie de kaart ferjoon. Och, wat hawwe wy dy jûn op him skolden en hy die oars neat as gnizen. Op 't lêst wy oan it rimen oer dy woarst fan him. Wurden as swijn en brein der foel foar ús gâns fan te meitsjen en doe't op it lest ien fan it ploechje sei: En dy dingen keapje wy fan harlekein en de oaren der tige om laken, doe waard hy poer en braakte der safolle út dat wy letter gjin woarst wer fan him hoegden. jimme moasten ris witte wat jim allegear wol opfr ... hawwe, sei er.

Doe't Grytsje dy jûns let thúskaam wiisde it der yn har keamer raar hinne, it wie op it lêst bij it bakkeleien ôf west mei ús en Sikke hie fan kleare lilken it pakje kaarten yn 'e reinwetterstonne smiten, wylst hij, like goed as wij, wisten dat Grytsje net hawwe woe dat wy kaart spilen. Wy moasten de oare deis alle fjouwer foar de knobus en krigen in flinke úttrammeling fan har, mar doe't hja alles heard hie glinsteren dy âlde eagen en letter fernamen wy wol, hie hja der in soad wille om hân.

Letter, folle letter, doe't wy al troud wienen en mei ien of mear bern bij de frou har mem útfanhûzen, wienen wy der noch net botte lang of Grytsje, dy't der fuort bij wenne en fansels alles fan ús kommen ôfwist, kaam al gau it paad delsetten en moast dan fan ús en fan har soan Jan, dy't doe ek yn Snits tahâlde, alles witte. Bij ien fan dy gelegenheden sei hja ris: Och jonge, wat hienen jimme it faak bryk foarinoar, mar wat soe ik graach dy tiid noch ris wêr trochmeitsje wolle, want wat haw ik der wol in soad wille om hân.

Doe't hja 95 jier wie en noch ris stimme moast, frege boargemaster Reitsma, dy't doe yn Koudum wie, oft hy har efkes helpe soe. Watte, sei se, helpe? Wol nee, ik kin it sels wol en bûtendat, de stimming is ommers geheim, ik tocht dat mynhear dat wol wist.

Dat wie ien en oar oer Grytsje, âlde Sipke Karels Grytsje.

**

33. Ut it plakboek (II)

Sipke Feenstra te Snits waard fan 'e wike 85 jier

De hear Sipke Feenstra te Snits, berne de 11de maart 1872 te Koudum, betocht j. l. moandei yn alle stilte yn 't fermidden fan neisten en famylje syn 85ste jierdei.

Bekend man is hy bij de âlderein yn 'e Súdwesthoeke, populêr folksman te Snits, dêr't er no amperoan sechstich jier tahâlden hat. Feenstra makke him altyd tige fertsjinstlik om syn aktiviteit, hy wie immen mei in helder ferstân, hie in sterke opmerkingsjefte en in tûk ûnthâld. Dit lêste docht wol bliken as men sa foar en nei syn mannige bijdragen folge yn de Balkster krante en it Snitser Nijsblêd mei it bekende opskrift: "Koudum yn myn bernejierren" - beskriuwingen, sa byldryk werjûn út syn jeugdtiid, dy't mei graachte en nocht altyd lêzen waarden.

Yn 't ferline wie Feenstra timmerfeint, earst as jongmaatsje te Koudum en kontreien en doe yn Grinslân en Hollân. Dêrnei waard hy op likernôch 28-jierige leeftyd beneamd as timmerman oan it suvelbedriuw "Normandia" te Snits en troude mei-iens ek yn dy dagen.

Cliché Sneeker Nieuwsblad

Doe't Feenstra neierhân 65 jier âld waard, naam fansels syn taak bij "Normandia" in ein en yntusken wie syn húsgezin dan ek al útgroeid ta grutte bern.

Al wie de man doe om syn leeftyd needsake it byltsje der bij del te lizzen, lichamelik en geastelik wie hy doe noch te flink (lyk as no ek noch) om stil te sitten en temear; hy hie perspektiven yn oerfloed, hy hie administrearje en boekhâlden bij de hân fan ferskillende dingen, joech him op it paad as taksateur mei hûzeferkeap en boppe dat alles wie hy doe al in bûtenwenstige krêft mei yn it bestjoer fan de Snitser pleatselike feriening "Hulp in nood". Al sûnt amperoan 25 jier nimt Feenstra de bestjoersfunksje as sadanich no noch waar.

Lit ús beslúte mei it folgjende oan him wijde ferske:

Warber man mej' wy him neame -
Man, dy't folle goeds fuortbrocht -
Man, dy't trou de mienskip tsjinne,
Dy't syn krêft yn d' ienfâld socht !

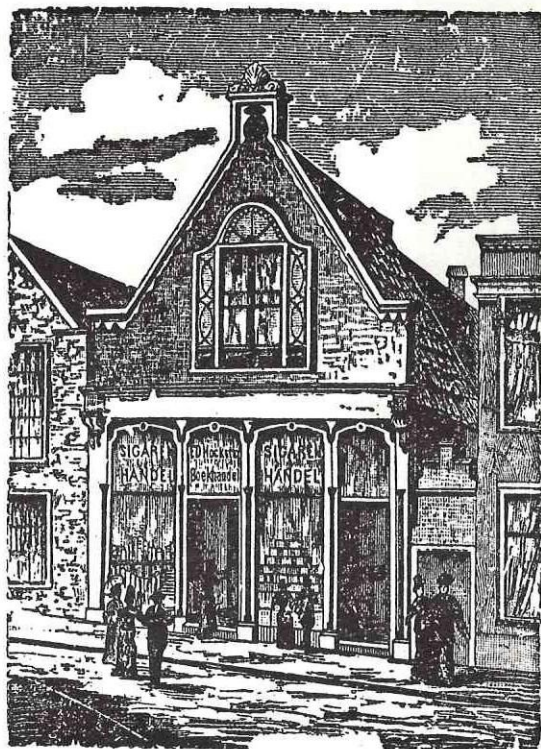
Gjin kabaal fan boppe mjitte, -
"Sljucht en Rjucht", en dêrmei wei!
Dy prinsipes sribbe Feenstra
Yn syn libben altyd nei !

Fiif-en-tachtich waard hy moandei
Rint noch o sa fluch en kwyk, -
Regelt noch syn boekhâldsaken g
As in jonge man gelyk !

Feenstra heart by sterke, sterken,
Nettsjinstearde - wol- is-wier -
Op sa'n leeftyd weage einlings
Wol de lêste leadsjes swier!

Hulde oan dit jubileum !
Feenstra, bliuw noch lang wat sûn
Toevjen mank jins neisten, freonen,
Op jou eigen Snitser grûn

Rintsje Klazes

In dit pand vestigde zich in 1882 de heer F. D. Hoekstra. Het was gelegen tegenover de brug bij het raadhuis te Balk. Een aardige bijzonderheid is, dat de bovenverdieping thans weer bewoond wordt door een firmante, n.l. de schoondochter van de oprichter, mevr. F. Hoekstra-Hoekema.

(Balkster Krante
29-6-1957)

34. Ik wit noch goed. . .

Achte útjouwers,

Soa, 75 jier? Hiel goed noch wit ik (ik wie doe 10 jier) dat der bij ús thús oer praat waard dat der in Balkster Krante komme soe, Gekkewurk waard der sein. Ommers, wy hienen de "Hepkema" en "De Banier", it blêd fan dûmny Tinholt en no ek noch in krante út Balk? en dat yn dy trochearme tiid ? Nee, dat koe neat wurde. En ja, it like, kin ik no wol begripe, in hiele ûndernimming.

Mar pake sei, as hear ik it noch, wat min liket kin nea in soad tsjinfalle, soe it ek noch ris in goede saak wêze kinne foar Balk en hiele Gaasterlân ? En ik mien no, hy seach it goed. As ik al dy brieven dy't ik krige oer myn stikjes "Koudum yn myn bernejierren" noch ris trochsneup, dan wit ik dat de Balkster Krante yn alle hoeken fan ús lân en fier, hiel fier der bûten, mei nocht lêzen wurdt.

En wy tevens de Balkster as sneinsblêd mei syn pittige artikels fan Galama en de ynmoeaie rigels fan Folmer en mear oaren ek net bêst wer misse kinne.

Achte redaksje en útjouwers, fan herten ús lokwinsk mei dizze hege jierren en mar mei moed fierder, dan sil it hiel wol gean.

O ja, noch in lyts fersyk, soe it ek kinne dat der no fuortoan ien of twa lytse nijtsjes of advertinsjes fan foar 75 jier opnomd wurde? Dat wie wol wat.

**

35. Sipke Feenstra werd negentig jaar (Sneeker Nieuwsblad 12-6-1962)

‘Der wurdt my wol gauris frege: jo binne ek hast tachtich jier tink? En as ik dan antwurdzje: 11 maart wurd ik njoggentich, dan sjogge de minsken der frjemd fan op.’

Dit vertelde de heer Feenstra ons onlangs in zijn "memmetaal" die hy nog altijd spreekt, toen wy 's middags in zijn woning aan de Looxmastraat een praatje met hem maakten en tekent de vitaliteit van deze bekende stadgenoot, die gisteren dus zijn negende kruisje op de rug kreeg, maar niet wilde dat daaraan vooraf in de krant bekendheid werd gegeven.

"Dan soe it krekt wêze as longere ik op in blomke of in kedootsje".

Nu zou dat zeker niet onverdiend zijn geweest, want deze negentigjarige heeft om de geijkte term te gebruiken, 'n welbestede leven achter de rug. En het mooiste is dat hy daar- bij niet alleen aan zichzelf en zijn gezin, maar ook aan zijn medemenssen, aan de gemeenschap heeft gedacht. Zijn werk voor "Hulp in Nood" is daarvan wel het beste bewijs.

Dat hy in Koudum werd geboren en daar ook zijn jeugd heeft doorgebracht, behoeven wy de meeste van onze lezers zeker niet meer te vertellen. Die herinneren zich nog wel de vele (621) artikelen "Koudum yn myn bernejierren", die Feenstra in de jaren 1950 tot 1957 in ons blad schreef. Hy was de oudste van zes kinderen en had 'n goed verstand, maar hoe graag meester Hemsens en hy zelf ook gewild hadden dat hy "doorleerde" en onderwijzer werd, er moest in die tijd wat bijverdiend worden voor het grote gezin. En omdat er nog geen leerplicht was, kwam Sipke daarom reeds als twaalfjarige jongen bij de timmerman in de leer tegen een loon van vijftig cent in de week voor een werktijd van 4 uur 's morgens tot 8 uur 's avonds in de zomermaanden. Hy mocht de winter ook wel overblijven, maar dan voor de helft minder.

Doch hy leerde het vak goed en verliet het ouderlijk huis en Koudum toen hy 18 jaar was geworden. Acht jaar lang werkte hy in verschillende plaatsen, ook in Holland, Groningen en Drente en zelfs in een stadje net over de Duitse grens, maar keerde in 1898 in zijn geboortedorp terug. Daar leerde hy ook zijn latere vrouw kennen. Ze hadden al gauw trouwplannen en Sipke wilde wel "voor zichzelf" beginnen. Dat gelukte echter niet, en daarom solliciteerde hy toen aan de zuivelfabriek "Normandia" alhier, waar een timmerman werd gevraagd.

De keurig geschreven brief van de directeur Joh. Halbertsma, waarin hy uitgenodigd werd met nog twee sollicitanten op een zondagmiddag bij hem te komen, heeft Feenstra, evenals zijn getuigschriften, trouw bewaard en hy liet hem ons lezen. Het resultaat van deze kennismaking was, dat hy werd aangenomen op een weekloon van acht gulden met een verhoging tot negen in het vooruitzicht en op 5 februari 1900 zijn werkzaamheden bij Normandia begon. Deze functie heeft Feenstra tot zijn 65e jaar vervuld. Inmiddels echter was hy ook al verschillende malen als makelaar en taxateur opgetreden waartoe hy op 10 jan. 1935 beedigd was, en na zijn Normandia-periode maakte hy hiervan zijn beroep, waarnaast hy tevens de administratie van een groot aantal huizen op zich nam.

“Hulp in nood”

Feenstra's voornaamste werk voor de plaatselijke gemeenschap lag in de vereniging "Hulp in Nood", waarvan hy 25 jaar administrateur is geweest, Hy ging er in deze functie, waarin hy in 1934 als opvolger van weesvader Jouvenar benoemd werd, altijd van uit te helpen en niet af te wijzen, hoewel dat wel eens moeilijk ging, en heeft, naar hy ons verzekerde, veel genoeg in dit werk beleefd. En dat hy dit ook ten genoeg van het bestuur verrichtte is bij zijn afscheid wel gebleken.

Verder heeft Feenstra zich ook verdienstelijk gemaakt voor de kerk en voor het onderwijs. Hy was nl. van 1 januari 1920 tot 1 januari 1935 diaken in de Ned. Herv. Kerk en van 1924 tot 1930 lid van de commissie van toezicht op het lager onderwijs.

Thans volgt hy de vele facetten van het leven nog als een zeer belangstellend toeschouwer, voornamelijk uit de krant, die hy nog zonder bril leest, en door de radio, en hy is dankbaar voor het vele wat hy nog heeft. Hy geniet nog een goede gezondheid, woont in zijn eigen vertrouwde huis, doet zelf de huishouding (zijn vrouw is in 1958 overleden), zijn kinderen hebben het goed en - last but not least .. geniet hy veel steun en gezelligheid van zijn overburen, de familie De Ruiter, op wier hulp hy steeds kan rekenen.

Wij, en stellig zeer velen met ons, wensen hem gaarne toe, dat dit alles nog meerdere jaren zo mag blijven.

**

36. NEISKRIFT

Ald-Koudumer Izaäk Kuipers Pzn fan Drylts sei oer de reünie-dei:

OAN KOUDUM

Nei fiif dagen slagge feest
Kin men sjonge: "het is mooi geweest".
De oanklaaijing wie geweldich
Alles moai fersjoen mei ljocht.
As men jûns sa troch it doarp rûn
Wie it oeral wille en nocht.
Mei de optocht wie it allyk sa
Mei Nij Libben oan 'e kop
It feest yn Koudum kin men sizze
Dat wie mei ien wurd sein: tip-top!
De reünie-dei foar de âlden
Dy't al lang it doarp út wien'
No dat wie wol sa fantastysk,
Dat hat elk wol skoan foldien.
Wat in hannen bin der skodde
Wat in drokke praterij
En op 'e gesichten stie it te lêzen
Alle gear foldien en blij.
Klaske en Jantsje, Pier en Tsjeard
Hja seagen soms wol sa ferheard
Muzelaar hie de leie yn 'e hannen
Mar hy lei ús net oan bannen
De lunch dy liet him tige smeitsje
Underwyls wat prate en wat laitsje.
De dia's fan Koopmans dat moat sein
Dat wie in moai bisletten ein.
En it slot wie - elkien sei:
Och, wat is 't in moaie dei.